T.C
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

YUGOSLAVYA'NIN DAĞILMASI SÜRECİNDE KOSOVA SORUNU

MİNE BİÇER

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ İBRAHİM KAMİL

EDİRNE, 2018

T.C.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mine BİÇER tarafından hazırlanan **YUGOSLAVYA'NIN DAĞILMASI SÜRECİNDE KOSOVA SORUNU** konulu **Yüksek Lisans** tezinin Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 19-6 maddeleri uyarınca **17 EYLÜL 2018 PAZARTESİ** günü saat **09.^{00}** 'da yapılmış olup, yüksek lisans tezinin **KABUL EDİLMESİNE OYBİRLİĞİ/~~OYÇOKLUĞU~~** ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	**KANAAT**	**İMZA**
Dr. Öğr. Üyesi İbrahim KAMİL (Danışman)	Kabul Edilmesine	
Dr. Öğr. Üyesi Murat YORULMAZ	Kabul Edilmesine	
Dr. Öğr. Üyesi Nesrin KENAR	Kabul edilmesine	

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

Referans No	10213015
Yazar Adı / Soyadı	MİNE BİÇER
T.C.Kimlik No	51370659602
Telefon	5362366184
E-Posta	minebicer@trakya.edu.tr
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Yugoslavya'nın Dağılması Sürecinde Kosova Sorunu
Tezin Tercümesi	Kosovo's issue in the process of Yugoslavia's desintegration
Konu	Uluslararası İlişkiler = International Relations
Üniversite	Trakya Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Bilim Dalı	Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2018
Sayfa	155
Tez Danışmanları	DR. ÖĞR. ÜYESİ İBRAHİM KAMİL
Dizin Terimleri	Yugoslavya=Yugoslavia ; AGİT=Organization for Security and Cooperation in Europe ; Bağımsızlık=Independence ; Kosova=Kosovo
Önerilen Dizin Terimleri	Yugoslavya, Kosova, Tito, BM, NATO, AGİT, KFOR

22.09.2018

İmza:.....

Tezin Adı: Yugoslavya'nın Dağılması Sürecinde Kosova Sorunu
Hazırlayan: Mine BİÇER

ÖZET

Kosova Balkanlar'ın en önemli toprak parçalarından biridir. Uzun tarihi boyunca ve stratejik konumu itibariyle sadece Balkanların değil tüm komşu coğrafyalar içinde de önem arz etmiştir.

Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra Sosyalist Federal Yugoslavya bünyesinde oluşan etnik gerginlikler içinde Kosova'nın özel yeri ve önemi oluşmuştur. Nüfusunun büyük bölümünü Arnavutların meydana getirdiği ve Yugoslavya'nın en geri kalmış bölgelerinden biri olan Kosova'da her geçen yıl artan ekonomik sorunlar, ülkenin diğer bölgelerine oranla daha fazla hissedilmiştir. 1981 yılında bölgede başlayan huzursuzluklar farklı boyutlar kazanarak günümüze kadar gelmiştir. Tito'nun ölümünden sonra Kosova'da ortaya çıkan milliyetçilik hareketleri daha sonra diğer cumhuriyetlerde de kendini göstermiş ve zamanla Yugoslavya'nın dağılmasına yol açmıştır.

Bu çalışma ile Tito dönemine kadar olan tarihsel süreç, Tito Dönemi ve ölümünden sonra Yugoslavya'nın iç ve dış politikasındaki gelişmeler çerçevesinde Kosova'nın tek taraflı bağımsızlık ilanında yaşanılan gelişmeler ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yugoslavya, Kosova, Tito, BM, NATO, AGİT, KFOR

Name of Thesis: Kosovo's Issue in the Process of Yugoslavia's Desintegration
Prepared by: Mine BİÇER

ABSTRACT

Kosovo is one of the most important region of the Balkans. Throughout its long history, it has gained importance not only in the Balkans but also in all neighboring geographies due to its strategic position.

After the Cold War, Kosovo played an important and special role during the rising ethnic tensions in the Socialist Federal Republic of Yugoslavia. The increasing economic problems each passing year were felt in Kosovo, one of the most backward regions of Yugoslavia, where the majority of the population is ethnic Albanians, more than any other region of the country. The unrest in the region, that began in 1981, still persists today by taking on different dimension. After the death of Tito, the nationalist movements emerged in Kosovo and later spread to other republics and led to the breakup of Yugoslavia.

In this work, the developments during the unilateral declaration of independence of Kosovo are studied whitin the framework of the developments in domestic and foreign policy of Yugoslavia before, during, and after Tito era.

Key words: Yugoslavia, Kosovo, Tito, UN, NATO, OSCE, KFOR

ÖNSÖZ

Kosova sorunu, eski Yugoslavya Cumhuriyeti'nin dağılım süreci sonrasında ortaya çıkmış bir gelişme gibi görünmesine karşın, sorunun temelinde geçmişten gelen, birçok problem yatmaktadır. Kosova'nın nihai statüsünün ne olacağının cevabı tarihin derinlemesine incelenmesi sonrası bulunacaktır. Bu nedenle yapılan çalışma ile tarihsel sorunlar analiz edilmeye ve yaşanılan olayların sebep ve sonuçları araştırılmaya çalışılmıştır.

Yapılan çalışma ile tarihi süreç ele alınmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda genellikle ikincil kaynaklar kullanılmıştır. Yayınlanan kitap, makale ve bildirilerden faydalınılmıştır. Ayrıca çalışma güncel konuları da kapsadığından web sayfalarından da istifade edilmiştir

Tez çalışmama yön veren ve desteğini esirgemeyen başta değerli danışman hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi İbrahim KAMİL olmak üzere, tezimin araştırma ve yazım süreci dahil olmak üzere yaşamımın her kademesinde desteğini esirgemeyen sevgisiyle bana güç veren sevgili eşim Ali BİÇER'e, tabii ki bu süreçte onlardan çalmak zorunda kaldığım zamandan dolayı af dilediğim canım çocuklarım Almina ve Ali Deniz BİÇER'e sonsuz teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **I**
ABSTRACT ..... **II**
ÖNSÖZ ..... **III**
İÇİNDEKİLER ..... **IV**
KISALTMALAR ..... **VI**

1. GİRİŞ; KONUYA İLİŞKİN GENEL YAKLAŞIM **1**
1.1. Çalışmanın Analitik Yapısı 2
1.2. Literatürde Kosova 3
1.3. Teorik Çerçeve 4

2. KOSOVA HAKKINDA GENEL BİLGİLER, YUGOSLAVYA DÖNEMİNE KADAR KOSOVA **17**
2.1. Etnik Ve Demografik Yapı 17
2.1.1. Dil 19
2.1.2. Din 20
2.1.3. Coğrafi Yapı 22
2.2. Kosova Tarihine Genel Bir Bakış: Yugoslavya Dönemine Kadar Kosova 27
2.2.1. Antik Çağda Kosova 28
2.2.2. Sırp Krallığı Döneminde Kosova 29
2.2.3. Osmanlı Döneminde Kosova 31
2.2.4. Yugoslavya Dönemine Kadar Kosova 32

3. YUGOSLAVYANIN DAĞILMA SÜRECİ **35**
3.2. Tito Sonrası Kosova'da Yaşananlar 42
3.3. Uluslararası Sistemde Değişiklikler ve Yugoslavya'ya Yansıması 44
3.4. Yugoslavya'nın Dağılmasıyla Ortaya Çıkan Sorunlar 46
"Rugova Yeniden Başkan" 53
"Milliyetçilik ve Şoven Milliyetçilik" 55
"Avrupa Teröre ve Şiddete Karşı 56

" Kosova Gergin" 57
Bilinç ve Sağduyuya Davet: 58
3.4.1. Kosova Sorunu 58
3.4.2. Uluslararası Toplumun Soruna Tepkileriyle Nato' nun Müdahalesi .. 67
3.4.2.1. Rambouliet Görüşmeleri 80
3.4.2.2. Nato Müdahalesi 91
3.4.2.3. Müdahale Sonrası Kosova'da Durum 99
3.4.2.4. BM Antlaşması Çerçevesinde "Tek Taraflı Bağımsızlık İlanı" .. 104
3.4.3. Kosova'nın Uluslararası Örgütlerle Olan İlişkileri 119

4. KOSOVA'DA BAĞIMSIZLIK İLANI SÜRECİNDEN SONRA YAŞANAN GELİŞMELER VE TÜRKİYE İLE İLİŞKİLER 122
4.1. Kosova Sorununun Balkan Coğrafyası Üzerine Etkileri 122
4.2. Kosova'nın Bağımsızlık İlanı Sonrası Yaşanan Gelişmeler 125
4.3. Kosova'nın Türkiye İle İlişkileri 130

SONUÇ 135
KAYNAKÇA 140
İNTERNET 152

KISALTMALAR

AB Avrupa Birliği

ABD Amerika Birleşik Devletleri

age Adı Gecen Eser

AGİT Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı

AT Avrupa Topluluğu

BM Birleşmiş Milletler

BMGK Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi

EUFOR Avrupa Birliği Barış Gücü

IMF Uluslararası Para Fonu

KFOR NATO İstikrar Gücü

LDK Kosova Demokratik Birliği

KKTC Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

NATO Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü

NLA Ulusal Kurtuluş Ordusu

SFYR Socialist Federal Republic of Yugoslavia

SSCB Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

UCK Kosova Kurtuluş Ordusu

UUNESCO Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

UNMIK Birleşmiş Milletler Kosova Misyonu

YFC Yugoslavya Federal Cumhuriyeti

1. GİRİŞ; KONUYA İLİŞKİN GENEL YAKLAŞIM

SSCB'nin dağılması Orta Asya ve Kafkasya gibi stratejik konumlarda güç boşluğu oluşmasına nasıl sebep olduysa, Balkanlar bölgesinde de Yugoslavya'nın dağılması aynı şekilde belirgin bir güç boşluğu doğurmuştur. Oluşan istikrarsızlıklar ABD'nin müdahale etmesiyle geç olsa da önlenmiştir.

Avrupa'da "Balkanlar" kelimesi, etnik çatışmalarla birlikte bölgesel büyük güç rekabetini çağrıştırmaktadır. "Balkanlaşma" kavramı, günümüzün politik terminolojisinde, istikrarsızlaşmak kelimesiyle aynı anlamı taşımaya başlamıştır. Başka bir deyişle "Balkanlaşma" bir bölgenin hür ya da yarı hür olarak, düşman sayılan güç birimlerine bilinçli şekilde bölünmesi olarak tanımlanır.[1]

Balkanlar, Avrupa'da üstünlüğü ele geçirme mücadelesi içinde potansiyel jeopolitik ödülü temsil eder. Benzer bir deyim de bölgenin etnik ve dinsel çeşitliliği nedeniyle orta Asya'daki yeni oluşumlar için Brezilinki, Avrasya'nın Balkanı ifadesini kullanmıştır.

Doğu Anadolu'nun parçalanması ve Soğuk Savaşın bitmesiyle, 1990'lı yıllara bakıldığında George Herbert Bus "yeni dünya düzeni" Clinton ise "genişleme ve angajman" gibi politikalar öne sürmüş, bu durum ise birçok dünya ülkesinde güç boşluklarına neden olduğu gibi, Balkanlar bölgesinde de ciddi bir güç boşluğu doğurmuştur. 80'li yıllar biterken Doğu Bloğu ülkelerinde meydana gelen bazı rejim değişiklikleri Sosyalist Yugoslavya'yı da etkisi altına almıştır. Soğuk Savaşın bitmesi Yugoslavya'da daha önce üstü kapatılmış bazı etnik problemleri gündeme taşımıştır. Globalleşmenin de etkisiyle mikro etnik milliyetçiler ayaklanmış ve Yugoslavya gibi Avrupa'nın en çok mayın ve silah deposu olan etnik kökenli ülkeleri ise çetin bir savaş

[1] Halis Ayhan, "Kosova'nın Bağımsızlığının Doğallığı", 2023 Dergisi, Atılım Yayıncılık, Sayı 83, 2008 Mart, s.31.

bölgesi halini almıştır[2]. Bu ülke 1989-1990 senelerinden itibaren iç dinamiğinin etkisiyle bir dağılma süreci yaşamış ve 1991 yılından sonra savaş ortamına sürüklenmiştir. Aşağı yukarı dört sene süren ve İkinci Dünya Savaşı'ndan günümüze kadar Avrupa'da yaşanan en kanlı savaş olarak nitelendirilen çarpışmaların ardından Balkanların bu bölgesinde dengeler bugün hala oturmamış ve yakın gelecek belirsizlik içindedir.

Bu çalışmanın konusu Yugoslavya ve Kosova'nın bağımsızlık sürecini ortaya konulan soru ve hipotez doğrultusunda çözümlemektir. Bu konuya ilgi Türk Dış İşleri Bakanlığı'nın 2013 yılında Ankara'da düzenlediği bir konferans sonunda oluşmuştur.

1.1.Çalışmanın Analitik Yapısı

Bu çalışma Kosova'nın bağımsızlık sürecinde Yugoslavya döneminin idari ve siyasal yapılanması ile toplumsal yapı özelliklerinin etkilerini ve bağımsızlık süreci sonunda bunların ne ölçüde değiştiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bunu gerçekleştirebilmek için 29 Kasım 1945'te halk cephesi koalisyonun cumhuriyet ilanıyla başa geçen Tito'nun kurduğu Yugoslavya federasyonu ve bu federasyondan günümüz Kosova'sına kadar geçen dönem incelenecektir.

Bu çalışmada, Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmesinin ABD, AB ve Rusya arasında satranç oyununun bir parçası olup olmadığını, Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmesi etnik guruplar arasındaki ortak yaşamın sorunlarını çözmeye imkân sağlamış mıdır? Kosova'da yaşayan etnik grupların sosyal ve kültürel gelişimini desteklemiş midir? Resmi Dil ve Eğitim konusunda denge gözetilmiş midir? Yoksa belli bir etnik gruba öncelik mi tanınmıştır? Sorularına cevap aranırken Kosova'nın bağımsızlık sürecinde toplumsal yapı özeliklerinin idari ve siyasal yapılanmasında ne yönde etkili

[2] Tayyar Arı ve Ferhat Pirinççi " Soğuk Savaş Sonrasında ABD"nin Balkan Politikası". Alternatif Politika. Cilt 3, Sayı 1, 2011 Mayıs. s.1-31

olduğu araştırılacaktır. Bu soruya bağlantılı olarak bu çalışmanın hipotezi şu şekildedir. Kosova'da etnik grupların şoven milliyetçiliğin dağılma sürecindeki etkileri nelerdir? Kosova sorununun ortaya çıkış nedenleri nelerdir? Kosova'nın bağımsızlık ilanı diğer devletlere örnek olabilir mi (Kırım, KKTC, vb.)?

Bu sorunun ele alınmasının siyaset bilimi açısından önemi etnik grupların bağımsızlık sürecindeki rolleri daha önce yapılan çalışmalarda yeterince ele alınmadığından bu çalışma bu alanda mevcut olan boşluğu doldurmaya çalışmaktadır.

Dört bölümden oluşan bu çalışmasının ikinci bölümünde; Kosova'nın etnik ve demografik yapısını, Kosova sorununun nasıl ortaya çıktığı, Kosova tarihi ve tarihsel gelişim süreci, Kosova'nın bağımsızlığı ile beraberinde getirmiş olduğu tepkiler ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde, Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmesinin Balkan bölgesi üzerinde ve küresel düzeyde nasıl etkileri olduğu incelenmiştir.

Dördüncü bölümde ise Kosova'da bağımsızlık sonrası yaşanan gelişmeler ve Türkiye ile olan ilişkileri incelenmiştir. Çalışma sonuç bölümüyle tamamlanmıştır.

1.2. Literatürde Kosova

Bu çalışma içeresinde toplumsal yapı özellikleri Kosova'nın Yugoslavya döneminden bağımsızlık sürecine doğru gidişinde siyasal yapıdaki yaşanan gelişmelere paralel olarak anlatılacaktır.

Yugoslavya'nın dağılması üzerine çok az sayıda bilimsel eser bulunmakla birlikte az sayıda da olsa bu döneme ait tarih kitapları da mevcuttur. Tüm bu eserlerde siyasi yapılanmanın, askeri hareketlerin üzerinde durulmuş olup, toplumsal yapı üzerindeki etkilerine değinilmemiştir. Bu bağlamda önemli eserler olarak 1878'de Kosova'nın Prizren şehrinde başlamasını dile getiren Malcolm, Kosova'nın tarih boyunca Arnavutların haksızlığa uğradığı bölge olarak düşünülmesine değinen Calic bulunmaktadır. Yine Almanya'nın önemli yazar ve düşünürlerinden Friedrich modern Sırp milliyetçiliğinin altında yatan neden olarak 1389 Kosova savaşında Osmanlıya

yenilerek beş yüz yıla yakın Osmanlı hâkimiyetinde kalışını göstermektedir. Prof. Dr. Ahmet DAVUTOĞLU Tito'nun yarattığı sosyalizme değinerek kapitalist batı ile Stalinci doğu arasındaki denge politikası üzerinde durmuştur. Yugoslavya zenginliğe ve refah seviyesine bu sayede kavuşmuştur. Fakat Yugoslavya'nın geleceği için refaha ermesi ve zenginliği tek başına yeterli değil, bunun yanı sıra diğer unsurları bir araya getirebilmek için çok emek vermek gerekiyordu. Nedeni ise Yugoslav Cumhuriyeti'nin birçok ulusal parçadan ve değişik dinlerin birleşmesinden meydana gelmiş insan topluluklarından oluşmasıydı.

Bu çalışmada kitap ve makaleler 'ikincil kaynak' olarak kullanılırken diğer yandan 2000-2014 yılları arasında yayınlanan gazetelerde çıkan haber ve makalelerden 'birincil kaynak' olarak yararlanılmıştır.

1.3. Teorik Çerçeve

2'nci Dünya Savaşı'ndan sonra Yugoslavya Tito'nun önderliğinde sosyalist federasyon olarak örgütlenmiştir. 1974 Yugoslav Anayasası Kosova ve Voyvodina, Yugoslavya Sosyalist Cumhuriyetini oluşturan altı milletten birisi olan Sırbistan'a bağımlı "özerk bölge" statüsüne erişmiştir[3] Bu statü sayesinde Kosova Arnavutları 1913 senesinden beri hakimiyeti altında oldukları Sırp egemenliğinden kurtulmaktaydı. Bu dönem dikkat çekmekte olan bir diğer husus ise, 300 bin nüfusa sahip Karadağ egemen cumhuriyet olabilmişken 1 milyon nüfusa sahip Kosova'nın sadece özerkliği bile zor almış olabilmesidir.[4] Yugoslavya'nın Tito liderliğindeki bu yönetim şekli, devlete şekil veren sosyalist ilkeler ve halkın ulusal amaçlarıyla senkronize bir Yugoslavya yaratma fikriyle doğmuştur. Bu durumda eski Yugoslavya federatif bir yapı altında siyasi ve idari açıdan tekrar bölünmüştür[5] Aynı dönem özerk

[3] The Kosovo Report, 2015. ec.europa.eu/report_kosovo.(20,03,2016) s. 35
[4] Tanıl Bora Milliyetçiliğin Provokasyonu, Birikim Yayınları 2. Baskı İstanbul 1995.s.100
[5] Edwin Jacques, The Albanians, An Ethnic History From Prehistoric Times to the Present, Mc Farland and Company, North Carolina ve Londra 1995, s. 337.

bölge olan Kosova'nın kendine ait anayasası, yargı, yürütme ve yasama organları bulunmaktaydı. (Kosova'nın ekonomik ve kültürel gelişimine şekil vermesi, kendine ait bütçe planlamasının olması, yurttaşlarının haklarını koruyup savunması ve benzeri alanlardaki "özerk" haklarına daha detaylı bir tanım getirilmişti.) Kosova, Sırbistan kurumlarında olduğu gibi federal kurumlarda da temsil edilmiştir. Yugoslavya'da bulunan diğer cumhuriyetlerden en önemli fark özerk bölgelerin federasyondan ayrılma gibi bir hakkının bulunmamasıdır. Kosova'ya tanınmış bu kapsamlı özerklik, bir taraftan bölgeyi federe birim statüsüne eriştirmekte, diğer taraftan geniş yetkilere sahip Arnavutlarca bölgenin Arnavutlaştırılması stratejisine zemin hazırlamaktaydı. Diğer pencereden bakıldığında ise Kosova'da nüfus olarak çoğunluk oluşturmalarına rağmen, yönetimdeki haklarının kısıtlı olması, Kosovalı Arnavutlarda memnuniyetsizlik yaratmıştır. Siyasal konjonktürel sebepler nedeniyle Türk varlığı, Kosova'da ilk yıllarda pek görülmemiş (1945-1951), Sırbistan'da ise 1951 senesine kadar tanınmayan Türkler milli bir azınlık olarak tanınmaya başlamış, Arnavutlara karşı ise Kosova Türklerini desteklemiştir.[6] Bu sayede Arnavutlar ve Kosova Türkleri arasında gelişmekte olan tarihi bağa güçlü bir darbe vurulmuştur. 1953-1969 yıllarındaysa Kosova Türk halkını yasal olarak tanımış ve 1974 Anayasasında Sırpça ve Arnavutça gibi Türkçe de resmi dil olmuştur.

Yugoslavya 1960 yılından beri, komünist düşüncenin "bürokratik merkeziyetçi" uygulamasına tezat şekilde kendi "bürokratik âdemi merkeziyetçiliğini" oluşturmuştur. Tito muhalefetlere karşı genel olarak âdemi merkeziyetçi tutumunu korumuştur. Bu tür yöntemlerden en bilineni "işçilerin özyönetimi"dir. Bu tutuma göre işçi, "toplumsal mülkiyet" şeklinde tanımlanan büyük işletmelerin yönetim kurulunu seçme hakkına sahipti. Bu özyönetim Tito'nun Yugoslavya'yı Sovyet Blok'undan ve onun merkezi planlamasından ayırabilmek için tasarladığı bir yenilikti. Yugoslav öz yönetim anlayışının yerel seviye ve işletme düzeyinde yoğunlaşması, yerel menfaatlere öncelik tanınmasına sebep olmuştur. Bu sistem federe cumhuriyetleri, refah anlayışını önce kendi sınırları içerisinde gerçekleştirmeye itmiş ve Yugoslavya'da milliyetçiliğin ekonomik zemine yerleşmesini sağlamıştır. Kökeni Sırp

[6] İrfan Nasrattınoğlu, Yugoslavya Türkleri ve Sorunları: Balkan Türkleri Sempozyumu, Kayseri, Erciyes Üniversitesi Yayınları, 1992, s. 22.

olan istihbarat şefi Alexander Rankoviç'in görevine son verilmesiyle birlikte liberalizmin eksik kalan siyasi boyutu da tamamlanmıştır. Tüm bunlar sayesinde uluslar ve etnik gruplara yapılan baskılar büyük oranda ortadan kalkmış ve milliyetçi kutuplaşmalar federe cumhuriyetlerindeki komünist parti bürokrasisini ele geçirme boyutuna ulaşmıştır.[7]

Komünist rejim özellikle Batı toplumuyla güzel bir iletişim kurarak para akışı sağlamıştır. Fakat daha sonra kalkınma alanındaki eşitsizlikler ve borç yükünün artmasıyla bazı etnik sıkıntılar gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. Zamanla gerilim daha da artmıştır. Yugoslavya'nın kuzey ve güney toprakları arasında refah seviyesi git gide büyüyen bir uçurum halini almıştır. Bu durum ise Arnavutların Yugoslav sistemine olan eleştirilerini daha da arttırmıştır. 1980 senesinde Tito'nun ölmesiyle birlikte, Kosova'ya da cumhuriyetin tanınması yönünde artan talepler geniş çaplı kitlesel eylemleri başlatmıştır. Bu propagandalar bastırılmaya çalışılsa da 80'ler Arnavutların ve Sırpların kültüründe milliyetçilik akımının hızla yayıldığı ve bu iki toplumun giderek daha da kutuplaştığı bir dönemi oluşturmaktadır. Kosova'da Sırp nüfusunun şiddet, baskı ve ayrımcılık yöntemleriyle göç etmeye zorlandığı inancı ve doğum oranının yükselmesi nedeniyle Kosova'nın değişen demografik yapısının Arnavutların lehine gelişmesi, bu dönem içinde artan Sırp milliyetçiliğinin sebepleri arasında yerini almıştır.[8]

Yugoslavya'da milliyetçiliğin artma sebeplerinden biri de günümüzde tek kutup çağının etkilerini her geçen gün daha da artıran küreselleşmedir. Kosova sorunu için bir tanım yapmak gerekirse, problemlerin temelinde aynı toprak parçası üzerinde belirli bir alana yayılmış Sırp-Arnavut çatışması yatıyor denilebilir. Bu sebeple tarih boyunca Sırp-Arnavut ilişkileri hep soğukluk, şüpheli, önyargılara dayanan ve nefret egemenliğinde olmuştur. Nefretin dozuysa, politikacıların ideolojileri tarafından sistematik bir şekilde sürekli olarak arttırılmıştır. Bu yüzden Kosova, tarihi boyunca sürekli baskı, şiddet, isyan, sürgün ve göç gibi travmalara sahne olmuştur. Sırplar ve

[7] İrfan K Ülger, Yugoslavya Neden Parçalandı, Seçkin Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2003.s.18
[8] Hüseyin Savaş, "Dünü ve Bugünüyle Kosova Sorunu", Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 25, No 1, (Mayıs) 2001, s. 105.

Arnavutlar arasında çatışma ve şiddet iki tarafın da agresif tutumu yüzünden hiç eksik olmamış, 1999 yılında şiddetin dozu en üst seviyelere ulaşmıştır. Sırplar ile Arnavutların ilişkilerinin göreceli anlamda sakin olduğu dönemlerde bile bu iki etnik grup hiçbir zaman iç içe yaşamamış aynı pencereden asla bakmamıştır. İki toplulukta yüzlerce yıl bir toprak parçasını paylaşmasına rağmen; dil, din ve kültür farklılığı sebebiyle hep ayrı dünyalara sahip olmuştur.[9] Bunu özetleyen en belirgin örnek ise Eski Yugoslavya'da Arnavutlar ve Sırplar arasında yapılan karma evlilik oranıdır. Bu oran tarihteki en düşük ulusal grup kaynaşmasıdır.[10]

1945 yılında Tito'nun kurduğu Yugoslavya'da ağırlığı olan Sırbistan'dı. Bir yıl sonra federal cumhuriyetler oluşturulmaya başlarken, kasıtlı ve planlı olarak, Kosova Vilayeti üç parça olmak üzere bölünmüştür. Güney toprakları Makedonya'ya, kuzey kesimleri ise doğrudan Sırbistan'a katılmıştır. Orta kesimiyse, eski Kosova Vilayetinin (33.000 km2) üçte bir kısmını kapsayan epey küçük bir alan içinde Kosova Özerk Cumhuriyeti kurulmuş ve Sırbistan Sosyalist Cumhuriyeti'ne bağlanmıştır. Yugoslavya'nın genelinde uygulanan seçimlerde komünistlerin çoğunluğu oluşturduğu 'Halk Cephesi', %90 oy oranı almıştır ve bu yöntemle seçilmiş olan meclis, 1946 yılının Ocak ayında yeni Yugoslavya anayasasını kabul etmiş federal düzenlemelerle Sırbistan'da iki özerk toplum (Voyvodina ve Kosova) bulundurmayı onaylamıştır. Bu olaylardan bir sene sonra Sırbistan kendi anayasasını çıkarmış; bu anayasaya göre, Kosova'nın kendi ekonomisini ve kültürel gelişimini yönlendirmek, kendi bütçe planlamasını yapabilmek, yurttaşlarının haklarını korumak gibi alanlarda "özerk" haklarına daha detaylı bir açılım getirilmiştir. Bu özerk yetkilerin ise "Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti'nin anayasasına uygun olacak şekilde Sırbistan Halk Cumhuriyeti anayasasınca güvence altına alındığı" belirtilmişti.[11] 1946 Yugoslav anayasasıyla gelen yapılanma Sırp hâkimiyetli "Yugoslavizm" düşünce yapısıyla uyumlu, siyasi bir yapılanma olan Yugoslavya Krallığı'ndan daha farklı olması sebebiyle, Arnavutlardan ziyade Sırplar rahatsız olmuştur. Özellikle Sırpların,

[9] Erhan Türbedar, "Büyük Finale Doğru Kosova", Stratejik Analiz Dergisi, Asam Yayınları, Ankara, Sayı 93, (Ocak) 2008.s.54
[10] http://www.mulkiyedergi.org/, Cilt 24, Sayı 225 (2000) > Uzgel (16.03.2015).s52
[11] http://www.mulkiyedergi.org/, (16.03.2015).s.55

Makedonya ve Kosova gibi tarihi anlamda en önemli toprakları olarak gördükleri bölgelerin yeni hukuki ve siyasi düzenlemelerle hâkimiyetleri altından çıkartılmış olması, Sırp halkı için bu yeni yapılanmanın en çok kaybeden ulusu olma hissi yaratmıştır.[12] 1963 yılının nisan ayında yürürlüğe koyulan yeni anayasayla, ülkenin adı "Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti" olarak değişti, devletin kurucu unsurlarının cumhuriyetler olduğu kesinleşti; Yugoslavya, güney Slavların milli devleti olmaktan çıktı. 1966 yılında Arnavutlara karşı katı güvenlik politikasına yön veren İçişleri Bakanı Alexander Rankovic görevinden alındı. Tito ise homojen bir "Yugoslavizm" oluşumu çabasından uzaklaşmıştı. Ulusal düzeyde kendi kendini yönlendiren farklı unsurlar yaratmaya önem vermeye başlamıştı. Bu tarihten sonra, Arnavutlara bazı imtiyazlar verilmeye başlandı. 1967 senesi Mart ayında Tito, 16 yıl sonra Kosova'yı ilk kez ziyarete gitti ve halkın karşısında buradaki şartlarla ilgili eleştirilerini ifade etmiştir. Bu süreçte gerçekleşen başka bir gelişme, 1963 Anayasası'yla getirilmiş değişiklikleri görüşmek üzere 1968 senesinde gerçekleştirilen üst düzey toplantılardan çıkan bazı önemli ek maddelerdi. 1968'de Avrupa'daki gelişmelerin etkisi olan gösterilerde Arnavutların, cumhuriyet statüsü istemeleridir. 1974 yılında gerçekleşen anayasa değişikliği ile Kosova'nın federal yapı içindeki yetkileri arttırıldı. Yapılan düzenlemeyle Voyvodina ve Kosova bölgesinin yöneticileri Federal Başkanlığı'nda sekiz üyeden biri olarak federal sistemde cumhuriyetçilerle eşit statüye sahip oldular. Ama ayrılma hakkına sahip değillerdi. Tüm bunlara karşın Kosovalılar, Yugoslavya ile birleşemediler. Sırplar ise 1974 Anayasası'ndan memnun kalmadılar. Çünkü Kosova'nın resmen ellerinden alındığı düşünmekteydiler. 1970'lerin sonlarına doğru ve 1980 yıllarında Kosova'da yeni bir Sırp göçü meydana geldi. Sırpların büyük kısmı mal ve mülklerini satıp ülkenin başka bölgelerine ve Avrupa'ya göçtüler. Yine 1980 senesinde Tito, Slovenya'nın başkenti olan Ljubljana kentinde 88 yaşında hayatını kaybetti. Ve bir sembol Sosyalist Yugoslavya'nın politik sahnesine veda etti[13] 1980'den, Yugoslavya'nın dağılma sürecine kadar süren ekonomik problemler ve etnik gruplar cephesinde giderek büyüyen milliyetçilik kavramı ülke bütünlüğünü tehdit eden büyük sorun olmuştur.

[12] Nuray Bozbora, "Arnavut Milliyetçiliğinin Doğuşu, Gelişimi ve Günümüze Etkileri", Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, Ankara, 2008.s.146

[13] https://kosovam.wordpress.com/yugoslavya-donemi.(20,03,2015)

Tito'nun ölmesiyle beraber ülke önem taşıyan bir denge unsurunu kaybetmiş, ülkenin farklı cumhuriyetleri için entegrasyon hedefi olan kurumlar güç kaybetmeye başlamıştır. Sosyalist Yugoslavya döneminde net bir çözüme ulaşamayan ekonomik sorunlar ile birlikte etnik problemlerin tekrar hatta daha kuvvetli bir şekilde gün yüzüne çıkmasına yol açmıştır. Tito'nun yönetimi süresince kontrol altına alabildiği problemler, Tito'nun ölümüyle krize dönüşmüş, bütün Yugoslavya, 1973 petrol krizi denen bir ekonomik krizle karşı karşıya kalmıştır. Enflasyon yüzde 2.500'lere dayanmış, bu krizin bedeli ağır bir şekilde ülkenin en yoksul bölgesi olan Kosova'ya yansımıştır.[14] Kosovalı Arnavutların, 1960–80 döneminde sergilediği eylemler, kazanılan haklar biraz daha ileri gitmek amacıyla yapılmıştır. Ama 1980'den sonraki dönemde, Sırpların ağırlaşan baskıları yüzünden var olabilme koşulları değişmişti ve elde edilen hakların ileri götürmesinden ziyade, var olmanın veya yok olmanın mücadelesi verilmiştir.[15]

1981 isyanında Kosovalı Arnavutların Cumhuriyet statüsü istemeleri, Tito yönetiminde uyuyan devin uyanmasına sebep olmuştur. Sırbistan yönetiminin destek vermesiyle Priştine'de, Kosova Sırpları provoke amaçlı bir gösteri düzenlemişlerdir. Bu sayede eylem Yugoslavya'nın farklı bölgelerinde yaşayan Sırplar 'da büyük yankı uyandırmıştır.[16]

Karadağ ve Belgrat'ın başkenti Novi Sad'da Sırplar kalabalık gösteriler düzenlemiştir. Kosova Sırplarına baskı yapılarak, "Anavatan Kosova'nın" Arnavutlarca işgal edildiği iddia edilmiştir. Sırbistan yönetiminin vermiş olduğu önemli destekle ülke genelinde art arda düzenlenen gösterilerin amacının, Voyvodina ve Kosova'nın özerklik hakkını yok etmek olduğu çok kısa süre sonra ortaya çıkmıştır. Kosova'nın göç vermesindeki en önemli neden, yaşanan ekonomik bunalım ve ağır yaşam koşullarıdır[17]. 1981 yılında gerçekleşen gösterilerin akabinde Kosova'da olağanüstü hal uygulanmaya başlanmış ve Arnavut halka yönelik ciddi bir baskı

[14] Hüseyin Savaş, "Dünü ve Bugünüyle Kosova Sorunu", Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 25, No 1, (Mayıs) 2001, s. 105.
[15] Savaş, 2001: 106.
[16] Bora, 1995: 102
[17] Bora, 1995: 102.

uygulanmıştır. Kosova sorununun her geçen yıl ciddiyetini arttırması, onu Balkanların en önemli sorunu haline getirmiştir. 1981 olaylarını izleyen bu sekiz sene boyunca, bağımsızlık fikrini az da olsa destekleyen herkes sürekli tutuklanmıştır. 1989 yılının Şubat ayında ise Sırbistan anayasasında Kosova'nın otonomisinde ciddi kısıtlamalara sebep olan bir takım değişiklikler yapılmıştır. Sırbistan Kosova üzerindeki denetim ve gözlemlerini daha çok arttırmıştır. Miloseviç, açık ve net bir dille Yugoslavya'nın artık son buluğunu ifade etmiş ve Sırp döneminin başlamakta olduğu mesajını vermiştir.[18] 2 Temmuz 1990 tarihinde 183 sandalyesi bulunan Kosova meclisinde 123 Arnavut üyenin 114'ünün katılımıyla Kosova'nın Yugoslavya'daki diğer cumhuriyetler ile aynı statüye sahip olduğu resmen ilan edilmiştir. Fakat bu tarihten üç gün sonra Kosova Meclisi ve Hükümetini, Sırbistan fes etmiş, 1946 yılından o güne kadar ilk defa Kosova'nın yönetimini ele almıştır. Böylelikle "Paralel Devlet "in temel taşları atılmıştı. Kosova'da çalışma hayatında ilişkilerin düzenlenmesi için yeni bir yasa (Özel Önlemler Yasası) oluşturmak için 80 bin Arnavut'un işine son verilmiştir. Sırbistan'ın devamlı surette sertleşen tutumuna karşılık olmak suretiyle feshedilen meclisten 111 üye ile 30 kadar Arnavut siyasetçi ve entelektüel kimlik bir arada toplanarak "Kacanicka Anayasası'nı ilan etmiştir. Sırbistan'a göre meşru olmamakla itham edilen bu yasalar bütünü Kosova'yı yedinci cumhuriyet şeklinde lanse etmekte ve Kosova'nın Sırbistan'dan bağımsız olduğunu vurgulamaktaydı. 1990 Eylül'ünde merkezi Zagreb' te bulunan "Kosova Cumhuriyeti Meclisi" kurulmuştur.[19]

Hırvatistan ve Slovenya'nın 1991 yılının Haziran ayında yaptığı bağımsızlık ilanıyla Sosyalist Yugoslavya'nın parçalanma sürecine girme süreci, Kosovalı Arnavutlar için federasyon dahilinde bir cumhuriyet kurma isteklerini bağımsız devlet olma politikasına dönüştürülerek, bu amaç doğrultusunda, 1991 yılının Eylül ayında bağımsızlığa yönelik, sonucu olumlu olmuş bir referandum düzenlenmiştir. Nihayet 19 Ekim 1991 tarihinde sürgünde bulunan Kosova Meclisi, yapılan referandum sonuçlarını göz önüne alarak Kosova'yı bağımsız ve egemen bir

[18] Savaş, 2001: 108.

[19] Aydın Babuna, "The Albanıans Of Kosovo And Macedonıa: Ethnıc Identıty Supersedıng Relıgıon", (10.04.2015).s.9

devlet (Crowford'un yorumuyla Arnavutlardan başka hiçbir devletin tanımadığı) kurmuştur. Bu dönem "gölge devlet" adı altında, öncelikle sağlık ve eğitim branşlarında mevcut devlet yapılanmasına karşı paralel bir devlet oluşturulmuştur. Kosovalı Arnavutların 1992 yılında gerçekleştirdiği seçimleri Kosova Demokratik Birliği kazanmıştır. Ve bu hareket için liderlik yapan İbrahim Rugova'da "Kosova Cumhuriyeti "ne başkan seçilmiştir. Yugoslavya'nın dağılmasının ardından 27 Haziran 1992 tarihinde Karadağ ve Sırbistanlılar yeni Yugoslavya'nın kuruluşunu duyurmuşlardır. Yeni Yugoslavya kurulduktan sonra, Kosova sorununu görüşüp çözmek için, ilk kez Sırbistan, Kosovalı Arnavut liderleriyle görüşmek istemiştir. Fakat Arnavut liderleri bu talebi reddetmişlerdir.[20] Kosovalı Arnavut Lider'i olan İbrahim Rugova buna sebep olarak Yugoslavya'nın dağılmasını göstermiş, durumu ise "Yugoslavya yok oldu, onunla birlikte bizim bir arada kalabilme yeteneğimiz de yok oldu, Sırbistan'la bir arada kalmak artık çözüm değildir" sözleriyle ifade etmiştir.[21] Bu durumda Arnavutların tüm çabalarına karşın Hırvatistan ve Bosna Hersek'i doğrudan ilgilendiren 1995 yılındaki Dayton barış sürecine Kosova sorunu dahil edilmemişti. Bununla birlikte, Rugova'nın yapıcı siyaseti sonuç vermeyecek sanılmış; Yugoslavya'nın bölünmesi ile başlayan savaşlar Arnavutlarda farklı bir bakış açısı doğurmuştu: "Batının dikkatini çekmek için şiddete ihtiyaç vardır." Böylece UCK (Kosova Kurtuluş Ordusu) gündem olmuş, hemen akabinde 1996 yılını takiben UCK silahlı eylemleri başlatmıştır.[22] UCK'nın bağımsızlığını kazanmak için başladığı şiddet eylemleri ve silahlı direnişleri, Sırp güvenlik güçleri için daha dikkatli olmayı gerektirmiş, baskıcı yöntemlerle önlem almasına sebep olmuş ve şiddetin dozunu arttırmıştır. 1998 senesinin ilk yarısında Sırplı güvenlik güçleri, UCK'nın eylemlerini tamamen bitirmesini sağlamak için geniş çaplı bir operasyon başlatmış ve bu operasyonun asıl amacı etnik bir temizlik halini almıştır. Fakat yine de Arnavut milliyetçiliğiİ Tito dönemindeyken temele çok fazla yayılmamıştır.[23] Sırpların

[20] Emir Türkoğlu, "Kosova Arnavutlarının Milliyetçiliği", **Balkan Diplomasisi**, Asam Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2001, s. 117

[21] Leo Tindemans, Barışa Çağrı, Uluslararası Komisyon'un Balkanlar Hakkındaki Raporu, (Tür.) Özden Arıkan, İstanbul:1998, Sabah Kitapları. s. 146

[22] Türkoğlu,2001: 118.

[23]Türkoğlu, 2001: 118.

ekonomik sebeplerden dolayı Kosova'yı terk etmeleriyle birlikte Kosova içinde nüfus yoğunluğu daha da artırmış olan Arnavutlar, Osmanlı İmparatorluğu'ndan sonra Kosova'da en istikrarlı günlerini yaşamışlardır.

1989 yılında başlayan baskıların çok yönlü ve çeşitli olmasıysa günlük yaşamın hemen her alanını kapsamaktaydı ve bu durumdan etkilenmeyen bir tek Müslüman bile kalmamıştır. Bunlara bir örnek vermek gerekirse; Arnavutların okulları ve üniversiteleri kapatılmış, Arnavutça yayın yapan tüm televizyon, radyo ve gazete gibi iletişim organlarına medya karartma politikası uygulanmıştır. Arnavutların yüzde 80'den fazlasının işlerine son verilmiştir.[24] Mahkemeleri kapatarak hakimleri görev yerlerinden uzaklaştırmak suretiyle, bazı Arnavut aileleri yıllarca oturdukları evlerinden atarak yerlerine Sırp aileler yerleştirmişlerdir. Sırplar, Kosova ve diğer Müslüman halkın bulunduğu bölgelerde bir takım etnik temizlik faaliyetleri gösterdiler. Bunlardan biri evlere girip silah aramaları yapmaları ve Arnavutlu gençleri silâhaltına alma isteğidir. Bu yüzden Boşnaklı Müslümanlara karşı savaştırılması uygun görülen Arnavut gençler, çareyi yurt dışına kaçmakta buldular. Yine silahlı olmayan halktan zorla silah taleplerinin sonucu olarak, insanlara ciddi meblağlarla silah satıp sonra tekrar teslim etmelerini istiyor, ancak bu sefer de insanları devlete ait olan silahları çalma suçundan mahkûm ediyorlardı. Bu sistemle sadece 1995 senesinde 37.800 Arnavut'un evine bu tarz silah arama eylemleri yapılmıştır. Boşnak Müslümanlarla savaştırılmak istenen ama ülkeyi terk eden Arnavut gençlereyse 12–18 ay arası hapis cezası veriyorlardı. Bu dönemde yapılan en önemli ihlallerden bir diğeri ise şüphesiz ekonomik ambargo olmuştu. 1983 yılında Kosova'nın işsizlik oranı yüzde 43,4'tür. Aynı dönemde bütün Yugoslavya için işsizlik oranıysa yüzde 14'lerdedir. 1990'lı yılların başlarında kamu işçileri toplu halde işten çıkarıldıkları halde, Sırp diplomatları "Arnavutların ayrılıkçı liderlerinin istekleri doğrultusunda Arnavutların kendi istekleriyle işten çıktıklarını ve bu yöntemle Sırp devletinin işleyişini felç etmek istediklerini" ifade ediyordu. Sırp hükümetininse bu durumdan kurtulmak için diğer Sırp bölgelerinden Sırplı işçi getirerek dengeyi

[24] Bora, 1995: 102.

sağlamaya çalıştığı da açıklamaya eklenmekteydi. Bu dönem içinde çok kısa bir sürede işlerine son verilenlerin sayısı ortalama 150 bini bulmaktaydı. İşsizlik sorunu ve baskıların günden güne arttığı 1990–96 yılları arasında 500 bini aşkın Arnavut, Avrupa ve ABD'ye göç etmek zorunda kaldılar. Tek sorun ekonomi değil, sağlık sektöründe de durum içler acısıydı. Bütün sağlık merkezlerinin, lokalleri ve birimleri kapatılarak tüm sağlık ekipmanları toplatıldı. 2000'in üzerinde sağlık çalışanı işlerinden zorla atıldı. Tıp enstitülerinin sayısı 41'den 11'e indirildi ve merkezi yönetimleri etnik kökeni Sırp ve Karadağlı olan kişilere bırakıldı. Çocuklar için uygulanan aşı programlarının tümü iptal edildi, %90 nüfus sağlık ve sosyal korunma hakkından mahrum edildi. Bu baskıcı tutumun doğal sonucu olarak tedavisi mümkün sağlık nedenleriyle bile çocuk ölümleri yaşandı. Bulaşıcı hastalıklar büyük oranda artış gösterdi. Doğum yapan kadınların çoğu bebeklerini evlerde ve sağlıksız koşullarda dünyaya getirmek zorunda kaldı. Tıbbi destek olmadığı için anne-çocuk ölümlerini arttı. Kültürel alanda da bazı çalışmalara engellemeler uygulandı. Özellikle kültür ve sanat gibi branşlarda çalışanlar işlerinden uzaklaştırıldı. Kosova Bilim ve Sanat Akademisi'nin Arnavutça Bilim ve hatta Tarih Enstitüsü'nün ayrıca Kosova Ulusal Tiyatrosu'nun çalışmalarına yasak getirildi. Bu kurumlara ayrılan tüm ödenekler durduruldu ve bütçeler dondurulduu. Kosova Ulusal Üniversite Kütüphanesi'nde çalışan 90 görevli işlerinden alındı. Bu işyerlerinde oluşan boşluk da yine etnik kökeni Sırp ve Karadağlı olan kişilerce dolduruldu.[25]

Bu etnik temizlik sonucu Kosova uluslararası toplum sorunu olarak ortaya çıkmış ve 1997'de Fransa, Almanya, Rusya, İngiltere, ABD ve İtalya'nın Balkanları durumuyla ilgilenmek üzere Kosova'daki şiddetin önüne geçmek için informel bir oluşum olan Temas Grubu oluşturulmuştur. Konsey aldığı kararlarla Belgrad yönetiminin politikalarını eleştirerek saldırıları durdurmaya çağırdı. Önceleri Glenny'in de değindiği gibi, Balkanlardaki krizin başında Washington yönetimi, konunun Avrupa'nın sorunu olduğu düşüncesiyle birlikte gelişmeleri Avrupa Birliği'nin (AB) inisiyatifine bırakmıştı. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) 'in bir gözlem misyonu ve uluslar arası arabuluculukla Belgrad yönetiminin

[25] https://kosovam.wordpress.com/yugoslavya-donemi.(20,03,2015)

izin vererek Kosova'ya özel statü vermeye yanaşmasıyla sorunun çözümlenmesine ilişkin Priştine'yle barışçıl diyaloğa başlaması talep edilmiştir. AGİT Bosna-Hersek'teki, 1992-1995 yılları arasında görülmemiş katliamlar ve tecavüz olaylarına ses çıkarmamış bir teşkilattı. [26]

Rumer ise durumu "ABD'nin bu bölgede yaşanan olaylara kayıtsız kalmasının nedeni; Washington'un ilgisini Orta Doğu'ya ve SSCB'den geriye kalan nükleer silahlara yoğunlaştırmak istemesidir" şeklinde yorumlamıştır.[27] Bununla ilgili olarak ABD tarafından Balkanlar'ın dünyadaki diğer bölgelere oranla etkili bir stratejik konum olarak görülmemesi de önemli sayılabilecek başka bir faktör olarak ele alınabilir. Ayrıca Amerika'nın bu bölgede hiç bir ticari çıkarının olmaması da önemli bir unsurdur. Amerika'nın Kosova krizine yönelmesinin en önemli sebebi, bölgede baş gösteren istikrarsızlığın hızla yayılmasıydı. Kosova'yla beraber, Yunanistan'da, Makedonya'da ve Arnavutluk'ta yaşayan Arnavutların olaylara dahil olmasıyla birlikte krizin sadece bu bölgeyi değil Avrupa'yı da istikrarsızlaştırma ihtimali bulunuyordu. Bu bölgede yaşayan etnik Arnavutların yanında, Sırpların Ortodoks- Slav ilişkileri sebebiyle Yunanistan, Bulgaristan ve Rusya'nın, hatta ABD, Türkiye ve Slav-Ortodoks çemberinin dışında yer alan diğer güçlerin de krizin bir parçası olması muhtemeldi. [28]

Washington Bosna krizinin ilk aşamada çözülmesi için Avrupa'ya bırakmıştı ve Avrupa çatışmaları önleme noktasında başarısız olmuştu. ABD bu sebeple Kosova krizinde inisiyatif kullanmakta gecikmedi. Ayrıca Kosova'ya insani sebepleri gerekçe göstererek gerçekleştirilecek olan bir müdahale, ABD'nin daha sonraki müdahalelerinde kartlarını güçlendirmiş olacaktı. Aynı zamanda ABD'nin dünya ülkeleri arasındaki imajı için de olumlu bir etki olacaktı. [29]

---

[26] http://www.mulkiyedergi.org/, (16.03.2015). s.82

[27] Eugene B. Rumer, Flashman's Revenge:Central Asia after September 11'Strategic Forum,2002,No.195.s.1-7

[28] Arı-Pirinççi, 2011:10

[29]Matthew. A. Baum, "How Public Opinion Constrains The Use of Force : The Case of Operations Restore Hope".Presidental Studies Quarterly,34/2,2004, ss:187-226

Rusya, bu yaşananların tümüne askeri bir müdahalede bulunmaya karşı çıkarken, Yugoslavya'nın dağılması sürecinde sağlıklı bir politika izleyememişti ve NATO'nun büyümesini kendi çıkarlarına ters düştüğü için kabul edilemez görmekteydi. ABD öncülüğünde gerçekleşecek olan insani müdahalelerin önü açılsaydı uzun vadeli süreçte domino etkisi yapıp Rusya federasyonu bölgesinde de benzeri eylemleri gündeme getirebilirdi. Toparlayacak olursa İngiltere ve ABD, krizi sonlandırmak amacıyla Belgrad yönetimini kapsayan askeri bir müdahaleyi mantıklı bulurken, Fransa, Almanya ve İtalya gibi ülkeler daha yapıcı politikalar izlenmesini istemekteydi, Rusya ise askeri müdahale ihtimaline kesin bir tepkiyle karşı çıkmaktaydı. Bunlardan dolayı ABD, BM'in yerine direk NATO aracılığı ile müdahale etme seçeneğini uygun görmüştü.[30]

Sonrasında BM Güvenlik Konseyi üyelerince, tamamı BM Anlaşmasının VII. Bölümünden oluşan kararlar alınmıştır. BM Güvenlik Konseyi ise aldığı 1160 (1998) sayılı kararla, sorunu diyalog yolu ile siyasi profesyonellik içinde çözmek için çağrıda bulunmuştur. Kosova başta olmak üzere Yugoslavya Federal Cumhuriyetine silah yasağı uygulanması kararı verilmiştir. Sırbistan, Güvenlik Konseyi kararlarına uymayıp saldırıları yoğunlaştırınca, sadece dört ay içinde 200 binden fazla insan evini terk etmek zorunda kalmıştır. Yugoslavya da Güvenlik Konseyi'nin 1199 sayılı kararının gereklerini yerine getirmeyince, 13 Ekim 1998 tarihinde Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) Konseyi hava harekâtının başlama emrini vermiştir. NATO tarafından uygulanan bu strateji siyaset penceresinden bakılırsa başarılı olmuştur. Sırpların geri çekilme adımı harekâtı durdurmuştur. Temas grubu taraflarını çağırarak 1999 yılında anlaşma yolu aramış ancak Sırp yönetiminin anlaşma taraftarı olmaması ve AGİT'in denetimini engellenmesi sonucu NATO 1999 senesinde planladığı hava harekâtını gerçekleştirmiştir.[31]

Bir yandan NATO müdahale ederken, 6 Mayıs 1999 tarihinde G 8 dışişleri bakanlarının girişimiyle Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'ne sunmak için bir barış

[30] Arı-Pirinççi, 2011:13
[31] http://www.mulkiyedergi.org/, (16.03.2015).s.103

planı hazırlamış ve bu plan Sırbistan Meclis üyeleri ve Yugoslavya Federal Cumhuriyeti Hükümetince 3 Haziran 1999 tarihinde kabul edilmiştir. NATO'nun müdahalesinden hemen sonra Güvenlik Konseyi üyelerinin aldığı 1244[32] (1999) sayılı karara göre Kosova, BM Genel Sekreteri Özel Temsilcisinin yönetici olduğu UNMIK (BM Kosova Geçici Yönetim Misyonu) yönetimine bırakılmıştır.[33] Geçici bir birim halinde olan UNMIK'in yönetimi ele almasının akabinde bölgede, yargı idaresi de dahil olmak üzere yasama ve yürütme yetkisi Özel Temsilci'nin tekelinde toplanmıştır. 1244 (1999) sayılı karara göre, Kosova için özerk ve demokratik bir yönetim oluşturulması hedeflenerek Özel Temsilci öncülüğünde 2001 senesinde "Anayasal Çerçeve" kabul görmüştür. Kosova için Anayasal Çerçeve ile Özyönetim Geçici Kurumları kurulup, bu kurumlarda Özel Temsilcinin yetkileri düzenlenmiştir. Özyönetim Geçici Kurumları, 1244 (1999) sayılı karar hükümlerine ve Anayasal Çerçeveye bağlı olduğu için söz konusu olan kurumların işlemleri sürekli Özel Temsilcinin kontrolünde denetlenmiştir. ABD'nin Kosova krizinin ardından askeri alanda Kosova'da olduğunu belirtmesiyle birlikte UNMIK çerçevesindeki inisiyatifini Avrupa Birliği'ne devrettiği bilinmektedir.

2005 yılından sonra 1244 (1999) sayılı Karara göre, tahmin edilen nihai statü görüşmelerinin başlaması sürecinden bir sonuç alınamamıştır. Nihayetinde sürecin yöneticisi Ahtisaari'nin hazırladığı ve Kosova'nın uluslararası toplum denetiminde özgürlüğünü öngören detaylı çözüm önerisi Sırbistan'da kabul edilmemiştir. BM Güvenlik Konseyi de bu öneriye yönelik hatta genel anlamda meseleye ilişkin farklı bir karar çıkarmayınca, 17 Şubat 2008 tarihinde Kosova Meclisi bir bağımsızlık bildirisi yayınlamıştır.[34]

---

[32] Bkz: Security Council, welcoming Yugoslavia's acceptance of peace principles, authorises civil, security presence in Kosovo". United Nations. 10 Haziran 1999.(20,09.2015)

[33] Geçici Yönetimin Yetkisine İlişkin 25 Temmuz 1999 tarihli, 1999/1 sayılı UNMIK Tüzüğünün tam metni için bkz. Unmık/Reg/1999/1, (28.10.2015).

[34] Arı-Pirinççi, 2011: 16

2. KOSOVA HAKKINDA GENEL BİLGİLER, YUGOSLAVYA DÖNEMİNE KADAR KOSOVA

2.1. Etnik Ve Demografik Yapı

Kosova, Balkanlar'ın en önemli toprak parçalarından birisidir. Bu şehir uzun tarihi boyunca önemli bir geçiş noktası olmuştur. Bugün Kosova, Sırbistan'ın güneybatısında yer alan ve 2 milyon dolayında Arnavut nüfusun yüzde 90'ını[35][36] oluşturduğu, 10.887 kilometrekarelik[37] alanı ile Balkanlar'ın küçük olmakla birlikte geçmişteki gibi gelecekte de yalnız Balkanlar için değil bütün komşu coğrafyalarda da büyük krizlere neden olabilecek önemli bir bölge olarak dikkatleri çekmektedir.[38]

Eylül 2012'de açıklanan nüfus sayımı sonucunda, nüfusu 1.739.825 kişi olduğu, Bunun yüzde 93'ü Arnavut, yüzde 1,6'sının Sırp, yüzde 1'inin Türk, yüzde 1,6'sının Boşnak, yüzde 0,5'inin Roma, yüzde 0,9'unun Aşkali, yüzde 0,7'sinin Mısır, yüzde 0,6'sı Goralı ve yüzde 0,1'ininde açıklamak istemediği belirtilmiştir.[39] Kosova, bu kadar karışık bir bölgede olması, Avrupa kıtasının en yeni ülkesi olması ayrıca bölgenin tüm renklerini bünyesinde barındırması açısından Balkanlarda ayrı bir yere sahiptir. Ülkede de Arnavutlar, Sırplar, Türkler, Boşnaklar, Goralılar ve Çingeneler yaşamaktadır. Bu çeşitliliği Bayraklarına koydukları 6 yıldızla da yansıtmışlardır. [40]

1999 senesinde NATO'nun düzenlediği harekâttan sonra, Kosova'da ikamet eden 150.000 Sırp, Arnavutların şiddet uygulayabilecek olmasından korkarak

---

[35] Mustafa Selver, Balkanlara Stratejik Yaklaşım ve Bosna, IQ Yayıncılık, İstanbul, 2003, s. 121.
[36] Shefqet Balla, Yeni Bir Kosova'nın Doğuşu, Cilt 1, İzmir:2008, Zeus Kitapevi. s:12
[37] Kosova'nın Coğrafi Bilgileri:
http://www.ks-gov.net/esk/esk/pdf/english/general/Geographic_info.pdf (08.01.2015)
[38] Halil Akman, Paylaşılamayan Balkanlar, IQ Kültür Sanat, İstanbul, 2006, s. 227.
[39] http://www.mfa.gov.tr/kosova- künyesi.tr.mfa (23.07.2015)
[40] Balla, 2008:16

Kosovaadan ayrılmış ve bir kısmı Sırbistan'a bir kısmı ise diğer ülkelere göç etmiştir.[41] Yine 1998'de Sırpların saldırmasıyla mağdur olan özellikle kırsal alanda yaşayan Kosovalı Arnavutlar kalabalık kitleler halinde Arnavutluk'a, Makedonya'ya ve Karadağ'a sığınmışlardır. Bu süreç içerisinde 444.600 mülteci Arnavutluk'a, 243.700 mülteci Makedonya'ya, 69.700 mülteci Karadağ'a, 60.000 mülteci Sırbistan'a, 21.700 mülteci Bosna-Hersek'e sığınmıştır. Kurumun kayıtları NATO ve BM raporlarında mevcuttur[42].

Kosova, Ortaçağ başlarken yeni oluşan Sırp Kilisesi'nin temellerini attığı yer olmuştur. Sırpların etnik kökenini oluşturan en önemli etkenlerden biri Sırp Ortodoks Kilisesi'nin bu topraklarda kurulmuş olmasıdır. Bu durum Sırpların Kosova'yı kutsal bir bölge olarak görmelerine sebep olmaktadır.[43] Kosova'da hayatına devam eden bir diğer etnik kimlik olan ve günümüz Kosova nüfusunun yüzde 90 oranını oluşturan Arnavutlar ise bu bölgeye Sırplardan daha geç yerleşmişlerdir. Arnavutlar, zamanla bölgeye göç sürdürerek yavaş yavaş burada çoğunluk oluşturmuşlardır. Arnavutlar da aynı Sırplar 'da olduğu gibi Kosova'yı Özyurtları kabul etmektedirler.

Pek çok yazara göre sorunun temeli 1389 yılında Kosova'nın Osmanlı hâkimiyetine girmesine dayanmaktadır.[44] Arnavutlar ve Sırplar, Kosova'yı savunurken birlikte savaşmış ancak Arnavutların büyük kısmı özellikle aynı dini paylaşmaları sebebiyle hâkimiyeti daha kolay kabullenmiş, Sırplar ise tarih boyunca yenilgilerini hep diri tutmuş Kosova'yı milli sembolleri haline getirmişlerdir. Her iki tarafın iddiası da bu toprağın kendi milletlerine ait olduğudur. Arnavutlar buna kanıt olarak bölgenin en eski toplumu olan İliryalılardan olmalarını gösterirken Sırplar ise

---

[41] "Serbia and Montenegro, Transnational Issues", http://www.cia.gov./publications/factbook /goes/yi.html, (12.09.2015).

[42] Kosova As Seen, As Told, "AGİT'in İnsan Hakları Bulguları Ekim 1998'den Haziran 1999'a Kadar Olan Süreç", OSCE Publication, s. 143-144.

[43] Karmen Erjavec ve Zala Volcic, 'The Kosovo Battle: Media's Recontextualization of the Serbian Nationalistic Discourses' , *The Harvard International Journal of Press/Politics, December 2007, s.68*.

[44] Elif Burcu Pekyardımcı, İnsancıl Müdahale Kavramı ve Kosova Sorunu, Ankara Üniversitesi SBE Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. Serap Akipek, s.85.

burdaki eski kiliseler ve manastırların varlığını bölgede eskiden beri yaşadıklarının delili olarak göstermektedirler.[45]

Bu yüzden bu iki topluluk arasında Kosova Coğrafyasına hangi etnik grubun hakim olacağı mücadelesi uzun yıllar devam etmiştir. Bugün; Arnavutların elindeki Kosova, bağımsızlığını ilan etse bile Sırpların bu bölgeye olan zaafını ve bu bölge için yaptıkları gelecek planlarını hiç kimse görmezden gelemez. Anlaşıldığı gibi Kosova, Avrasya Bölgesi'nde bulunan coğrafi konumunun Avrupa ve Asya arasında kavşak görevi görmesi ve sahip olduğu doğal kaynaklar ile çok önemli bir bölge olmuştur. Çeşitli amaçlara sahip olan iki ana etnik grubun fazlaca önemsediği Kosova Coğrafyası tarih boyunca tartışmaların merkezinde yer almaya devam edecektir.

2.1.1. Dil

Kosova Cumhuriyetinin resmî dili Sırpça ve Arnavutçadır. Türkçe[46], Boşnakça ve Romanca, belediyelerin seviyesine göre resmî bir statüye sahip olmuştur ve yasaya uyacak şekilde değişik seviyelerde resmî olarak kullanılacaklardır.[47] Bu resmî dillerden farklı olarak Gora bölgesinde Goralıların kullandığı "Boşnakça ile Makedonca arasında" bir dil daha vardır. Son dönemlerde Kosova'da Arnavutçanın kullanım oranı artmıştır. Bunda en önemli etken ise bağımsızlığın getirdiği, Kosova'nın resmî dili statüsüne sahip olmasıdır. Arnavutçaya 1000 seneden fazla Doğu Roma (Bizans) yönetiminde kalması sonucu Latince ve Yunanca, hatta 500 yıldan fazla Osmanlı yönetiminde kalması sonucunda Türkçe kelimeler girmiştir.[48]

---

[45] Mustafa Türkeş ve İlhan Güzel, "Bağlantısızlıktan Yalnızlığa: Yugoslavya'da Milliyetçilik ve Dış Politika, **Türkiye'nin Komşuları,** İmge Kitabevi Yayıncılık, Ankara, 2003, s125.

[46] http://www.haberler.com/kosova-nin-gilan-sehrinde-turkce-resmi-dil-oldu-haberi/ İHA Kaynaklı Haber.(20.07.2015)

[47] Kosova Cumhuriyeti Anayasası | Türkçe Kosova Cumhuriyeti Resmî Gazetesi.(20.07.2015)

[48] https://tr.wikipedia.org/wiki/Kosova**.** (08.06.2015).

2.1.2. Din

Arnavutluk'ta yaşayanlar her ne kadar din bakımından dağınık bir yapıda olsalar da Kosova nüfusunda bulunan Arnavutların yüzde 90'dan fazlası, yüzde 3'lük Katolik nüfus hariç, Müslüman olduğu bilinmektedir. Ülkede Karadağlılar, Sırplar ve Çingenler hariç Boşnak, Türk ve diğer milletler büyük oranda Müslümanlığı benimsemiştir. Bu yüzden Kosova nüfusunun yüzde 95 gibi önemli bir kısmı Müslüman'dır.[49]

Bölgenin dini anlamda tarihi seyrini değerlendirecek olursak Yunanlıların MS. 2. yy'da Arnavutlukları etkilemek için Hıristiyan piskoposlar gönderdiği görülmektedir. Ama bu plan dağlık ve iç bölgelerde bulunan daha kapalı kabilelerde etkili olmamıştır. 9. yüzyılda Bizans misyonerleri, Arnavutlar üzerindeki faaliyetlerini arttırmış ve sonuç olarak bugün Arnavutluk'un kuzeyinde bulunan Arnavutlar, Roma Katolik Kilisesi'nin başarısıyla Katolikleşmiş, güneyde kalanlar ise Ortodoks Bizanslıların etkisinde kalarak bu mezhebi seçmişlerdir. Bu durum ise kuzey ve güney bölgesinin arasında kalan Ortodoks ve Katolik kiliselerinin aralarında çatışmasına sebep olmuştur. Bu dönemde Arnavutlar din ile ilgili ilişkilerinde esnek bir politika izlemişlerdir. Bunun en önemli kanıtı ise o dönemden kalma bir kilisenin ya da kendi dillerinde kaleme alınmış bir İncilin bulunmamasıdır.

Kosova, Ortaçağın başlarında henüz oluşturulabilen Sırp Kilisesi'nin temellerinin atıldığı yerdir.[50] Sırpların etnik kökenini oluşturan en önemli etkenlerden biri halini almış Sırp Ortodoks Kilisesi'nin bu topraklarda kurulması, Kosova'yı kutsal toprakları olarak görmelerine sebep olmaktadır.

---

[49] http://www.albanur.net/kosovo/religion_in_kosovo_kosova.html (08.06.2015).

[50] Erjavec- Volcic, 2007: 68.

Sırplı akademisyen Predrag Simic'in yorumu ise; "Yahudiler için Kudüs ne ifade ediyorsa, Sırplar için de Kosova aynı şeydir" şeklindedir.[51] Sırplar, Kosova'da yer alan ve kendi tarihleri için çok önemli bir parça olan kilise ve manastırlar ile yine Kosova'da 1389 senesinde yaşanmış ve Osmanlıların kazanmasıyla sona ermiş Kosova Savaşı'ndan mütevellit bu coğrafyayı kutsal görürler. Hatta Birinci Kosova Savaşı'nı kaybetmelerine rağmen, bu muharebede Türk Sultanı I.Murat'ı öldürmüş olmaları Sırplar için büyük bir başarı kaynağı sayılmış, bu durumla övünç duymuşlardır. O kadar ki Sırp milliyetçileri, bu harp esnasında I.Murat'ı öldüren er kişiyi savaşın kahramanı ilan etmiştir. Sonrasında da Sırp Ortodoks Kilisesi bu savaş için büyük özveri ve emek veren fakat savaş esnasında hayatını kaybeden Sırp Kralı Lazar'ı aziz ilan etmiştir. Kosova Savaşı, Sırpların hafızalarından hiçbir zaman silinmemiştir.Sırplar Kosova'yı mutlak suretle kaybedilmemesi gereken bir konum olarak görmüşlerdir.

1389-1913 yıllarında Kosova, Osmanlı-Türk hâkimiyeti altında kalmaya devam etti. Kosova'nın stratejik doğu-batı ticaret yollarının üzerinde bulunması sebebiyle, Osmanlı hükümeti Venedik'in de kontrolüne müsait olan bu konumda etkili bir devşirme-İslamlaştırma politikası uyguladı. Kosova'da Osmanlı devletiyle beraber, Roma döneminden beri bir türlü oluşturulamayan düzenlilik sağlanmıştır. Bölgede, Osmanlı'dan daha önce burada yaşayıp Müslüman olmayan Türkler ve Osmanlı Devleti'yle birlikte artan Müslüman Oğuz Türklerin etkisiyle Türk nüfusu yoğun bir hâl aldı. Bölgede Türk olmayan halk ise Türkçe ile hem din yönünden hem kültür yönünden git gide etkilendiler. Bunun sonucunda da Kosova ve çevresi, Osmanlı Devleti için önemli bir konum haline geldi. Osmanlı yönetimi, bölgede ikamet eden Arnavutlara da Sırplara da hiçbir baskı uygulamadı. Özellikle Arnavutlar, kültür açısından hiçbir sıkıntı çekmediler ve bu günlerine geldiler. Arnavutlar, Balkan Savaşları yaşanana kadar Osmanlı Devleti'ne sadık ve kimliklerini Türklerden hiç ayırmayan bir toplulukken, özellikle 1800 yıllarının ikinci yarısından sonra eğilimdeki niteliğin artması sebebiyle Osmanlı algısından kopma isteği ile tepki geliştirmeye başladılar. Bu duruma gelmede Hıristiyan Batı dünyasındaki ayrılıkçı kışkırtmalar

[51]Akman, 2006 : 228.

etkili olmuştur. Bu ayrılma eğilimi Arnavutluk devletinin kurulması ile son buldu. Günümüzde Kosova'daki Arnavutlar ve Türklerin ortak yaşamlarındaki sıcak ilişkilerinde gösterdikleri samimiyet de besledikleri düşmanlık da o dönemlerin ürünüdür.[52]

2.1.3. Coğrafi Yapı

Balkanlar, bir başka deyişle Balkan Yarımadası, Avrupa'nın güneydoğu kesiminde, İtalya Yarımadası'nın doğusunda, Anadolu'nun batısı ve kuzeybatısında yer alan kültürel ve coğrafi bölgedir. Bölge için bazen *Güneydoğu Avrupa* terimi de kullanılmaktadır. Bu bölge ismini batıdan doğuya doğru uzanan ve Bulgaristan'ı ortadan ikiye bölen dağ silsilesinden almaktadır. Önceleri bu sıradağlar için kullanılan Balkan ismi, daha sonra bütün bu bölgenin adı olarak kullanılmaya başlanmıştır. [53]

Bulgaristan, Kosova, Arnavutluk, Bosna-Hersek, Karadağ, Yunanistan ve Makedonya topraklarının tamamı Balkan coğrafyasındadır. Balkan ülkeleri içinde yer alan Hırvatistan'ın yüzde 54,8'i, Romanya'nın yüzde 6,5'i, Sırbistan'ın yüzde 72,2'si, Slovenya'nın yüzde 26,7'si, Türkiye'nin yüzde 3'ü Balkan sınırları içinde yer alır. Toplam yüzölçümü 301.340 km² olan İtalya topraklarının yüzde 0,1'i (295,1 km²) Balkan coğrafyasında yer almakla birlikte İtalya, Balkan ülkesi olarak gösterilmemektedir.[54]

Çatışmaların, kaosun hiçbir dönem eksik olmadığı bir bölge Balkanlar. Jeopolitik konumu, karmaşık etnik yapısı ve küresel güçlerin çekişmelerine sahne olmasından kaynaklanan özellikleri sebebiyle her zaman büyük bir öneme sahip olmuştur. Soğuk Savaş dönemi boyunca Doğu ve Batı arasında bir "tampon" bölge niteliği kazanan Balkanlar, bu nedenle devamlı olarak dengelerin bozulup yenilerinin

---

[52] Sacit Kutlu, Milliyetçilik ve Emperyalizm Yüzyılında Balkanlar ve Osmanlı Devleti, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay. İstanbul 2007.s:98

[53] Wikipedia.http://tr.wikipedia.org/wiki/Balkanlar.

[54] Wikipedia.http://tr.wikipedia.org/wiki/Balkanlar/ülkeler.

kurulduğu bir yer olmuştur.[55] Avrasya dünyası için en etkili jeostratejik konumlardan biri olarak görülmektedir. Dünyanın bu bölgesinde gelişen olaylar bütün dünya ülkelerinin geleceğini etkileyebilecek niteliktedir. Balkanlar'a ve burada gerçekleşecek olaylara gücü yeten her devlet dünyanın geleceğine yön verebilecek durumdadır. Avrasya Bölgesi; Kafkasya, Karadeniz'in kuzeyi ve Ortadoğu ile Balkanlar'dan oluşmaktadır. Doğal olarak Kosova da bu bölge sınırlarında yer almaktadır.[56]

Kosova, jeostratejik bakımdan çok önemli bir konumu teşkil etmektedir. Kosova, neredeyse Konya'nın yüzölçümü kadar bir alana sahiptir. Yerleşim merkezlerinin en büyüğü başkent Priştine'dir. Osmanlı döneminde Kosova'nın ilk başkenti Prizren iken daha sonra Priştina, en sonunda Üsküp olmuştur. Üsküp günümüzde de Makedonya'nın başkentidir.[57,58] Diğer önemli şehirler ise Prizren, Cakova, Ferizay, İpek, Gilan ve Mitrovitsa şeklinde sayılabilir.[59] Kosova'nın coğrafi konumu; Avrupa kıtasının güney bölgesinde, Balkan yarımadasınınsa kuzeybatısında yer almakta şeklinde özetleyebiliriz.[60]

Coğrafi konum olarak Balkanlar'ın merkezinde, Karadağ Cumhuriyetleri, Sırbistan, Makedonya ve Arnavutluk'un sınır komşularıdır. Balkan Yarımadası'nın stratejik yapısı, adeta dış güçleri buraya müdahale etmeye davet etmiştir.[61] Kosova, Balkanlar'ın küçük bir parçası olmasına rağmen nasıl geçmişte önemli olduysa gelecekte de Balkanlar'ın yanı sıra bütün komşu coğrafyalar için ciddi krizlere neden olabilecek bir bölgedir.[62]

---

[55] Karayel Oğuz. Bir Devletin Doğumu: Kosova.(23.10.2015).
[56] Zbigniew Brzezinski, Büyük Satranç Tahtası, inkılâp Kitabevi, İstanbul, 2005, s.125.

[57], Pınar Yürür,«Kosova'nın Bağımsızlık Süreci, Bölgesel ve Küresel Etkileri.» 2023 (Ay Grup Yayınları), Mart 2008 s.24-29.

[58] Celalettin Yavuz, «Balkanlaşan' Eski Yugoslavya'daki Gelişmeler ve Yeni Ülke Kosova.» 2023, no. 83 (Mart 2008):.s.4-12.

[59] Kayapınar, 2004: 89.

[60]Kosova'nın coğrafik bilgi: http://www.ks-gov.net/esk/esk/pdf/english/general/Geographic_info.pdf (08.01.2015)

[61] Maria Todorova, Balkanlar'ı Tahayyül Etmek, İletişim Yayınları, İstanbul, 2006, s.127.
[62] Akman, 2006: 227.

İlk kez 12. Yüzyılda kullanılmaya başlanan "Kosova" kelimesi Slavcada bir tür "kuş ovası" (karatavuk, karatavuk tarlası) anlamına gelmektedir.[63] İlk başlarda Lab nehri boyunda küçük bir bölgeye Kosova denilmekteydi. Zamanla genişleyen bölge Osmanlı döneminde Kosova Vilayeti oldu. Yugoslavya döneminde Metohya[64] bölgesiyle beraber özerk bölge oldu. Günümüzde ise statü olarak Sırbistan-Karadağ Cumhuriyeti (SKC) içinde yarı bağımsız bir bölge-ülke durumundadır. Esasen Kosova denilen bölge, "Kosova" ve "Metohya" adlı iki bölgenin birleşiminden oluşmaktadır. Bir zamanlar buraya, iki bölgenin adının ilk üç harfinden oluşan "Kosmet" denilmişse de şimdi her iki bölgeyi de kapsar şekilde sadece Kosova denilmektedir. Arnavutlara göre Kosova aslında daha geniştir: Sancak'ın ve Sırbistan'ın güneyinde birçok yeri de kapsamaktadır.[65] Ancak kabul edilen haliyle günümüz Kosova'sı, kuzeyde ve kuzeydoğuda Sırbistan, kuzeybatıda Karadağ, batıda Arnavutluk ve güney-güneydoğuda Makedonya ile sınırdır.[66] Kosova'nın coğrafi konumu, Balkan yarımadasının merkezindeki bir bölge olarak Adriyatik ve Ege Denizi'ne en kısa ulaşım yolu olması bakımından özel bir öneme sahiptir.[67] Balkanlar'ın iki önemli devleti Sırbistan ve Arnavutluk arasında ara bir bölge oluşturan Kosova kuzeye ve güneye uzayan yolların kavşak noktasındadır. Kosova, hem orduların geçiş noktasında, hem ticaret kervanlarının güzergâhı üzerindedir.[68] Kosova Balkanlar'a adeta yukarıdan bakan plato konumundadır. Balkanlar bölgesinde en yüksek rakımlı ve çevresine hâkim noktada bulunmaktadır. Bunlarla birlikte bölgedeye bakıldığında merkezi konumu Kosova'yı, Balkanların merkezi ve göz bebeği olarak öne çıkarmaktadır. Kosova'yı elinde tutanın, Sırbistan'a, Kuzey Arnavutluk'a ve Bosna'ya stratejik olarak yaklaşma istikametlerini elinde tutacak, ayrıca Kuzey'den, Ege Denizi, Makedonya ve Anadolu'ya uzanan koridorunun kontrolünü eline geçirebilecektir.[69]

---

[63] Osman Karatay, *Kosova*, *Kanlı Ova*, İstanbul: İz Yayıncılık, 1998, ss. 36-37; www.prizrenliler.org, 9.8.2015. Bir başka kaynakta Kosova'nın "Bereketli Ova" anlamına geldiği belirtilmektedir..

[64] Kelime kilise toprağına Yunancada verilen addan gelir.

[65] Karatay, 1998: 36.

[66] Murat Yılmaz, KOSOVA Bağımsızlık Yolunda, İstanbul: İlke Yayıncılık, Cilt Step Ajans, 2005.s.10

[67] Fatma Taşdemir – Pınar Yürür, *Kosova Sorunu: Tarihi ve Hukuki Bir Değerlendirme*, Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 3/99, s. 135–152.

[68] KFOR Hand Book (1999). Kosovo International Security Force Pres.…,s.2.12(20.08.2015)

[69] Noel Malcom, Kosova, Sabah Yayıncılık, Çev.Özden Arıkan, İstanbul 1999. s.30

Osmanlı devleti döneminde Kosova bölgesi, Arnavutluk'a dahil olan en büyük vilayetlerden birisi konumundadır. Bu vilayet, 1787 ile 1945 yılları arasında Karadağ ve Sırbistan'ın işgal ettiği dört vilayet arasındadır. Tarihte Kosova bölgesi, Karadağ, Makedonya ve Sırbistan arasında bölünmekle birlikte, en büyük pay Sırbistan'a düşmüştür. Bugün Kosova adı verilen bölge tarihi Kosova vilayetinin Sırbistan'a verilmiş olan kısmıdır.[70]

Kosova'nın yüzde 36,5'i havzalardan oluşmaktadır. Bu havzalarsa Lab, Kriva, Reka, ibar ve üst Marova'nın nehir vadileri tarafından çevrelenmektedir. Bölgenin yüzde 37'lik kısmını ise dağlık araziler oluşturmaktadır. Arnavutluk'un kuzeyinden başlayıp Kosova'nın güney sınırına kadar kuşatan Sharri dağları (2640 m), batı kesimde yine Arnavutluk'tan uzanıp, Karadağ'a kadar gelen Bjeshket ve Nemuna dağları (2656 m), kuzeyde ise Sırbistan'dan uzanmakta olan Kapaonik dağları (2000m) bulunmaktadır. Güneydoğu kesimini ise sıra sıra ilerleyen tepecikler oluşturmaktadır. Kosova'nın deniz seviyesi yüksekliği iç kesimlerde ortalama 500–600 m civarıdır.[71] Kosova'nın yükseklik ortalaması ve merkezi konumu hakkında fikir edinmek için, Kosova'dan çıkan ırmaklara, Balkanlara kıyısı bulunan; Ege, Karadeniz ve Adriyatik'e bakmak yeterli olacaktır çünkü bu benzerine pek rastlanmayan bir durumdur. Bu nehirlerden birincisi Lepenac, Selanik'e yönünde akıp, Vardar Nehri'yle birleşip Ege Denizi'ne dökülmektedir. İkincisi İbar ise Tuna Nehri'yle birleşip Karadeniz'e dökülür. Üçüncüsünün adı, Drina'dır ve Adriyatik Denizi'ne dökülmektedir. Gazivoda, Batllava ve Badovc yapay gölleri; Obilic, Mitrovica ve Pristina'daki içme suyunu ve sulama ihtiyacını karşılayıp aynı zamanda termoelektrik enerji sağlamak için de kullanılmaktadır. Ormanlarını meşe, kayın, kozalaklı ağaç ve kestane ağaçları oluşturmaktadır. Su kaynaklarının yansıra Kosova, maden bakımından da oldukça zengindir.[72]

---

[70] Abidin Ünal, Geçmişten Günümüze Kosova Tarihi ve Türkiye-Kosova İlişkileri, Ankara: Genelkurmay Askeri Tarih ve Strateji Etüt Başkanlığı Yayınları, 2009.s.1-140

[71] Kosova'nın özerkliği ortadan kaldırıldığı için Pristine'nin bugün resmi olarak başkent özelliği bulunmamaktadır. http://www.prizrenliler.org/ , (10.01.2015).

[72] Bosna Dayanışman Grubu, Sancak ve Kosova Raporu, İstanbul, 1993, s.38. http://tr.wikipedia.org/wiki/Kosova (28.01.2015)

Kosova'nın iklim çeşidi karasaldır. Kış mevsiminde soğuk ve karlı, yaz mevsiminde ise sıcak ve kuraktır. Kosova, en yoğun yağışı ekim ve aralık ayları arasında alırken, her mevsim yağış alan bir iklime sahiptir. Bölgede 2.000 metrenin üzerinde yüksekliğe sahip alanlar hemen her mevsim kar ile örtülü olur. Coğrafi açıdan yorumlarsak, güney ve batı bölgesi tamamen dağlık, kuzey ve kuzey doğu ise nispeten biraz daha küçük tepeciklerden oluşmaktadır. Ülkenin orta kısmında, kıvrımlardan oluşan ve güneyden kuzeye kadar uzanan başka tepeler serisi daha mevcuttur. Bunların dışında kalan araziler ovalıktır. Topraklar ise her çeşit ürünün yetişmesine olanak verecek kadar verimlidir. Güney bölgesinde Şar Dağları, Batı kesimde Arnavutluk Alpleri, Karadağ sınırında Mokra Dağları, kuzeydoğuda ise Gölyak Tepeleri vardır.[73]

Kosova, stratejik önemi dışında yerüstü ve yeraltı kaynaklarıyla da etkili olan bir bölgedir. Eski Yugoslavya'daki en verimli linyit kömürü rezervleri burada bulunmaktadır. Bölge sadece linyit değil; magnezyum, kurşun ve çinko açısından da oldukça zengindir. Kosova, Balkan topraklarında hayvancılık ve tarım yapmak için en elverişli yerlerden biridir. Bölgedeki "en fakir ev' şeklinde adlandırılan Kosova'nın iktisat anlamında durumu iyi değildir. Nüfusun kalabalık olması, tarımın geri kalması ve yüzde 50'ye varan işsizlik oranı bölgede ciddi ekonomik sıkıntılar oluşturmaktadır.

Kosova, zengin maden kaynaklarına sahip olmakla birlikte, geçim kaynağında tarım ve hayvancılık başı çekmektedir.[74] Kömür rezerviyle Avrupa'nın en zengini durumundadır. Ayrıca Kosova'da nükleer enerji ve silah yapımında kullanılan uranyum da çıkarılmaktadır. Kosova stratejik açıdan da Balkanların önemli bir noktasıdır. Akdeniz ve Adriyatik arasındaki en kısa bağlantı yollarından biri konumundadır.[75] Ayrıca Kosova, batı-doğu, kuzey-güney yönündeki ticaret yolunun kesiştiği "demiryolu makası" olarak tanımlanmaktadır.[76]

---

[73] KFOR Hand Book, 1999: 2.2-2.10

[74] Yılmaz,2005: 14

[75] CNN Türk, "Çift Başlı Kartal: Kosova" Programı, 9 Nisan 2004.(21.12.2015)

[76] Diana Johnstone, *Ahmakların Seferi-Yugoslavya, NATO ve Batı'nın Aldatmacaları*, Çeviren: Emre Ergüven - Ergin Bulut, İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2004, s. 310.

On iki milyar dolarlık GSMH ile dünya sıralamasında yüz kırk beşinci Sırada, altı bin beş yüz dolarlık kişi başına düşen GSMH ile dünya sıralamasında yüz otuz altıncı sırada yer almaktadır. Ekonomisi oldukça zayıf olan Kosova'nın halkı ağır ekonomik şartlar altında ezilmektedir. Yüzde kırk beşlik işsizlik oranı ile geçim imkânları oldukça sınırlıdır. Avrupa'nın farklı ülkelerinde çalışan Arnavut diasporası veya geçici işçiler halkın geçimine önemli etki etmektedir. Bölgenin dağlık olması nedeniyle tarım imkânları kısıtlı olmasına rağmen buğday ve mısır yetiştiriciliği ile hayvancılık önemli geçim kaynağıdır.[77]

2.2. Kosova Tarihine Genel Bir Bakış: Yugoslavya Dönemine Kadar Kosova

Zbigniew Brzezinski'nin yazmış olduğu Büyük Satranç Tahtası isimli kitapda, dünyanın en önemli jeostratejik bölgelerinden biri Avrasya olarak görülmektedir. Zbigniew Brzezinski'ye göre, Avrasya'daki olaylar bütün dünyanın geleceğine etki edecek niteliktedir.[78] Balkan Yarımadası'nın yapısı ve coğrafi konumu, adeta dış güçlerin bu bölgeye müdahale etmesine davetiye çıkarmaktadır.[79]

Kosova, Balkanlar'a bakıldığında birçok yerleşim yerinde rastlanan bir yer adı olarak göze çarpmaktadır. Bu bölgeye Kosova isminin verilmesi, bir iddiaya göre, Balkanlar'da yaşayan "Kos" ismi verilen kuşun bölgede çok fazla görülmesinden kaynaklanmaktadır. Ovanın isminin de Türkçe Kosova'sı olarak isimlendirildiği görülmektedir. Kosova ismi tarihte ilk defa yazılı metinlere, 1389 yılında yapılan Kosova Savaşı'yla girmiştir. Sırplar bu bölge için Kosova Polje (Kosova Gölovası) ismini kullanmaktadırlar. Sırpların iddia ettiklerinin aksine Kosova kelimesinin kök olarak incelenmesi ve bu ismin yazılı metinlere Türklerden sonra girmesi sebebiyle

[77] Taşdemir – Yürür, 1999: 135–152.
[78] Brzezinski, 2005: 125.
[79] Todorova, 2006:. 127.

Kosova kelimesinin Türkçe olduğu yönünde gelişen tezler daha uygun olarak kabul edilebilir.[80]

2.2.1. Antik Çağda Kosova

Kosova bölgesine ilk olarak ataları olan İllirler[81] nedeniyle, Arnavutların geldiği sanılmaktadır.[8283] Günümüzdeki Arnavutça kelimelerin çoğu İlirya dili kökenlidir.[84] Alban veya Albonoi sözcüğü Arbereshe veya Arber adlı ilirya aşiretinin isminden türetilmiştir[85] Roma İmparatorluğu döneminde Kosova bölgesi isimlendirilmelerinden biri "Dardania" idi. M.Ö. 3 binli yıllar itibarıyla bölgeye gelmiş olan Arnavutların atası Dardanlar, M.Ö. 284'te bugünkü Güney Sırbistan ve Kosova'da bir devlet kurmuşlardır.[86] "Dardania" ismi verilen bu küçük yönetim bölgesinin bugünkü Kosova toprakları ile kesişen mevkileri bulunmaktadır. Dardania, "Moesia Superior" isimli eyalette küçük bir bölgenin ismidir. Günümüzde Kosova bölgesinde Dardanlara ait olduğu farz edilen bazı kalıntılar bulunmaktadır. Kosova'da yaşayan Arnavutların büyük çoğunluğu, kendilerinin Dardanlar ve İlirlerin vârisleri olarak görmektedir. Bu teorinin bir kanıtı olarak; insan yapısı, aynı dilin konuşulması ve aynı kültüre ait olunması fikirleri belirtilir. Dardanlar yapı olarak sert ve güçlü insanlar olarak tanımlanırlar. Sonraları Bizanslıların sahip olduğu Kosova'ya 850'lerden 11. Yüzyıl başlarına kadar Bulgar hanları egemen olmuştur. Bundan sonra Makedon Krallığı buralara hâkim olduysa da 1018'de Bizans toparlanarak Kosova'yı

[80] Malcom, 1999: 26
[81] Karatay,1998: 28-29.
[82] Hüseyin Emiroglu, Soguk Savas Sonrası Kosova Sorunu, Orient Yayınları, Ankara, 2006, s.59.
[83] Bilgin Çelik, Dağılan Yugoslavya Sonrası Kosova ve Makedonya Türkleri, 1.Basım Antalya, Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-I Hukuk Yayınları, 2008, s. 20-21
[84] <http://tr.wikipedia.org/wiki/Kosova_tarihi>, (22.09.2015).
[85] Yusuf Küpeli, Tarihin İzinde Balkanlar Ve ABD, Öncü Kitap Ltd. Şti., 1. Baskı, Ankara.2000. s. 27.
[86] Karatay, 1998: 36-37

tekrar ele geçirmiş ve 12. Yüzyılın sonlarına kadar bölgenin hâkimi olmuştur.[87],[88],[89] Roma İmparatorluğu dönemi ile bu imparatorluğunun parçalanmasının ardından Doğu Roma İmparatorluğu'nun içinde bulunan (3'üncü ve 4'üncü yüzyıl) Kosova'ya Bulgar, Avar, Hun, Uz, Peçenek gibi kavimler kalıcı ve geçici şekilde yerleşmişlerdir. Slavlar ise bölgeye 7. yüzyıldan sonra gelmişlerdir. Milattan sonra 5'inci yüzyılda Attila komutasında Hunların birleşip oluşturdukları devlet süreci içinde Balkanlar (Kosova'yı da kapsayacak şekilde), Hunların kalıcı ve geçici misafirliğine ev sahibi olmuştur.[90]Avarlar, 6. yy'da Tuna'nın kuzey bölgesine yerleşip, buraya doğru ilerlemiştir. Bu dönemin dil ve kültürüne ait arkeolojik kalıntılar, Balkanlar'ın bir çok bölgesinde mevcuttur. Doğu Roma İmparatorluğu döneminde Bizans ordusuna ve Doğu Roma topraklarının uç kısımlarına (ki Kosova bölgesi zaten uç kesimlere yakındır) Türk boyları politik olarak yerleştirilmiştir. Burada amaç, sınır güvenliğini sağlamak, ordu ihtiyacını gidermek ve bu boyları merkezden uzak tutmaktı. Günümüzde Kosova'nın Gora bölgesinde dağlık arazilerde rastlanan kayalara kazınarak damga şekillerinde yapılan dil incelemeleri, Göktürk Alfabesiyle olan yakınlığa işaret etmektedir. Kosova, Bizans'ın güç kaybettiği dönemlerde Bulgarlar ve Sırpların hakimiyetine girmiştir.

2.2.2. **Sırp Krallığı Döneminde Kosova**

1160'lı dönemde Rascia'yı yönetmek için ortaya çıkan yeni bir hanedan, gelecek 200 yıl boyunca Balkan ve Kosova tarihine damgasını vurmuştu. Bu kişinin ismi Stefan Nemenja idi. Kendi ismiyle anılan hanedanlığını kurmuştur. Kosova'nın kuzeybatı tarafında kalan Rascia toprakları Stefan Nemenja'ya miras kalmıştır. Birkaç sene çetin bir kardeş kavgası sürdürdükten sonra, tüm Rascia'nın kontrolünü ele geçirmeyi başardı. Sırp ve Slav hakanlarına verilmiş sıfatları geri aldı ve "Büyük

[87] Taşdemir-Yürür, 1999: 135-151.
[88] Küpeli, 2000: 18.
[89] Bahaeedin Toktay, *Kosova Tarihi,* **Tarih Boyunca Avrupa Kavşağı Kosova,** Editör: Osman Baymak, Kosova: 2008, Bay Yayınları, 1. Baskı, ss. 9-14.
[90] İbrahim Kafesoğlu, Türk Millî Kültürü, Ötüken, İstanbul 2003.s.82

Zupan" ünvanı kazandı.[91] Nemenja'nın tahttan çekildiği 1196 yılına kadar Rascia, artık adını Sırbistan şeklinde telaffuz edebileceğimiz bir yapıya ulaşmıştır. Büyükoğlu Stefan, Sırp toprağında onun yerine geçerek 1277'de ölene kadar uzun ve başarılı bir hakimiyet sürmüştür.[92]

II nci Stefan devrinde, IV ncü Haçlı Seferi hayata geçirildi. Haçlı Ordusu'ndan sonra, Bizans'ta oluşan otorite boşluğu 1208 senesinde, Kosova'nın geniş bir kısmını, 1216 yılındaysa, Prizren de dâhil olmak üzere, Kosova'nın bütününü kontrolü altına almıştır. 1217'de II. Stefan, Sırbistan'ın Kralı olarak papalık temsilcisinin elinden taç giymiştir. II. Stefan bu yüzden Sırp tarihi boyunca "ilk taç giyen" olarak anılacaktır.[93]

Ortaçağ boyunca Prizren, Priştine gibi Kosova şehirleri zaman zaman Krallığın yönetim merkezi olmuştur.[94] Stefandan sonra sırasıyla Milutin, Duşan ve Uros dönemleri yaşanmış ve daha sonra tarih sayfasına Osmanlılar girmiştir. Çar Uros'un ölümünün ardından,[95] 1335'lerden sonra Sırp Krallığı zayıflayınca Kosova lordlar, derebeyiler arasında bölünmüştür.[96] 1389'a gelindiğinde ise Sırp kralı, Bosna kralı ve Lazar'ın da desteğiyle oluşturulan Sırp ordusu, bugünkü başkent Priştine'nin hemen yakınındaki Gazi Mestan Meydanı'nda yapılan savaşta Osmanlı ordularına yenilmiştir. Ancak buna rağmen Kosova, Nemanje Sırp Krallığı içinde kalmıştır.[97] 1410'larda resmi olarak Sırplara bağlı olan Kosova'ya Sırplar, yönetim içinde özel statü tanımışlardır.

---

[91] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, Cilt 1, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1998, ss. 196-201

[92] "Sıplar", **Meydan Larousse Ansiklopedisi**, Sabah Yayıncılık, 18nci Cilt, ss. 16-17
[93] Süleyman Kocabaş, **Balkanlarda Panislavizm**, Vatan Yayınları, İstanbul, 1986, s. 57
[94] Malcom, 1999: 30
[95] Meydan Larousse Ansiklopedisi, : 17
[96] Karatay, 1998: 28.
[97] Altay Suroy Recepoğlu, *Kosova'da Türk Kültürü Veya Türkçe Düşünmek*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2001, s. 16.

2.2.3. Osmanlı Döneminde Kosova

15'inci yüzyılın ilk yarısında Osmanlı egemenliğine İskender Bey önderliğinde isyan ve ayaklanmalar başlamıştır. İskender Bey, batı Kosovalı Kastriot ailesindendir. İskender Bey'in babası olan Gjon, İskender Bey'i devşirme olarak saraya göndermiştir. İskender Bey ,Osmanlı Saray mektebi Enderun'da mükemmel bir eğitim almıştır. Osmanlı Devleti adına Balkanlar'da üst düzey görevler yapmıştır. İskender Bey, Varna Haçlılarına karşı Sultanın emri ile 1443 yılında Nis savunmasında görevlendirilmiştir. Nis'de savunma yaparken emrinde bulunan Arnavut sipahilerle savaşı terk edip, Arnavutluk'un kuzeyinde bulunan Kroya Kalesi'ne gitmiş, bu bölgenin valisinden kalenin anahtarını teslim alarak, kendisinin Hıristiyan olduğunu ilan edip ayaklanma başlatmıştır.[98] Ayrıca Macar kralı Hunyadinin 2.Kosova savaşında ağır yenilgisinin nedeni olarak da gösterilmektedir.[99]Kosova o yıllarda Brankoviç isimli sırp prensliği tarafından yönetilmekteydi.[100]

1454 yılında Brankoviç'in üzerine Sultan Mehmet büyük bir kuvvet göndermiştir. Sırbistan'ın orta ve güney bölgesinde bulunan topraklardın büyük kısmı Türkler tarafından ele geçirilmiştir. 1439'da Osmanlı yönetimine katılmakla birlikte Kosova, 1 Haziran'da Novo Brdo, 21 Haziran 1455'te Prizren'in alınmasıyla tam ve kesin olarak Osmanlı toprağı olmuştur. Balkan illerinin çoğu gibi Kosova da Buda (Budapeşte) eyaletine bağlandı.[101] Bundan sonra da 450 yılı aşkın bir süre Osmanlı hâkimiyetinde kaldı.[102] Tanzimat Fermanı ve Islahat Fermanının ilan edilmesinden sonra, merkezi Sofya olmak üzere Priştine ve Niş'i de kapsayan Kosova Vilayeti kurulmuştur. 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan (93 Harbi) sonra, vilayet merkezi Priştine'ye taşındı.[103] Osmanlı bölgeye geldiğinde Kosova'da büyük oranda Sırplar yaşamaktaydılar. Osmanlı'nın her ilerleyişinde kuzeye (Slavonya, Krayina ve Voyvodina'ya) göç eden Sırpların yerini Arnavutlar ve Türkler doldurmaya başladı.

[98] Uzunçarşılı, 1998, Cilt 2: 59-62
[99] Uzunçarşılı,1998, Cilt 2: 61-63
[100] Malcom,1999: 112-125
[101] Malcom, 1999: 122-126
[102] Ülger, 2003: 23-24
[103] www.prizrenliler.org/kosova.html, 2.5.2015.

Batı Bosna'dan İstanbul'a kadar yeşil bir hat oluşturmayı amaçlayan Osmanlılar, yol üzerindeki Kosova ve Voyvodina'nın Müslümanlaşmasına büyük önem vermesindendir ki, buralara Anadolu'dan istikrarlı bir şekilde Türk nüfus aktarmıştır. Arnavutlarında da, özellikle kentlerde,[104] 16. Yüzyılda münferiden, 17. ve 18. Yüzyıllarda da kitleler halinde İslam'a geçmeleriyle Kosova İslamlaştırıldı. Neticede Kosova, Türklerin Arnavutlara adeta hediye ettiği bir bölge oldu.[105][106]

Kosova Bölgesi de Osmanlı'nın Balkanlar'da elde ettiği ilk coğrafi bölgelerden biri olarak uzun yıllar Osmanlı egemenliğinde kalmış ve Osmanlı'nın din, dil, ırk ayrımı gözetmeksizin uyguladığı adaletli politikadan burada yasayan insanlar da yararlanmışlardır. Osmanlı öncesi, Sırplar ve Bulgarlar ile Arnavutların mücadele alanı olan bu bölge ta ki 19.yüzyıl sonlarına kadar çok huzurlu bir şekilde yasamıştır.

2.2.4. Yugoslavya Dönemine Kadar Kosova

Sırplar, Osmanlı Devletine karşı ilk kez 1788–1791 savaşında ayaklanmışlardır. Kısa sürede bastırılan ayaklanmanın ardından, 1804 yılında yeni bir ayaklanma başlamıştır. Kara Corce önderliğindeki bu ayaklanma, Aralıklarla 1812 yılına kadar devam etmiştir. Bu olaylardan üç yıl sonra, Miloş Obrenoviç'in başlattığı ayaklanma sonucunda Sırbistan'a kısmi özerklik verilmiştir. 1929 yılında imzalanan Edirne Anlaşmasıyla Rusya'ya Sırbistan üzerinde koruyuculuk hakkı tanınıyordu. 1830'da Osmanlı Sultanı bir hatm–i şerif yayınlayarak Sırbistan'a otonomi statüsü vermiştir. Bu dönemde Sırbistan'da işbaşında bulunan yönetim, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na daha yakın bir politika izlemekteydi. Sırbistan'daki gelişmeler ayrıca Rusya, Fansa ve İngiltere tarafından da yakından takip ediliyordu. 1870'de bağımsızlık kazanan Sırbistan, bu tarihten sonra topraklarını genişletmeyi hedefleyen politikalar izlemiştir

[104] Malcolm,1999: 138.
[105] Karatay, 1998: 43.
[106] Kemal Karpat, Balkanlar'da Osmanlı Mirası ve Ulusçuluk ,İmge Kitabevi, Ankara, 2004, s.19-63

10 Haziran 1878'de, Berlin Kongresi'nden üç gün sonra, Arnavut nüfusun yoğun olduğu dört vilayetten gelen 80 Arnavut, Prizren'de, Arnavut milli istişare meclisi şeklinde olan ve Arnavut milliyetçiliği çizgisindeki Prizren Birliği'ni kurdular.[107][108] Birliğin amacı Arnavutların yaşadığı bölgelerin bütünlüğünü korumak ve nihayetinde Osmanlı'dan ayrılmaktı.[109] 1899'da da yine özerklik amacıyla İpek Birliği kuruldu. Balkan Savaşı'nda ise Kosova, Sırbistan'ın 1912'de Arnavutluk ve Kosova'yı işgal etmesiyle Osmanlı Devleti'nin elinden çıktı.[110][111] Böylelikle Kosova'daki Türk hâkimiyeti 1913'te tam olarak son buldu. Avusturya, Sırbistan ve Karadağ'ın yeni ele geçirdikleri bugünkü topraklarda bir Arnavutluk devleti kurulmasında ısrarcı olunca Sırbistan, Arnavutluk'u terk etti ancak Kosova'yı bırakmadı. 1913 Londra Konferansı'nda hem Arnavutluk-Kosova arasındaki sınır tespit edildi hem de Kosova, büyük kısmı Sırbistan'a olmak üzere Sırbistan, Karadağ ve Makedonya arasında pay edildi.[112]

Osmanlı Devleti'nin dağılma sürecinde olması ve bu süreçte Balkanlar'daki devletlerin teker teker bağımsızlığına kadar Kosova'da önemli sayılabilecek bir problem yaşanmamıştır. Sırbistan, 1878 yılında Osmanlı'nın egemenliğinden çıktığında Kosova, Osmanlı hakimiyetinde kalmış, 1918'e kadar birkaç kez el değiştirmiştir, son olarak Sırp Krallığı'na bağlı kalmıştır. Kosovalı Arnavutlar'ın o tarihlerde düşünceleri bağımsız olmak ve Büyük Arnavutluk'u oluşturmaktı. Bu düşünce yapısı yüzünden bölgedeki iki devlet arasında yaşanan gerilimler o dönemden sonra her geçen gün artmıştır.[113]

---

[107] Karatay, 1998: 55. Birliğin kuruluş gerekçelerinden birisi de, 3 Mart 1878 Yeşilköy (Ayastefanos) Anlaşması'nda Kosova'nın paylaştırılması tasarılarıydı. Taşdemir-Yürür,1999: 135-136.
[108] Taşpınar-Yürür, 1999: 2.
[109] Karatay, 1998: 55-57. Bir görüşe göre Prizren Birliği, ancak Türklerin Kosova'daki eski düzeni korumaktan vazgeçtiğinde Türkleri kovup yönetimi ele geçirmeye çalışmıştır. Johnstone,2004: 270.
[110] Johnstone, 2004: 310.
[111] Johnstone,2004: 271.
[112] M. Necati Özfatura. *Hedefteki Ülke Kosova*, İstanbul: İzci Yayınları, 1998.S:39
[113] Roland Dannreuther, ''War in Kosovo: History Development and aftermath,'' Kosovo Perceptions of War and its aftermath, (Mary Buckley and Sally Cummings), Australian Publication, 2002, s.15.

Kosova sorununun başlangıcı, Balkan Savaşları sona erdiğinde halkın büyük bir kısmının Arnavutlardan oluşan bölgelerin neredeyse yarısını oluşturan Kosova ve Makedonya'nın bazı kesimlerinin Çarlık Rusya, Fransa ve İngiltere'nin desteklediği Sırp ordu tarafından kuşatıldığı günlere dayanmaktadır. Savaşın sonucu belirlenen bu sınırlar 1913'de Londra'da gerçekleşen Elçiler Konferansı'nda kabul edilmiş ve 1919 senesinde imzalanan Versailles Anlaşması ile uluslararası sınır olarak belirlenmiştir. Yine bu dönemde Arnavutluk sınırları da çizilmiş, etnik dağılımın yanısıra uluslararası dengeler esas alınmıştır.[114]

Bu dönemde Sırplı yöneticilerin, 1918 yılından sonra "Eski Sırbistan" diye anılan Kosova'nın demografik algısını değiştirmek için çabaladıkları ve bunun için üç yöntem denedikleri bilinmektedir: Arnavut halkını, Arnavutluk ya da Türkiye'ye göçmeye teşvik etmek, Slav sömürgesi ve Arnavutları asimile etme. Fakat bu yöntemler başarılı olmamıştır. Arnavutların bazıları Türkiye ve Arnavutluk'a göç etsmiş olsalar bile, bu göç beklenen oranda olmamıştır.[115]

Bu krallığın adı 1929 senesinde Federal Yugoslavya olmuştur.[116] İkinci Dünya Savaşı gerçekleşene kadar Yugoslavya sorunları olsa da varlığını bir devlet bütünlüğünde sürdürüp savaştan uzak durabilmiştir. Fakat II. Dünya Savaşı esnasında Macaristan, Bulgaristan, Almanya ve İtalya tarafından işgale uğramıştır. İşgal esnasında Hırvatların Ustace isimli askerleriyle birlikte Nazilere katılması, Sırplarınsa Nazi birliğini reddetmesiyle ülkede çok kanlı bir arbede yaşanmış, bunun sonucu olarak Sırp nüfusunun yaklaşık dörtte biri savaşta hayatını kaybetmiştir. Aynı yıllarda Kosova'da İtalya tarafından egemenliği altına alınan Arnavutluk'un bir parçası olarak ele geçirilmiştir.

---

[114] Bkz: http://www.uwe.ac.uk/search/results.shtml?words=kosovo (18.06.2015)

[115] Hasan Unay, "Balkanlarda Arnavut Meselesi ve Türkiye", Avrasya Dosyası, Sonbahar 1998, Cilt IV, s.45–46.

[116] Jovan İlic, "The Balkan Geopolitical Knot and Serbian Question'', The Serbian Question in The Balkans, http://www.rastko.org.yu/istorija/srbi-balkan/jilic-knot.html, (23.05.2015).

Önce Sırp tarihçiliği yapıp sonrasında bakan olan Vaso Cubrilovic, 1937 yılında hükümete vermiş olduğu bir diplomatik nota ile Arnavut sorununu çözmek için Müslüman Arnavutları zorla göç ettirmek gerektiğini önermiştir. Bu memorandum, 1991 yılında Yugoslavya topraklarında gerçekleşen savaş esnasında ve 1992 yılından sonra Bosna-Hersek'te yaşayan Müslümanlara karşı gösterilen "etnik temizleme" faaliyetlerinin 1930'lu yıllarda Kosova Arnavutları için düşünüldüğünü göstermektedir.[117] İkinci Dünya Savaşı'nda Yugoslav Komünist Partisi'yle büyük oranda onun himayesindeki Arnavutluk Komünist Partisi, Kosova'nın hangi ülkeye bağlı olacağı hususunda zaman zaman fikir ayrılıklarına düşmekteydi. Savaşın sonucunda Kosova 1945'de Yugoslav askerinin idaresine girmiştir. 8–10 Temmuz 1945 tarihlerinde Prizren'de bir araya gelen Metohiya Ulusal Kurtuluş Komitesi ve Kosova'nın ikinci toplantısında Kosova'da Sırbistan devletine bağlı özerk bir bölge oluşturulması kararı alınmıştır.[118]

3. YUGOSLAVYANIN DAĞILMA SÜRECİ

3.1. Genel Hatlarıyla Tito Dönemi

1'inci Dünya savaşı bitiminde galip safta yer alan Sırplar, 1 Aralık 1918 tarihinde Sırp, Hırvat, Sloven Krallığı'nı kurup başına da Sırp Karayorgiyviç'i getirmişlerdir. Sırbistan'ın içinde yer alan Kosova bölgesi de yeni kurulan bu Sırp- Hırvat-Sloven krallığının parçası olmuştur. Sırbistan'ın yeni kurulmuş bu krallığa hâkim olma sebeplerinden ikisi şöyledir: sınırlarının geniş olması ve ordusunun büyüklüğü. Kurulan bu krallık için en büyük dezavantaj ise çok fazla etnik kökeni bünyesinde bulundurmasıydı. Yeni kurulmuş bu krallığın en önemli unsuru yüzde 41'lik nüfus oranıyla Sırplardı.

---

[117] Vaso Cubrilovic, "The Expulsion of the Albanians Memorandum, 1937" http://www.albanianhistory.net/texts/AH1937/1.html (27.06.2015)

[118] US Department of State, "Erasing History: Etnic Cleansing in Kosova," Washington, DC, May 1999, s.23–26

Bunun yüzde 23'ünü Hırvatlar, yüzde 8,5'ini Slovenler, yüzde 6'sını Boşnak Müslümanlar, yüzde 5'ini Makedonlar, yüzde 3,6'sını Arnavutlar ve kalanını diğer milletler oluşturmaktaydı (Almanlar, Macarlar, Çingeneler ve Ulahlar). 1929 yılının başında Kral olan Alexander Karayorgiyeviç, Krallığının adını Yugoslavya Krallığı olarak değiştirmiştir ve akabinde krallık içinde bulunan Sırp egemenliğini pekiştirmiştir. Eyaletler, nehir dağılımına göre ve her bir nehirde Sırp nüfusu çoğunluk oluşturacak şekilde dokuza bölünmüştür. İşte Kosova'da adaletsizlik ve haksızlığa giden yol böyle şekil almıştır. 2. Dünya savaşı döneminde Sırbistan'ın büyük bir kısmı Almanya işgaline maruz kalırken, Kosova, İtalya'nın işgalindeki Arnavutluk'a verildi. Geçmişte yaşananlara büyük nefret besleyen Kosovalı Arnavutlar, işgali altında bulundukları İtalya'ya destek oldular. Almanlar Kosova'nın tarafsız bölge olmasını istiyorlardı, bu dönemde Kosovalı Arnavutlar az da olsa rahatladılar ve Sırpların karşı çıkmasına rağmen 40'a yakın ilkokul açmayı başardılar.[119] 1938 senesinde Yugoslav Komünist Partisi'nin genel sekreteri olan Tito, Kosova için çok önemliydi. Çünkü bu komünist parti iskân politikalarını desteklemiyor, Sırbistan burjuva anlayışını lanetliyordu. Arnavutlar içinse eşitlik istiyordu. Kosova'nın isminin Kosova olması bile Tito döneminde olmuştur. Tito'nun liderliğini yaptığı ayaklanma, Yugoslavya'da farklı etnik kökene sahip insanlardan oluşan ve sosyalist temele yerleşmiş bir direniş hareketidir. Etnik milliyetçiliğe karşı çıkan bu grup Yugoslavya vatandaşlığında direnişlerini sürdürmüş ve büyük kitlelerden destek almıştır.[120]

Yugoslav Partizan Kuvvetleri mücadeleye Hırvat kökenli liderleri Josip Broz (Tito) liderliğinde başlayarak ülkedeki büyük çoğunluğu kontrol altında tutmuştur ve II. Dünya Savaşı'nın bitmesiyle Yugoslavya'da gerçekleşen seçimlerin sonucunda Tito yönetimin başına geçerek halkın önemli oranda desteğini almıştır. Halkın yarısından çoğu artık Tito'yu Yugoslavya'nın babası gibi görüyordu. 1945 yılında Yugoslavya seçimlerinde yüzde 90'larda oy alarak komünist parti yönetiminde olan

[119] Deniz Tören, Kosova Analizi: Kosova Sorunu Üzerine Bir İnceleme, GLOPOL(Global Politikalar Araştırma Merkezi), Rapor No: 2, 2011, s.4.

[120] İhsan Gürkan , 'Jeopolitik ve Stratejik Yönleriyle Balkanlar ve Türkiye, Geçmişin Işığında Geleceğe Bakış' , Ortadoğu ve Balkan incelemeleri Vakfı, İstanbul, 1993, s.132.

Halk Cephesi Koalisyonu seçimi galip bitirmiştir. Yeni meclis cumhuriyet yönetimini ilan etmek suretiyle Tito'yu Cumhurbaşkanı seçmiştir. Tito, Yalta Konferansı'nda (1945) Yugoslavya'nın lideri kabul edilmiştir. Kurulan bu yeni Federal yapı şüphesiz Balkan'ın en güçlü ülkesiydi. Daha doğrusunu söylemek gerekirse Sovyet Birliği'nin dışında Doğu Avrupa'nın lider devletiydi.[121] Savaş esnasında Tito'nun kuvvetleri yönetiminde birleşmiş Kosovalı Arnavutlar da savaş bitince Arnavutluk'a bağlı olma hayali kurmuşlardı. Fakat işler bekledikleri gibi gitmemiş ve Kosova, Tito'nun yeni Yugoslavya'sında, Sırp Cumhuriyeti'nde bir bölge olarak kalmıştır.[122][123]

Yugoslavya, 2''nci Dünya Savaşı'nı sefalet içinde ve yorgun düşmüş bir şekilde tamamlamıştır. Bu savaş bittikten sonra ekonomik anlamda çok kötü halde bulunmakla birlikte, toplumun büyük kısmı geçimini tarımcılık yaparak sağlamaktaydı. Yeni Yugoslavya Cumhuriyeti savaş sona erince Tito'nun önderliğinde bir kalkınma planı hazırlayarak bunu uygulamaya başlamıştır. 1946 yılında Yugoslav ulusları Tito'nun önderliğinde, Federal Yugoslavya Halk Cumhuriyeti adıyla; Slovenya, Makedonya, Hırvatistan, Bosna Hersek Cumhuriyetleri, Sırbistan ve Karadağ'ın tanındığı bir anayasayı kabul etmişlerdir. Voyvodina ve Kosova ise aynı anayasayla Sırbistan Cumhuriyeti'nde kalmışlardır.[124] Buradaki önemli nokta ise 300 bin nüfusa sahip Karadağ egemen cumhuriyet konumundayken 1milyon nüfusu olan Kosova'nın otonom bir eyalet olmasıydı. Kosova'ya Cumhuriyet statüsünü vermeme sebepleri Arnavutların Kosova haricinde vatanlarının olmasıydı ve birgün Arnavutlarla birleşme hayali kuralabilirdi. Yine de bu anayasayla Yugoslav halkı kabul görmüş, mensup olduğu dinler tanınmış ve tüm bölgelerdeki azınlıklara hem etnik hem din anlamında çeşitli güvenceler verilmiştir.[125]

---

[121] Barbara Jelavic, Balkan Tarihi 10.y.y. 2. cilt, Küre Yayınları 2006, s. 335

[122] Peter Radan, The National question and İntenal Administrative Borders in Yugoslavia, The Break up of Yogoslavia and İnternational Law, New York 2002, s.144

[123] Enver Hasani, Dissolution of Yugoslavia and the case of Kosova, Political and Legal Aspects AIIS: Tirane, 2000, s.53.

[124] <http:// www.mülkiyedergi.org.>, (16.03.2015).s.55

[125] Radan, 2002:147.

Tito, Yugoslavya'da yaşayan diğer ulusların her birine Cumhuriyet statüsü sunmuş farklı ulusal kimliklere federal yapıyla siyasi temsil hakkı sağlamış, Sosyalizmin hedeflediği eşitlik ve halkların kardeşliği ilkesi ile ideolojik bütünleşmeyi sağlamaya çalışmıştır.[126]

Yugoslavya bu süreçte, sosyalist olmasına rağmen bölgenin özelliklerini göz önünde bulundurarak kendine has bir ekonomi ve yönetim rejimi benimsemiştir ve bu sayede kendi ayaklarının üzerinde durabilen bir ülke olmuştur. Yugoslavya'nın en belirgin özelliği Soğuk Savaş sürecinde hem Doğu Bloğu hem de Batı Bloğu ile iletişimini koruyabilmesi olmuştur. Yugoslavya, Bağlantısızlar ismini verdikleri uluslararası hareketin öncüsü olmuş ve iki blokta da farklı politika sürdürebilmiştir. Bu sayede, pek çok ülkeden farklı olarak o günlerde yaygın olan hem ekonomik hem de politik dış baskıdan korunabilmiştir. Ama 1960'lı yıllara gelindiğinde sistem çökmeye başlamış, ülkenin ekonomi sistemi bozulmaya yüz tutmuş ve bunun getirisi olarak ülkede bazı hareketlenmeler ve reform istekleri başlamıştır. 1944 Mayıs ayının bitiminde Enver Hoca, Arnavutluk'ta Tito'dan ilham alarak geçici bir hükümet kurmuştur. Arnavutluk'ta komünist yönetimin kurulmasıyla beraber Kosova'nın Arnavutluk himayesine girme girişimleri durdurulmuştur. Çünkü Arnavutluk'ta yaşayan komünistler Kosova'nın Yugoslavya himayesine girmesini kabul etmişlerdi. Enver Hoca ise Arnavutluk'un yönetimini Tito'nun desteğini alarak devraldığını biliyordu ve bu yüzden Tito'ya karşı duramazdı. Milliyetçi Arnavutlar bu hususta Enver Hoca'yı eleştiri oklarına tutsalar da sonuç değişmedi.[127] Sosyalist liderliğin ve Tito'nun Yugoslavya'sında Kosova'ya 1946 yılında belirli yetkileri olan Sırbistan'a bağımlı "özerk toprak" ayrıcalığı verilmiştir.[128] Bu statü bir bakıma Kosova Arnavutlarını 1913'ten beri hakimiyetinde bulundukları Sırpların hâkimiyetinden kurtarmaktaydı. Yugoslavya'nın Tito etkisi altındaki bu şekli, devlete son halini veren sosyalist ilke ve ulusal amaçlar ile uyum içinde bir Yugoslavya yaratmak fikrinden doğmuştur.

---

[126] Çelik**,** 2008: 31

[127] Georges Castellan, 'History of the Balkans' , Columbia University Press, New York, 1992, s.485.

[128] <http:// www.mülkiye dergi.org.>, (16.03.2015).s.57.

Bu duruma göre eski Yugoslavya'nın toprakları federatif yapı içinde siyasi ve idari olarak en baştan paylaşılmıştır.[129] Bu taksimde etkili olan temel madde ise "kurucu uluslar" ve "ulusallıklardı". Bu durumda; Sırp, Hırvat, Makedon, Sloven ve Karadağlılar "ulus" kabul edilirken, dışarıda kalan ve Yugoslavya'dan başka ulus devletleri olan etnik gruplar (Macarlar, Arnavutlar vs.) "ulusallıklar" şeklinde kabul edilmiştir.[130] Bu değerlendirmeye göre ülke siyasi ve idari anlamda uluslardan oluşan altı "kurucu cumhuriyet" ve Sırbistan'a bağımlı iki "özerk bölgeye" parçalanmıştır. Gelişen bu idari yapılanma şekli Kosova Arnavutlarını Sırbistan'da siyasi sınırlar içine sokarken, Kosova'nın dışında kalan öteki Arnavutları da Makedonya ve Karadağ Cumhuriyetleri'nin siyasi sınırlarına sokmuştur. Tito'nun kurucusu olduğu Yugoslavya Cumhuriyeti, 2 özerk bölge ve 6 cumhuriyetten oluşmaktaydı. Böyle bir yapının sağlıklı olmadığını düşünenler, bu durumu iki büyük devletin (Avusturya-Macaristan ve Osmanlı) kalıntılarından oluşan, romantik bir serüvencilik şeklinde değerlendirmişlerdir. Eski Yugoslav Cumhuriyeti'ni savunanlara gelirsek, etnik bir çok çeşide sahip olup birleşebilmiş bu mükemmel toplum modeline övgüler yağdırıyorlardı. Kültürler, diller, tarihler ve gelenekler sentezi olma yönüyle Osmanlı İmparatorluğu'nu andıran bu yapı, anayasa, hükümet ve yasal sistemin sayesinde değil, Tito'nun şahsına ait olan bir mozaikte ve Yugoslavya'ya has bir sosyalizm formu sebebiyle bir arada durabiliyordu. Tito hem birliğin hemde gücün sembolü olmuştu.Yugoslav sosyalizminin Kapitalist Batı ve Stalinci Doğu ortasında denge kurabilme gibi özgün yeteneği vardı. Tito iki blok arasında öyle güzel bir denge kurmuştu ki, bu sayede bütün Yugoslavya'da refah seviyesi ve zenginlik ilk dönem (1945-1953 seneleri) nlik kısa sürede inanılmaz derecede artış göstermişti.[131] Tito Yugoslavya'sında Stalin Rusya'sına ve politikasına yakın bir rejimin yaşandığı yıllardı.[132]

---

[129] Jacques, 1995: 146

[130] Bozbora, 2008: 146.

[131] Bkz. http://sancak.ihh.org.tr/dinamikler/tarihselsurec/yugoslavya.html .(12.03.2015)

[132] Duşan Bilanciç, Hırvatska Moderna Povjest,Tekniçka Knjiga, Zagreb, s.775

Yugoslavya'nın gelişimi ve refahının yanı sıra, karışık ve her an dağılmaya müsait bir yapısı da vardı. Yugoslav Cumhuriyeti farklı dinlerden ve çok farklı ulusal parçacıklardan oluşmaktaydı.[133] Sayımlarda Yugoslav nüfusu iki grupla belirlenirdi: uyruk ve yurttaşlık (Yugoslavlık). Her Yugoslav iki kimliğe sahipti: Yugoslav ve Hırvat, Yugoslav ve Sırp, Yugoslav ve Arnavut gibi. Fakat önce Sırp sonra Yugoslav olmanın imkanı yoktu. Sadece, kimliklerini özellikle değişik kriterlere göre tanımlamış aydın ve milliyetçiler bu sistemi tutarlı bulmuyorlardı. Tito ise ulusal kimlikten oluşan bir zemin hazırlamıştı.[134] Tito'nun lider olduğu dönemde Yugoslav Cumhuriyetleri'nin federasyon için birer kurucu unsur olmanın dışında hiçbir önemi yoktu fakat yine de bu cumhuriyetlere "devlet" deniliyordu. Her devlet yapısında hâkim olan etnik kimlik, diğer etnik unsurlara karşı olan tarihsel düşmanlığını içten içe koruyordu. Federal seviyede her millet kendi menfaatini savunuyordu, federal yapılanma içinde kendilerinden mümkün olduğunca az verip farklı devletlerden fazlaca almaya çalışıyorlardı. Harcamalar ilk olarak federal hazineden yapılırdı ama sonra yerine koyulması gerekirdi. Yine de federal kaynakları kullanarak hayata geçirilen projeler için ayrılan ödenek, geri dönüş istenmeyen bir hibeye dönüşmüştü. Bu yapı içinde, kaynakların eşit dağıtılmadığı yönünde düşüncelere kapılan kurucu devletler arasında vuku bulan huzursuzluk her geçen gün artmıştır. Sonuç olarak ortaya çıkan karmaşa, azgelişmiş ve gelişmiş cumhuriyetlerin ilişkilerinde derin bir uçurum oluşturmuştur. Ülkenin kuzeybatısını: Hırvatistan ve Slovenya oluşturmakta, geri kalan güney kısmını; Bosna, Kosova, Karadağ, Güney Sırbistan ve Makedonya oluşturmaktaydı. Parti meydana gelen bu kutuplaşmayı çözmek adına demokratik merkeziyetçilik siyasetini uygulamaya başlamış, böylelikle gelişmiş devletler üretim fazlalarını gelişmemiş devlet fonlarına devretmeye başlamıştı. Ama bu kez de Yugoslavya'daki bütün topluluklar, belediyeler, eyaletler ve bölgeler sayısal değerler ile oynayarak, kendilerini az gelişmiş göstermeye çalıştılar. Para devreden taraflar, ülke ekonomisinden çıkan paranın geri dönmeyeceğini bilmeleri sebebiyle, uygulama karşısında haklı kabul edilebilir bir öfkeye kapıldılar. Az gelişmiş devletlerin, gelişme amacıyla kullanılması istenen bu para havuzu açgözlü yerel kadrolar tarafından

büyük projelerle yutuldu.

---

[133] Ahmet Davutoğlu, Stratejik Derinlik, Küre Yayınları, İstanbul, 2001, s.315–316

[134] Vidosav Stevanpvic, Halkın Tiranı Milosovic, Cev. Hasan Yüksel, Kapı Yayıncılık, İstanbul, 2005,s 89.

Bu durum daha çok, yüksek nüfusu olan ve ekonomik verileri kötü giden Kosova'da baş gösterdi. Gelen paralar sayesinde Pristine'de çok büyük bir kütüphane, modern bir hastane, üniversite binaları, çeşitli siyasi kurumlara tahsis edilmek üzere yapılmış binalar, bir kültür merkezi ve liderler için lüks evler inşa edilmişti.[135]

Eski Yugoslav rejimin uyguladığı baskılar altında kalan Arnavutlar, Tito zamanında biraz daha rahatlamışlardır. Çünkü Tito'nun asıl politikası küçük Sırbistan ile büyük Yugoslavya şeklindeydi. Ve temelde zaten Sırbistan'a karşı olmuştu.

Bu sayede etnik statü bakımından daha iyi bir konum elde eden Arnavutlar, ilk kez farklı bir ulusal grup şeklinde tanınmanın yansıra, dillerini de Yugoslavya'nın resmi dillerinden biri konumuna getirmişlerdir. Okullarda bazı dersler Arnavutça okutulmaya başlanmış, bu bile büyük ölçüde Tito zamanında gerçekleşmiştir.

Tito'nun önceki Sırp liderlerden en önemli farkı, homojen devlet anlayışını seçmek yerine, kendi kendini yönetebilen ve farklılıkları zenginlik şeklinde gören bir devlet anlayışını benimsemesidir. Bu amaç doğrultusunda 1963 senesinde yeni Anayasa'yı devreye soktu ve devletin adını "Yugoslavya Sosyalist Federe Cumhuriyeti" şeklinde değiştirdi. Zaten Kosova Arnavutlarının en büyük sıkıntısı bu yeni anayasa tanımından kaynaklanıyordu. Çünkü yeni anayasanın maddelerince Kosovalı Arnavutlar, Yugoslav Cumhuriyeti'nin dışında bir devlet olduğu için Cumhuriyet'i kuran "millet" yerine Cumhuriyet'te yer alan "millet" konumunda yer alıyordu. Kısaca, her ne kadar kendilerine ait dillerini geliştirip ve dinlerini koruma hakkına sahip olsalar da, asli bir unsur halinde kabul görmüyorlardı. Bu sebeple yeni kurulmuş olan bu devleti istedikleri zaman terk etme hakları yoktu. Hırvatistan ve Slovenya'nın Yugoslavya dağılır dağılmaz bağımsızlığına kavuşabilmesine rağmen Kosova'nın 2008'e kadar beklemesinin temelinde yatan en önemli sebep de budur.

[135] The Former Yugoslavia, From World War I to the Splintering of The Country. http://www.infoplease.com/spot/yugotimeline1.html (10.02.2015)

Tito döneminde Yugoslavya'nın galipleri olan ABD, İngiltere ve Sovyetler Birliği Yugoslavya'nın yeniden kurulması için destek oldular. Tito yönetimindeki Komünist Yugoslavya 1948 senesine kadar Sovyetler Birliği'ne sadakatini hep korudu. Yugoslavya ve Sovyetler Birliği'nin arası 1948 senesinde Tito ve Stalin arasındaki anlaşmazlıklar yüzünden açılmıştır.[136]

68 kuşağı gösterileri dünyada geniş yankı uyandırırken, Yugoslavya'da bu durumdan nasibini almıştı ve Kosova Arnavutlarının gösteri sahnesi oldu. Bu propagandaları yumuşatmak isteyen Yugoslavya yönetimi ise 1974 Anayasası'nı yürürlüğe koyarak kendince bir önlem aldı. Bu anayasayla birlikte Voyvodina ve Kosova "özerk bölge" statüsüne sahip olmuştu. Artık kendi anayasalarını hazırlayabilecek, kendilerine ait bir mahkemeleri olabilecek ve kendi parlamentolarına sahip olabilecekti. Ayrıca bir polis birliği oluşturabilecek, seçim kurumlarında eşit temsil yetkisi ve oy hakkı kullanabileceklerdi. Ancak yine de Kosova'ya öz kaderini belirleme hakkı tanınmadı.[137]

3.2. Tito Sonrası Kosova'da Yaşananlar

Yetmişli yılların ortalarında, cumhuriyetler arasında eşitsizlikler sebebiyle artan milliyetçiliğin sonucunda federasyonun içinde düzen gittikçe bozulmaya başlamıştır. 4 Mayıs 1980 tarihinde Tito'nun vefat etmesi sonucunda, yerini alacak karizmatik bir lider bulunamaması, Sırplar için Eski Sırbistan'ı kurmak adına büyük bir fırsat oluşturmuştur.[138] Federasyon içinde federasyon polemiklerinin yeniden gün yüzüne çıkması söz konusu olunca Kosova, pratikte zaten eşit olan seviyesini "Cumhuriyet" statüsüne çıkarmayı arzulamıştır. Ama Sırbistan, özerk bölgeye ayrılan paraları günden güne kısmış, gönderilen bütçeyi de daha çok Sırp halkına aktarma yoluna girmiştir. Bu durumsa Kosovalı Arnavutların içine önceden ekilmiş

[136] Bilanciç,:775
[137] http://kosova.ihh.org.tr/tarihisurec/yugoslavya/yugoslavya.html
[138] Tören, 2011: 4.

nefret ve nifak tohumlarını daha da büyütmüştür. 1974 anayasası çoğu özgürlüğü meşrulaştırdığı için eleştiriliyordu. Fakat insanların çoğu "anayasa eleştirme suçu" yüzünden hapse girmek istemedikleri için fikirlerini yüksek sesle gündeme getirmekten korkuyorlardı. Daha sonrasında Sırplar bu anayasayı eleştirip Yugoslavya'nın dağılmasında hedef göreceklerdi[139]

Kosova sorunu 1980 sonrasında Sırbistan siyasi hayatı için neredeyse belirleyici hale gelmiştir. Şöyle ki; Ocak 1986'da Sırp Bilimler Akademisi'ne göre 216 Sırp bilim adamının inceleme ve araştırmalarıyla, daha sonra da Belgrad tarafından uygulanacak politikalara bir yol gösterici olarak ortaya politik bir yazı (memorandum) konulmuştur.[140] Bu memorandum'un savunduğu bakış açısına göre Tito'nun politikaları başından beri yanlıştı ve Kosovalı Arnavutlar cezaya tabi tutulmalıydı. Aynı sene, Sırbistan Komünist Partisi'nin başkanı ve milliyetçilik kimliği ön planda olan Slobodan Miloseviç Sırbistan'ın başına geçmiş, bu durum da öngörülen politikaların uygulama sürecini hızlandırmıştır. Olaylar öyle bir duruma gelmişti ki adeta Miloseviç Kosova sorunundan, Kosova sorunu ise Miloseviç'ten besleniyordu. Çünkü slogan şöyleydi: "Kosova yoksa Sırbistan'da yok." Sürekli bu sorundan beslenen Miloseviç, Sırbistan için "ulusal" bir önder halini aldı.[141]1987'den itibaren Kosova'ya karşı olan Kosova'yı soyutlayan politikalar hız kazandı. Şöyle ki; yeni anayasayla hem Kosova'nın hem de Voyvodina'nın iç işlerindeki bağımsızlığı olabildiğince kısıtlandı. Öncesinde 1974 Anayasası sayesinde kazanılan bütün haklar Sırbistan'a devredildi ve Sırbistan'a ait egemenlik hakları genişletildi. İki özerk bölgenin öncesinde edindiği bütün hakları engelleyen Sırp Meclisi, aynı sene 28 Mart'ta verdiği bir kararla bu toprakların özerkliğini iptal etti. Bu kararıyla Kosova sorunun resmen fitilini ateşlemiş oldu ve Arnavutlar kitlesel gösterilerine daha çok hız verdi. Bu olayın akabinde Yugoslavya'nın çöküşü hızlanmıştır.[142]

---

[139] H. Bülent Olcay, "Kosova Nereden Nereye?", Avrasya Etütleri, Sayı 17, İlkbahar-Yaz 2000, s.15

[140] Malcolm, 1998: 395-412.

[141] İrfan Kaya Ülger, "Sırplar'a Göre Kosova Sorunu", Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, Cilt 4, 1998, s.167-168

[142] Hüseyin Emiroğlu, **Soğuk Savaş Sonrası Kosova Sorunu**, Orient yayınları, Ankara, 2006, s.98

Sosyalist Yugoslavya topraklarında oluşan etnik sorunlar için de Kosova'nın önemi büyüktü ve ayrı bir yeri bulunmaktaydı. Nüfusunun çoğunluğunu Arnavutların oluşturduğu ve Yugoslavya'nın en gelişmemiş bölgelerinden biri halini alan Kosova'da ekonomik problemler her geçen sene artmış, ülkenin farklı bölgelerine göre daha çok hissedilmiş bulunmaktadır. 1981 yılında bu bölgede baş gösteren huzursuzluklar çeşitli boyutlar kazanarak bu güne kadar uzanmıştır. Tito sonrasında Yugoslavya'da ilk defa Kosova'da net bir şekilde ortaya çıkan milliyetçi akım daha sonraki yıllarda diğer cumhuriyetlerde de baş göstermeye başlayıp zamanla Yugoslavya'nın parçalanmasına yol açmışlardır.[143]

3.3. Uluslararası Sistemde Değişiklikler ve Yugoslavya'ya Yansıması

Sırp Meclisi 26 Haziran 1990 yılında "geçici önlemler" isimli bir kararname çıkararak bir gazeteye Arnavutça yayın yapmayı yasaklayıp, Kosova Sanat ve Bilim Akademisi'nin faaliyetlerine ve Kosovalı yüzlerce memurun devlet dairelerinde çalışmasına karşı çıkınca olanlar oldu.[144] 2 Temmuz gününde, kapatılan eski meclisin huzurunda bir araya gelen Kosovalı Arnavutlar bu kararnameyi protesto ettiler. 7 Eylül'deyse Kaçanak ilinde toplantı yapan Kosovalı milletvekilleri "Kaçanak Anayasası" şeklinde de bilinen Kosova'nın yeni anayasasını ilan ettiler. Bu anayasanın ilanından bir sene sonra Kosovalı Arnavutlar 'da bir referandum düzenleyerek tek taraflı bile olsa Kosova'nın bağımsızlığını ilan ettiler.

Yugoslavya'yı meydana getiren cumhuriyetler bağımsız olma hakkına sahipken, özerk unsurlara bu hakkı tanımıyordular. Bu yüzden AT üyeleri tarafından "Kosova bağımsızlığı" fikri en baştan reddedilmişti. O günlerde Kosova, uluslararası hukuk bakımından da devlet olmaktan çok uzaktı. 26 Aralık 1993 tarihinde imzalanan

---

[143] Aydın Babuna, *"Kosova Sorunu Üzerine"*, http://www.foreignpolicy.org.tr/turkish/dosyalar/ababuna_p.htm 05.10.2015.

[144] Tören, 2011: 8

Amerikan Devletleri Montevideo Sözleşmesi'ne göre; bir çoğunluğun devlet statüsü kazanabilmesi için; net bir şekilde belirlenmiş sınırları, etkin bir hükümeti ve sürekli bir insan topluluğu mevcut olmalıydı. Sadece bu niteliklere sahip olup diğer devletlerce tanınan topluluklar devlet statüsüne sahip olabilirdi. Oysa Kosova bu niteliklerin hiçbirine sahip olmadığı gibi halkının üzerinde etkin bir kontrolü de bulunmuyordu. Tüm bunlara rağmen Kosova bağımsızlığını tek taraflı da olsa ilan etmiştir. Temel gerekçesi ise: Kosova'nın tanımadığı self determinasyon.[145] Bilindiği gibi kendi kaderini tayin etme hakkı (self determinasyon) sömürgeden kurtulan ve yeni oluşmuş devletlere verilmesi gereken genel bir teamüldür. Hem Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla hem de Yugoslavya'nın çözülmesiyle ortaya çıkan devletlerin hepsi ayrılmalarını meşrulaştırmak için self determinasyonu kullandılar. Yani bu ayrılma hakkı anayasanın ve sistemin bir parçası gibi görülmekteydi; uluslararası hukuk sisteminin değil. 1976 Sovyet Anayasası ise Sovyetler Birliği'ni oluşturan devletlere bu hakkı gerçekten tanıyordu. Yugoslavya'yı meydana getiren 6 cumhuriyet ise yine aynı olayı 1974 Anayasası'na dayandırmak suretiyle uygulamıştır. Bu yöntemle cumhuriyetlere tanınan bu haktan otonom birimler mahrum kalmıştır. Böylece uluslararası hukukta yeni bir anlayış daha oluşmuş, self determinasyon hakkı sadece sömürgecilikten yeni kurtulmuş ülkelere değil, federasyon anayasasının kurallarına göre federasyondan ayrılmış yeni birimlere de verilmiştir.

Tito'nun ölümünden sonra Yugoslavya Anayasası'nın değiştirilmesi girişimlerine Sırbistan Hükümeti hemen başladı. İlk olarak Sırbistan Hükümeti Yugoslavya Anayasası'nın revizyonu için bir teklif sundu. Ancak Sırbistan Hükümeti'nin Yugoslavya Anayasası'nın değişikliği için sunduğu bu teklif- öneri başarısızlıkla sonuçlandı. Çünkü Yugoslavya'nın diğer Federal Cumhuriyetleri ve hatta özerk bölgeleri (Kosova ve Voyvodina) Sırbistan Hükümetinin amacının ne olduğunu önceden sezdiler. Sırbistan Hükümeti, kendi mutsuzlukları ve başarısızlıklarının kaynağında yatan en büyük engelin Sloven Edvard Kardel'in hazırlamış olduğu anayasadaki federal ülkerlerin ve özerk bölgelerin hukuki veto

[145] Tören, 2011: .4.

haklarının olduğunu gördü. Dolayısıyla da Edvard Kardel'in özerk bölgelere anayasada tanımış olduğu geniş hakları kısıtlamak için anayasayı değiştirme politikasını izlemeye başladı. Sloven Edvard Kardel Enstitüsü Yugoslavya Anayasası'nı hazırlayan kurumdu. Yugoslavya Anayasası'nın en büyük koruyucusu, Anayasada değişiklik yapılması istenildiğinde Yugoslavya'nın tüm federal Cumhuriyetleri ve özerk bölgelerinin veto hakkına sahip olmasıdır. Bu hakka göre Yugoslavya Anayasası'nda yapılacak olan değişiklikler için tüm federal ülkelerin ve özerk bölgelerin o konuda hemfikir olması gerekliliğidir. Her hangi bir öneri verildiğinde o öneriyi özerk bölgelerden biri veto ettiği taktirde o öneri meclisten geçemezdi. Yugoslavya Anayasası'nın en büyük koruyucusu bu hukukun veto hakkıydı.

3.4. Yugoslavya'nın Dağılmasıyla Ortaya Çıkan Sorunlar

Slobodan Miloseviç'in başa geçmesi ile İvan Stanboliç'in iktidardan düşmesi Yugoslavya'nın yıkılmasında etkin rol oynadı. Yugoslavya halkını birlikte tutan en önemli ruh, Tito efsanesinin gücü ve köklü temelleriydi. Tito uyruk problemine çözüm bulma isteğiyle 1974 Anayasası adı altında ülkenin genelindeki bütün halklara daha geniş özgürlük hakkı verdi. Yeni anayasa, devlet birliğini korumak ve uyruk çeşitliği sorununa uzlaşma ararken, istemeyerek de olsa başka sorunlara yol açtı.

Her cumhuriyet için merkez komitesi, birliğinin koruyucusu olmanın yanı sıra nihai tasfiyesinin de garantörüydü. Her cumhuriyetin tek bir lideri, tek bir ordusu, tek bir polis gücü, tek bir diplomatik yapısı ve tek bir ideolojisi vardı fakat hepsinin hedefleri birbirinden farklıydı. Bununla birlikte, yeni anayasa hakkında olumsuz konuşup hapse cezası almayı sistem karşıtı olanlar bile göze alamamıştı. Aslında 1974 Anayasası çok çeşitli özgürlükler tanıması yönünden Sırplar tarafından sonrasında

epey eleştiri alacak ve Yugoslavya'nın çöküş sebebi olarak bile görülecektir.[146]

Reform isteklerine karşılık 1963 senesinde yeni bir anayasa onaylanmış ve kabul edilen bu anayasa ile hem ekonomik hem de siyasi bir serbestleşmeye gidilmiştir. Yeni anayasayla cumhuriyetler federal hükümete bağımlı olmadan hareket edebilecekti, sonrasında 1974 senesinde yapılan değişikliklerle bu karar daha da pekiştirilmiştir. Aynı yıllar içinde Kosova'da yaşayan Arnavutların arasında hareketlenmeler başlamış ve bağımsız olma istekleri gündeme gelmiştir. Bu yüzden 1974'te gerçekleşen bu değişiklikler ile Kosova'nın da otonom yetkileri arttırılmıştır. Bölgeye tanınmış olan bu yetkiler ile birlikte Kosovalılar da Konfederasyonun organlarında direk temsil edilme ve bu sayede federasyonda Sırp yetkililerini kendi aralarından seçme hakkına sahip olmuşlar, bir başka tabirle resmi olmasa bile neredeyse diğer altı cumhuriyetle eşit konuma gelmişlerdir.[147]

Kosovalı Arnavutların çoğunluğu bu Anayasa'nın değişmesini tatmin edici bulsa da radikal milliyetçi diye anılan belli bir kesim, bağımsız olma taleplerinden vazgeçmemişlerdir. Kosovalı Sırplara gelirsek, onlar için durum çok daha farklıydı, zaten bölgede barınan nüfus anormal seviyede dengesizdi ve özerklikle birlikte artık iktidar bile ciddi oranda Arnavutların eline geçmişti. Arnavutlar ise bu gelişmeleri takiben anadillerinde eğitim hakkı ve kendilerine ait kolluk sistemlerine hatta kendi anayasalarına ve iktisadi kurumlara sahip olmuşlardı. Yüzyıllar boyunca bu bölgenin hâkimiyeti için anlaşmazlık yaşanması sebebiyle, Sırplar bu belirsizliği endişe verici bulmuştur. Örneğin Arnavutlar o dönemlerde Sırplara birçok ayrımcılık uygulamaya başlamış ve bunun sonucu olarak Sırpların çoğu çözümü bölgeyi terk etmekte bulmuştur.[148] Kosova'daki ayrımcılığın zaman geçtikçe artması ise ekonominin günden güne kötüye gitmesiyle ilişkilendirilebilir. Federal hükümet her ne kadar az

---

[146] Olcay, 2000: 15.

[147] Paul Lendval and Lis Parcell, "Yugolsavia Without the Yogoslavs: Roots of the Crisis" İnternational Affairs, April 1991, s.6.

[148] Sabrina Ramet, "The kingdom of God or the Kingdom of Ends: Kosovo in Serbian Perception", Kosovo: Perception of War and its Aftermath ,(Mary Buckleyand Sally CUMMİNGS), Australian Publication, 2002, s. 30.

gelişmiş kesimler için kalkınma fonu oluştursa da bu yardım fonları bölgede bürokrasi için ya da ağır sanayinin önemli güçlerine ayrılmıştır. Federal endüstriyel üretimi çeşitlendirerek, vatandaşa yeni iş imkânları yaratmaktan ziyade hükümet ile güçlü bağlantılar içinde olan iş adamları ve bürokratların hepsi bu maddi kaynaktan yararlanabilirken halkın yaşam şartları belirgin bir gelişme göstermemiştir. Bu süreç boyunca diğer devletlerde yaşam kalitesi arttıkça Kosova ile federasyon arasında da gelişmişlik seviyesinin farkı git gide artmıştır.[149]

Bölgesel farklılıkların asıl sebebi aslında, sosyal, ekonomik, kültürel, politik ve tarihi pek çok faktöre dayanmaktadır. Faktörlerin bu kadar çeşitlilik göstermesi eşitsizlik sorununu ortadan kaldırmayı daha fazla zorlaştırmıştır. Zamanla Sırbistan, Slovenya ve Hırvatistan gibi gelişmiş kesimler ile Kosova gibi gelişmemiş bölgeler asasında oluşan fark da artış göstermeye devam etmiştir. 1974 yılında neredeyse yarı yarıya olan bu fark 1980'lerde Bosna ve Makedonya gibi çok gelişememiş bölgelerde ilerleme kastetmeye başlamıştır. Kosova'ya gelirsek diğer bölgelerde görülen büyüme hızının sadece dörtte biri kadar gelişmiştir.[150] Federal hükümet temsilcileri ve ekonomistler bölgesel farklılığın özellikle bölgeler arasındaki kültürel çatışma ve tarihi çeşitlilikten kaynaklandığını bu sebeple ellerinden gelen her şeyi yapmalarına rağmen aradaki açığın kapanması için daha uzun bir zaman dilimine ihtiyaç duyulduğunu belirtmişlerdir. Fakat halk sabırsız davranışlar sergilemiş ve bu ekonomik sorunları belli bir sebeple ilişkilendirme eğilimine girmişlerdir. Arnavutlar bu konuda ekonomi planlarının zayıf olduğunu ve bölgeyi dışladıklarını gerekçe göstererek hükümeti suçlamış, Sırplar ise 1970'li yıllardan itibaren bölgede faaliyeti artan Arnavutlu bürokratların yetersiz olmasını gerekçe göstermiş ve hızla artan Arnavut nüfusunu suçlamıştır. Kosova bu süreç boyunca diğer topraklara hammadde satışı yaparak endüstrisi gelişen ülkelerden mal satın almış, bu yüzden dışarıya bağımlı bir toprak parçası olarak kalmıştır.[151]

---

[149] Milica Bookman, "Economic Aspects of Yugslavia's Disintegration," (Raju THOMAS), Yogoslavia Unraveled, USA, 2003, s. 130.

[150] Nesrin Kenar, Yugoslavya Sorununun Ulusal ve Uluslararası Boyutu, Palme Yayıncılık, Ankara, 2005, s.130–135.

[151] Julie A. Mertus, "Kosova & Yugoslavia" Law In Crisis, 1999, s. 154.

Kosova'da 1980'li yılların başında çıkan ayaklanmanın sert bir biçimde bastırılması ve öğrencilerin gerçekleştirdiği protesto eylemlerindeki tutuklamalar, toplu protesto eylemlerine sebebiyet vermiştir. "Arnavut Kosova'ya bağımsızlık" talebiyle başlayan olaylara ordu müdahale etmiş ve bu sırada Kosova tüm dünyadan tecrit edilmiştir.[152]

Sırp Bilimler Akademisi tarafından 1986 yılında yayınlanan Memorandum, Sırp entelektüellerinin arasında yeşeren milliyetçiliğin ve Tito Yugoslavyası'na muhalefet etmenin önemli bir göstergesi olarak görülmektedir. Bu Memorandum, Sırp iddialarının Yugoslavya üzerindeki teorik temelini oluşturmakla birlikte, Yugoslavya'nın, tamamen Tito uyarlamasını değiştirmeye yönelik bir girişimdir.[153] Bir bakıma bu Memorandum ile Sırpların, Tito zamanında ezildiğine vurgu yapılırken, Kosova'da Sırplara karşı bir başkaldırının yürütüldüğü kabul edilmiştir. Bu Memorandum ile Sırp Milliyetçiliğinin yeni hedefleri çizilmiş oldu. Memorandum çerçevesinde Sırp Milliyetçiliği 'ne yeni bir boyut kazandıran Slobodan Miloşeviç oldu.

Sırbistan Devlet Başkanlığı görevine gelir gelmez Miloseviç, Sırbistan'a bağlı bulunan Voyvodina ve Kosova özerk bölgelerinin, özerk statülerini iptal etmiştir. Miloseviç'in gerçekleştirdiği bu eylem, bu tarihten sonra takip edeceği stratejinin başlangıç adımlarını teşkil etmektedir.[154] Miloseviç, Sırbistan'a bağlı olan bu adı geçen iki özerk bölgedeki denetim yetkisini arttırmak amacındadır. Voyvodina ve Kosova'nın anayasal olarak güvence altında bulunan özerk yönetim hakları, Miloseviç yönetiminin gerçekleştirdiği düzenlemelerle ortadan kaldırılmıştır.[155]

---

[152] Bora, 1995: 101-102.
[153] Çelik,2008: 35-36
[154] Baki Günay, *Kosova Meydanından Kosova Katliamına"*, http://www.prizrenliler.org/index.php?option=com_content&task=view&id=63&Itemid=43 (05.10.2015).
[155] Gökçen Alpkaya, *NATO Müdahalesi Üzerine,* http://politics.ankara.edu.tr/~alpkaya/kosova.htm (05.10.2006).

Arnavut çalışanlar, 1989 yılından sonra yaygın bir şekilde işten çıkarılmış; Kosova ekonomisinin yüzde 90'ını oluşturan ve "sosyal olarak korunan işletme" statüsündeki işletmeler özelleştirilerek yabancılara veya da Sırplara satılmış; Arnavut esnaf, mali polisin ağır bir biçimde baskısı altına alınmış, poliste, mahkemelerde ve okullarda Arnavut unsurlar baskıya maruz bırakılmış, Sırpça tek resmi dil olarak kabul edilerek, Arnavut ortaöğretim ve yükseköğretim kurumları kapatılmıştır.[156]

Yugoslavya'daki merkezi yönetimin çoğunlukla Sırpların elinde bulunması ve yönetimin etnosentrizme kayması, öte yandan tarihten bu yana bu bölgede birçok ulusun yan yana yaşaması ile çakışınca, Yugoslavya'da sorunun ortaya çıkışı için gerekli koşulların oluştuğu söylenebilir.[157]

Kosova'nın yönetimi özerkliğin kaldırılması sonucunda doğrudan Sırbistan'a bağlanmıştır. Ayrıca Kosova'daki yerel yönetimlerin temsilcileri görevden alınarak yerlerine merkezi hükümete (Sırplara) yakın isimler yerleştirilmiştir. Yeni anayasa metnine, Sırbistan'ın, Sırp azınlıklarının çıkarları ve haklarıyla ilgili cumhuriyet sınırları dışında müdahalede bulunabilme hakkına ilişkin bir düzenleme konulmuştur.[158] Buna karşılık protesto eylemleri gerçekleştiren ve greve giden Kosovalı Arnavutlar, özerk Kosova'da faaliyet yapan kamusal organları hayatta tutmayı kararlaştırmışlardır. Kosova'nın eski statüsünün geri alınması o sıralarda imkânsız olduğu için Sırbistan'dan bağımsız olarak hareket edilmeye ihtiyaç duyulmuştur.

Kosova'nın bağımsızlığına doğru atılan ilk ciddi adım, 28 Aralık 1989 tarihinde Kosova Demokratik Birliği (LDK) partisinin kurulması ile hayata geçirilmiştir. Parti başkanlığını yapan İbrahim Rugova, Kosova'nın Sırbistan'dan ayrılması için gereken alt yapıyı oluşturmaya başlamıştır.[159]

---

[156] Alpkaya, (05.10.2015).
[157] Bora, 1995: 108-109.
[158] Bora, 1995: 122.
[159] http://www.voanews.com/turkish/archive/2006-01/2006-01-22-voa1.cfm 05.10.2015.

Slovenya, Makedonya, Bosna-Hersek ve Hırvatistan'ın Yugoslavya'dan ayrılmalarından hemen sonra 27 Nisan 1992 tarihinde Sırbistan ve Karadağ, yeni bir hak vermedikleri Voyvodina ile Kosova'yı da içinde barındıran yeni bir Yugoslavya oluşturduklarını duyurmuşlardır. Bu dönem ile birlikte çoğalan Sırp baskılarına bir reaksiyon olarak, egemen ve tam bağımsız bir Kosova ideali ile Kosova Demokratik Birliği (LDK) kurulmuştur. LDK ile seçime gidilmiş, seçimlerin sonucunda LDK'nin lideri olan İbrahim Rugova 24 Mayıs 1992 tarihinde ilk cumhurbaşkanı seçilmiştir. Bu aynı anda İbrahim Rugova önderliğindeki "pasif direniş"in de başlangıcı olmuştur. Kasım 1995 tarihinde imzalanan Dayton Barış Antlaşması[160]'nda Kosovayla ilgili bir madde bulunmaması ise bu olanları önleyememiştir. Çünkü Batılıların asıl amacı: Miloseviç ile bir an evvel masaya oturup, etnik temizlik tutumuna son verilmesini sağlamaktı. Bu yüzden sorun çıkarabilecek bu konuyu antlaşmanın dışında tutmayı uygun buldular ve barışçıl önlemeler de sonuç getirmeyince ortaya çıkan UÇK (Ushtria Clirimtore Kosoves) ile bu pürüz başka bir boyut kazandı.

Dayton Anlaşması 21 Kasım 1995 tarihinde Dayton'da paraf edildi ve 14 Aralık 1995'te Paris'te imzalandı.[161] Bosna-Hersek'teki savaşı bitirmek için yapılan bu anlaşmada yer alan maddeler gereğince; Bosna-Hersek'in bağımsız, egemen bir devlet olarak bugünkü sınırları ve toprak bütünlüğü içinde yaşamını sürdürmesi kararı alınmıştır. Dayton Barış Antlaşmasının 4. eki Bosna-Hersek Anayasasına yer vermektedir. Anayasanın giriş bölümünde; Bosna Hersek'in "demokratik bir cumhuriyet olduğu, yönetimin demokratik seçimlerle halk tarafından seçileceği" belirtilmekte ve fertlerin temel hak ve özgürlükleri sıralanmaktadır.[162][163]

[160] Pekyardımcı, 2006: 98

[161] Aydın Babuna, Bir Ulusun Doğuşu Geçmişten Günümüze Boşnaklar, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Çev: Hayati Torun, istanbul, 2000, s. 199.s. 207.

[162] David Chandler, Bosnia: Faking Democracy After Dayton, Pluto Press, London, 2000, s. 46.

[163] Bakınız: Summary of The Dayton Peace Agreement". 11 December 1995.(20,05,2015).

Dayton Barış Antlaşması, uluslararası topluma geniş dokunulmazlıklar ve yetkiler verdiğinden dolayı "özel bir antlaşma" olarak tanımlanmaktadır. Dayton Antlaşmasının asıl bölümleri savaşı sona erdirmekten çok, çeşitli uluslararası örgütlerin üstlenmiş oldukları özel misyonlarla, Bosna'yı nasıl yeniden inşa edeceklerine yöneliktir.[164] Dayton Anlaşması, aynı zamanda ABD ile AB'ye ve IMF, Dünya Bankası, Avrupa Kalkınma Bankası, AGİT, BM, NATO gibi kuruluşlara ülkenin denetimi ve yönetimi konusunda geniş yetkiler ve sorumluluklar yükledi. Bosna-Hersek Cumhuriyeti ve halkı, Aralık 1995'ten beri bu devletlerin ve kuruluşların denetimi ve yönetimi altında yaşamaya devam etmektedir.[165] Batı dünyası Kosova lideri İbrahim Rugova'yı ve bu dönemde şiddeti reddetmiş olan mücadele tarzını sürekli olarak övmeden geri kalmamış olmakla birlikte, Kosova sorununun uluslararası gündeme alınmasıyla ilgili hiçbir girişimde bulunmamıştır.[166]1995'te imzalanan Dayton Antlaşması'nda, üç yıl boyunca Bosna Hersek'te devam eden savaşın sona ermesini öngören Dayton Barış Anlaşması, Kosova sorununda da önemli olmuştur. Kosova'nın bağımsızlığı konusunda herhangi somut bir beyan olmamasına rağmen, sonuçları açısından Kosova'nın bağımsızlığı için önemli bir yapıtaşı olmuştur. Dayton Antlaşması'nda sadece insan hakları ihlallerinin sona ermesi ve Kosova'ya bir çeşit otonomi tanınması istenmiştir.[167] TAN Gazetesi 28 Şubat 1998 Cumartesi sayısında İbrahim Rugova'nın Kosova Demokratik Birliği Başkanı seçilmesine gazetede şöyle yer vermiştir;

---

[164] Dilek Latif, Etnik Çatışma Sonrası Barış inşası Ne Kadar Mümkün? Dayton Sonrası Bosna ve Hersek, Kıbrıs Yazıları, Yaz-Güz 2006, s. 130.

[165]Caner Sancaktar, Avrupa Birliği Yolunda Bosna-Hersek, http://www.tasam.org/index.php/images/www.tasam.org/index.php?altid=2032 (14.03.2015).

[166] Chandler, 2000: 47.

[167] Olcay, 2000: 17.

"Rugova Yeniden Başkan"

Kosova'nın bağımsızlığıyla ilgili isteminin yeniden vurgulandığı bir programsal Deklarasyon onaylandı. Hafta içinde Priştine'de toplanan ve çalışmaları bir gün süren Kosova Demokratik Birliği'nin Üçüncü Seçim Merkezi Oturumu'nda 200'den fazla delege hazır bulundu. Kosova ve Metohiya'da önde gelen Arnavut politik partisini oluşturan KDB Üçüncü meclis seçiminin toplantısında ön açıklamalarda bulunan İbrahim Rugova Kosova'nın bağımsızlığıyla ilgili istemini yeniden dile getirdi".[168]

1989 yılından başlayarak Kosovalı Arnavutlar ise kararlı bir şekilde direniş içerisine girmişlerdir. Kosova parlamentosunda beşte dörtlük çoğunluğu oluşturan Arnavut temsilciler, 2 Temmuz 1989 tarihinde Yugoslavya Federasyonu içinde Kosova'yı ayrı bir cumhuriyet olarak kabul eden bir karar almış, 1990 yılında yeni bir anayasa yapmış, 22 Eylül 1991 tarihinde bağımsız bir şekilde Kosova Cumhuriyeti'ni ilan etmiştir.[169] Kosova Cumhuriyeti'nin ilanı ile birlikte 26- 30 Eylül 1991 tarihleri arasında Arnavutlar bir halk oylaması düzenlemişlerdir. Bu oylamaya Kosova nüfusunun % 87'si katılmış, Kosova'nın cumhuriyet olarak ilan edilmesi için % 99.87 oranında oy verilmiştir.[170]

Miloseviç, Yugoslavya'nın mevcut durumdaki sınırlarının eski idari düzenlemenin mantığına uygun olduğunu, esas sınırları ve tarihi belirtmediğini, dolayısı ile ülkenin bölünmesi halinde tüm cumhuriyetlerin sınırlarının tekrar ele alınmasının grekliliğine işaret etmiştir. Bunun yanı sıra Kosova ile ilgili olarak yeni mücadelelere açık olduklarını ve bu mücadelenin kapsamının askeri de olabileceğini açıklamıştır.[171]

---

[168] 28 Şubat, yıl 1998, Tan Gazetesi
[169] Alpkaya, (05.10.2015).
[170] Türkoğlu, 2001: 103-130.
[171] Bora, 1995: 142.

Batılı devletler bölgede meydana gelen anlaşmazlıkların kökenini ve nedenlerini incelemek amacıyla bir komisyon kurmuşlardır. Lloyd Cutler, Leo Tindemans, John Roper, Bronislaw Geremek, Simone Veil, Theo Sommer ve David Anderson'un içerisinde bulunduğu bu komisyonun hazırladığı raporda da belirtilen bu nedenler şu şekilde sıralanmıştır:[172]

* Milliyetçi çatışmaların günümüzde yeniden ortaya çıkması, büyük güçlerin Balkanlarda nüfuz alanlarını yeniden kurma konusundaki ihtiraslarını yansıtmaktadır.
* 'Tarihsel düşmanlıkların yeniden nüksetmesi' veya 'ezilmiş ulusların yeniden boy göstermesi'.
* Savaşın nedeni kültürel ve dinsel fay hatlarındadır, yani bu bir 'uygarlıklar çarpışması'dır."

Çoğalan baskılar ve muhalif yanıtlar Sırp halkı tarafından bir gözdağı olarak algılanıyor, gerginlik iyice tırmanıyordu. Olan oldu diyen Batılı ülkeler bir Bosna Krizi daha istemedikleri için, Sırp yönetimini kuvvet kullanmasından dolayı protesto etme sebebiyle Sırbistan'a yaptıkları silah satışını durdular. ABD ve Batılı ülkelerin irtibatlarının sonuçsuz kalmasının yanında Kosova ve Sırp liderlerinin yaptıkları müzakerelerin 5 Haziran 1998 tarihinde durması neticesiyle, Batı artık elle tutulur adımlar atmak için doğru zamanının geldiğini düşünüyordu. Mekik diplomasisinin çoğaldığı dönemlerin sonunda bir sonuç verdiği zannedilirken Kosovalı Arnavutları hedef alan saldırılar, hemen hemen bir ay sonra, tekrar başladı. Batı devletlerini askeri müdahaleye iten şeyse; Sırpların 18 Ocak 1999 tarihinde Racak Köyü'ne düzenledikleri ve neredeyse 45-50 civarı sivilin ölümüne neden olan saldırılardı.

[172] Barışa Çağrı - Uluslararası Komisyon'un Balkanlar Hakkındaki Raporu, Önsöz: Leo Tindemans, İstanbul: Sabah Yayınları, Yayın No:60, Çağdaş Bakışlar Dizisi: 17, 1996, s.16.

AGİT'in bölgede gerçekleştirdiği soruşturma ve araştırmalar sonucunda, bölgede ikamet eden ve silah barındırmayan sivillere Sırp askerlerin silahlı saldırılar yaptığı belgelendi. Hatta AGİT inceleme heyetinin başkanı William Walker, maksut olmayan adam (persona non grata) ilan edildi ve bölgeyi terk etmesi istendi. Bu yaşananların sonucunda Yugoslavya ile Batılı güçlerin ince bağları kopma seviyesine geldi. Rambouillet münasebetleri de başarısız sonuçlanınca NATO, 24 Mart'ta askeri müdahaleye başlamak için düğmeye bastı. Bu askeri müdahalelerle daha fazla mücadele edemeyen Miloseviç, masaya oturma teklifini kabul etti. Kosova, henüz adı koyulmayan uluslararası bir manda yönetimine alınıyordu.

Kosova'da ister yazılı basında ister görsel basında olsun milliyetçilik terimi çok kullanılmaya başlanmış ve bu halk arasında, evde, aile içinde yapılan tartışmalar-konuşmalardan tutun da küçük esnafın kendi arasında politik olayları yorumlamasına kadar bulaşıcı hastalık gibi yayılmıştır.

Tan gazetesinin milliyetçilik kavramının yarattığı karışıklık ve anlam bozukluğuna cevabı şu şekildeydi;

"Milliyetçilik ve Şoven Milliyetçilik"

21.yy'a iki kaldı. Ama koskocaman bir asrın sonunda bulunmamıza rağmen, bütün bir yüzyılı damgalayan bazı sözcük ve söylemlerin günümüzde de güncelliğinden hiçbir şey yitirmediklerinin tanığıyız. Bu sözcüklerin elbette ki sayısı az değildir. Ne var ki, bunların arasında en vurucuları arasında yer alan sadece bir iki sözcüğün üzerinde kısaca durmakta yarar vardır. Demokrasi yüzyılı olarak adlandırılan 20.yy'ın sonunda da ister toplumumuzda, ister de diğer ülkelerde olsun milliyetçi sözcüğü pek günceldir. Ve söylemlerde sıkça kullanılmakta, ya da yanlış

anlaşılmaktadır. Yani milliyetçi denince çoğu kez, yobazlık derecesinde milliyetçi olan bir kimse akla gelmektedir. Yani şoven milliyetçi. Oysa sözcükteki anlamına bakıldığı zaman milliyetçiliğin ulusçuluk, milliyetçinin ise ulusçu demek olduğu yazılı durmaktadır. Demek oluyor ki sözün tam anlamıyla milliyetçi sözcüğü kullanıldığı zaman sadece kendini ve kendi ulusunu değil, ilk sırada insanı seven kimse akla gelmektedir. Yani olumlu anlamda milliyetçilik sözcüğü ile şiddetin değil, sevginin içerilmesi kapsansa gerek.

Ancak şoven ve dolayısıyla şoven milliyetçilik denince, buradaki anlam ve durum büsbütün değişmektedir. Yani şoven denince ilk sırada bir düşünceye, bir inanışa körü körüne bağlanıp ondan ve dolayısıyla da bizzat kendisinden başka, başkalarını düşünmeyen ideolojiye bireyler akla gelmektedir."(Ergün kuzey)[173]

Kosova'da gergin olayların yaşandığı dönemde Tan gazetesinin siyasi olayları basına nasıl taşıdığına baktığımızda 7 Mart 1998 yılında ki Tan gazetesinin bu sayısında bazı haber manşetleri ve sür manşetler şöyle yer aldı:

"Avrupa Teröre ve Şiddete Karşı

Kosova'da yaşanan en yeni durum üzere Belgrat'a gelen Robin Kuk, Yugoslavya Cumhurbaşkanı Slobodan Milosevic, Yugoslavya Dışişleri Bakanı Jivadin Yovanovic, Sırp yenilenme hareketi başkanı Vukdraşkoviç ve Fehmi Agani'nin yönetiminde bir grup Arnavut siyayi ve üniversite öğrenci liderleriyle görüştü. Robin Kuk, Avrupa Birliğinin Kosova ve Metohiya'da yaşanan gelişmeler karşısında tedirgin olduğunun ifade etti. Kuk, Avrupa'nın teröre karşı olduğunu ancak bu arada politik sorunların şiddet kullanarak çözümlenmesine de destek veremeyeceğini belirtti.[174]

[173] 28 Şubat, yıl 1998, Tan Gazetesi
[174] 07 Mart, yıl 1998, Tan Gazetesi

Tan gazetesinin bu sayısında bir diğer ilginç haber NATO konseyinin Kosova ve Metohiya'daki en yeni durumu değerlendirmeye aldığının haberiydi. Bu habere Tan gazetesi **'Diyaloğa Çağrı'** başlığını verdi. *Nato konseyi, Kosova ve Metohiya'daki sorunların Yugoslavya sınırları içinde iki tarafça kabul edilebilecek bir çözüm üzerinde diyalogla halledilebilmesine çağrı yaptı.* Aynı sayıdaki Tan gazetesinin bir diğer Kosova'yla ilgili haberi '**Kosova gergin'** ismiyle bu sayıda yer aldı.

*" **Kosova Gergin"***

Priştine'de ve Kosova ve Metohiya daha bazı belediyelerinde hafta içinde ola gelen Arnavut halkı mensuplarının gösterileri Sırbistan güvenli güçleri tarafından dağıtıldı. Geçtiğimiz Cumartesi günü Dreniça'da olagelen silahlı çatışmalar ve kanlı olaylardan sonra,Arnavut teröristleri tarafından Sırbistan İçişleri'nin 4 mensubunun öldürüldüğü ve iki polisinde yaralandığı bildirildi. Bu arada yapılan resmi açıklamalara göre, Dreniça'da güvenlik güçleri tarafından 16 Arnavut teröristinin öldürüldüğü de belirlendi. Bu olayları protesto etmek amacıyla hafta içinde daha doğrusu geçtiğimiz Pazartesi günü Priştine'nin merkezinde binlerce Arnavut halkına mensup gösterici toplandı. Dayanışmanın dile getirilmesi amacıyla yapılan bu gösteriler, Sırbistan İçişleri mensupları tarafından kısa süre sonra dağıtıldı. Bu arada, Priştine'de toplanan binlerce Arnavut halkına mensup göstericilerinin dağıtılması için Sırbistan güvenlik güçlerine ait mensuplar su topu, göz yaşartıcı bomba ve jop kullandı. Bu gösteriler Poduyeva ve Vıçıtırına'da da daha az problemle sona erdi. Tüm bu olaylardan sonra Kosova'da gerginlik sürüyor. Hafta içinde Sırbistan İçişleri Bakanlığı'nın yayımlanan bir başka bildirisinde, 5 Mart Perşembe günü sabahın erken saatlerinde Kosova ve Metohiya'nın Sırbiça kabası yakınlığında polis devriyesi sırasında, Arnavut bölücüleri tarafından güvenlik güçleri mensuplarına karşı yeni bir teror eylemi düzenlenerek, otomatik silah ile ateş açıldığı belirtilmektedir.[175]

[175] 06 Mart, 1998, Tan Gazetesi

1998 yılının Mart ayı Kosova'da iç karışıklıkların yoğun yaşandığı bir dönemdi. Bu siyasi çalkantıların ve eylemlerle dolu geçen günlerde, Tan gazetesi 14 Mart 1998 Cumartesi sayısında bu konulara genişçe yer verilmiştir.

Bilinç ve Sağduyuya Davet:

"ABD Başkanı Bil Klinton'un özel Balkan temsilcisi Roberd Gelbard, Miloşeviç Priştine'de Rugova ile görüşen Gelbard, mevcut sorun ve anlaşmazlıkların şiddetle değil ancak ve ancak diyalogla çözümlenmesi gerektiğini vurguladı." [176]

3.4.1. Kosova Sorunu

Balkanlar "…petrol ve doğalgaz boru hatları için önemli bir ulaşım yolu ve bu yüzden stratejik bir köprü. Bu açıdan Balkanlar, Batı ve Doğu Avrasya arasında NATO ve ABD için önemli bir güvenlik boyutu taşıyan jeopolitik bir bekçi olarak " değerlendiriliyor.[177] Kosova, Balkanların hemen hemen merkezinde yer alan stratejik önemi büyük bir bölge. Kosova'yı kim elinde tutarsa, Bosna'ya ve Kuzey Arnavutluk'a stratejik girişe hakkim olacak, Sırbistan'ın Makedonya-Ege bölgesiyle bağlantısı açısından da tehdit oluşturabilecektir. Etrafını çeviren dağlarına rağmen Kosova, daima hem ticaret kervanları hem de orduların geçtiği bir bölge olmuştur. Önemli madenlere sahip ve bu nedenlerle de tarih boyunca birçok devlet bu bölgeyi elinde tutmaya çalışmıştır.[178]

Kosova Sorunu'nun temeline bakıldığında, bu toprakların Balkanlarda bulunan iki büyük milliyetçi projenin çatışma alanı olmasının yattığı görülmektedir. Kosova, bir taraftan Arnavut ve Sırpların milliyetçi düşüncelerinin merkezini oluştururken diğer

[176] 14 Mart, 1998 Tan Gazetesi
[177] Çelik, 2008: 47-48
[178] Çelik, 2008 : .67-68.

taraftan da hem "Büyük Sırbistan" hem de "Büyük Arnavutluk" rüyalarının vazgeçilmez bir parçasıdır. Uluslararası toplum, Kosova sorununun, Balkanlarda Arnavut Sorununun ayrılmaz bir parçası olduğunun bilincindedir[179] Sırbistan ve Karadağ'ın oluşturduğu Yeni Yugoslavya içinde Karadağ bağımsızlığını ilan etmiş, ardından Kosova sorunu ortaya çıkmış ve Kosovalı Arnavutlar arasında önemli bir etkiye sahip olan milliyetçilik, sorunun temel nedenlerinden birini oluşturmuş, Arnavutlar için yeni bir mikro-milliyetçilik durumu kendini göstermeye başlamıştır.[180]

1981 senesinde Yugoslav lider Tito hayatını kaybedince ülkede uzun yıllar süren ekonomik sıkıntı ve hem etnik hem dinsel çeşitlilik yüzünden oldukça hassas olan dengeler sarsılmış, ülkede huzursuzluklar baş göstermiştir. Kosova ise bu olaydan en çok etkilenenlerden biri olmuştur.[181] İlk olay 1981'de Priştina Üniversitesi'nde gerçekleşmiş, bir üniversite propagandası şeklinde patlak vermiştir. Eylemin amacı aslında okulun yemekhanesinde çıkan yemekleri ve yurtlardaki zor yaşam koşullarına isyan etmekti fakat iki gün sonra eylem büyümeye ve amaç değişmeye başlamıştır. Sadece bir öğrencinin eylemi olarak hayata geçen bu hareket, hükümetin politikasını da hedef almaya ve bir çok Arnavut vatandaşını da kendi tarafına çekmeye başlamış, sloganlar en son Kosova için özgürlük taleplerine dönüşmüştür. Bu olayların bitmesinden iki hafta sonra 25 Mart tarihinde Prizren'de, 26 Mart tarihinde Priştina'da provoke daha gergin ve sesli bir şekilde tekrar başlamış ama bu gösterilerde öncekine nispeten şiddet eylemi de yaşanmıştır.[182]

Nisan ayının başlarına gelindiğinde gösteriler artık öğrenci eylemi özelliğini kaybetmiştir. Altı şehrin tümüne yayılan bu olaylar toplumun her alanından Arnavut'u, memurları, öğretmenleri, işçileri, madencileri bir araya getirmiş çok köklü bir isyan haline gelmeye başlamıştır. Gösteriler sürerken göstericiler ve polis çatışmalar

---

[179] Bilgin Çelik, "Balkanlar Jeopolitiğinde Arnavutluk", http://kisi.deu.edu.tr/bilgin.celik/Tarih%20.html (11.10.2015).

[180] Kemal Girgin ve Işık Biren, 21.Yüzyıl Perspektifinde Dünya Siyaseti, Okumuş Adam Yayıncılık. Nisan.2002: 288

[181] Radan, 2002: 154.

[182] Johnstone, 2004:.213.

yaşamış, bundan dolayı eylemin üçüncü gününde Federal Hükümet gösteri bölgelerinde olağanüstü hal uygulamıştır. Bir sonraki gün şehre tanklar ve helikopterler ile müdahalede bulunulmuştur. Gösterilerin bastırılması kanlı bir şekilde olmuş, 2000 Arnavut sorguya alınmış resmi kayıtlara göre 10 eylemci ve bir polis hayatını kaybetmiştir.[183] Bu gösterilerden sonra uygulanan düzen Kosovalılar'a göre hükümetin bölgede uyguladığı askeri bir müdahale şeklinde yorumlanmış ve protesto gösterilerinin böyle bastırılmış olması Arnavutların Sırp Hükümeti'ne karşı tavırlarını daha da keskinleştirmiştir. Aynı zamanda bu bölgede hayatını sürdüren diğer etnik kökenler yaşananlardan sonra can güvenliklerinin olmadığına inanmaya başlamışlardır. Bunun sonucunda Kosova'da yıllarca baskıyla da olsa varlığını sürdürebilen hassas denge korunamamış ve bu topraklardaki huzursuzluk git gide artan bir hal almıştır. Kosova'da işsizlik sorunu seksenlerin ortalarında Yugoslavya'nın farklı bölgelerinin yaklaşık üç katıydı. Enflasyonun her sene arttığı ve iş imkanının bir imtiyaz halini almıştır. Nüfusun %90'ından fazlasını Arnavutların oluşturduğu Kosova'da etnik gerginlik tavan yapmaya başlamıştır. 1981 eylemlerini daha öncekilerden farklı kılan Arnavutların bir takım sosyal haklar talep etmesidir. Kosova'nın cumhuriyet olması isteklerinin yanı sıra bu toprakların Arnavutluk'la birleşmesinin sağlıklı olacağını savunanlar da olmuştur.

1981'de yaşanan olaylarda Priştina Üniversitesi'nin hedef gösterilmesi tesadüf değildir. 1970 senesinde kurulan bu yüksek okul az zamanda Arnavut milliyetçiliğinin merkez üssü haline gelmiş bulunmaktadır. Priştina Üniversitesi'nden mezun olan insanlar, hele ki Albanistik (Arnavut dili) eğitimi almış olanlar, hem Kosova'da hem de ülkenin başka bölgelerinde iş bulmakta ciddi sıkıntılar çekmiştir. Bu sistemin bir türlü değişmemesi, üstüne ekonomik zorlukların her yıl daha da artması talebeleri köklü bir siyasi çözüm bulmaya yönlendirmiştir. Priştina Üniversitesi'nin yemekhanesinde kıvılcımlanan ve büyüyerek iki yüz elli kişinin yaralanması, dokuz kişinin de hayatını kaybetmesine sebep olan olaylar, alınan sert polisiye önlemlerle bastırılmıştır.[184] Tito'dan sonraki dönem çoğunlukla "Yugoslavya'nın dağılma süreci"

[183] L. Doğan Tılıç, Milliyetçiliğin Pençesindeki Kartal: Kosova, Ankara, Ümit Yayıncılık, 1999, s.97.

[184] Alex Dragnich and Slavko Todorovich, "Kosovo in the New Yugoslavia''
http://www.srpska-mreza.com/bookstore/kosovo/kosovo8.htm (11.03.2015)

dönemi olarak kabul görmektedir. Yugoslavya'yı dağılmaya iten süreç Tito'nun liderliğinin sorgulanır bir hal aldığı Tito döneminin bitmeden önceki son on senesinde başlamakla beraber, Tito'nun ölümüyle yoğunlaşmıştır. Yugoslavya, bu doğrultuda çaba gösterilmesine karşın hiçbir dönemde erime potası olamamış bir uluslar topluluğu idi. Socialist Federal Republic of Yugoslavia (SFRY) bünyesinde yapılan düzenlemelerle bir noktaya kadar işbirliği sağlanmışsa da sık sık ve sürekli artan bölgesel sorunlar ve ulusal çıkarlar baskın geliyordu.[185]

Tito döneminde son yıllara doğru Yugoslavya ve yurtdışında, Tito'nun vefatının ardından, Titoizmin kurucu bireyi olmadan da işlevlerini devam ettirip ettiremeyeği ve bu hususta ki dönüşümün zorluğu tartışılmıştır. Batılı ülkeler Yugoslavya'nın geleceğini tehdit eden tehlikelere ve gerçekleşebilecek bazı olasılıklara odaklanmıştır. Burada yatan kaygının sebebi, Tito'nun güçlü iradesi ve karizmatik duruşuyla bütünlüğünü muhafaza eden SFRY'nin bundan sonraki iç ve dış baskılarla başa çıkıp çıkamayacağıdır. Bu iç baskılar; Yugoslavya'nın değişik ulusal kompozisyonunun, egemen gruplar halinde yaşayan Hırvatlar ve Sırplar arasında çok öneden beri var olan ciddi anlaşmazlık ve günden güne tırmanan Arnavut azınlığın isteklerinin oluşturduğu problemlerdir. Dış baskıların geldiği yön ise; hep aynı şekilde, 1948 yılından beri, Yugoslavya'nın siyasi ayrılıklarını ve bağlantısı olmasını tolere eden ama gerçekte bunu asla kabul etmeyen SSCB'dir. Tito sonrasında Yugoslavya'ya yapılacak muhtemel bir Sovyet müdahalesi olasılığı, 1976 ABD Başkanlık seçiminin kampanyasına da bahis olmuştur. ABD Başkanı olan Jimmy Carter, ABD'nin güvenliğini doğrudan tehdit etmediği sürece Yugoslavya'ya karşı savaşa gitmeyeceklerini, ayrıca SSCB'nin kendi bloğundan başka bir ülkeye silahlı saldırıda bulunarak detantın yıkılma olasılığını göze alamayacak olmaları sebebiyle SSCB'nin Yugoslavya'ya müdahale etmesinin ABD güvenliğini tehdit ettiğine inanmadığını söylemiştir.[186] İngiltere, ABD ve diğer Batılı ülkelerin hepsi, Komünist Parti'nin baskınlığını içererek Titoizmin devam etmesinden yanaydılar. Bunun temel sebebi, Komünist Parti'sinin Yugoslavya'yı bir bütün olarak koruyabileceğinin ve SSCB hakimiyetine karşı şekilde Yugoslavya'nın dünya üzerindeki rolünü sürdüreceğini

[185] Bkz: http://www.ff.uni-lj.si/oddelki/zgodovin/wwwrepe/20th/titoism.pdf (13.03.2015).
[186] Borowiec Andrew, "Yugoslavia After Tito", USA, Praeger publishers, 1977, s.2-3.

düşünülmesidir. Bağlantısız ve siyasi anlamda Yugoslavya, ‘’detante’’ düzeninin egemen olduğu Avrupa ve dünya koşullarında varlık gösterebilmek için gerekliydi. Yugoslavya iç düzeninde meydana gelebilecek köklü bir değişim, ülkenin dış ilişkilerinde büyük bir soruna yol açabilirdi. Bu durumda en büyük problem, Yugoslavya'nın bağlantısızlığını sürdürüp sürdüremeyeceği ve yeni Yugoslav yönetimin, Avrupa güvenliği politikasına gözdağı olabilecek olan SSCB'ye karşı güçlü bir tavır benimseyip benimsemeyeceğidir.[187]

Bütün bu kargaşaların ardından Tito'nun acı kaybı SFRY'de manevi anlamda uzun sürmeyecek fakat siyasi açıdan uzun süre etkilerini koruyacak bir şok etkisi yaratmıştı. Kolektif Federal Başkanlık, Tito'nun başkalığında sembolik bir makam halini almıştı. Bu başkanlık Yugoslavya egemenliğinin ve Yugoslavya'nın silahlı kuvvetleri olarak vazife yapan JNA'nın Başkomutanlık mümessili olarak görev almaya başlamıştır. Tito'nun hayatını kaybetmesinin ardından; Makedonya temsilcisi, Federal Başkan seçilmiştir. Federal Başkanlık görevinin ise her sene 16 Mayıs günü cumhuriyete devredilmesi öngörülmüştür.[188]

Tito'nun ölmesinden sonra siyasal hedef, "Tito'dan sonra Tito" halinde sloganlaşmıştır. Tüm bu çabalar her şeyin kontrol altına alındığını gösteriyordu ve halk doğal olarak yaşamın ve çalışma hayatının devam etmesinden yana olmuştur. Yugoslavya'nın yeni başkanı, Tito'nun oluşturuğu otoritenin de yardımıyla, Tito'nun açtığı bu yolda devam etmeyi hedeflemiştir. Bunun yanında, Tito'nun ölmesinden sonra neredeyse on yıl devam edecek olan siyasi tartışma süreci başlamıştır. 1980–87 yılları arasında parti içindeki tartışmalar, 1987–1989 sürecinde de eski Komünist Parti yandaşları ile Slovenya, Hırvatistan, BiH ve Makedonya'da bulunan komünist partiler içinde ülkenin bekasına yönelik çatışmalar meydana gelmiştir. Yugoslav Komünistler

[187] Kenar, 2005: 110

[188] Crnobrnja, Mihailo, The Yugoslav Drama, Second Edition. London, New York:I.B. Tauris Publishers.1996, s.81-82.

Birliği (LCY), Tito'nun siyasi öğretisinin değişikliğe ihtiyaç duyduğunun farkındadır.[189]

Bu karşı karşıya gelmelerin Tito'nun ölümünden sonra artma nedenini açıklamak gerekirse; karizmatik bir kimlik taşıyan hatta aynı zamanda LCY Başkanlığı ve JNA Başkomutanlığı yapan Tito'nun, SFRY'yi aynı çatı altında toparlayan en temel bileştirici faktör olmasaydı. Halkın çoğunluğuna göre benimsenen diğer faktörler ise, Yugoslavya topraklarının Sovyet egemenliğine gireceği korkusuydu. Tito dönemi boyunca bu bölgedeki insanların gelir düzeyinin artması durumu halkta optimist ve umut verici bir algı yaratmıştır. Ayrıca dış etmenlerin de önemi büyüktür. Yugoslav halkının kabul edip etmemesine bakmaksızın, Batılı ülkeler Yugoslavya mevcudiyetini istemişti. Çünkü Batının bakış açısına göre Yugoslavya'nın varlığı, özellikle de Soğuk Savaş sürecinde SSCB'nin tehdit unsuru olmasını engelleyecekti. Bu yüzden Batı Yugoslavya'ya SSCB'nin etkisi altına girmemesi için maddi destekte bulunmuştu. SSCB ise Yugoslavya'nın hali hazırda komünizmi benimseyen bir ülke olmasından memnuniyet duyuyordu. Dolayısı ile Yugoslavya'yı birlikte tutan etkenlerin, özellikle de FRY'nin devam etmesinin en büyük unsuru olan Tito'nun hayatını kaybetmesinden sonra, değişime uğraması ya da ortadan kalkması sebebiyle Güney Slav halkının uzun süre birlikte yaşamasının sebepleri de ortadan kalkmıştır.[190] Bu yüzden Tito sonrasındaki süreçte, üzerinde tartışmalar yapılan, SFRY'nin parçalanma sürecini başlatan ve sonuç olarak dağılmasına neden olan etkenler; ekonomik nedenler, uluslar arası gelişmeler ve milliyetçilik, federal devlet yapısıydı. SFRY'nin parçalanmasına sebep olan bu etkenler aynı zamanda devam etmesini de sağlayan unsurlardı. Bu unsurlar, eski Yugoslavya'yı yapılandıran tüm cumhuriyetleri etkileyen genel faktörlerdir. Bununla birlikte, her cumhuriyetin ve otonom bölgenin, eski Yugoslavya'yı ve farklı

[189] Sabrina Petra Ramet, The Disintegration of Yugoslavia from the Death of Tito to Ethnic War, 2 edition. Boulder -Colorado: Westview Pres.1996, s.7-8.

[190] Kenar,2005: 111.

Cumhuriyetlerle birlikte yaşamayı reddetmesine destek olan, kendine has sebepleri de vardır. Bunlardan dolayı Yugoslavya dağılma sürecine girmiştir.

Kosova'da 1981'deki gösterilerin ardından olağanüstü hal ilan edilmiş Arnavut halkına karşı ciddi bir sıkıyönetim uygulanmıştır. Fakat alınan polis önlemleri ve baskı yöntemleri istenen sonucu vermemiştir. Ve Kosova sorunu günden güne cidiyetini arttırarak Balkanlar'ın en büyük sorunu haline gelmiştir. Sırp önder Slobodan Milosevic 1984 yılından sonra Sırbistan Komünist Partisi'nde hızla yükselmiştir. Kosova sorunu 1986 yılının ardından bu siyaset adamı tarafından kariyer hedefi için özellikle kullanılmaya başlanmıştır. Milosevic, büyük oranda Kosova'daki sorunları kışkırtıp ilk olarak Sırbistan Komünist Partisi'nin başkanlığını ele geçirmiş sonrasında ise Sırbistan Devlet Başkanı ilan edilmiştir.[191]

1986 senesinde başı çeken Sırp kurumlarından biri olan Sırp Bilim ve Sanatlar Akademisi, siyasi içeriği olan bir memorandum neşretmiştir. Bu memorandum ile Sosyalist Yugoslavya yönetiminde ilk defa Sırbistan'a karşı içinde bulunan politika açık açık eleştirilmiştir. Kosova sorununun Sırp ulusu için en büyük ulusal problem olduğunu öne süren memorandumda, Kosova'da yaşanan 1981 olaylarına toplu bir savaş ilanı şeklinde bakılmaktaydı. Yugoslavya'da Sırpların içine düştüğü politik güçlükler ve Tito'nun Sırbistan iktidarını "kasten" engellediği düşünülmüş; Sırp bölgesi dışında yaşayan Sırpların karşı karşıya kaldığı sorunların üstüne odaklanılmıştır.[192] Net bir dille ifade etmemiş olmasına karşın Milosevic'in söz konusu olan bu diplomatik yazıyı kendi siyasi menfaati için adeta bir sistem olarak kullandığı ve bu memorandumu iktidarda kalmak gibi bir hedefe dönüştürdüğü, bu yüzden Sırp milliyetçilerini tahrik ettiği görülmekteydi.[193]

---

[191] Dejan Anastasijevic, "How Milosevic Won the War", Ðnstitate for war and Peace Reporting, May 1999, http://www.mediamonitors.net/mosaddeq33.html, (15.04.2015).

[192] http://en.wikipedia.org/wiki/Kosovo_War (08.12.2015)

[193] Lenard J. Cohen, The Politics of Despair: "Radical Nationalism and Regime Crisis in Serbia" Simon Fraser University British Columbia, 1999, s.8-13.

Miloseviç, 1987'de Belgrat'ta yaptığı bir konuşmada özerk vilayetler olan Kosova ve Voyvodina'yı hedef göstererek Sırbistan'ın idari bütünlüğe gitmesi gerektiğini vurgulamıştır. O günlerde Kosova'da yaptığı bir konuşmasında ise, Sırp eylemcileri darp eden Arnavut polisini "bu insanlara kimse şiddet gösteremez" ifadeleriyle ikaz etmiş ve izini süreceği Kosova politikasını net bir şekilde ilan etmiştir. Sırbistan Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin Ekim 1987 tarihinde gerçekleşen sekizinci kongresinde Milosevic partinin tek lideri halini almış ve sürdürdüğü istihdam stratejisiyle basını kontrolü altına almıştır.[194]

1988 senesinde Sırbistan'ın farklı bölgelerinde "gerçek mitingleri" ismiyle anılan ve Kosova'daki Karadağlı ve Sırplara uygulanan baskıyı duyurmayı hedefleyen mitingler düzenlenmiştir. Bazı münferit olaylar abartılıp siyaset malzemesi haline getirilmiştir. Hayatını Kosova'da sürdüren Slavlar yerine Arnavutlar'ın Sırbistan Cumhuriyeti'nde azınlığı oluşturdukları vurgulanmıştır. Bu mitinglerin sonucu olarak Milosevic'in politikadaki popülaritesinin hızlı bir şekilde arttığı görülmektedir.[195] Sırbistan'ın idari birliğini dengeleme çalışmalarının ilk kademesi olarak gerçekleştirilen mitinglerin sonucunda özerk vilayet Voyvodina'ya görevi bıraktırılmış ve bu göreve Milosevic'e sadık başka bir yöneticinin gelmesi sağlanmıştır. Aynı olayların Kosova'da da gerçekleşmesinden korkan Arnavutlar eylemler düzenleyerek Kosova'nın özerkliğini savunmuş ve yönetim şekillerine destek vermişlerdir. Bu arada cumhuriyet talebi yeniden dile getirilmiştir. Miloseviç Voyvodina'da uyguladığı taktiklerden farklı olarak, ayrımcı Arnavutlara karşı Yugoslavya'nın birlik ve beraberliğini koruma bahanesiyle, Sırp askerlerini ve polislerini Kosova'ya göndererek bu toprakları fiilen işgal etmiştir.

2 Temmuz 1990'da 183 koltuklu Kosova meclisinin 123 Arnavut üyesi bulunmaktaydı ve 114'ünün katılımıyla Kosova'nın, Yugoslavya'da bulunan diğer

---

[194] 1987 yılında Milosevic'in bir konusması: http://www.ksg.harvard.edu/kokkalis/papers/KokkalisWP01.PDF (13/03/2015)

[195] Paul Lendvai and Lis Parcell, "Yugoslavia Without the Yugoslavs: Roots of the Crisis," International Affairs, April 1991, s. 36-40.

unsurlarla aynı statüye sahip olduğu onaylanmıştır. Fakat bu hadiseden birkaç gün geçince Sırbistan, Kosova'da meclis ve hükümeti feshederek, 1946 senesinden bu zamana kadar ilk defa Kosova'nın yönetimini ele almıştır. Sırbistan'ın gerginleşen tutumuna karşı feshedilen meclisin 111 üyesi ve yaklaşık 30 Arnavut siyasetçisi toplanarak "Kacanicka Anayasası" diye isimlendirdikleri yeni bir anayasa ilan etmişlerdir. Sırbistan cephesinde illegal bulunan bu anayasa Kosova'yı yedinci cumhuriyet ilan etmekte ve Sırbistan'ın bağımsızlığını savunmaktaydı. Fakat üç hafta sonra, yani 28 Eylül 1990 tarihinde ilan edilen Sırp'ların yeni anayasası Kosova'nın özerkliğini kaldırmıştır. 22 Kasım 1990'da Arnavut'lu siyasetçiler 9 Aralık'ta Sırbistan'da düzenlenecek seçimleri boykot etmek için çağrıda bulunmuşlar ve epey başarılı olmuşlardır.[196]

Eylül 1990'da merkez üssü Zagreb olan "Kosova Cumhuriyeti Meclisi" kurulmuştur. Eylül 1991 tarihinde ise sürgünde olan "Kosova Cumhuriyeti Meclisi" Pristine'de gizli bir şekilde toplanarak, Kosova'nın diğer Yugoslav cumhuriyetleriyle anlaşma yapabilme hakkına sahip özgür bir cumhuriyet olduğuna karar vermiştir. Meclis ayrıca bu konu hakkında 26–30 Eylül tarihleri içinde bir referandum düzenlenmesini uygun görmüştür. Aynı kongrede İljaz Ramajli anlaşma yoluyla meclis'in başına getirilmiştir.[197] Sırp polisinin engellerine rağmen gerçekleştirilen referandumda oy kullananların yüzde 99,8'i Kosova'nın bağımsız olması için evet oyu vermişlerdir. Bununla birlikte Kosova Cumhuriyeti Meclisi, Kosova Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını 19 Ekim 1991 tarihinde resmi olarak ilan etmiştir. Kosova Cumhuriyeti, bağımsız ilan edilmesinden hemen sonra sadece Arnavutluk tarafından tanınmıştır.[198]

Tarihi süreç içinde Kosova Sorununun ortaya çıkma sebepleri şöyledir;

Artan milliyetçilik akımlarıdır. Milliyetçilik akımı iki farklı etnik unsurun milliyetçiliği şeklinde ortaya çıkmıştır. Bunlardan ilki Sırp Milliyetçiliği diğeriyse Arnavut Milliyetçiliği şeklindedir.

---

[196] Cohen, 1999: 14-17.

[197] Uliane Kokott, Human Rights Situation in Kosovo1989–1999, Kosovo and International Community, New York, Kluwer Law International, 2002, s. 21-21.

[198] Aydın Babuna, ''Kosova Sorunu Üzerine'', Dış Politika, Cilt VIII, say 1-2, 1997, s.14-17.

Diğer bir sebep ekonomik sorunlara dayanmaktadır. Özellikle Yugoslavya'nın parçalanması hatta öncesinde Tito'nun hayatını kaybetmesi kurulu olan düzeni ve ekonomi dengesini bozan en önemli unsur olmuştur.

Bir diğer sebep ise ortak bir Yugoslav üst kimliği oluşturulamamıştır.

Son nedene gelirsek, Sovyetler Birliği'nin bölünmesinin akabinde kurulan yeni dünya düzenidir.[199]

3.4.2. Uluslararası Toplumun Soruna Tepkileriyle Nato' nun Müdahalesi

Osmanlı'nın dört yüz sene Tito'nunsa sadece kırk sene aynı çatıda tutabildiği etnik açıdan, din, dil ve mezhep anlamında birbirinden değişik etnik grupların bir arada yaşadığı Yugoslavya artık parçalanmıştır. Bu tarih sonrasında ABD ve AB'nin kontrolünde bulunan bölgenin varlığını ne kadar koruyabileceği ve nasıl bir zaman geçireceği belirsizlik içindeydi.[200] Dünya'nın patronu olduğu konumu pekiştirme ve yaşananları hukuk temellerine oturtmayı amaçlayan ABD'nin, Avrupa'nın merkezinde meydana gelen yeni bir sorunla bile AB'nin mücadele edememesinden memnuniyet duyduğu değerlendirilmektedir.[201]

Balkanlar ve dünyanın diğer yerlerinde en azından biraz daha tehlike barındıran istikrarsızlıkların varlığı, bunlarla baş edebilecek başka bir otoritenin mevcut olmadığı günümüzde, ABD'nin "kurtarıcı'' kimlik şeklinde görülmesini gerektirmektedir. Bu beklenti, zaman geçtikçe ABD'nin dünyadaki tek güç olma ihtimaline meşruiyet ve hukuki bir anlayış yaratır umudu, Washington'da köklü bir olgu yaratmıştır. ABD'nin dünyada politik anlamda bugüne kadarki rolü, insan haklarını savunmadığı ve bu konuda pek de duyarlı olmadığı yönündeydi. ABD'nin çıkarlarını çoğu zaman ahlaki değerlerin bile önünde tuttuğu görülüyordu. Sudan'da,

---

[199] Kosova Sorununun Ortaya Çıkmasına ilişkin bu maddeler ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz: Numan Baş, Kosova Sorunu'nun Ortaya Çıkışı ve Balkanlar Üzerine Etkileri, Süleyman Demirel Üniversitesi SBE Yüksek lisans Tezi, Danışman: Yard. Doç. Dr. Timuçin Kodaman, 2009.

[200] Ercüment Özkan, Dünden Yarına Dünya, Anlam Yayınları, Ankara, s. 76–77

[201] Emiroğlu, 2006: 217–219

Angola'da, Ruanda'da ve Kongo'da yaşanan olaylara ABD'nin tepki göstermemesi, dünyadaki tek süper gücün harekete geçmesi ve bir şeyler yapması için ''ahlaki'' değerler dışında da bazı sebepler olması gerektiğini göstermektedir.[202]

ABD değişik bölgelerde yaşanan insani trajedileri yok sayabiliyorken, Kosova'ya müdahale etmesinin temel nedeni; NATO'yu kendi gücü haline getirmek, dünyaya patron olduğunu kanıtlamak, Rusya'yı Balkanlar ve Kafkasya'dan soyutlamak, Avrupa'yı kendi ekseninde tutmak, her geçen gün artan askeri harcamaları meşru kılmak ve ekonomik durgunluğunu aşmaktı. Rusya Federasyonu'nun düştüğü bu kriz çukurundan çıkmadan, Balkanlar'da hakimiyetini artırarak, Doğu Avrupa'yı kontrolü altına tutmak da, ABD'nin önemli bir politik hedefiydi.[203]

Ayrıca ABD, Avrupa ile Sırbistan arasında kapanması pekte kolay olmayan bir yara açmıştır. Operasyonda AB ülkelerinin de bulunması, AB ile Belgrat'ın arasındaki ilişkilerin düzeltilmesini uzun zaman engelleyecektir. Aslında Sırbistan'da, operasyonun öncesinde oldukça baskın olan muhalefetin ve halkın içindeki ezici çoğunluğun gerçek amacı Avrupa Birliği üyeliği almak üzerine kuruluydu. Kapanması yıllar sürecek bu yara yüzünden, AB Balkan topraklarında yayılarak güçlenemeyecekti ve ABD bundan beslenecektir.

ABD askeri anlamda Balkanlar'a yerleşme şartlarını ogunlaştırmıştır. ABD, Makedonya, Arnavutluk ve Kosova'da askeri üsler kurmaya başlamıştır. Bosna'da meydana gelen trajedinin bitmesi, Kosova'daki bunalım sürecini dolaylı yoldan etkilemiştir. Özgürlük mücadelesini barışçı yöntemlerle devam ettiren ve halkın desteğini arkasına alan Rugova'nın saygınlığı Dayton Barış Anlaşması'ndan sonra sarsılmıştır. 21 Kasım 1995 tarihinde imzalanan ve Bosna Hersek topraklarını Hırvatlar, Sırplar ve Boşnaklar arasında pay eden Anlaşmada Kosova'yla ilgili bir

[202] Misha Glenny, "Migration Policies of Western European Governments and the Fight Against Organised Crime in See", Journal of Southeast European and Black Sea Studies, May 2004, s. 250

[203] Emiroğlu, 2006: 214

hüküm bile yer almamıştır. Savaşın bitmesine yakın Kosova Arnavutları'nın stratejisiyle; Yugoslavya'daki savaşa son vermek ve barışı kalıcı kılmak yönünde gerçekleştirilen uluslararası arabuluculuk çabasının içine Kosova meselesini de dahil ederek konunun ulusal bir hal alması sağlanmıştır. Batılı devletler ve uluslararası arabulucular bu süreç boyunca Kosova önderi İbrahim Rugova'yı ve şiddetin her türünü reddeden yönetim anlayışını sürekli övmeleine rağmen, Kosova sorunuyla ilgili uluslararası gündem olması için herhangi bir girişimde bulunmamışlardır.[204]

Batı dünyası Milosevic'i bir an evvel masaya oturtup, anlaşmayı imzalamasını ve Bosna'da devam eden etnik temizliğin acilen durmasını istediklerinden, anlaşmada sorun çıkarabilecek hiçbir bir konuyu gündeme getirmemişlerdir. Bu durum Milosevic'in ülkedeki iktidar gücünü daha etkin hale getirmiştir. Çünkü Sırbistan'da bulunan muhalefet liderlerinin de asıl amacı Sırp topraklarının savunulmasıydı. Milosevic Anlaşmaya imza attığı için Batı'nın gözünde barış destekçisi bir başkan olarak tanımlanırken, Rugova'nın saygınlığı sarsılmıştır. Dayton Anlaşması'nın imzalanmasından sonra Karadağ ve Sırbistan'dan oluşan yeni Yugoslavya'ya tatbik edilen uluslararası ambargonun durdurulmasının ve ilişkilerin büyükelçilik düzeyine getirilerek normalleştirilmesinin gündem olması üzerine, Kosova'daki Arnavutlar Batılı dünyasından ve ABD'den Kosova sorununun çözülmeden ambargonun kaldırılmaması gerektiğini ya da şartlı kaldırılabileceğini talep etmiştir.[205]

Rugova güçlenen ve diplomatik ilişkileri yükselen Belgrad'ın Kosova meselesinin çözülmesi konusunda epey isteksiz davranacağı ihtarında bulunmuştur. Fakat bu ikazlar Batı cephesinde fazla önemsenmemiş ve 1996 senesinde AB üyelerinin tamamı Belgrad topraklarına büyükelçi göndermişlerdir. Dayton Anlaşması'yla Kosova'da silahsız mücadelenin ne kadar doğru olduğu tartışılmaya başlanmış ve Kosova'nın siyasal çevresinde Rugova'nın izlediği politikaya gösterilen eleştirilerin artmasna sebep olmuştur. Arnavutlar kendi içinde Kosova'nın sadece

---

[204] Albrecht Schanbel and Ramesh Thakur, Kosovo and the Challenge of Humanitarian İntervention, Selective Collective Action , and International Citizenship, The United Nation University, 2000, s. 273.

[205] Bkz: http://mihalisk.blogspot.com/search?q=USA+and+Kosovo+1995 ,(22.05.2015)

tamamiyle özgür olmasıyla sorunların çözülebileceği fikrini desteklemeye başlamıştır. Dayton Anlaşması'ndan sonra, Rugova'nın Eylül 1996 tarihinde İtalyan Katolik'lerine ait bir hayır kurumunun arabuluculuğuyla Milosevic ile masaya oturup, Arnavutların eğitim seviyesini arttırmak için okullar ve üniversite binaları sağlanmasını isteyen bir anlaşmayı imzalama girişimi tüm halkı şaşırtmıştır. Ancak üzerinden geçen zamana karşın bu anlaşma yerine getirilmeyince Milosevic'in bu hamleyi Rugova'nın inandırıcılığını çöpe atmak için yaptığı ortaya çıkmıştır.[206]

Kosova'ya dair BM Güvenlik Konseyi ilk kararını, Temas Grubunun probleme ilişkin değerlendirme yapmasını takiben Mart 1998 tarihinde almıştır. Daha önce alınan Güvenlik Konseyi kararları, belli amaçlar doğrultusunda güç kullanımı yetkisi veriyordu.[207] BM Güvenlik Konseyi'nin Kosova'yla ilgili aldığı ilk hüküm olan 1160 (1998) maddeli karar, Güvenlik Konseyi'nin VII. bölüme uygun davrandığını belirtmekle birlikte güç kullanımına salahiyet vermemekte, fakat FRY'ne silah yasağı uygulamakta, Kosova'nın özerkliğinin artmasını uygun görmekte, AGİT ve Temas Grubunun emeklerini destekleyerek, Kosova meselesinin karşılıklı görüşerek çözülmesi talebinde bulunmaktadır.[208]

1998 senesinin BM Güvenlik Konseyi, Eylül ayında 1199 (1998) maddeli kararını yayınlamış ve karar ile, Yugoslav Ordusu ve Sırp Güvenlik Kuvvetleri tarafından güç uygulanmasına yönelik kaygıları açıklayan aranjmanlar uygulanmış, çatışma taraftarı olanlara ateşkes isteğinde bulunulmuştur. Bu hükümde Güvenlik Konseyi kararıyla arzulanan koşulların elde edilememesi hususunda, bölgedeki istikrar ve barışın sağlanması ve devam etmesi doğrultusunda daha üst seviyede eyleme geçilebileceği, başka önlemler alınabileceği bildirilmiş, fakat güç uygulama için yetki verilmemiştir.[209]

---

[206] Malcom, 1999: 410

[207] Örneğin, BM Güvenlik Konseyinin BiH'e yönelik 836 (1993) sayılı kararı güvenlik bölgelerde güç kullanımı konusunda yetki vermektedir, NATO bu kararı uygulamasına vurgu yapmaktadır.

[208] Gülnur Aybet ''NATO's Devloping Role in collective Security''. Ankara Ministry of reign Affairs. Center For Strategic research, 1999, s.29.

[209] Kenar, 2005: 110

1998 yılında NATO, FRY'nin BM Güvenlik Konseyi'nin aldığı 1199 sayılı kanunu tanımasını sağlamak için tek taraflı olarak FRY'ne askerleriyle müdahale etme tehdidinde bulunmuştur. Bununla birlikte Güvenlik Konseyi'nin bazı üyeleri güç kullanımına karşı çıkmışlardır. Bazı Batılı diplomatlar ve politikacılar ise NATO'nun, BM Güvenlik Konseyi yetkileri olmaksızın, ulusal barış ve güvenliğe karşı tehditleri ortadan kaldırmak için kendi branşının fazlasına karışma hakkı ve yetkisi bulunduğunu belirtmektedirler.[210] 8 Aralık 1998 tarihinde Brüksel'de yapılan Kuzey Atlantik Konseyi Bakanlar Toplantısı'nda Kosovayla ilgili bir bildiri yayınlanmıştır.[211] Bu deklerasyonda aşağıdaki can alıcı noktalara değinilmiştir:

1) NATO'nun hedefi Kosova'da yaşanan insani krizi sonlandırmak için gösterilen ulusal çabalara katkı sağlamak, şiddeti bitirmek ve kalıcı bir barış politikası ortamı sürdürülmesine yardım etmektir. NATO'nun Ekim ayında verdiği kararlar sayesinde YFC'nin Kosova'dan çekilmesi, büyük bir felaketin önüne geçmiştir.

2) Kosova'daki güvenlik zaafiyeti endişe uyandırmaya devam etmektedir. Kasım ayında başlayan ve bazı zamanlarda Sırp güvenlik güçlerinin bazı zamanlarda da silahlı Kosovalılar'ın kışkırtmalarıyla güç gösterileri gerginliği arttırmıştır.

3) Her iki tarafın da mütarekeyi sürdürmelerini, BM Güvenlik Konseyi Kararları'nın tümüne uymalarını rica ediyoruz. Ve hatta savaş suçlarının bulunması hususunda Eski Yugoslavya'dan Savaş Suçları Mahkemesi'nin görevine yardımcı olmasını bekliyoruz.

4) Kosova için daha güçlü bir konum ve daha fazla otonom özellik sağlayacak, YFC'nin topraklarının birliğini koruyacak ve etnik unsurları ne olursa olsun bütün Kosova'lıların insani ve vatandaşlık haklarını müdafa edecek bir politik çözüm yürütmeye devam ediyoruz. Bu anlamda Lider Milosevic'in Sırbistan'da bağımsız medya ve siyasi çoğulculuğa baskı uygulamaya yönelik hareketlerini kınıyoruz.

---

[210] Kenar, 2005: 376.

[211] Bkz: 1160 sayılı BM Guvenlik Konseyi kararı: http://www.un.org/peace/kosovo/98sc1160.htm. 855 sayılı BM Guvenlik Konseyi kararı: http://www.un.org/peace/kosovo/93sc855.htm ,(27.05.2015).

5) YFC ve NATO arasında gerçekleşen anlaşma uyarınca yandaşların hava denetim misyonu haline gelen "Eagle Eye Operasyonu"nu sürdüreceğiz ve kararlara uyulma hususunda BM Genel Sekreterine belli zamanlarda bilgi vereceğiz.

6) AGIT'in Kosova Denetim Misyonuyla işbirliğimizi sürdüreceğiz. AGİT denetçilerinin güvenliğini sağlamak bizim için çok önemlidir. YFC'ni bu hususta BM Güvenlik Konseyi'nin 1199 ve 1203 maddesince ve 16 Ekim'de AGIT-YFC ittifakıyla alınan kararların sorumluluğunu yerine getirmesini ümit ediyoruz. Hem YFC ve Sırp makamlarının, Hem de Kosova'lıların AGIT'in Kosova denetim misyonuyla teşviki mesai yapmalarını, öncelik olarak da denetçilerin özgürce hareket etmelerine ve giriş çıkış yapabilme haklarına önem göstermelerini ve bu personellerin hiçbirine şiddet, tehdit, kuvvet kullanılmamasını ya da müdahalede bulunulmamasını sağlamalarını bekliyoruz.

7) Kuzey Atlantik Konseyi NATO liderliğindeki Tahliye Kuvveti " Joint Guarantor Operasyonu" için harekât emri vermiştir. Acil bir durum halinde AGIT Kosova Denetim Misyonu personelini hızla geri çekebilmek adına bu güç için hazır kuvvetleri derhal Makedonya Cumhuriyetinde yönlendireceğiz.[212]

Ulusal hukuk, devlet egemen eşitliğinin doğurduğu bir sonuç olarak, iç işlerine karışmama ve kuvvet kullanmama imtiyazı sağlamıştır. Bununla beraber, Birleşmiş Milletler Şartı, bir toplumun agrasif tavrının ulusal güvenlik ve dünya barışını riske attığı durumlarda, önce ekonomi ve diplomasi alanda, sonra da askeri müdahaleler uygulanmasını uygun gören bir prosedür içermektedir. Bu yöntemin, insan haklarına saygı hedefinin ulusal ilişkilerin temeli olduğu günümüzde, kendi ülkesinde yaşayan insanların veya azınlık grupların haklarını mütemadiyen ve açık şekilde taciz eden devletlere karşı uygulanması söz konusudur. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin, bazı insani sebepleri ve insan haklarının ihlalini güvenlik ve barışın bozulması şeklinde nitelendirerek silahlı müdahalede bulunmaya izin vermesi, 90'ların önemli gelişmelerindendir. 1991 yılında (688 sayılı) Irak'a ve 1992 yılında (775 sayılı) Somali'ye ilişkin alınan kararlarda, ilk defa Güvenlik Konseyi'nin bir

[212] NATO El Kitabı 50. Yıldönümü Sayısı, Basın ve Enformasyon Bürosu, NATO 1110, Brüksel-Belçika,2001.

ulusun iç meselelerinde insan haklarını ihlalin ya da karışıklığın barışı tehdit eden bir unsur olarak yorumladığını görüyoruz.[213]

Son yıllarda önemli sayılan bir diğer gelişme ise, insani amaçla yapılan askeri müdahalelerin Birleşmiş Milletler politikası dışında da etkin olmaya başlamasıdır. Kosova sorununda, Sırbistan'a yapılacak askeri saldırı için Güvenlik Konseyi'nde (Çin ve Rusya'nın vetosu sebebiyle) karara varılamaması, bu müdahalenin NATO kontrolünde gerçekleştirilmesiyle sonuçlandı.[214] Yine insan haklarının ihlal edilmesinin gerekçe gösterildiği Irak savaşında, savaşın başlamasına sebep olan güçler, Güvenlik Konseyi'nin kararı için bir oylama yapılmasına bile gerek duymadılar. İnsani hedefler güderek ya da insan haklarının mütemadiyen ve açık şekilde ihlalinin engellenmesi amacıyla, uluslararası hukukun istediği koşulları yerine getirmeden faaliyete geçen askeri müdahaleler, dikkat ederek izlenilmesi gereken örneklerdir.

Bunları her zamanki egemenlik ilkesiyle, iç işlerine müdahale etmemeyle ya da güç uygulama yasağıyla anlatmak mümkün değildir.[215] İnsani amaçla yapılmış bir operasyon şeklinde meşru gösterilmeye çalışmakla birlikte, bu müdahalelerin nerede, hangi gerekçeyle, ne zaman ve nasıl yapılacağını belirleyen güç, Birleşmiş Milletlerin çatısı altında hareket etmeyi veya ulusal toplumun onay vermesini lüzumlu görmemektedir.

Uluslararası topluluk, Kosova'da devam eden çatışmalara aktif olarak katılmaya karar verdiğinde, bir çok sorunla karşılaşmıştır. Çatışmalar tehlike sınırını aştığı zaman, uluslararası topluluk duruma müdahale etmiştir. Giderek artan baskılar, en hızlı şekilde durdurulmalıydı. Sorunun çözülmesi hususunda çatışan tarafların görüşleri taban tabana zıt olduğu için, uluslararası topluluk, asıl konu hakkında görüş

[213] Oktay Uygun, "İnsan Hakları Kuramı", YKY, İstanbul, 2000, s.13–44

[214] Monitoring Policy Making at the United Nations: http://www.globalpolicy.org/security/issues/ksvindx.htm , (20.05.2015).

[215] ABD'de ikiz kulelere yönelik 11 Eylül 2001 tarihli saldırıdan sonra, kuvvet kullanma yasağı ve istisnaları farklı yorumlanmaktadır

ayrılıklarını en alt seviyeye indirmek için çaba sarfediyordu. Belgrad'la sürdürülen görüşmelerde uluslararası topluluk, Kosova meselesinin bir iç problem olmaktan çıktığını, bu sebeple hiçbir gücün dışarıdan bu olaya karışamayacağı tutumunun doğru olmadığını belirtiyordu.[216]

Uluslararası seviyede tutumların kesinleşmesi yönünde atılan ilk adım, Bosna-Hersek sorununun baş gösterdiği günlerde meydana gelen Temas Grubu'nun tekrar aktif duruma getirilmesidir. Bu grubun içinde ABD, İngiltere, Fransa ve İtalya dışındaysa Rusya bulunmaktadır. Bir grubun içinde Rusya'nın da bulunmasının özel önem taşıdığının bilinmesi gerekmektedir. Ortak bir Avrupa hedefinin bulunmaması, grup içinde ABD'nin önderlik rolünü üstlenmesine sebep olmuştur.[217] Özellikle, bazı konularda Belgrat'ın tasdiğini kazanmak için askeri yöntemlerden destek alınacağı doğrultuda ABD'nin gösterdiği istikrarlı duruşun da bunda etkisi olduğunu söyleyebiliriz. Düzmece "teröre karşı savaş" bahanesi ile Yugoslavya'nın Bosna-Hersek olayında arkasına saklandığı senaryoları yeniden kullanma ihtimali karşısında Batılılar tedirginliğe kapılmıştır. Sadece kuvvet uygulanmasıyla Milosevic'in bazı konularda ödün vermeye yanaşacağını, ABD, Bosna savaşı esnasında çok geç anlamıştır. AB'yle anlaşmaya varan NATO, bu fırsatla Belgrat'ın üstünde askeri baskı senaryoları kurmaya başlamıştır. Bu örnekte karar verme rolünü Rusya oynamıştır. Kosova meselesinin çözülmesi için işbirliğine hazır bekleyen Moskova, egemen bir ulus olan Yugoslavya'ya karşı her türlü askeri baskıya net bir şekilde karşı gelmiştir. Yaşananların böyle gelişmesi sonucu ABD ve yandaşları, Yugoslavya'ya karşı uygulanabilir baskı önlemlerine yönelik BM Güvenlik Konseyi'nin bir karar almayacağını anlamışlardır. Kosova sorununun gündeme geldiği daha ilk günlerde, NATO Genel Sekreteri Haviyer Solana, Kosova'daki krize çözüm getirilmesiyle ilgili ''NATO'nun askeri alternatifler üzerinde çalışmalar gerçekleştirdiğini ve her türlü seçeneğin mümkün olabileceğini" işaret etmiştir. Solana'nın bu yorumu da ABD liderliğindeki NATO'nun artık Bosna'da yaşanan acı tablonun tekrarına izin vermeyeceğini kesin bir şekilde göstermektedir. Bosna-Hersek'te sivil halka karşı

[216] Wolfgang Petritsch and Robert Pechler. Kosovo.Mythen, Daten, Fakten, Klagenfurt et al.1999. s.259
[217] Blerim Shala, Vitet e Kosoves 1998–1999, Zeri Yayınları, Prishtine, 2003, s.106

düzenlenen etnik temizlik ve saldırıların Kosova'da tekrarlanmasına hiçbir durumda izin verilmeyeceğini NATO bastırarak vurgulamıştır. Müttefiklerin bu durumda tavırlarını yorumlayan Solana şöyle demektedir: ''Tarihin bu karanlık yolculuğundan dünyanın çıkarması gereken önemli ders, bu tür işgallerde hızlı ve kararlı bir biçimde müdahalede bulunulması gerektiğinin öğrenilmiş olmasıdır.[218]

Kosova sorununun gün yüzüne çıkmasıyla Rusya tedirgin olmasına karşın, NATO'nun, Kosova probleminin çözümlenmesinde müdahil olmasına ve NATO'nun, Balkanlara girmesine tavır koyuyordu. ABD liderliğindeki Batılı ülkeler, BM ve AGİT'in yerine NATO'yu seçmişlerdi. Moskova'nın ise NATO'nun müdahil olmasına kesinlikle karşı çıkmasına karşın, elinde başka hiçbir strateji seçeneği yoktu. Rusya ve uluslararası topluluğun arasında gelişen görüş ve tutum farklılığından faydalanmak isteyen Milosevic, siyasi destek sağlama düşüncesiyle Moskova'ya gitmişti. Bu ziyaret esnasında iki ülke, Kosova'yla ilgili herhangi bir oylamanın gündeme gelmesi durumunda Güvenlik Konseyi'nde Rusya için ''Veto'' oyu vereceğine dair henüz anlaşmış değildi. İngiltere ve ABD Milosevic'in üzerindeki baskıların artmasını arzularken, Fransa ve İtalya ise bunalım ile ilgili daha yumuşak politikaların uygulanmasından yanaydı.[219] Bu hedefle 8 Ekim 1998 tarihinde Londra Havaalanında üst düzey yöneticilerin de katıldığı bir kongre düzenlemişti. Bu toplantıda Fransa, ABD, İngiltere ve Almanya'nın (Ricard Holbruk ve Kris Hill) temsil heyeti vardı. Belgrat'a ziyarette bulunan Rus diplomasi şefi İvanov da görüşmelere katılanlar arasındaydı. Bu görüşmede Güvenlik Konseyi'nin kararı olmadan müdahalede bulunulmasını ABD açıkça desteklerken, Avrupalı temsilciler biraz daha çekimser ve ölçülülüydü. İvanov ise, Yugoslavya'ya karşı güç uygulanmasına izin veren her kararda, Güvenlik Konseyi'nde meydana gelecek seçimde Rusya'nın ''veto'' hakkını kullanacağını kararlılıkla belirtmişti. Bu sebeple böyle bir işte NATO yalnız kalmıştı. İvanov'un söylemlerine göre, Yugoslavya'ya karşı herhangi bir saldırı düzenlenmesi durumunda Rusya bunu çok keskin bir dille

---

[218] Nato Secretary-General Javıer Solana: http://www.hri.org/news/usa/voa/1998/98-12-07.voa.html , (23.05.2015).

[219] Sinan Shaban, Kosova ne syrin e Ciklonit, Dritero Yayınevi, Tirane, 1999, s.27

eleştirecek, ancak bu durum Rusya'nın dış politikasında önemli bir değişikliğe sebep olmayacaktı. Ama Rusya'nın dış politika anlamında çoğu zaman umulmadık bir tutum sergilemesi ve görüşünü sürekli değiştirmesi örneklerine geçmişte çokça rastlandığı için, ABD, İvanov'un bu söylemini itiyatla karşılamıştı. Rusya'nın dış politikasını sürekli takip eden uzmanların yorumlarına göre Rusya'nın Balkanlar politikası uzun vadeli değildi ve stratejilerinin henüz belli olmadığını ileri sürenlerin sayısı oldukça fazlaydı. Rusya'nın dış siyasetindeki bu eksi, Belgrat'ta bulunan Rusya Büyükelçiliği'nin eski sekreteri Oleg Levitim'in düşüncesine göre, Sovyetler Birliği'nin parçalanmasının ardından Rusya'nın kimlik arayışı kaygısı yaşamasından kaynaklanıyordu. Rusya'nın tutumunda izlenen bu değişken ve istikrarsız yapı muhtemel bir askeri müdahale halinde Rusya'nın nasıl bir tavır içine gireceğini tahmin etmeyi de epey zorlaştırıyordu.[220]

Giderek kötü bir hal alan bu insani durum, uluslararası topluluk müdahalesini gerekli kılıyordu. Artık yüz binleri bulan insanın katledilmesi ve evlerinden uzaklaştırılması, köylerin alevler içinde yanması ve sivillerin savaşta kurban gitmesi karşısında uluslararası topluluk susup seyirci kalamazdı. Belgrat'ta hiçbir zaman gerçekleşmeyen Güvenlik Konseyi'nin 1199 sayılı kararının faaliyete geçmesi için baskılar artmaya başlamıştı. Moskova'nın çok sert ifade ettiği tepkilere karşı, Avrupa Birliği ve ‘’Temas Grubu’’nun dayanağını arkasına alan NATO, Milosevic'in Kosova'da hayata geçirdiği saldırılara son verip askerlerini Kosova'dan geri çekmemesi ve Kosovalı Arnavutlarla ılımlı bir iletişim başlatmaması durumunda Yugoslavya'ya karşı hava saldırıları düzenleyeceği tehdidinde bulunmuştu.[221] Kosova'da savaşın devam ettiği dönemde uluslararası topluluk Sırplar ile bir çok anlaşma yapmıştı, fakat bunlardan hiç birinin ömrünün uzun olmadığını belirtmek gerekir. Dayton Anlaşması'nın mimarı olan Richard Holbrook ve Slobodan Milosevic'in vardığı anlaşma da aynı sonuca uğramıştı. Yapılan anlaşmaların Sırp cephesinde ciddiye alınmadığını farkeden ABD, sadece kuvvet uygulanması durumunda Mılosevic'in insiyatif kullanabileceğini kesin bir şekilde vurgulamıştı.

[220] Shekulli Gazetesi, 15.03.1999, Tirane, s.3
[221] Shala, 2003: 89

Daha sonra yaşanacak olan olaylara karşı sergilenen bu tutum ve tavırlar kilitsel bir rol oynayacaktı. Bu süreçte Avusturya' lı Belgrat Büyükelçisi Volfgang Petric, AB'nin özel Kosova Elçisi olarak görevlendirilmişti. Bu adım Amerika'nın Kosova siyaseti üzerinde hâkim olmasını engellemek amacıyla atılmıştı. Petric AB'nin stratejik duruşunu ortaya koyarak ABD'nin özel temsilcisi Kris Hil ile birlikte krize çok yönlü bir çözüm getirmesi görüşmelerine katılıyordu. Bu tayin hiç de gözüktüğü gibi önemsiz değildi çünkü Şubat 1999'da barış anlaşması yapılabilmesi için son mülakatlara AB özel temsilcisi de iştirak etmişti.[222]

Bu sırada meydana gelen bir çok silahlı saldırı, arabuluculuk yapan Petric ve Hil'in işlerini zorlaştırmıştı. Görüşmeler düzenlenerek bir barış sağlanması olasılığı, baskıların tırmanmasıyla yok denecek kadar azalmıştı. Özellikle 15 Ocak günü Racak köyünde sivillerin kasten katledilmesi vukuatına gösterilen tepkiler, uluslararası sorunların yönlendirilme mekanizması üzerinde ciddi baskılara sebep olmuştu. Bu yaşananların hemen ardından, Amerikan cephesi bu dramın sadece Yugoslavya'ya yönelik planlanacak olan emin bir askeri saldırı ile engellenebileceği sonucuna varmıştı. İkinci bir ihtimal olarak ''Temas Grubu''[223] daha önce gelişen Dayton örneğini baz alarak bir konferans düzenlenmesine karar verdi. Hemen sonrasında da Rambouillet Konferansı için çalışmalar başlamıştır.

1980'li yılların ikinci yarısında Yugoslavya'yı uzun yıllar boyunca savaşların içine sokacak maddi ve manevi olarak zarara uğratacak güçlü Miloşeviç rüzgârının estiği dönem olmuştur. 1989 yılı, Kosova'nın uzun yıllar boyunca bağımsızlık özlemi arayışı içinde olduğu, 1974 yılında önemli bir noktaya getirdiği statüsünün tamamen elinden alındığı ve bununla birlikte Kosova'nın sıradan bir Sırp bölgesi haline getirildiği tarih olmuştur. Bu tarih, komünist ideolojinin de iflas ettiği tarihtir. Kosovalılar 28 Aralık 1989 tarihinde, ilk siyasi partileri olan LDK'yı İbrahim Rugova

[222] Zeri Gazetesi, 29.04.2002, Prishtine, s.3

[223]Potential Crisis And Conflicts In The Western Balkans'', http://www.obiv.org.tr/2005/Konferans/Proceedings-Balkans.pdf ,(25.05.2015).

liderliğinde kurmuşlardır. LDK, Kosova'nın, Sırbistan'dan ayrılmasına yönelik altyapıyı oluşturmaya başlamıştır.[224]

Slovenya, Makedonya, Hırvatistan ve Bosna-Hersek'in Yugoslavya'dan ayrıldıklarını duyurmasının hemen ardından 27 Nisan 1992 tarihinde Sırbistan ve Karadağ, yeni bir hak vermedikleri Voyvodina ve Kosova'yı kapsayan yeni bir Yugoslavya kurduklarını ilan etmişlerdir. Bu süreçle birlikte çoğalan Sırp baskılarına bir baş kaldırı olarak, egemen ve tam bağımsız bir Kosova ilkesi ile Kosova Demokratik Birliği (LDK) kuruldu, seçime gidildi, seçimlerin sonucu olarak LDK önderi İbrahim Rugova 24 Mayıs 1992 tarihinde ilk cumhurbaşkanı seçilmiştir. Bu aynı anda İbrahim Rugova önderliğinde gelişen "pasif direniş"in de başlangıcıdır. Kasım 1995 tarihinde imzaları atılan Dayton Barış Antlaşması[225]'nda Kosova'yı ilgilendiren herhangi bir madde olmaması da bu yaşananları önleyememiştir. Çünkü Batılıların hedefleri belliydi: Miloseviç ile bir an evvel masaya oturup, etnik temizliğin sonlanmasını sağlamak. Bu yüzden Dayton Andlaşması'nın uygulanmasını riske atmasından endişe duymuşlardır.[226] Sorun çıkaracak böyle bir mevzuyu antlaşma dışında tutmayı uygun bulmuşlardır. Ve barışçıl tutumun bir sonuç getirmemesiyle ortaya çıkan UÇK (Ushtria Clirimtore Kosoves) sorunu yeni bir boyut kazanmıştır.

Çoğalan baskılar ve karşı cevaplar Sırp cephesinde bir tehdit şeklinde algılanıyor, ortamda derginlik iyice tırmanıyordu. Olan oldu diye düşünen Batılılar bir Bosna Krizi daha istemedikleri için, Sırp yönetiminin güç uygulamasını protesto etmek amacı güderek Sırbistan'a yapılan silah satışını durdular. Batılı ülkeler ve ABD'nin temaslarının sonuç vermemesinin yanında Sırp ve Kosova önderleri arasında gerçeleşen görüşmelerin 5 Haziran 1998 günü kesilmesi sonucunda, Batılı diplomatlar somut adımlar atma vaktinin geldiğine iyice inandı. Mekik diplomasisinin arttığı dönemlerde bir sonuca varıldığı zannedilirken Kosovalı Arnavutları hedef alan

[224] İbrahim Üstün, *Etnik Savaş Sonrası Türklerin Kosova'da Türklerin Durumu*, Editör: Osman Baymak, m Tarih Boyunca Avrupa Kavşağı Kosova, Kosova: 2008, Bay Yayınları, 1. Baskı, s. 18-24.
[225] Pekyardımcı, 2006: 98

[226] Matjaž Klemencıc and Mıtja Žagar, **The Former Yugoslavia's Diverse Peoples**, California, Oxford: ABC-Clio, 2004, ss. 329-330.

saldırılar, hemen hemen bir ay sonra, tekrar başladı. Batılıları askeri olarak müdahale etmeye iten şeyse; Sırpların 18 Ocak 1999 tarihinde Racak Köyü'ne düzenledikleri ve 45 civarı sivillin hayatını kaybetmesine neden olan saldırılardı. AGİT'in bölgede yaptığı soruşturma ve araştırmalar sonucunda, bölgede ikamet eden silahsız halka Sırp'lı askerler tarafından silahlı saldırıda bulunulduğu belgelendi. Hatta AGİT'in inceleme heyetinin başkanı William Walker, istenmeyen adam (persona non grata) ilan edilerek bölgeyi terketmesi istendi. Bu olayların sonrasında Yugoslavya ve Batılı güçler'in hassas bağları kopma noktasına geldi.

Kosovalılar kendi bağımsızlıklarını hukuki açıdan bazı gerçeklere dayandırmaktadırlar. Buna göre Yugoslav Anayasası'nın Kosovalılardan onların bağımsız bir devlet yapma hakkını ellerinden alması kabul edilmemektedir. Kosova'nın bağımsızlık talepleri, Komisyonun görüşleri doğrultusunda AT tarafından kabul görmemiştir.[227] Kosova'nın bu tarihte devlet olma vasfını karşılamadığı belirtilmekteydi. 1933 Montevideo Konvansiyonu'na göre, devletlerin uluslararası bir kişilik olarak tanınabilmesi için belli bazı kriterlerin yerine getirilmesi gerekmektedir. Bunlar: sürekli bir nüfusa sahip olmak, tanımlanmış sınırlara sahip olmak, bir hükümete sahip olmak ve diğer devletlerle ilişkiye geçebilme kapasitesine sahip olmaktır.[228] Bir devletin açıkça tanınması için ise diğer devletler tarafından tanınır bir nitelikte olmalıdır[229]

[227] Taşdemir-Yürür, 1999: 144.
[228] http://www.yale.edu/lawweb/avalon/intdip/interam/intam03.htm 12.10.2015.
[229] Hüseyin Pazarcı, Uluslar arası Hukuk Dersleri C 2-3,Ankara, Turhan Kitabevi. 1993. s. 360; Taşdemir-Yürür,1999:144.

3.4.2.1. Rambouliet Görüşmeleri

1996'ya gelindiğinde Arnavut-Sırp mücadelesinde kilometre taşı sayılacak bir gelişme oldu. Arnavutlar pasif direnişe son vererek atak direnişe başladılar. Arnavutları korumak ve hedeflerine ulaşmak amacıyla "Kosova Kurtuluş Ordusu" (KKO-UÇK *Ushtria Çlirimtare e Kosoves*) kuruldu ve bu örgüt aracılığıyla Arnavutlar silahlı mücadeleye başladılar.[230] Karşılığında Sırp askerleri Kosova'ya girdi ve Arnavut köylerine baskınlar düzenleyerek, Arnavut mallarını yağmalayarak, halkı göçe zorlayarak baskının dozunu daha da artırdılar. Şubat 1998'in sonlarında, aralarında hamile bir kadının da olduğu 25 Arnavut'u öldüren Sırp askerleri, Mart başında da tedhişçi oldukları savıyla 53 kişiyi öldürdüler. Ölenlerin çoğu kadın, çocuk ve yaşlı olup, kafalarının arkasından vurulmuşlardı.[231]

Cephe gerisindeki masum halktan on binlercesi doğrudan ve dolaylı şekillerde öldürüldü. Sırbistan'ı bu şiddet politikasından vazgeçirebilmek amacıyla Temas Grubu (ABD, Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya ve Rusya) Nisanda, Rusya karşı çıkmasına rağmen, Yugoslavya'ya yeni yaptırımlar uyguladı. Ağustos itibariyle, 2 milyon Arnavut'un % 10'unun yerlerinden edilmiş olması Sırbistan'ın şiddet politikasının boyutları ve yaptırımların ne kadar gerekli olduğunu göstermektedir. Eylülde taraflar arasında ateşkes ilan edildi. Yılın sonlarında da Miloseviç'in gönülsüz bir şekilde, Kosova'da uluslararası silahsız gözlemci bulundurulmasına razı olmasıyla "Kosova Gözlem Heyeti" oluşturuldu. Heyetin amacı, Yugoslav ordusunun kışlalarından çıkmasını ve Kosovalı gerillaların da dağlardan inmesini engellemekti. Bütün bu gözlemcilerin yerleştirilmesine rağmen çatışmalar durmadı. Sırp güçleri artık AGİT gözlemcilerini hiçe sayarak, onların gözü önünde katliam yapıyorlardı. Bunlardan biri ve NATO'nun harekât düzenlemesinde etkili olan olay 15 Ocak

[230] Adem Demaçi, "bütün savaş, Sırpların haklarımızı elimizden alması üzerine başladı" demektedir. Sakharov barış ödülü sahibi Demaçi, Kosova'nın özgürlüğü için savunduğu fikirleri nedeniyle 28yıl Sırbistan hapishanelerinde yatmıştır. Bugün Kosova'nın Mandelası olarak anılmaktadır. KKO'nun da eski temsilcisi olup günümüzde Kosova Halk Forumu kurucusu ve yazardır. 67 yaşındaki Demaçi, uzun süre ara verdiği siyaset hayatına yeniden dönmüştür. TRT1 www.kirilmanoktasi.org/ Adem Demaçi. (20.05.2015).

[231] Demaçi, TRT1 www.kirilmanoktasi.org/ Adem Demaçi. (20.05.2015).

1999'da gerçekleşti. Sırp paramiliter güçleriyle askeri inzibat birimleri, KKO savaşçılarının peşindeyken Racak Köyü'nü basarak 45 Arnavut sivili katlettiler. BM insani yardım ekipleri tarafından, bu katliama ait deliller bulunmuştur.[232] NATO bu olaydan sonra güç kullanma tehdidinde bulunduysa da, o günden itibaren çatışmalar daha da hızlandı. Sadece çatışmalar değil barış çabaları da hızlandı ve uluslararası baskı ile 7 Şubat 1999'da[233] Fransa'nın başkenti Paris'in dışındaki Rambuya'daki (Rambouillet) Rambuya Şatosunda taraflar arasında görüşmeler başladı.[234]

Eski Yugoslavya ile ilgili kurulan ve 6 üyesi bulunan Batı Temas Grubu 5 Şubat 1999 tarihinde Sırp ve Arnavut taraflarını Fransa çevresinde bulunan Rambouilet'de bir araya toplamıştır.[235] Rambouilet Görüşmeleri, Kosova'da barış sağlaması için Miloseviç'e sunulan koşulları içermekteydi. Yedi bölümü bulunan Rambouilet Bildirisinin Kosova'yı ilgilendiren kısmı son bölümde yer almıştır. Bu kısımda "Kosova meselesini nihai çözüme erdirmek için ulusal bir toplantı düzenleneceği" açıklanmıştır. Yine bu bölümde "Çok Uluslu Askeri Güç" adı altında, NATO'nun anlaşmaya uymasını sağlamak için bölgeye çağrılacağı belirtiliyordu. Sırplar en fazla bu maddeye itiraz etmiş, bu kuralın egemenliklerini ihlal ettiğini savunmuşlardır.[236]

Paris Görüşmelerinin sonucu olarak Arnavutlu heyet Kosova'da "Barış ve Özerklik için Geçici Antlaşma"yı imzalamıştır. Ancak Sırp'lı yandaşlar antlaşmayı bu sefer de aynı sebeplerle kabul etmeyince aylarca devam eden barış girişimleri başarısızlıkla son bulmuştur. Böylelikle Kosova'ya düzenlenecek harekâtın başlayacağı kesinlenmiştir.[237]

---

[232] http://www.nato.int/kosovo/history.htm (11.12.2015)
[233] Rambuya Görüşmeleri, 2 Şubat 1999'da başladı. Johnstone, 2004: 328.
[234] Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, *Dünya Mültecilerinin Durumu 2000 – İnsani Yardımın Elli Yılı*, Ankara: BMMYK Türkiye Temsilciliği, 2001, s. 234.

[235] Bob Allen, "Why Kosovo? The Anatomy and Needless War", Canadian Centre for Policy Alternatives, July, 1999, s. 17.

[236] Allen, 1999: 18.
[237] Naom Chomsky, "Another Way for Kosovo", Le Monde Diplomatique, March, 2000, s. 2.

2 Şubat 1999 tarihinde etnik Arnavut bölgesi, resmi olarak Paris dolaylarında Rambouillet'e, Fransız Dışişleri Bakanı Hubert Vedri ve İngiliz Dışişleri Bakanı Robin Cook'un eş-başkanlığı yapacağı barış görüşmelerine katılmayı onaylamışlardır. 16 kişinin oluşturduğu Arnavut kurulunu, bağımsızlığını duyuran Kosova'nın seçilmiş başkanı statüsündeki İbrahim Rugova, muhalefet olan Birleşik Demokratik Hareketin önderi Recep Qosja, UCK'nın politik müdürlüğünün başı Hashim Thaqi oluşturmaktadır.[238] 5 Şubat 1999 tarihinde Arnavutluk heyetin, talepleri doğrultusunda benimsedikleri farklı fikirlerden dolayı, derin görüş farklılıkları olduğunu ileri sürmüştür. Aynı tarihten üç gün önce 2 Şubat günü, Batılı devletler, Sırp hükümetini, Yugoslavya'daki amaçlarına karşı bir hava harekatı başlatmakla tehdit ederek, toplantılara katılma konusunda baskıda bulunmuştur. Sırbistan Ulusal Meclisi'nin, 4 Şubat 1999 tarihinde gerçekleştirdiği toplantıda, 3 ret oy karşısında 277 kabul oyuyla toplantılara katılma isteği kabul edilmiştir. Sırbistan ise Rambouillet'a, içinde Başbakan Ratko Markovic ve Başkan Milan Milotinovic'in de olduğu, 13 kişinin oluşturduğu güçlü bir grup göndermiştir.[239]

Rambouillet[240] Konferansı'na Yugoslavya Federal Cumhuriyeti tarafı karşısında, Kosova Arnavutlarından İbrahim Rugova değil, Hashim Thaci ve UÇK'ya yakınlığıyla bilinen Birleşik Demokrasi Hareketi davet edilmiştir. Bunun yanı sıra Temas Grubu tarafından atanan üç müzakereci olan AB'den Wolfgang Petritsch, ABD'den Christopher Hill, Rusya Federasyonu'ndan Boris Mayorski ile müzakerelere eşlik eden ABD Dışişleri Bakanlığı'ndan bir uzman grubu da yer almıştır.[241] Burada alınan kararlarda genel olarak Yugoslavya'nın toprak bütünlüğüne vurgu yapılmış, taraflar tekrar ve derhal ateşkes yapmaya davet edilmiştir. Aynı zamanda Kosova için

---

[238] Julie Kim, ''Kosovo Conflict Chronology'' September 1998 - March 1999, April 6, 1999: http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/crs/rl30127.pdf , (20.04.2015).

[239] The crisis and war in Kosovo: http://www.salzburgseminar.org/ihjr/si/si/Team9Summary.pdf , (26.04.2015).

[240] Bknz: Contact Group Statement – Rambouillet, 23 February 1999". Office of the High Representative. 23 February 1999.

[241] Jülide Karakoç, *ABD'nin Soğuk Savaş Sonrası Hegemonya Çabaları Etkisinde NATO'nun Müdahelesi*, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 8/1 (2006), ss. 227-242.

esaslı bir özerklik öngörülmüştür. Bununla beraber NATO ve uluslar arası güçlerin Yugoslavya topraklarında konuşlanması önerileri bu devlet tarafından reddedilmiştir. Konferansa Kosova adına katılan delegasyonun da bu öneriyi kabul etmemesi üzerine görüşmeler biraz uzayarak üç yıllık geçici bir yönetim kurulması, bu yönetimin görev süresinin bitiminden sonra referandum ve adil ve özgür seçimlerin yapılması gibi kararlar alınmıştır.

Barış Müzakereleri 6 Şubat'ta resmen başlamıştır. Bağlantı Grubu (contact Group)'nun düzenlediği 24 sayfadan oluşan revize edilmiş barış planı için bir anlaşma sağlamak için son aşama olmak kaydıyla 19 Şubat gününü belirlemiştir.[242] Plan, üç senelik bir sürece yaylarak tasarlanmıştır. Sırbistan'ın Kosova üzerinde bulunan tüm hakimiyetini (hükümetin) kaybedebileceği, statüsü tartışmalı Kosova eyaletine çok geniş imtiyazlı bir otonom verilmesiyle, Yugoslavya'yla sadece belirli kurumsal bağların olacağı görüşünde bulunmuşlardır.

Gerçekten bu strateji üzerinde bir anlaşmaya varma süreci epey ağır ilerlemiştir, çünkü daha en başta Sırp kesimi, Kosovalı Arnavutların, Yugoslavya sınır hattının değiştirilmeyeceğine yönelik bir açıklamada bulunmalarını istemişlerdir. Hatta bu koşulların dışında, bağımsız heeflerinden vazgeçtiklerine yönelik bir teminat vermelerini istemişlerdir. Sırp kesimin öne sürdüğü bu talepler doğrultusunda etnik Arnavut elçiler ilk başta, Sırpların protokolde bir ateşkes ilan etmesi konusunda ısrarcı olmuşlardır. Bu hareket Sırplar'a göre UCK'nın varlığının ilk kez resmi olarak tanınması anlamı taşıyacaktır. İki taraftan da gelen talepler arabulucular tarafından, orta yolu bulmayı ertelemek olarak algılanmış ve suçlanmıştır.

Fransız Hubert Vederin ve İngiliz Dışişleri Bakanı Robin Cook, Rambouillet'da Sırp müzakereci Milan Milotinovic'le toplantı yapmış ve Sırp cephesinin müzakereleri ertelediği suçlamasını yöneltmişlerdir. Çünkü 11 Şubat

---

[242] Balkans Watch: February 2, 1999 : http://www.monde-diplomatique.fr/dossiers/kosovo/rambouillet.html , (03.05.2015).

gününden sonra, beş gündür devam etmekte olan görüşmeler boyunca çok az bir ilerleme söz konusu olmuştur.[243] Bu sırada, ABD'nin süreçten sonuç alma çabasına yönelik olarak, tarafları etkileme ve baskı altına alma girişimlerinin olduğu da görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında, 14 Şubat 1999 tarihinle ABD Dışişleri Bakanı Madeleine Albright Rambouillet'ye ile bir görüşme sağlanmıştır. Bakan Albright, Bağlantı Grubu'nun fikrini uygun bulmadıkları takdirde, NATO'nun hava harekatı ile karşılaşabilecekleri yönünde, bir defa daha Sırp kesimine yönelik uyarılarını tekrar etmiştir.[244] Müzakere süreci son derece yavaş ilerliyordu ve karşılıklı talepler yüzünden çıkmaza giriyordu, 14 Şubat günü itibariyle, bir hafta daha süre tanınması hususunda anlaşmaya varılmıştır. ABD'nin Makedonya Büyükelçisi olan Christopher Hill, 16 Şubat'ta müzakerelere ara vererek, Yugoslavya Başkanı Slobodan Milosovic'le masaya oturmak için Belgrat'a gitmiştir. Hill, Milocevic ile yaptığı toplantıyla, anlaşma için 20 Şubat şeklinde belirlenen son tarihin başka bir tarih ile karşılanacağı konusunda onu ikna etmeyi denemiştir.[245]

Rambouillet siyasi bir uzlaşma mücadelesi verirken, 18 Şubat 1999 günü itibariyle Rusya ve Batılılar arasında huzursuzluk artmıştır. Bu huzursuzluğun sebebi, müzakerelerin başarısız olma ihtimaline karşılık, ABD'nin Avrupa ülkelerinde Yugoslavya'ya yönelik hava harekatında faaliyete sokmak üzere 51 ağır bombardıman uçağını konumlandırmak istemesidir. ABD bu doğrultuda bir tavır sergileyeceğini, Rambouillet müzakereleri henüz başlamadan, Dışişleri Bakanı Albright'ın ifadeleriyle açıkça belirtmiştir. Albright, NATO'nun hava kampanyasından söz etmiş fakat, kara saldırısı konusundan bahsetmemiştir. Geleneksel olarak Sırp taraftarı bir strateji izleyen Rusya Federasyonu'nun önderi Boris Yeltsin, bir taraftan Yugoslavya'ya yönelik bir hava harekatına karşı ihtarda bulunurken, diğer taraftan Rambouillet'daki bir Rus arabulucuya farklı bir Rus girişimiyle, NATO'nun barışı koruma kuvvetini

[243] Teaching Guide on The Justification of War: http://www.usip.org/class/guides/justification.pdf , (26.05.2015)

[244] Thomas R. Pickering, "Under Secretary of State for Political Affairs Before the Senate Armed Services Committee", February 25, 1999, s.3-5.

[245] Erik Yesson, "NATO's Role in Stabilizing Balkan Conflicts", Sending Credible Signals, June 2003, s.46

onaylaması için Milosevic'i ikna etmek amacıyla yollamıştır.[246] Rus arabulucuların çok çabalamasına rağmen Milosevic, NATO barış gücü adı altında yabancı erleri vatanına kabul etmektense, hava harekatıyla karşılaşmayı daha doğru bulma noktasında ısrarcı olmuştur.

Rus arabulucuların ısrarlarının olumsuz sonuç vermesi, bir diğer anlamda Rambolliet barış müzakerelerinin de olumsuz sonuç vermesi demektir. 16 Şubat gününde ABD barış elçisi Hill'in ve daha sonra 19 Şubat'ta Rus arabulucusunun çabaları çok önemlidir. Çünkü Sırp heyetinin uzlaşmadan uzak ve sert bir tavır takınmasında Milosevic'in kararlılığı ve yaklaşımı vardır. Batılı ülkeler ve ABD'nin hareket edeceği noktanın ya da kararlılıklarının ve bu durum karşısında Çin ve Rusya gibi ülkelerin ne çeşit bir tavır içinde olacaklarının görülmesi gerekmektedir. Bu zaman dilimi tam olarak netleşmeden, NATO askerlerinin kabul edilmesi Milosevic için Kosova açısından dönüşü olmayan bir yola girmek gibiydi.

Kosova sorununu politik müzakerelerle barışçı bir sonuca bağlamak amacıyla Rambouillet'da düzenlenmiş olan ikili müzakerelerin birinci turunda herhangi bir sonuç alınamamıştı. Fakat, 15 Mart 1999 tarihinden itibaren toplanması yönünde anlaşma sağlanmıştı. Bu uzlaşının bir hülasası olarak, Kosovalı Arnavutlar ile Sırpların arasında yapılan barış müzakereleri, İngiltere ve Fransa'nın başkanlığıyla, Paris'te Kleber Konferans Merkezi'nde 15 Mart'ta başlamıştır. Barış müzakerelerinin birinci seansında arabuluculuk rolü yapan Bağlantı Grubu'nun, iki tarafı da barış anlaşmasını kabul etmeye ikna edememesi sonucunda, 23 Şubat tarihinde son bulmuştu. Taraflar arasında sürdürülen diplomatik çabalar, 11 Mart tarihine kadar devam eden müzakerelerden de bir sonuca varılamamıştır. Fakat, 15 Mart'ta ikinci tur barış müzakereleri hususunda uzlaşı sağlanmıştır.[247] Bu uzlaşmanın bir sonucu olarak, Arnavut elçisi Hashim Thaci, Rambouillet toplantısını kabul ettiklerine yönelik Arnavutların onayını, müzakerelerin başlangıcı için İngiltere, Fransa ve ABD'ye

---

[246] Katharine Q. Seelye, "The Absentees; Russia, The Nation That Isn't There'', http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9B07E0DE1F3AF936A15757C0A96F958260&n =Top/Reference/Times%20Topics/People/A/Axworthy,%20Lloyd, (25.04.2015).

[247] Bkz: http://www.brookings.edu/events/1999/0414balkans.aspx , (16.05.2015)

bildirmiştir. Bununla baraber Hashim Thaci, Sırp cephesi de benzer bir girişimde bulununcaya kadar, anlaşmaya imza atmayacağını ifade etmiştir. Kosovalı Arnavutların tutumları konusunda tarihçiler şöyle değerlendirme yapmışlardır: Rambouillet müzakereleri süresince Kosovalı Arnavutlar, bağımsızlık seçimi için net bir söz almaya çalışmışlardı ancak planı kabul ederek de, üç senelik bir özerkliğin kazanılmsından sonra, halkın öz iradesi temelinde Kosova meselesine nihai bir çözüm mekanizması belirlenmesi için, hevesli olmamalarına rağmen ulusal bir toplantıyı kabul etmişlerdir. 16 Mart gününden itibaren Sırp cephesinin taslak plandan oluşan, siyasi yetki düzenlemelerine yönelik farklılık yapılaması için sundukları öneriyi reddetmişlerdir. Paris'te bulunan Sırp heyetine refakat eden Sırbistan Başkanı Milan Milotinovic, 16 Mart tarihinde yaptığı açıklamada Sırp kesiminin anlaşmayı imzalayabilir durumda olduğunu fakat, bu durumu yetki paylaşım düzenlemelerin onaylanmasına bağlı olduğunu belirtmiştir. Başkan Milotinovic'in bu ön görüsü de kabul edilmemiştir. Kosovalı Arnavut heyetinin azaları, 18 Mart'tan itibaren resmen barış anlaşmasına imzaları atmışlardır. Arnavut UCK'nin temsilcisi olan Hashim Thaci, bu anlaşmanın "sadece Kosovalı Arnavutlar'ın değil Sırpların da menfaatini savunduğunu" belirterek, Sırp tarafının imza atmasını beklediklerini ifade etmiştir.[248] Arnavut heyetinin umudu yönündeki son çabalar çerçevesinde Fransa ve İngiltere cephesinden, Sırbistan heyetiyle gerçekleşen nihai protokolde de ilerleme kat edilemeyince, 19 Mart itibariyle Rambouillet barış müzakerelerine son verilmiştir. Daha sonra Milosevic tarafından yönetilen Yugoslavya ile NATO'nun 'inandırıcılık' imtihanı başlamış oluyordu.

Anlaşmanın bu şekilde onaylanmasından sonra 23 Mart tarihinde Sırp Ulusal Meclisi bir araya gelerek konuyla alakalı çeşitli kararlar vermiş ve toplantı sonrasında bir bildiri yayınlamıştır.[249] Bildiride meclis ilk olarak, ülkenin önemli bir tehdit altında olduğunu belirtmiş ve NATO kuvvetlerinin sınır bölgesine birlikler koymasının ve güç

---

[248] Christopher Marsh and Mark Heppner, "When Weak Nations Use Strong States'': The Unintended Consequences of Intervention in the Balkans, http://www3.baylor.edu/~Chris_Marsh/np.pdf, (26.05.2015).

[249] Aleksander Jokic, "The Myth of Humanitarian Intervention in Kosovo", Lessons of Kosovo: The Dangers of Humanitarian Intervention Toronto, Broadview Press, 2003, s. 130.

kullanımı tehlikesinin BM Anlaşması'na kesin şekilde aykırı olduğunu ifade ederek Güvenlik Konseyi'ni göreve davet etmiştir. İkinci aşamada Rambouillet Anlaşması'nı NATO'yla alakalı hükümlerin dışında görerek Kosova'nın otonom olmasına karar vermiş fakat ülkesinin bölünmez birliği ve egemenliğine zarar getirecek olan Ek-B'de bulunan şartları onaylamasının kesinlikle imkânsız olduğunu belirtmiştir. Yugoslavya, yine aynı fikirle Kosova'da bütün etnik kökenlerin ve yurttaşların haklarını güvenceye alacaktı. Sırbistan'ın toprak bütünlüğüne saygı duyan otonom bir yapı oluşturabilmek için toplantılara başlamak istediğini ifade etmiştir. Yugoslavya'nın elinde bulunması arzulanan uluslararası gücün niteliği ve sayısıyla ilgili ise problemi incelemeye hazır olduğunu Temas Grubu'na iletmiş, görüşmelerin devamlılığını istemiş ve ülkede bulunacak ulusal gücün niteliği hakkında itilaf kurmaya hazır olduğunu eklemiştir. BM ve AGİT'i barış odaklı bir sonuç için göreve davet etmiş, AGiT Kosova Misyonu'nun ABD'nin isteği ile Kosova'dan çıkmasını kınamıştır.[250] Bu tebliğ Temas Grubu tarafından çok önemsenmemiş ve basında da fazla yer tutmamıştır. Sonuçta ulusal toplumun kararı 18 Mart tarihinde verilmiştir.[251] Bundan sonra tüm gelişmeler NATO baskısı altında gelişmiştir. Bu zaman diliminde Yugoslavya iki defa Güvenlik Konseyi'ne başvurmuş, NATO tehdidine karşı egemenliği için önlem almasını talep etmiştir. Birincisi 1 Şubat, ikincisiyse 17 Mart 1999 günü yapılan bu başvurular hiçbir sonuca ulaşmamıştır.

NATO'nun yaptığı açıklamalar bir hayli çelişkilidir. Açıklamalarda, bir taraftan Yugoslav Federal Cumhuriyeti'nin bağımsızlığı ve toprak bütünlüğü için devamlılık vurgulanırken diğer yandan ülkeye karşı açık ve resmi şekilde hava harekatında bulunma uyarısı yapılmıştır. NATO'nun bu tutumunun akabinde Yugoslavya, örgütü kınayan bir beyanda bulunmuşsa da yine de barış toplantılarına gitmeyi kabul etmiştir.[252] Görüşmeler başlamadan Temas Grubu, katılımcılara tartışmaya kapalı maddeler başlığıyla anlaşmanın temellerini oluşturan bir bildirim göndermiştir. Bildirinin başlıkları ise; genel ilkeler, insan hakları, yönetim ve uygulama şeklinde sayılabilir. Bildirinin birinci faslı genel ilkelerdir;

---

[250] Bkz::http://www.serbia-info.com/news/1999-03/24/10030.html, (10.03.2015).
[251] Michael Mcgwıre, "Why did we bomb Belgrade?", International Affairs, 76/1, 2000, s.6.
[252] Noam Chomsky, Yeni Askeri Hümanizm, İstanbul, Pınar Yayınları, 2002, s.141-177

Bunlar:

1) iki cephenin de ateşkes ilanında bulunması,

2) Sürekli iletişim içinde olarak barışçıl çözüme gidilmiş olması,

3) Üç senelik geçici bir zaman diliminin akabinde nihai statü için tekrar görüşülmesi, bu sırada geçici statünün tek tarafın girişimiyle değiştirilmemesi,

4) Federal Yugoslavya Cumhuriyeti'nin bütünlük ve toprak birliğinin korunması,

5) Bütün etnik kökenlerin kimlik ve haklarının korunabilmesi için gerekli önlemlerin alınması,

6) Kosova'da özgür bir şekilde seçim yapılması,

7) Savaş sürecinde işlenen suçlar için hiçbir yargılama girişiminde bulunulmaması

8) Siyasi tutuklularla alakalı yargılama yapılmaması,

9) Uygulama konusunda uluslararası işbirliğe açık olunması,

şeklinde sıralanabilir.[253]

22 Mart 1999'da Richard Holbrooke'un Yugoslavya Federal Cumhuriyeti ile Anlaşmayı kabul ettirmeye yönelik ikna görüşmelerinden sonuç alınamamış, Belgrad Parlamentosu da bu geçici antlaşmayı ret kararı almıştır. Sonuç itibarıyla dönemin NATO Genel Sekreteri olan Javier Solana, 23 Mart 1999 tarihinde bütün diplomatik yolların tükendiğini ve çabaların sonuçsuz kaldığını açıklayarak Avrupa Yüksek Müttefik Komutanı (SACEUR) General Wesley Clark'ı hava operasyonunu gerçekleştirmeye çağırmıştır.[254]

AB'nin *1999 Köln Zirvesi Sonuç Bildirgesi*'nde mültecilerin geri dönüşlerine ilişkin gerekli kolaylıkların gösterilmesi, bölge ülkelerinden özellikle Makedonya ve Arnavutluk'un bu konuda öncü rolü üstlenmesi istenmiştir. Aynı zamanda gerekli ekonomik yardımların da kendisi tarafından yapılacağını bildirmiştir.[255] Köln

[253] Marc Weller, "The Rambouillet Conference on Kosovo", International Affairs, 1999, s. 123
[254] Weller, 1999: 236.
[255] http://www.europarl.europa.eu/summits/kol1_en.htm (10.06.2015).

Zirvesi'nde kabul edilen Kosova Deklarasyonu'na bölgeye yönelik diplomatik girişimde bulunan ve uluslararası talepleri içeren barış planlarını kabul ettiren AB ve Rusya elçilerini kutlanarak başlanmıştır. Bu süreçten sonra bölgede politik istikrarın yakalanabileceği belirtildikten sonra Yugoslav güçlerinin Kosova'dan çekilmesi gereği ortaya konulmuştur. Devam eden NATO operasyonlarının ancak bu şekilde durdurulabileceğinin de altı çizilmiştir. Bu nedenle acilen uluslararası bir barış gücü tesis eden ve uluslararası geçici bir sivil yönetimin kurulmasını içeren bir BM Güvenlik Konseyi kararının alınması gereğinin altı çizilmiştir.[256] AB Bakanlar Konseyi, BM Güvenlik Konseyi'nin tesis ettiği 1160, 1199 ve 1203 sayılı kararlara bağlılığın yanı sıra AGİT/NATO ile imzalanan denetim misyonunun uygulanmasına yönelik destek verilmesini de sürekli dile getirmiştir.[257]

Santa Maria De Feira'da 2000 yılında düzenlenen AB Konseyi toplantısında Kosova'daki seçimlerin serbestçe yapılmasına yönelik talepler dile getirilmiş[258]; *2001 yılında Göteborg*'ta gerçekleştirilen zirvede ise, Kosova çapında seçimlerin hazırlıklarına katılmak üzere Kosova'daki Geçici Yönetim Anayasal Çerçeve'nin uygulanması için BM Güvenlik Konseyi'nin 1244 sayılı kararına istinaden tüm tarafların yapıcı bir şekilde sürece dahil olmaları istenmiştir.[259] NATO'nun (dolayısıyla ABD'nin), AB'nin NATO'dan bağımsız askeri eylemler gerçekleştirebilme isteği, gerçekleştirilen bir dizi zirve sonucunda 'şartlı' olarak karara bağlanmıştır. Avrupa savunmasına ilişkin olarak getirilen "3D Formülü"[260], AB'nin karar alma özerkliğini göstermektedir. AB ile NATO arasındaki Berlin Artı

---

[256] http://www.europarl.europa.eu/summits/kol2_en.htm#an5 (10.06.2015).
[257] http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/en/gena/12560.EN8.htm 06.11.2015. AB'nin uluslararası barış ve güvenliğin tesis edilmesi ve devam ettirilmesi ile mevcut anlaşma ve metinlerin uygulanması için tesis ettiği bu kararlar, uluslararası toplumun tepkisi olarak ele alındığında olumlu olsa da, Avrupa bölgesinde güvenliği tesis etme amacı güderek ABD'den bu konuda farklı tutumlar sergileyebilmeyi amaçlayan AB'nin, beklentileri karşılamaktan uzak kaldığı açıktır. http://www.europarl.europa.eu/summits/fei1_en.htm (10.06.215).
[258] http://www.europarl.europa.eu/summits/fei1_en.htm (10.06.2015).
[259] http://ec.europa.eu/governance/impact/background/docs/goteborg_concl_en.pdf (10.06.2015).
[260] 3D Formülü, no Decoupling (bağları koparmadan), no Discriminating (ayrımcılık yapmadan), no Duplicating (arttırmadan) unsurlarını içermektedir. Jean-Yves Haine, AGSP ve NATO, Çeviren: Yasin Atlıoğlu, Editör: Nicole Gnesotto, İstanbul: Tasam Yayınları, İlk Basım, Ekim 2005, s.132.

Anlaşması[261] ile AB'ye, tek başına yürüteceği operasyonlarda NATO imkân ve yeteneklerine ulaşmada garantili erişim hakkı tanınmıştır.[262]

Bu kapsamda Kosova'daki krize müdahale edilmesiyle ilgili NATO ve AB içerisinde yetki sorunu yaşanmıştır. BM Güvenlik Konseyi'nin yetki vermesi, söz konusu uluslararası kuruluşların kurucu antlaşmalarında üyelerinin devlet ülkeleri haricinde herhangi bir alanda eyleme girişilememesi gibi prosedüre ilişkin hususların aşılması zaman almıştır. Bunun yanı sıra NATO'nun yeni üyeleri dâhil olmak üzere tüm NATO üyelerinin içerisinde bulunduğu çok-uluslu bir güç teşkil edilmiştir.[263]

Rambouillet'de yapılan Kosova toplantıların başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından NATO, 24 Mart 1999 tarihinde Yugoslavya'da hava operasyonlarına başlamıştır. Bu müdahale Kosovalıların topraklarından kaçışlarını beraberinde getirmiştir. Bu müdahale, 1999 yılının Haziran ayında savaşı sona erdirmiştir. Sırbistan askerlerini Kosova'dan geri çekmiştir. 1244 sayısı, 10 Haziran 1999 tarihli Güvenlik Konseyi Kararı ile Kosova *de facto* olarak Federal Yugoslavya Cumhuriyeti'nden ayrılmış ve BM'nin yönetimi altına girmiştir.[264] Bu operasyon sonucunda Yugoslavya, ABD'nin planını kabul etmiştir. Bununla birlikte Kosova, 1999 sonrası gerçekleşen NATO Müdahalesi'nin ardından uluslararası kamuoyunun gündemine yerleşmiş ve bu tarihten sonra Kosova'nın geleceği ile ilgili görüşler yoğunluk kazanmaya başlamıştır. Kosova, NATO müdahalesinin ardından BM'nin ve

---

[261] Berlin Artı Anlaşması ile ilgili olarak ayrıntılı bilgi için bkz. http://www.nato.int/shape/news/2003/shape_eu/se030822a.htm (04.01.2015), http://www.isiseurope.org/ftp/Download/Concordia%20and%20BP-NN%20v5n8.PDF (04.01.2015). http://www.nato.int/docu/review/2004/issue3/turkish/art3.html (04.01.2015). Sami Kohen, NATO-AB Aksaklığı ve Türkiye, http://www.milliyet.com.tr/Yazar.aspx?aType=YazarDetay&ArticleID=1134174&AuthorID=58&Date=0 1.09.2015&b=NATO-AB%20aksakligi%20ve%20Turkiye...&a=Sami%20Kohen&ver=12. (09.01.2015).

[262] Nurşin Ateşoğlu Güney, Batı'nın Güvenlik Stratejileri AB - NATO - ABD, İstanbul: Bağlam Yayınları, Birinci Baskı, Kasım 2006, s.64-65.

[263] Kosova harekatı sırasında Bulgaristan hava sahasının kullanılmasıyla ilgili olarak bkz. Kamuran Reçber, *Avrupa Güvenlik ve Savunma Perspektifinde Türkiye-Bulgaristan İlişkileri*, http://www.isguc.org/kamuran3.htm (20.12.2015).

[264] David L. Phillips, "Comprehensive Peace in the Balkans: The Kosovo Question, Human Rights Quarterly", Cilt: 18, No: 4, The Johns Hopkins University Press, November 1996, s. 823.

özellikle ABD'nin siyasi ve ekonomik kontrolü altına girmiştir. Askeri olarak, NATO'nun desteğinde askeri bir güç olarak bulunan KFOR bölgeye yerleştirilmiştir.[265]

3.4.2.2. Nato Müdahalesi

Kosova'da sorunun çözülememesi ve Kosova'da Rugova'nın girişimlerinin sonuç vermemesi üzerine Çlirimtare e Kosoves - UÇK, Sırp noktalarına yönelik silahlı eylemlerine başlamıştır.[266] Ancak sorunun esas uluslararası toplumun gündemine gelmesi, Kosova Temas Grubu olarak bilinen arabulucu ülkelerin (ABD, Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya ve Rusya) baskısıyla konuyu Avrupa Konseyi, AGİT ve AB gibi uluslararası örgütlerin gündemlerine getirmesiyle söz konusu olmuştur. Aynı zamanda Temas Grubu üyelerinin dışişleri bakanlarının görüşleri çerçevesinde de, onların isteğiyle, Kosova dahil olmak üzere Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'ne silah ambargosu uygulanmasına karar verilmiştir.[267] Bu karar, BMKA VII. Bölüm düzenlemeleri çerçevesinde hareket edilerek alınmıştır. Aynı zamanda Temas Grubu üyelerinin dışişleri bakanlarının görüşleri çerçevesinde de, onların isteğiyle, Kosova dâhil olmak üzere Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'ne silah ambargosu uygulanmasına karar verilmiştir.[268] Bu karar, BMKA VII. Bölüm düzenlemeleri çerçevesinde hareket edilerek alınmıştır.

Arnavutlara küçük fedakârlıklarda bulunmaya, uluslararası gözlemcilerden sonra uluslararası arabulucuları da kabule hazır olan ve siyasi şartları kabul eden Sırp heyeti, NATO'nun harekât tehdidine rağmen, askeri şartları kabul etmedi.[269] Bunları

---

[265] Janathan Dean, "Evaluating the Post-Cold War Policy of the United States", International Security Issues, November, 1999, s. 4.
[266] *Kosova Nereye Gidiyor?* http://www.pusula.tv/modul_haber/tumbolumler_detayli.asp?Gundem=848 (14.10.2015); *BM Kontrolündeki Kosova Bağımsızlık Yanlısı Partilere Oy Verdi,* http://www.media.ankara.edu.tr/akildefteri/yazi.php?yad=3400 (14.10.2015).
[267] Bu dönemde Kosova'da bulunan 391 köye saldırıldığı belirtilmektedir. Alpkaya, (05.10.2015).
[268] Bu kararın İngilizce orijinal metni için bkz. http://daccessdds.un.org/doc/undoc/gen/n98/090/23/pdf/n9809023.pdf?OpenElement (03.11.2015).
[269] Johnstone, 2004: 326-330.

ABD'nin bir ültimatomu olarak gördüler. Nihayet, birkaç hafta süren gayretlere rağmen Rambuya Görüşmeleri Mart 1999'un ortalarına doğru bir uzlaşıya varılamadan sona erdi.[270]

Rambuya'daki askeri şartlar, bir ültimatom muydu, değil miydi? İçinde bulunduğu şartlar da düşünülünce Sırbistan tarafından kabul edilebilir miydi, edilemez miydi? Bu hususta birbirine karşıt görüşler vardır. Cambridge Üniversitesi öğretim üyelerinden Michael Ignatieff'e göre, Miloseviç'e yapılan öneriler bir ültimatom değildi ve gayet makul önerilerdi. Miloseviç anlaşmayı imzalasaydı durum çok farklı olacaktı. NATO'nun Yugoslavya'ya girmesine izin vermesi ve Kosova'ya bir nebze özerklik vermesi karşılığında Miloseviç, Kosova'ya hâkim olacak ve amansız düşmanı KKO'nun silahsızlanmasını sağlayacaktı. Bunlara ilaveten, ülkesinin Batıya açılmasını, Batıyla bütünleşmesini sağlayacaktı.[271] Bu da Yugoslavya'yı nispeten istikrarlı bir ülke haline getirecekti. Buna karşılık Rambuya'da yapılan tekliflerin bir ültimatom olduğunu düşünenler de vardır. Bu görüşü destekleyenlerden biri olan *Fransa Basın Ajansı*ndan Diana Johnstone'a göre; Rambuya Anlaşması, NATO'nun Kosova'ya girmesini sağlamak, Sırpları buradan çıkarmak ve Arnavutları imzalamaya ikna etmek için bir ABD ültimatomuydu. Rambuya görüşmeleri, bir sahte diplomasi manevrasıydı. Diplomasinin başarısızlığa uğradığını, Sırpların uzlaşmaz olduğunu göstermek isteyen NATO ve ABD, bu görüşmeleri Kosova'ya girmenin zeminini hazırlamak için tasarlamıştı.[272] Bu nedenle, Sırbistan'ın kabul edemeyeceği şartlar ileri sürerek uzlaşmayı daha baştan imkânsız kılmıştı. Görüşmeler planlı olarak kesintiye uğratılmıştı.[273] Racak katliamı,[274] Rambuya görüşmelerinin sonuçsuz kalması ve Sırbistan'ın insan hakları ihlallerine devam etmesi NATO müdahalesinin gerekçesini oluşturdu. NATO, 24 Mart 1999'da Sırbistan'a karşı hava saldırılarına başladı. Görüşmelerin de olumsuz sonuçlanmasıyla, daha önce NATO nezaretinde yapılan

---

[270] Mıchael Ignatıeff, Sanal Savaş: Kosova ve Ötesi, 2000, Çev. Gürol Koca, İstanbul: Everest Yayınları. s. 34

[271] Ignatieff,2000: 46.

[272] Johnstone,2004: 328.

[273] Johnstone,2004: 22.

[274] Chomsky, bu katliamın AGİT ve başka uluslararası gözlemcilerin de açıkladığı gibi "münferit" bir vaka olması ve "bombardımana kadar geçen günlerde buna benzer bir vakanın ortaya çıkmaması" nedeniyle, bombardımanın gerekçesi olamayacağı görüşünü ileri sürmektedir. Noam Chomsky, *Batı'nın Yeni Standartları - Kosova, Doğu Timor Ve Dünyaya Hükmeden "Yeni Kuşak"*, Çeviren: Ebru Kılıç, 2. Basım, İstanbul: Everest Yayınları, 2001, s. 97. Buna mukabil, Ignatieff ise, Racak olmasaydı hava saldırıları *asla* olmazdı, demektedir. Ignatieff,2000: 58.

anlaşmaları ihlal eden Sırplar, toplu bir yıldırma harekâtına giriştiler. Bombardımanın başlamasıyla birlikte, daha da ileri giderek Kosova'da büyük katliamlar yaptılar, Kosova halkını kitleler halinde sürdüler. 20 Mayıs itibariyle, Kosova'dan sürülenlerin sayısı 740 bin gibi devasa bir rakama ulaştı. Önceki ve tüm bu insanlık suçları üzerine 27 Mayısta Miloseviç, Uluslararası Ceza Mahkemesi[275] (UCM) tarafından 1 Ocak 1999'dan itibaren Kosova'da işlenen suçların faili ilan edildi.[276] Sonunda, 9 Haziranda NATO'nun Kosova'ya girmesiyle Sırp güçleri Kosova'dan çekilmeye başladı. Bunların bıraktığı boşluğu KKO güçleri doldurdu ve yönetimi ele aldı. Bir müddet sonra da Kosova, işgal hükümeti olan UNMIK'in yönetimine verildi.[277] Federal Yugoslav Cumhuriyeti (FYC), 9 Haziran 1999'da, tüm Sırp güçlerinin Kosova'yı terk etmesini, evlerinden yurtlarından sürülen insanların serbestçe ve güvenli bir şekilde geri dönmelerini ve BM Güvenlik Konseyi'nin ileriki 1244 sayılı Kararıyla yetkilendirilen bir BM heyetinin oluşturulmasını öngören Kumanova Anlaşması'nı (Askeri Teknik Anlaşma) resmen kabul etti.[278] Kosova Gücü'nün (KFOR) Kosova'ya girmesiyle de sürgün edilmiş Arnavutlar geri döndü.

Bölgede, Sırp paramiliter güçlerin Kosovalı Arnavutlara yönelik uyguladığı etnik temizlik hareketinin önlenmesi ve Kosovalı Arnavutların korunması amacıyla

---

[275] UCM, BM Güvenlik Konseyi kararıyla, Güvenlik Konseyi'nin yardımcı bir organı olarak kurulmuş *ad hoc* bir mahkemedir. Alanında kurulmuş ilk mahkemedir. UCM'nin kurucu belgesi, 827 (1993) sayılı Kararla kabul edilen 34 maddelik Uluslararası Mahkeme Statüsü'dür. 17 Kasım 1993'te yargıçlar yemin edip görevine başlamalarıyla mahkeme de çalışmaya başlamıştır. Merkezi Lahey'dedir. Mahkeme'nin harcamaları, BM Andlaşması m. 17'ye uygun olarak BM'nin olağan bütçesinden ve gönüllü katkılardan sağlanmaktadır. UCM'nin denetimi, sadece UCM Başkanı'nın, Mahkeme'nin yıllık raporunu Güvenlik Konseyi ve Genel Kurula sunması yoluyla olmaktadır. Çalışma dilleri İngilizce ve Fransızcadır. UCM, ulusal mahkemeler karşısında önceliğe sahiptir. UCM, 2001 itibariyle UAD bütçesinin 10 katı bütçeye ve 74 ülkeden 1.103 çalışana sahip devasa bir kuruluştur. Organları, Statü'nün 11. maddesinde düzenlendiği gibi, 3 Yargılama Dairesi ve 1 Üst yargılama Dairesi'nden oluşan Daireler; Savcı ve hem Savcı hem de Dairelere hizmet veren bir Yazmanlıktan ibarettir. Şu anda UCM'nin başkanı Carla del Ponte'dir.
Bosna'daki olayların etkisiyle UCM giderek etkili bir yapıya dönüşürken, Kosova bu dönüşümde ciddi bir sıçramaya sebep oldu. Savcı, UCM Statüsü'nün, UCM'yi 1991'den itibaren işlenen suçlar üzerinde yetkili kıldığını, bu yetkinin Kosova'daki şiddeti de içerdiğini açıklamıştır. Güvenlik Konseyi 31.3.1998'de 1160 (1998) Kararı'yla bunu tasdiklemiştir. Gökçen Alpkaya, *Eski Yugoslavya İçin Uluslararası Ceza Mahkemesi*, Ankara: Turhan Kitabevi, 2002, ss. 37-77.

[276] Tarihte ilk kez bir devletin görevi başındaki bir cumhurbaşkanı savaş suçlusu ilan edilmekteydi. Hakkındaki iddianame yüzlerce sayfaydı. Ignatieff,2000: 117-118. Görevi kötüye kullanma ve mali suçlardan yargılanacağı açıklanan Miloseviç'in suçları şunlardır: Altın kaçakçılığı, servet usulsüzlüğü, savaş suçları, suikast iddiaları, seçim yolsuzluğu. http://www.kimkimdir.gen.tr/ara.php, (11.8.2015).

[277] Johnstone, 2004: 339-340.

[278] BMMYK, 2001: 242.

Yugoslavya'ya hava harekâtı düzenlemiştir.[279] Sırp askeri ve paramiliter güçlerine karşı 24 Mart 1999 günü başlayan NATO müdahalesi, 11 hafta boyunca devam eden bir hava operasyonudur. Bu operasyon, daha önce gerçekleştirilen Bosna operasyonundaki gibi sınırlı bir nitelik taşımamaktadır. ABD önderliğindeki NATO uçakları, yalnızca sorunun yaşandığı Kosova'daki değil, Belgrad ve kuzeydeki diğer kentler de dâhil olmak üzere bütün Yugoslavya topraklarındaki hedefleri bombalamıştır. Bu hava bombardımanıyla Yugoslavya'nın altyapısı hedef alınarak doğalgaz istasyonları, rafineriler, köprüler, fabrikalar ve medya kuruluşları gibi yapılar tahrip edilmiştir.[280]

1999'da üç aylık NATO müdahalesi sonucunda Kosova BM'nin denetimi altına girmiştir. 1999'dan 2008'e kadar yaklaşık dokuz yıllık dönmede Birleşmiş Miletler (UMNIK) tarafından yönetilmiştir.

Harekât süresince NATO Karadağ, Kosova ve Sırbistan'daki Yugoslav birlikleri ve jeopolitik noktaları hedef almıştır. Harekâtın başlamasını izleyen günlerde Milosevic Sırp milliyetçiliği fitilini ateşlemeye devam etmiş ve tüm Sırpları Batı'ya atak yapmaya iten demeçler yayınlamaktan kaçınmamıştır. Balkanlar bir kaos ortamına doğru sürüklenmiştir. Öncelikle Makedonya olmak üzere, Arnavut azınlıkların hayatını sürdürdüğü diğer Balkan topraklarında Sırpların organize ettiği Batı aleyhtarı eylemler bu ülkelerin yönetimlerini çıkmaza sokmuştur. Kosova'da da Bosna'da uyguladıkları gibi bir etnik temizliğe başlayan Sırplar, Arnavutlara ait tüm kayıtları yok etme çabasına girişmişlerdir.[281] Arnavutlar'a dair nüfus kütükleri, evler ve iş yerlerine ait tapular ikametgahlar, evlilik kayıtları ve doğum sertifikaları yok edilmiştir.

---

[279] http://www.nato.int/cps/en/natolive/opinions_19168.htm (30.10.2015).

[280] Sean Kay, *Air Power and Allied Action: The Lessons of Modern War*, Contemporary Security Policy, April-2002, Vol. 23, No. 1, ss. 149-156. ABD'nin yalnızca bir hava bombardımanıyla savaş kazanılacağını göstermesiyle ilgili görüş için bkz. Hansjörg Strohmeyer, *Collapse and Reconstruction of A Judcial System: The United Nations Missions in Kosovo and East Timor"*, American Journal of International Law, 2001, Vol. 95, No. 1, ss. 46-63.

[281] Wesley K, Clark. "effectiveness and Determination", published in the İnternational Press,

htpp://www.nato.int/Kosovo/articles/a990602a.htm, (12.03.2015).

Kuzey Atlantik Konseyi'nin 23–24 Nisan 1999 tarihleri arasında Washington DC.'de gerçekleşen toplantısında hükümet ve devlet yöneticileri tarafından Kosova ile ilgili bir bildiri yayınlanmıştır. Bu bildiride aşağıda belirtilen önemli noktalaraa yer verilmiştir:[282]

1) "Kosova Krizi", NATO'nun ilk günden beri arkasında durduğu değerleri, demokrasi, hukuğun üstünlüğü ilkeleri ve insan haklarını tehdit etmektedir. Devlet lideri Milosevic başkanlığında Belgrat rejiminin kasıtlı olarak sürdürdüğü etnik temizlik, baskı ve vahşet politikası son raddeye varmıştır. Bu terör politikasının başarılı olmasına izin vermeyeceğiz. NATO bu meseleyi sonlandırmaya kararlıdır.

2) NATO'nun YFC'ne karşı başlattığı askeri saldırı, son zamanlarda BM Genel Sekreteri ve Avrupa Birliği bildirilerinde de onaylandığı gibi, ulusal toplumun siyasi hedeflerini desteklemektedir. Tüm insanların güvenle hayatını sürdürdüğü, özgürlükten ve evrensel insan haklarından aynı oranda yararlandığı, huzur içinde ve farklı etnik grupların yer aldığı demokratik bir Kosova.

3) Askeri hücum kararımız sivillere karşı değil, bu sorunu barış yöntemiyle çözmeyi defaatle reddeden Belgrat politikasına karşıdır. Devlet lideri Milosevic'in aşağıda bahsi geçen hususları yerine getirmesi şarttır.[283]

i) Kosova'da vahşet ve baskıyı biran önce sonlandırmak ve askeri faaliyetlerin sona erip ermediğinin denetlenmesini garanti etmek;

ii) Kosova'dan milis gücünü, askeri ve polis gücünü geri çekmek.

iii) Kosova'da ulusal bir askeri otoritenin bulunmasını onaylamak;

iv) Yurtlarından olan insanların ve mültecilerin karşılıksız olarak ve güvenle memleketlerine gitmesini, ayrıca insani yardım örgütlerinin mağdurlara engellenmeden ulaşabilmelerini kabullenmek;

v) Rambouillet anlaşmalarına dayanan siyasal bir çerçevenin oluşturulması için çalışmayı istediği konusunda inanılır bir garanti vermek.

---

[282] NATO El Kitabı, 2001:. 24

[283] 23-24 Nisan 1999 tarihleri arasında Washington'da gerçekleştirilen Kuzey Atlantik konseyi toplantısına katılan Devlet ve Hükümet Başkanlarının Kosova'ya ilişkin açıklaması http://www.nato.int/docu/pr/1999/p99-062e.htm. (27.10.2015).

4) Bu koşullar üzerinde asla pazarlık lüksü olamaz. Belgrat, uluslar arası toplumun yapılması mümkün taleplerini yerine getirmedikçe ve yaşattığı bu insani drama bir son vermedikçe yandaşların Yugoslav savaş Makinesi'ne gerçekleştirdiği hava harekatları devam edecektir. Başkan Milosevic ve Belgrat bütün Kosova halkının can güvenliğinden sorumludur.

5) Belgrat'ın üstündeki baskıyı daha ileri seviyelere taşımak için NATO'nun askeri müdahalelerini yoğunlaştırmaktayız. İttifakların yöneticileri Belgrat rejimi üzerinde bulunan baskıyı arttırmak için ek önlemler almaktadırlar. Bu önlemlerin içinde yoğunlaştırılmış ekonomik yaptırım ve petrol ürünlerindeki ambargo (AB bu konuda başı çekmektedir) bulunmaktadır.

6) Rusya'nın BM'de önemli bir sorumluluğu ve Kosova'daki soruna bir çözüm bulunmasında özel bir rolü vardır. Bu sonuç uluslararası topluluğun yukarıda bahsi geçen koşullarına dayandırılmalıdır. Başkan Milosevic'in bu zamana kadar getirdiği öneriler bu şartlara cevap vermemektedir.

7) NATO azaları ve yandaşları bu insani dramın oluşturduğu acil duruma karşı tepkisini hemen koymuştur. Bu durumda önemli bir ajans olan UNHCR farklı ilgili örgütlerle iletişim içine giren mülteciler ve insani yardım için çabalarını arttırmaktadır. Yardımlarımızı ihtiyaç duyulduğu müddetçe sürdüreceğiz. NATO bu göreve önemli katkılarda bulunmaktadır.

8) Belgrat rejiminin sınır komşularına yönelik güvenliği tehdit eden tutumunu kabul etmeyeceğiz. Komşuda NATO kuvvetlerinin bulunması ve kaos esnasında bu ülkelerin kendi sınırları içinde gerçekleştirdikleri eylemlerden dolayı Belgrat'ın sınır komşularına karşı yönelteceği tehditlere hemen mukabele edeceğiz.

9) Bölgedeki ülkelerin egemenliği ve toprak bütünlüğüne sağladığımız desteği tekrar gözden geçireceğiz.

10) Refah seviyesi yüksek, açık ve ekonomik açıdan birleşmiş ve özgür bir Güneydoğu Avrupa ideali YFC demokrasiyi tanımadan gerçekleşemez. Bu anlamda Voyvodina Sancak da dâhil olmak üzere, bütün azınlıkların haklarını gözeten, mevcut kaosta ve gelecekte bu hedef doğrultusunda çalışma sözü verecek demokrat bir YFC'ye destek vereceğiz." [284]

[284] NATO El Kitabı, 2001: 484.

22 Mart tarihinde artık NATO'nun 36000 kişiden oluşan birliği sınır çizgisinden içeri girmişti, hatta buna dahil olarak 8000 kişiden oluşan başka bir birlik de sınır çizgisine yaklaşmıştı. Sırp kuvvetleri 22 Mart tarihinde Kosova'nın batı ve güney kesimlerine saldırmaya ve bu eylemlerle Arnavutları topraklarından atmaya başlamıştır. Bölgedeki güvenlik önlemleri arttırılmış ve bu durum 800 000 Arnavut'un bölgeden gitmesine, on binlercesinin ise dağlara kaçmasına neden olmuştur.[285] NATO'nun saldırıları boyunca Batılıların diplomatik ve barışçıl çabaları durmaksızın devam etti. Giderek daha detaylı bir kara operasyonu daha planlanmaya başlanmıştı ki 9 Haziran 1999'da Milosevic barış anlaşmasını imzalamayı onayladı. Anlaşmada Rambouillet toplantılarındaki barış çalışmasının tümünün geçerli kabul edileceği açıklanmıştır. Anlaşmayla Kosova henüz ismi belirlenmemiş bir "uluslar arası manda" yönetiminin idaresine alınıyordu.

Anlaşmadaki diğer maddeler ana hatlarıyla şöyleydi; Kosova'da baskı ve şiddete biran evvel son verilecek; bölgedeki Sırp polisi ve askeri geri çekilecek; Bölgede BM Güvenlik Konseyi'nce atanacak, milletler arası sivil ve askeri barış birliği konumlandırılacak; Kosova'da BM Güvenlik Konseyi'nin aldığı kararı takriben normal hayata dönmek için sivil bir yönetim oluşturulacak; saldırı esnasında yerlerinden ayrılmak zorunda kalan mültecilerin güvenliği baz alınarak yerlerine dönmeleri sağlanacak; Kosova'da Yugoslavya'nın toprak birliğinin muhafaza edilmesi koşuluyla otonom bir yönetimin oluşturulması amacı güderek çalışmalara başlanacak, UCK'ye silah bıraktırılacak.[286]

78 gün boyunca devam eden bombardıman boyunca toplantılar sürmüş ve her iki taraf da çeşitli toleranslar vermiştir. ABD'de verilen bu ödünler, Sırpların hücum altında sığındığı yalanlar veya teslim bayrağı çekmek olarak nitelendirilmiştir. 3 Haziran'da hayata geçen barış anlaşması, Mart bitiminde masaya koyulan iki resmi önerme arasında oluşmuş bir uzlaşmaydı. NATO, Mart ayındaki anlaşmaların son düzlükte çökmesine sebep olan ve özgürlüğün referandum çağrısı olarak betimlenen

[285] Mcgwire, 2000: 12
[286] : http://www.kosova.de/archiv/news/uno–1244-english.html (19/04/2015).

dil de içinde olmak suretiyle, ifrata kaçan tüm isteklerinden caydı. Sırbistan "NATO'nun önemli oranda katılım gösterdiği ulusal bir güvenlik otoritesinin varlığı"nı kabul etmeye ikna oldu. Barış müzakeresinde ve anlaşmayı kabul eden 1224 sayılı BM Güvenlik Konseyi'nin kararına göre NATO'ya yapılan tek gönderme buydu. Nitekim zaman kaybetmeden Kosova'nın NATO idaresi altında işgal girişimini uygulamaya koyup, resmi müzakerenin şartlarının uygulnmasında ısrarcı olan Rusya ile Sırbistan'ı boyun eğdirmek için bombardıman başlatarak bu karalamaları bozmaya girişti. Medya ve bazı köşe yazarları, kelimeleri yanlış kullandıklarını düşünmeksizin, kadim teamülleri tekrar ederek NATO'yla paralel görüşleri bildirdiler. Yine teamüle uyarak, en kuvvetli devletin bir takım formaliteleri, mesela onay verdiği anlaşmaları ezmeyi tercih etmesi durumunda kabul olacak normlar uyarınca bu olay da tarih sayfalarından silinmişti.[287]

Sırbistan ile Rusya hile yaparak resmi anlaşmaların şartlarının uygulamaya geçirilmesinde ısrarcı olurlarken, NATO uçakları Milosevic'e karşıt görüşün çok olduğu Pancevo ile Novi Sad'daki rafinerileri 7 Haziran günü bombalayarak onlara boyun eğdirmişti.[288] Milosevic'in Mart ayında kabul edilen anlaşmanın şartlarını değiştirmeye çalıştığı belirtilmiştir. Tarihi belgeler bu durumu destekler niteliktedir, üstelik NATO ile alakalı olarak da aynı sonuca ulaşılabileceği görülür. Sadece bu olayda değil, resmi anlaşmaların çeşitli koşul ve dönemlerde zora başvurarak çiğnenmesi, büyük otoriteler açısından bir kanun gibidir.[289] Gecikmeli olarak algılandığı üzere, mevcut belgelere bakıldığında, "Rambouillet toplantısında Milosevic'e öngörülen Amerikan diktası yerine Mart ayında bir dizi önemli müzakereye adım atılması; Kosova'ya Arnavut ve Sırp halkını koruyabilecek seviyede geniş çaplı bir gözlem ekibi konuşlandırılması mümkün olmuştur."

---

[287] Noam Chomsky, "A Review of NATO's War over Kosovo'', April-May, 2001.

http://www.chomsky.info/articles/200005--.htm , (21.04.2015).

[288] Chris Hedges, "Serbian Town bombed by NATO Fears Effects of Toxic Chemicals", Los Angeles Times, 6 July, 1999.

[289] John Donnelly, "Relief agencies see Kosovo aid causing shortfall elsewhere", (Christian Miller and Ann Simmons), L.A. Times, 21 Mayıs; Karen DeYoung, 26 Octomber, 1999.

Haziran 2005 Brüksel Zirvesi'nde Kosova konulu bir deklarasyon yayınlanmıştır. BM Güvenlik Konseyi'nin 1244 sayılı kararıyla UNMIK çalışmalarına olan politik desteğin yanı sıra AB'nin, Kosova'nın yeniden inşaası ve ekonomik kalkınmasına katkı koyma konusunda sorumluluk alma hevesi ortaya konulmuştur. 2003 Selanik Zirvesi'nde de belirtildiği üzere Batı Balkanlar'ın geleceğinin AB içerisinde olacağının altı tekrar çizilmiştir[290]

3.4.2.3. Müdahale Sonrası Kosova'da Durum

Antlaşma şartlarına göre Kosova üç yıllık dönem için kâğıt üzerinde Yugoslavya'nın bir parçası konumunda görünecek, ancak üç yılın sonunda Yugoslavya'yla bağlantısı kalmayacaktı. Bu bakımdan ilk yapılmış olan antlaşma ara çözüm olarak da değerlendirilebilir. Aslında bakılacak olursa Kosova'yı bağımsızlığa hazırlacak bir ara formül görevi görüyordu.

3 Haziran 1999'da imzalanan "Kosova için Barış Planı" ile Kosova'daki çatışmalar sona ermiştir. BM Güvenlik Konseyi Kosova'da askeri ve sivil olarak bulunmasının altyapısını oluşturan 1244 Sayılı Kararı kabul etmiş, UNMIK ve KFOR Haziran 1999'da bölgede göreve bağlamışlardır.[291]

Rusya'nın Kosova'ya müdahalede BM Güvenlik Konseyi'nde veto hakkını kullanmasını engellemek amacıyla 1244 sayılı kararın başlangıcına BM üyelerinin daha sonra Karadağ ve Sırbistan ismini alacak Yugoslav Federal Cumhuriyeti'nin toprak egemenliği ile bütünlüğünü garanti ettiği ifadesi konulmuştur[292]

---

[290]http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/85349.pdf (10.06.2015).
[291] Marko Klasnja, "The EU and Kosovo: Time to Rethink the Enlargement and Integration Policy?", Problems of Post-Communism, July/August 2007, Cilt: 54, No: 4, s. 16.
[292] Hayati Geçici, "Kosova'nın Bağımsızlığı: Balkanlar'da Çember Yuvarlak Değildir", Birikim Dergisi, Sayı: 227, 2008, s. 16.

Kosova'da istikrarı sağlamak amacıyla, BM çerçevesinde hem uluslararası bir sivil varlık hem de uluslararası bir askeri varlık oluşturulmasına karar verilmiştir. BM'in 1244 sayılı kararına dayanarak ve bütün uyarılara rağmen saldırgan politikasında değişiklik yapmayan Miloseviç yönetimine karşı NATO, Bosna'daki hatasını tekrarlamayıp askeri operasyonu 1999 yılında başlatmıştır.[293]

Kosova'nın güvenliği ve yönetimi için BM Kosova Geçici Yönetim Misyonu (UNMIK) ile Kosova Gücü (KFOR) oluşturulmuştur. Yaklaşık 3 ay süren askeri operasyonun sonucunda Kosova, Sırbistan'ın vesayeti altındayken, operasyonun sonunda BM'nin vesayetine girmiştir[294]

KFOR, NATO'nun da katıldığı, BM uluslararası askeri gücünü oluşturmaktadır. KFOR'a NATO üyesi 23 ülke ve NATO üyesi olmayan 12 ülke katılmıştır. Daha sonra NATO dışından Rusya'nın da katılmasıyla (ABD'nin bu bölgedeki varlığının meşru zemininin sağlanması için) bu sayı 13'e çıkmış, bunun sonucunda KFOR'a destek veren ülke sayısı 36'ya yükselmiştir. Askeri açıdan en çok katkı ABD tarafından yapılmıştır.[295]

UNMIK, BM'nin yine 1244 sayılı kararına göre uluslararası sivil bir varlık olarak, Kosova'da özerklik sallanıncaya kadar, bölgede sivil yönetimi, yeniden yapılanma ve ekonomik kalkınmayı sağlamak için görevlendirilmiştir.[296]

NATO müdahalesi, 9 Haziran'da NATO ile FRY askeri ve FRY İçisleri Bakanlığı Polis Kuvvetleri arasında, FRY otoritesinin Kosova'dan çekilmesine sebep olan ''Askeri Teknik Anlaşması (Kumanovo Anlaşması)'' imzalanmasının ardından

[293] Bilgin Çelik,"Vesayetten bağımsızlığa mı?Kosova'nın geleceğini belirleyecek müzakere süreci yakında başlıyor", http://kisi.deu.edu.tr/bilgin.celik/Kosova.html (13.05.2015).
[294] Cristina Churruca Muguruza, "The European Union and Humanitarian Intervention in Kosovo: A Test Fort he Common Foreign Policy", Understanding the War in Kosovo, (ed). Florian Bieber, Zıdas Daskalovski, Frank Cass Publishing, 2003, s. 237.
[295] Karakoç, 2006: 237.
[296] Çelik, (13.05.2015).

10 Haziran'da sona ermiştir. Bu itidalde FRY kuvvetlerinin Kosova'yı terk etmesi, mayınlanmış bölgelerin işaretlenmesi ve düzenlenmesi öngörülmüştür. Yugoslavya'nın geri çekilmesi ve NATO'nun 10413 sayılı Operasyon Planı'na (Operation Joint Guard) yönelik Askeri Teknik Anlaşma'yla BM Güvenlik Konseyinin 1244 sayılı maddesinde KFOR'un üzerine düşenler tespit edilmiştir. Askeri Teknik Anlaşmaya nazaran, FRY Ordusu ve İçisleri Bakanlığı Polis Gücünün, Kosova'dan ve beş kilometreye yayılan güvenli bölgeden çıkması öngörülmüştür.[297]

BM Güvenlik Konseyi'nin 1244 (1999) sayılı kararıyla Kosova'da askeri birliklerin yerleştirilmesi, bu anlamda NATO'nun liderliğinde "Kosova Görev Gücü'' denen KFOR'un girişimi, " Operation Joint Guardian" adıyla başlamıştır.[298]

1244 (1999) sayılı kararla KFOR, UNMİK bölgeye gelene kadar güvenlik, hukuk düzeni ve kamuyu sağlama göreviyle ilişkilendirilmiştir. Kosova'da güvenliğin korunması için, NATO önderliğinde kurulan ve çok uluslu bir otorite olan KFOR, BM Güvenlik Konseyinin 1244(1999) maddesiyle onaylanmasının iki gün ardından 12 Haziran günü görevi icra etmeye koyulmuş ve Kosova'da görev yapan er sayısı beş günde yirmi bine ulaşmıştır. 18 Haziran 1999 tarihindeyse Rusya Federasyonu, ABD Savunma Bakanı'yla birlikte Rusya Federasyonu tarafınca KFOR'a iştirakına[299] yönelik onaylanan Helsinki Anlaşma'sında tahmin edildiği şekilde KFOR'a katılmıştır. KFOR'un bölgeye gelmesinden itibaren, FRY asker ve polis güçlerinin geri çekilmesi gerçekleşmiştir.

20 Temmuz 1999 tarihinde KKO'nun silah bırakması hususunda elle tutulur bir gelişme katedilmiş ve hafif silahların yüzde 30'luk kısmı silah depolarında koruma altına alınmıştır. 14 Ağustos 1999 tarihinde KFOR'un askerleri kırk bini bulmuştur.

---

[297] Military Technical Agrement'', KFOR online Hompage. : http://www.nato.int/kfor/kfor/documents/m. (12.04.2015)

[298] Aybet, 1999: 45–53

[299] Helsinki Agreement: ''Agreed Points on Russian Participation in KFOR'', KFOR online Hompage, http://nato.int/kfor/kfor/dokuments/helsinki.htm. (12.04.2015)

20 Ağustos'ta ise KKO'nun hafif silahlarından yüzde 60'ı silah depolarına alınıp koruma altına alınmıştır. 20 Eylül 1999 tarihindeyse KFOR, KKO'nun silahları tamamiyle bırakmasını sağlamıştır.[300]

BM tarafından insani yardımların temin edilmesi, tekrar yapılanma girişimlerinin devam ettirilmesi ve sivil yönetimin tekrar oluşturulması için bölgeye bir de BM Genel Sekreteri Özel Temsilcisi tayin edilmiştir. KFOR Komutanıysa, barış operasyonunun güvenliğini korumakla görevlendirilmiştir. KFOR, bölgede güvenliği sağlayabilmek için özel görevler yapmıştır. Görevler Sırp kuvvetleri ve FRY'nin Kosova'ya düzenlenebilecek harekatlarına karşı konulması, kamu düzeni ve kamu güvenliğinin oluşturulması için güvenli ortam sağlanması, KKO'ya silah bıraktırılması, UNMİK ile alakalı insani çabalara destek olunması gibi beş gruptan oluşmaktadır. Kosova'da temkinli bir ortam sağlayan ve çok uluslu bir otorite olan KFOR, görevleri kapsamında;hava gözetimi yapmış, devriye görevinde bulunmuş, sınır görevi yapmış, acil durumlara müdahalede bulunmuş, suç ve suç işleyenlerle mücadele etmiştir.

Haziran 1999 tarihinde cana kast etme olayları % 50 civarında düşmüştür. Bu görevlerin yanı sıra KFOR, UNMİK çatısı altında görev icra eden çeşitli kuruluşlara, güvenliğin dışında yer alan; bayındırlık, demiryolu, inşaat, mayın temizleme, ulaşım, sınır güvenliği, uluslar arası görevlilerin güvenliği, yangın hizmetleri, tıbbi malzemelerin temini gibi birçok alanda da gerekli destek ve yardımda bulunmuştur.[301]

1999 yılında savaşın bitmesini, Sırp birliklerinin Kosova'dan çekilmesi ve yerini NATO'nun Kosova Gücü KFOR'un alması izlemiştir. Böylelikle Kosova'da yeni bir süreç başlamıştır. KFOR'u takriben, BMGK'nın 1244 Sayılı Kararına göre, Kosova'da kalıcı olmayan BM idaresi UNMIK (United Nations Interim

[300] KKO'nun silahlandırması çalışmaları ve sureci, . http://www.nato.int/kfor/kfor/dokuments/uck.htm , (15.03.2015)

[301] Kenar, 2005: 382

Administration Mission in Kosovo) Kosova'da yürüteceği göreve başlamıştır.[302] Kosova'da gelişen durumları Kuzey Atlantik Konseyi yakından izlemiştir. Mayıs 2000'de gerçekleştirilen Bakanlar kurulunda NATO üyeleri BM Güvenlik Konseyi'nin 1244 sayılı kararına göre demokratik, barışçıl, birçok etnik gruptan oluşan, nüfusun tümünün evrensel özgürlükler ve haklardan yararlanabildiği bir Kosova için ulusal toplum ile birlikte çalışma konusunda kararlı olduklarını belirtmişlerdir. NATO Dışişleri Bakanları Kosova'da bulunan BM Genel Sekreteri ve Birleşmiş Milletler Misyonu (UNMIK)'nun Özel Temsilcisinin üstlendiği çalışmaları ve UNMIK ile KFOR'un iyi seviyede süren işbirliğini desteklediklerini söylemişlerdir. Ayrıca KFOR'un kuvvet yeteneklerinin ve düzeyinin karşılaşılan sorunlar ile tutarlı bir düzeylerde tutulmasında kararlılıklarını dile getirmişlerdir.[303] Bu durumlar devam ederken karışıklığın hala devam ettiği Kosova'da temkinli bir ortam oluşturmak, etnik şiddeti engellemek, bütün azınlıklar için güvenliği ve koruma kuvveti sağlamak, Arnavut, Sırp ya da farklı bir etnik kökenden olsun mültecilerin hepsinin geri dönmelerine yardımcı olmak, hür, güvenli ve eşit seçimler yapılmasında AGiT'i desteklemek şeklinde sayılabilir.

Kosova Geçici Öz-Yönetim Anayasal Çerçevesi içinde, siyasi yapısının tüm birimleri mevcutken, UNMIK gümrük hizmetlerinden, yönetim alanına kadar hemen her alanda yetkili bir birim olarak değerlendirilmiştir[304] Bir yanda Arnavut ve Sırp tarafların uluslararası yönetime karşı tavırlarındaki farklılık ve taraflar arasındaki düşmanlık, öte yandan her iki tarafta da UÇK ve Miloseviç iktidarı gibi radikal unsurların varlığı, bölgede siyasi oluşumun başlatılması konusunda en zorlayıcı meseleler olmuştur. Buna rağmen Kosova Geçiş Konseyi'nin kurulması ile başlatılan siyasi oluşum süreci bu olumsuzlukların tedricen giderilmesi konusunda ilk önemli adımı oluşturmuştur[305]

---

[302] Turbedar, 2001: .9

[303] NATO El Kitabı,2001: .258

[304] Denisa Kostovicova, "Legitimacy and International Administrations: The Ahtisaari Settlement for Kosovo from a Human Security Perspective", **International Peacekeeping**, Vol: 15, No: 5, November, 2008, s. 635.

[305] Kostovicova, 2008: 636.

Oluşumuna bölge ülkelerini artık düşman olarak görmeyen NATO'nun da katıldığı KFOR, BM uluslararası askeri gücüdür. KFOR'a NATO üyesi 24 ülkenin yanı sıra NATO üyesi olmayan 8 ülke katılmıştır.[306] Haziran 1999'da bu gücün içerisinde Rusya da bulunmaktaydı ancak 2003 yılında Rus askerleri KFOR'dan ayrılmışlardır.[307] Askeri alanda en büyük katkı ABD tarafından yapılmıştır.

3.4.2.4. BM Antlaşması Çerçevesinde "Tek Taraflı Bağımsızlık İlanı"

1945 yılının Nisan ayında 51 devletin San Francisco da bir araya gelmesiyle kurulan BM, büyük ölçüde II. Dünya Savaşı sonrası statükoyu koruma ve uluslararası sorunları çözüme kavuşturmak ve bunu devam ettirmek için kurulmuştur. Karmaşık ve çok geniş bir örgütlenme yapısına sahip olan BM, insani, sosyal, ekonomik ve mali sorunlarla ilgili bir birime ve faaliyet alanına sahiptir. Bununla birlikte, BM'nin, uluslararası güvenlikle doğrudan ilgili organı Güvenlik Konseyi'dir. Bu örgüt uluslararası alan içinde etkinliği olan bir organ durumundadır.[308]

Bosna Savaşı'ndan sonra BM'yi ikinci plana iten ABD, NATO'yu ön plana çıkarmaya çalışmış ve bunu da Kosova Sorunu'nda gerçekleştirmiştir. Bunu yapmasındaki amacı ise BM'de veto hakkı bulunan ve Yeni Dünya Düzenin'de tek süper güç olma arzusunda olan ABD, Rusya ve Çin engelinden kurtularak hem daha rahat karar alıp uygulayabilecek, hem de NATO'ya "Yeni Dünya Düzeni" çerçevesinde yeni görevler verilebilecektir.[309]

---

[306] NATO üyesi olan bu ülkeler Belçika, Bulgaristan, Kanada, Çek Cumhuriyeti, Hırvatistan, Danimarka, Estonya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İtalya, Lituanya, Lüksemburg, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovakya, Slovenya, İspanya, Türkiye, İngiltere ve ABD'dir. KFOR içerisindeki NATO üyesi olmayan devlet ise Avusturya, Ermenistan, Finlandiya, İrlanda, Fas, İsviçre, İsveç ve Ukrayna'dır. Bilgi için bkz. http://www.nato.int/kfor/structur/nations/placemap/kfor_placemat.pdf. (30.10.2015).

[307] Russian Troops Leave KFOR, http://www.nato.int/docu/update/2003/07-july/e0702a.htm. (20.10.2015).

[308] Beril Dedeoğlu, Uluslararası Güvenlik ve Strateji, Derin Yayınları, İstanbul, 2003, s. 227.

[309] Dedeoğlu, 2003: 211

Kosova Sorunu'nda BM Güvenlik Konseyi, 10 Haziran 1999'da, Çin'in çekimserliğine rağmen, 1244 sayılı kararı kabul etmiştir. Bu karar çerçevesinde, yine Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğü vurgulanmıştır. Bu kararda Kosova'ya "esaslı özerklik" tanınması öngörülmüştür. Bu özerklik, örtülü bir bağımsızlık şeklinde değerlendirilmiştir. Bununla birlikte, bölgedeki durumun barış ve güvenliği tehdit ettiği gerekçe gösterilerek, bir yandan, Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'nin Kosova üzerindeki baskısına son vermesi, askeri ve paramiliter güçlerinin çekilmesi; öte yandan, UÇK'nın ve diğer silahlı Arnavut gruplarının silahsızlandırılması gereği belirtilmiştir[310]

Kosova'nın esaslı otonom yapısının tanınması öngörülmüştür. Hatta bölgede stabilizasyonu kalıcı kılmak amacı ile Kosova Gücü (KFOR) ve BM Kosova Geçici Yönetim Misyonu (UNMIK) konumlandırılmıştır. NATO'yu da bünyesinde bulunduran KFOR, BM uluslararası askeri gücü temsil etmiştir. Bununla birlikte çoğu durumda yetersiz kalmış, genel anlamda güvenli bir bölge sağlayamamıştır.

UNMIK 'se BM cephesinde kurulan uluslararası sivil varlıktır. Asıl hedefi; KFOR'un oluşturduğu güvenli ortamda, bölgedeki ekonomik ve demokratik gelişimi sağlamak ve sivil yönetimine bazı konularda yardımcı olmaktır. UNMIK'in bu rolüne karşın Kosova'yı değerlendirirsek, yüksek seviyedeki işsizlik sorunuyla yardım olmadan güçlü duramadığını görmekteyiz. Diğer taraftan, bölgede mafyalaşma sorunu da hızlanmıştır. Hatta, her nasıl çoğu NATO üyesi ya da üye olmayan devletler müdahaleye karşı çıksa da; daha sonra gelişen olaylarda söz hakkına sahip olmak için bir şekilde destek olmak zorunda kalmışlardır. Bu durumun ilk örneği Rusya'dır. Müdahaleye en baştan beri karşı çıkan Rusya, Kosova'nın tekrar inşa döneminde söz sahibi olabilmek için KFOR'a asker temin eden ülkeler arasında yerini almıştır.

[310] Karakoç, 2006: 237

NATO'nun Müdahalesinden sonra Kosova'da kurulması planlanan siyasi yapının hayata geçmesi uzun süren tartışma ve müzakereler sonucunda belirlenmiştir. G-8'lerin Bonn Toplantısı'ndan önce gerçekleşen toplantılarda farklı fikirler söz konusu olmuştur. Kosova'da oluşturulacak bir yönetimin kim tarafından teşkilatlandırılacağı, büyük önem taşımaktaydı. Sivil idare üstlenicisinin kimliği hususunda farklı opsiyonlar vardı; BM, AB, AGİT. Fakat ABD, harekât öncesinde ve süresince böyle bir yükün altına girdiğine göre, Kosova'nın yönetiminde de ABD liderliğindeki Batı insiyatifi kullanılmasından yanaydı. Ama Rusya'nın AB ile diyaloğu esas alındığında, yönetimin tamamiyle AB'ye verilmesine karşı çıkılmıştır. G-8'lerin görüşmesinde, Kosova'da sivil yönetim şekli kurulması öngörülmüştür.[311] Kosova'daki ulusal Sivil Yönetimi, Batı'nın (ABD-AB) kontrolünde olmadığı gibi Rusya ya da AB dışında başka ülkelerin kontrolünde de olmamıştır.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin (BMGK) 10 Haziran günü Kosova ile ilgili kararı onaylamasıyla, Balkanlar ve Avrupa'da istikrar ve barışı ciddi halde tehdit eden ve bir milyon insanın yerlerinden olmasıyla mülteci konumuna getirildiği önemli bir insanlık dramına dönmüş olan Kosova sorunu çözüm sürecine girmiş bulunmaktadır.[312] YFC asker ve polis kuvvetleri Kosova'dan çekildikçe Kosava topraklarına iştirak eden Kosova Barış Gücü (KFOR) erleri günümüze değin hiçbir direnişle karsılaşmamışlardır. Çekildikleri yerleri yağmalayıp yakmalarına karşın Sırp birlikleri, NATO'nun hazırladığı zaman çizelgesine geniş zamanda uyum sağlamıştır. 16 Haziran 1999 tarihinden itibaren 26 bin Sırp'lı askerin geri çekildiği tespit edilmiştir.[313]

Barış planının kabul edilmesi, askeri anlaşmaya imza atılması ve BMGK kararının kabul edilmesiyle Kosova'da yeni bir süreç başlamaktadır. Bu yeni dönem

---

[311] Bkz: G-8'lerin Bonn Toplantısında aldığı kararı: http://www.nato.int/kosovo.docu/u990610a.htm (08.06.2015).

[312] Bkz: http://www.nato.int/kosovo/docu/u990610a.htm , (09.06.2015).

[313] Andreas Heinemann-Grüder and Igor Grebenschikov, 'Security governance by internationals: The case of Kosovo', International Peacekeeping, vol. 13, no. 1, March.2006.

boyunca, YFC makamlarının sorumluluklarını tam anlamıyla gerçekleştirmeleri, bu sayede mültecilerin ve yerinden edilmiş halkın güvenli bir şekilde yuvalarına bir an evvel dönmelerine fırsat tanıyacak bir ortamın hızla sağlanması, Kosova'da huzur ve barışın süratle hayata geçirilmesi, yaraların onarılmaya başlanması ve Kosova'lıların beklentilerini karşılayacak siyasi bir düzenlemeye gecikmeden varılması gerekmekmiştir.[314] Kosovalı Arnavut'ların da bu yönde ve BMGK kararına uyacak biçimde hareket etmeleri ümit edilmiştir.

Sırp Kuvvetleri'nin Kosova'yı tamamiyle terk etmesinin ardından Kosova'da UNMIK'in görev dağılımının yapılması ve yapılandırılması doğrultusunda rutin gelişmeler yaşanmıştır. UNMIK'in yapılandırılması ve gerçekleştirilecek idari görevlendirmeler doğal bir nitelik barındırsa da, BM'in UNMIK vasıtasıyla Kosova'da üstleneceği vazife hayati sayılabilecek kadar önemliydi. Bu vazife, çok yönü olan işlevsel bir nitelik taşımaktaydı. Teknik bir fonksiyon olmasının yanısıra ciddi oranda meşrutiyet'in temelini de sağlayacaktır. Soğuk Savaş devam ederken meydana gelen olaylar bir tarafa bırakılırsa, otonom yapısına son verildiği 1989 senesinden bu yana Kosova, oldukça sorunlu bir bölge olmaya başlamıştı.[315] UNMIK'in sürdüreceği faaliyetlerle öyle bir denge sağlanmalıdır ki, ortaya çıkacak yapı hem Sırbistan içinde hem de Balkanlar bölgesinde ulusal güvenlik ve barışın, istikrarın oturmasına ve refahın yükselmesine katkıda bulunmalıdır. Oluşturulacak olan dengede, hem Sırbistan halkının talepleri belirli ölçüde karşılanmalı hem de Kosova kamuoyunun bir daha aynı durumlarla karşı karşıya gelmeyeceği siyasi bir yapı oluşturulmalıdır. Elde edilecek dengede, Kosovalı Arnavutlar çoğunluk olmak üzere, Kosovalı Sırp azınlıklar arasında anlayış temeline dayanan siyasi bir kültürün oluşmasındaki kapı aralanmalıdır. Oluşturulacak olan bu siyasal kültür yapısı başta Kosovalıları olmak üzere, diğer küçük azınlıkları da koruma altına almalıdır. Tüm bu vazifeler UNMIK'in sorumluluğu altındadır. Kosova meselesinin sağlıklı bir sonuca

[314] Anthony D'Amato, "The UN Plans a Human Rights"
http://jurist.law.pitt.edu/forumy/2007/03/kosovo-un-plans-human-rights-disaster.php (12.06.2015)

[315] Sally N. Cummings, Kosovo: "Perceptions of War and Its Aftermath", 2001.

bağlanması bu sorumluluğun ne kadar başarıyla sonuçlanıp sonuçlanmayacağına bağlıdır.[316]

UNMIK'in İdari görevlendirme doğrultusundaki bir diğer gelişmesi, BM Genel Sekreteri olan Kofi Annan, 2 Temmuz'da Fransa'nın Sağlık Bakanı Bernard Kouchner'i UNMIK'i yönetmesi için özel temsilci olarak atamasıdır. Sırpların Kosova'yı terk etmesinden sonra ve uluslararası barışı koruma kuvvetlerinin bölgeye intikal etmesinin ardından, oluşturulduğu haziran ayını takiben en önemli idari vazifelendirmeyi yaşamıştır. Haziran ayında Genel Sekreter'in atadığı geçici özel temsilci Sergio Viera'nın yerine geçen Kouchner, eyalette bulunan rütbesi en yüksek sivil otorite olmuştur. Kouchner, 15 Temmuz'da Kosova'nın başkenti Priştina'ya gelip özel temsilci Sergio'dan görevini devralmıştır.

UNMIK'in başına Fransız bir devlet adamının getirilmesi oldukça önemlidir. Hem bire bir devlet seviyesinde hem de örgütsel simge konusunda Fransa, genellikle Sırbistan'ı koruyan bir tavır içine girmiştir. Fransa, BM Güvenlik Konseyi'nde Sırbistan için alınan önlemlerin daha yapıcı olmasında, AB ve NATO içinde Sırbistan'a yönelik daha ılımlı bir tutum sergilemiştir. Nitekim NATO'da vazife gören bir Fransız subayının hava harekatı planını Sırplara ihbar ettiği gerekçesiyle yargılanması söz konusu olmuştur. UNMIK'i yönetmek için bir Fransız'ın seçilmesi Sırbistan siyasal elitinde ve halk arasında oluşabilecek tepkileri azaltmak amacına dönüktür. Fransa Kosova'nın bağımsızlık ihtimaline de hiç ılımlı bakmayan bir devletti. Bu da Sırplar için önemi büyük bir gösterge olmuştur. Çünkü Sırp halkı ve diplomatlar ABD ve AB üyesi olan bazı devletlerin Yugoslavya'nın parçalanma sürecinde takındıkları gibi bir tavır takınıp, Kosova'yı Sırbistan'dan ayırmayı hedeflediklerini düşünmektedirler. Sırbistan'ın dağılma sürecinin karşısında duran Fransa'nın UNMIK yönetimine getirilmesi de bu yüzden önemli bir göstergedir.[317] UNMIK yönetiminin başına Fransız olan devlet adamı Bernard Kouchner'ın tayin edilmesinden sonra, bu görevde ona yardımcı olacak ekipte de belli bir denge

[316]Edward N. Luttwak, "Give War a Chance'', July-August 1999, s. 37-39, 41-41

[317] Bernard Kouchner, http://www.unmikonline.org/srsg/formersrsg.htm , (13.07.2015).

sağlanmıştır. Kouchner'a yardım etmesi için, baş özel temsilci olarak ABD'li James P. Covey ile çok önemli sorumluluklara sahip dört özel mümesil tayin edimiştir.

Bunlar: Kurumsal yapılandırmayla ilgilenmek üzere Hollandalı Daan Everts; insani harekâtlar için Yeni Zelandalı olan Dennis McNamara; geçici sivil yönetimde vazife alan Fransız Dominque Vian; yeniden yapılandırma ile ilgilenmek içinse İngiltere'den Jolly Dixon. Görüldüğü gibi, UNMIK'in başkanlığından sonra geçici yönetim yelpazesinde bir Fransız temsilci daha görev almıştır.[318]

UNMIK bünyesinde vazife dağılımı gerçekleştirilirken, KFOR bünyesine eklenen Rus askerleri de 11 Temmuz'dan üç gün önce Priştina Havalimanı'na gelmişler, Malıseva'dan (Alman bölgesi) ve Kamenica (ABD bölgesi) topraklarına hareket etmişlerdir. Rus erlerinin geçtiği yerlerde Kosovalı etnik Arnavutlar protestolar düzenlemiştir. Nasıl ki Sırplar Fransız tayinlerini kendileri için olumlu bulmakta iseler, Kosovalı Arnavutlar da aynı şekilde özellikle Almanya ve ABD'yi Kosova'nın ilerideki statüsünün belirlenmesinde çıkarlarına daha uygun görüyorlardı.

Kosovalı Sırplar ve Kosovalı Arnavutlar ile Sırbistan'ın, Ruslara verdiği önem ters orantılıdır. Kosova'nın özgür olmasının önünde duran en büyük engel Ruslar'dır. Bu durum, Sırplar açısından olumlu, Kosovalı Arnavutlar açısından olumsuzdur.

Genel görev dağılımlarında da Sırp tezleri ağır basmaktadır.[319] Örnek verirsek, UNMIK şemsiyesinde, belli bir görev bölgesi dışında, Almanlara özel görevler düşmemesi dikkat çekmektedir. UNMIK'in gösterdiği çabalardan ve JIAS tarafından kazanılan başarılardan fayda sağlayarak yasama, yürütme ve yargı'da Öz-Yönetim Geçici Kurumları'nın Kosova kamuoyunun özgür ve eşit seçimlere katılımıyla tahsis edileceğini değerlendirşlmiştir. BMGK 1244 Sayılı Kararı'nda (1999) çizilen sınırlar dahilinde mesuliyetlerin, BMGK1244 Sayılı Kararı'na (1999) uyarak halkın iradesi de içinde olmak üzere bütün geçerli etkenleri dikkate alan sonraki aşamada

[318] Jan Wouters and Frederik Naert, "How Effective is the European Security Architecture?" Bosnia and Kosovo K.U. Leuven Faculty of Law, Institute for International Law, May 2001, s.19-20

[319] Oksana Antonenko, "Russia and the Deadlock over Kosovo", July 2007, s.8-11

gerçekleştirilecek dönem ile Kosova'nın gelecek seviyesinin tesis edilmesine yönelik Kosova'da hayatını sürdüren bütün vatandaşların sulh içinde ve normal bir hayata sahip olmaları hedeflenmiştir. Bunun için de gereken koşulların sağlanması yönünde ılımlı bir halde çalışacak Öz-Yönetim Geçici Kurumları'na devredileceği konusunu göz önüne alarak, parlamenter demokrasiyle mesuliyetlerin kademeli şekilde Öz-Yönetim Geçici Kurumları'na aktarılmasının, demokratik bir idare ve Kosova'da hukukun üstünlüğüne gösterilen saygıyı arttırabileceği fikri düşünülmüştür. Bunu dikkate alarak, Pazar ekonomisinin ihya edilmesi ile Kosova'nın ve Kosova'lıların refah seviyesinin arttırılması yönünde çaba gösterilmiştir.[320]

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, 1244 sayılı Kararı ile "Kosova için gerçek bir özerklik ve anlamlı bir otonomik idari yapı" sağlanmasını amaçlamaktaydı. UNMIK'in kurulması ile Kosova'da geçici bir idari yapı kurularak Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'nde gerçek bir otonom yapının oluşturulması hedeflenmiştir. Bununla Kosova'da hayatını sürdüren herkes için huzur içinde ve normal hayat koşullarının sağlanması için geçici demokratik idari yönetim kurumları kurulması ve kontrolünün sağlanması istenmiştir.[321]

1244 sayılı yönetmelik, Kosova toprakları üstündeki devlet hakimiyeti hakkının UNMIK'e aktarılıp aktarılmadığı hususunda açık değildir.[322] Fakat, yine de karara yönelik olan bu fikir en makul olanıdır. Bu duruma göre "temel mesuliyetler" listelenmiş ancak Kosova'da bulunan tek yasama ve yürütme organı görevi gören SRSG'nin yetkileri sınırlanmamıştır.[323] UNMIK üzerine Genel Sekreter'in ilk ifadesi 1244 sayılı hükümden iki gün sonra 12 Haziran 1999 tarihinde sunulmuştur. Bu duruma göre UNMIK bünyesinde, misyonun yapısı ve çeşitli faaliytlere verilen sorumluluklar belirlenmiştir.

---

[320] http://www.nato.int/Kosovo/docu/u990610a.htm ,(12.07.2015)
[321] http://www.unmikonline.org/misc/N9917289.pdf, (14.07.2015)

[322] Marcus Brand, "The Development Of Kosovo Instıtutıons And The Transıtıon Of Authorıty From Unmık To Local Self-Government", Junary, 2003.

http://www.casin.ch/web/pdf/isfmarcusbrand.pdf , (16.07.2015).
[323] http://www.casin.ch/web/pdf/isfmarcusbrand.pdf , (16.07.2015).

Rapor, Sivil İşler Dairesi'nin mesuliyetini "denetlenmesi ve gerektiği zaman bütçenin, kamu hizmetlerinin, kamu sağlığının, ekonominin, kamu kurumlarının, iletişimin, eğitimin ve ulaşımın en baştan yapılandırılmasının" desteklenmesi şeklinde belirlemiştir.[324] Misyon'un Adli İşler Dairesi "adalet sisteminin yönetilmesi ve faaliyetinden, meşru dokümantasyonun temininden ve alakalı işlerden" ilgili tutulmuştur. Rapor, tekrar yapılandırma vazifesine Avrupa Birliği'nin öncülüğünü öngörülmüştür. Bu çerçeve içinde piyasa ve tarım için kısa süreli tasarılar, ticaret ile alakalı işler, gerekli kamu birimlerinin tekrar kurulması çabaları ve ekonomiyi iyileştirmek için kalkınma programları, ulaşım, konut, iletişim, kamu kurumları için ise uzun vadeli büyük projeler içermiştir.[325]

Bu açıdan UNMIK'in, başlangıç seviyesinde asıl salahiyeti temel sivil yönetim işlevlerinin devam ettirilmesi, düzen ve medeni hukuğun sağlanması şeklinde belirlenmiştir. Diğer aşamada ise seçimler sebebiyle geçici demokratik ve otonom idari yönetim dairelerinin oluşturulması, sonuç olarak da gerçek anlamda bir otonom yapının oluşturulması ve bunun daha da sağlam bir hale getirilmesi öngörülmüştür.[326] Aynı anda Kosova'nın ilerideki seviyesinin netleşmesi için politik sürecin işlemesine yardımcı olarak politik bir çözüm hususunda da UNMIK göreve atanmştır. 1244 sayılı hükmün onaylanmasından bir ay sonra, Genel Sekreter, alınan kararı daha kapsamlı bir biçimde değerlendirerek UNMIK'in statüsünü şöyle tespit etmiştir: "Güvenlik Konseyi, 1244 sayılı hükümle (1999) geçici sivil idareye Kosova bölgesi ve halkı için yetki vermiştir. Tüm yasama ve yürütme yetkileri adli durumların görülmesiyle birlikte, UNMIK'in yetkisi içindedir."[327] Daha sonrasında SRSG, UNMIK'in yetki alanını genel bir şekilde ifade ederek yasal kararlar çıkarmıştır. "Temel sivil yönetim fonksiyonlar" bu sebeple tüm yönetim faaliyetleri kapsayacak biçimde anlamlandırılmış ve sadece UNMIK cephesinde uygulanmıştır. Bu açıdan UNMIK, Kosova'da bulunan tek

[324] Report of the Secretary-General, "Budget for the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo" for the period from 1 July 2001 to 30 June 2002, http://un.org/documents/ga/docs/55/a55833.pdf , (18.07.2015).
[325] Harold Hongju Koh, "How is International Human Rights Law Enforced?", January 21, 2000.
[326] Brand, 2003. , (16.07.2015).
[327] Report of the Secretary-General Pursuant to Paragraph 10 of Security Council Resolution 1244,1999.

yasal merci olmuştur.[328] BM'deki Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'nin (FRY) diplomatik elçiliği pek iş görmese de sıklıkla bu uygulamayı, Hükmün Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'nin Kosova üstündeki hakimiyetini açıkça onayladığını hatırlatarak, protesto etmiştir.

Anlaşılması gereken konu, karar eskizini düzenleyenlerin ve çarpışmalara son verenlerin, "FRY içerisindeki özerklikten" söz ediyor olmasıdır. Fakat Yugoslav/Sırp anayasa düzenlemesi bu durumla çelişmektedir. Çünkü FRY Anayasası Kosova'dan birleşik birim olarak bile bahsetmemiştir. Kosova, daha önceki Yugoslav Federasyon'unda(SFRY) sekiz federal birimden birisidir. Ayrıca Kosova bütün federal organlarda temsil edilmektedir. Aynı anda Sırbistan Sosyalist Cumhuriyeti içinde otonom yapıya sahiptir. Bununla birlikte, UNMIK ile FRY(veya Sırbistan) arasındaki paralel bir kurumsal diyalog ve mecburi durumlar olmadığı için egemenliğin desteğinin UNMIK olması ulusal halk tarafından kabul görmekte ve bu sayede de uluslararası hukuğa uygun bulunmamamıştır.[329]

BM Güvenlik Konseyi'nin 1244/1999 sayılı Kararına göre, Kosova'da, öncesinde eşi olmayan bir biçimde, BM Sivil Yönetim Misyonu kuruldu. UNMIK'nin, BM görevi öncesinde BM faaliyetlerinde özellikle de barışçıl ortam görevlerinde gizli kahraman edasında eşsiz bir rolü vardı.[330]

Bu görev, FRY'ye karşı insancıl sebeplerden dolayı başlatılan uluslar arası askeri operasyondan sonra kuruldu. Bazı yorumcular bu durumu "yeni askeri hümanizm"[331] şeklinde nitelendirdiler. Teorik anlamda bu operasyonun uluslararası hukuka göre yasal olmadığını savunan düşünceler olsa da, yorumcuların büyük

---

[328] Report of the Secretary General on the United Nations Interim Administration of Kosovo, 23 December 1999.

[329] Brand M.G, "Institution-Building and Human Rights Protection in Kosovo in the Light of UNMIK Legislation", 2001, s.45-50.

[330] Report of the Panel on United Nations Peace Operations, UN 1244, 1999.

[331] Noam Chomsky, "The New Military Humanism: Lessons from Kosovo", Common Courage Press, 1999

bölümü bunun yasal bir müdahale olduğu hakkında mutabıktılar.[332] Bu iki ana düşünce arasında, Angola "geçmişe yönelik legalleştirmeyle" daha doğrusu yeni bir merkezi fikirle, 1244/1999 sayılı Karar'a göre bu operasyonların geçmişe yönelik olarak yasallaştırıldığını söylemiştir. BM Sözleşmesi ise bazı meselelerde (Konsey uluslararası güvenlik ve barışın sağlanması ve müdafası için gerek duyarsa statü, bir devlet içindeki bir toprak parçasının sınırları, hukuk sistemini değiştirmek, politik yapısı için) egemen bir millete karşı uluslar arası operasyona izin vermektedir.[333] BM'nin uygulama yöntemine yatkın önlemler almasının meşru dayanağı BM Sözleşmesi'nin VII. bölümünde bulunmaktadır. Bu durumu özetlersek Kosova meselesinde, 1999 yılının ilkbahar mevsiminde, Yugoslav ordusu ve Sırp polisinin Kosova'da bulunan askeri müdahaleleriyle ulusal güvenlik ve barışı tehdit altında görülmüştür.[334]

Bu özel BM görevi hakkında, Kosova'da gerçekleşen bu amacın bir toplumu idare etme misyonunun BM tarafından yüklenilmesinin ilk emsali olduğunu söyleyebiliriz. Bu açıdan, Kosova meselesi ve UNMIK konusu, sadece orada yaşayan insanlar için değil genel anlamda uluslararası iletişim ve uluslararası hukuk açısından da önemlidir. Bununla birlikte içinde yasal olan üç yeni olgu barındırmaktadır. Bu yeni olgularda bulunan ulusal hukukun tekrar yazılmasında, öncelikle devletin otoriter egemenliğinin yasallıktan çıkmasını, yasaların milli niteliğini kaybetmesini, İnsan Hakları ve demokrasiye dayanan yönetim aracılığı ile uluslar üstü yasal sistemin ilerlemesini etkileyecektir. Belki de Kosova meselesinin yeni liberal öğretiye bir katkısının olduğu görülebilir. Çünkü uluslar üstü meşru dönemle ulusal insan hakları

[332] Andreas Zimmermann and Carsten Stahn, "NATO, the UN and the use of Force: Legal Aspects", European Journal of International Law, 1999, s.23.

[333] Jose Luis and Herrero Ansola, "The United Nations in Kosovo: Finding the Path through the Maze", 2001, s.9.

[334] Michael Matheson, "United Nations Governance of Post Conflict Societies", American Journal of International Law,2001, s.76.

ilkelerinin ulus içinde de kabul görmesi özendirilmiş ve "uluslararası hukukun tekrar kavramlaştırılması"[335] muhtemel olmuştur.

UNMİK'in ifade edilmesinde; BM Genel Sekreteri olan Kofi Annan'ın UNMIK'in oluşumunun hemen ardından şu beyanda bulunması önemlidir.- "Uluslararası halkın vazifesi Kosova'daki insanların hayatlarını tekrar kurmalarına ve saldırıdan kaynaklanan yaraların onarılmasına yardımcı olmaktır."[336] Kosova'da bulunan Birleşmiş Milletler Geçici Misyonu(UNMIK); BMGK'nin 1244/1999 sayılı hükmüne göre oluşturulmuştur. Hüküm, BM'nin Kosova'daki mevcudiyetinin meşru dayanağını oluşturmaktadır. Alınan karara göre UNMIK'in beş ana amacı bulunmaktaydı:

i. Kosova'nın askeri kuvvetlerden temizlenmesi, (Bu süreç NATO-KFOR cephesince sürdürüldü. Yugoslav polis ve askerinin Kosova'dan 1999 yılının Haziran ayında terk etmesiyle ve UÇK'nın da KPC'ye 1999 yılının Eylül ayında dönüştürülmesiyle hedef gerçekleşmiş oldu.)

ii. Kosova'ya mültecilerin tekrar gelmesi, (Bu süreci BMMYK idare etti ve savaştan sonra neredeyse 650.000 mültecinin geri dönmesi sağlanarak BMMYK döneminde en seri şekilde bu hedef gerçekleştirilmiş oldu).[337]

iii. Kosova'nın tekrar inşası, (Bu süreci AB yönetti. İlk başta TAFKO ve akabinde EAR), sadece ulusal destekle değil aynı anda Kosovalıları'nda katkı sağlamasıyla hemen başladı. Bu dönemde, savaştan sonra Kosova'nın kurulumunun uygulanmasında Avrupa Birliği ana faktördü.[338]

iv. Sivil idarenin oluşturulması, (Bu sürece BM liderlik etti ve bu şekilde savaş bitiminde Kosova'da ilk iş olarak yönetime altyapı oluşturuldu)

v. Kosova'daki halka demokratik bilincin kazandırılması (Bu sürece seçimlerin, bağımsız yargı, özgür medya ve demokratik kurumların oluşturulmasına

[335] Blerim Reka, UNMIK as an International Governance in Post-War Kosova, NATO's Intervention, UN Administration and Kosovar Aspirations, Shkup, Prishtine, Tirane, 2003, 138-139

[336] The European Union Commitment to Kosovo, Prishtina, March 2001, s.15

[337] Report of UN Secretary General to the UN Security Council on UNMIK, 12 July 1999, s.2

[338] The European Union Commitment to Kosovo", Pristina, 2001, s. 2-4.

kanalize olan AGİT önderlik etmiştir).[339] UNMIK'in bu beş ana amacın göre, bu BM misyonunda aşağıda yer alan başlıklar vardı:

- Askeri Koruma
- Seçim
- Sivil Yönetim
- Hukukun Üstünlüğü
- Savaştan Sonra Kalkınma
- Kendi Memleketine Geri Dönme
- İnsan Hakları
- Demokratik Özerk-İdare ve Kurumların Kurulması[340]

UNMIK'in bu strateji üzerine kurulu konseptine dayanan asıl misyonu: UNMIK'in mesuliyetlerinin Otonom-İdare'nin Geçici Kurumları'na aktarımı, piyasada hakim olan ekonominin gelişimiyle ekonomik refahın artırılması, önem arz eden altyapıların tekrar kurulması, düzen ve medeni kanunun sağlanması, hukukun üstünlüğüne duyulan saygıya destek verilmesi, insan haklarına destek olunması, bütün etnik grupların haklarının korunması, mülteci ve yerlerinden edilmiş insanların güvenli bir şekilde geri dönüşlerinin sağlanması, BMGKK 1244/1999'un birliğinin sağlanması, otonom yönetimin demokratik kurumlarının kurulmasına bütün grupların katılımının sağlanması şeklinde sıralanmaktadır. Bu iddialı mesuliyetleri yerine getirebilmek için, bütün hedef dört sütunda temellenmişti. Başlangıç olarak, (1999–2001), UNMIK'in mahiyeti aşağıda açıklanan maddeler gibiydi: Sütun I- BMMYK; Sütun II-AGIT; Sütun III-BMMYK ve Sütun IV-AB. Ancak 2001 yılının Haziran ayından sonra, UNMIK kendini yeni bir konstrüksiyonla şekillendirdi. Bu duruma göre

Sütun I-Polis ve Adalet (BM),

Sütun II- Sivil Yönetim (BM),

Sütun III-Demokratikleştirme ve Kurumların Oluşturulması (AGİT);

Sütun IV-Ekonomik Kalkınma (AB).[341]

---

[339] OSCE Mission in Kosovo, "Democratization: Structure & Guidelines", s.3
[340] Nato El Kitabi,2001: 82
[341] What is UNMIK?, UNMIK-DPI, Pristina, 2002.

Daha önce belirtildiği gibi, Güvenlik Konseyi'nin 1998 senesinde onay alan Üç Kararı ve 1244 sayılı hükmü (1999), BM Sözleşmesi'nin VII'nci kısmını legal dayanak şeklinde kullanmıştır. Bu sayede itidalin korunması ve ortak güvenliği muhafaza etmek için alınan tedbirlerde Birleşmiş Milletlere yasallık sağlanmıştır.

BMGK Kararı 1244/1999'un belli hedefleri savaşı sonlandırmak, barışı korumak, çatışmadan sonra halk için geçici bir hükümet oluşturmak ve Kosova'da nihai bir sonuç bulunana değin gerçek bir otonom idarenin oluşturulmasıdır. Bununla birlikte, yukarıda belirtildiği gibi, bu karar BM Sözleşmesi'nin XIII'ncü Bölümü'nde tarif edilen ulusal vasilik yöntemini uygulamamıştır. Ve neticesinde 1950 ile 1960 yılları aralığında BM'nin içinde olduğu farklı vakalarda olduğu gibi self-determinasyon prensibi uygulanmamıştır. Oto-determinasyon prensibi yerine, bu hükmün genel politik yaklaşımı idari özerklikti. Ve rutin vasilik düzenine alternatif olarak BM çatısında uluslararası sivil-askeri bir hükümet kurulmuştur.

BM'nin 1244 numaralı önergesi ile Kosova meselesini çözüme kavuşturmayı öngören bazı modelleri oluşturmanın akabinde, Kosova gerçek bir pratik olmuştur, BM'nin "Big Brother" projesi. KFOR, OSCE ve UNMIK ile AB birlikte koalisyon oluşturarak Kosova'nın yapılandırılması görevini almıştır.[342]

Bu belirgin oluşumlar, dışında yerel seçimlerde demokratik ve meşru bir ulusun yapılarını inşaa etmek için ve bölgede barış sağlamak için gerçek bir gelişme şeklinde nitelendirilebilir. BM'nin 1244 numaralı önergesi sayesinde UNMIK Kosova yönetiminde yasama ve yürütme kurumlarına sahip olabilmiştir. Bu önergede tahmin edilen ilk aşamanın son bulmasıyla, Kosova'da BM meclis oylamalarını duyurmuş olmakla birlikte 17 Kasım 2001 tarihinde bu oylama gerçekleştirilmiştir.[343] Kosova'da gerçekleşen genel meclis oylamaları için yeni yönetimin yetkilerini belirleyecek legal bir çerçeve gerekiyordu. Bu anayasanın GK'nin 1244 numaralı takririne göre hazırlanması ve bu takririn çerçeveyi aşmaması gerekiyordu. İşte bu yüzden

[342] http://www.osce.org/kosovo/index.php3 ,(24.08.2015).
[343] Bkz: http://www.trepca.net/politike/korniza-kushtetuese.htm , (25.08.2015)

uzmanların işi epey zor bir hal aldı çünkü öyle bir temel yasa oluşturulması gerekliydi ki içeriği ve biçimi (ana prensipleri, tanıtıcı organları azınlık hakları, insani hakları) bir anayasaya denk geliyordu, fakat anayasa olarak isimlendirmeye kalkışılamıyordu. Kosova'nın yasama organı tüm devlet unsurlarını kapsamaktadır: meclis, cumhurbaşkanı, hükümet sırası ile yargı, yürütme ve yasama; güçler ayrılığı prensibidir. Bakılacak olursa, Kosova demokratik bir ülkeydi. Kendi idaresini yasama şerhiyle bağlamayı amaçlayan Arnavutların isteği reddedilmiştir. İktidarın temel kuvveti ile sivil meselesindeki bütçenin ciddi bir bölümünün kontrolü UNMIK'ten Priştina'daki Kosova temsilcilerine aktarılacaktır. UNMIK Kosova'da kalmaya devam edecek fakat bazı yetkileri devretme yoluna girecektir. Kosova'nın ilerideki "güçlü adamı" başbakan statüsünü değerlendirecek, cumhurbaşkanıysa sadece temsil rolüne bürünecektir. Kosova Meclisi'nin 120 sandalyeden oluşacağı düşünülmüştür. Bunlardan 100'ü seçim yöntemiyle gelecektir, 10'u Kosova'daki Sırpların temsilciliği için ve geri kalan 10'u da Kosova'da bulunan farklı milletleri temsilen ayrılacaktır.[344] Kosova'nın belirtilmeyen pozisyonunun altında uluslararası tatbikat olarak isimlendirilmiş olan ve hiçbir hükümet modeline uymayan bir ulusal yönetim, şimdiye değin hiç sonuç vermemiş bir deneydir ve dolayısı ile Kosova'nın siyasi pozisyonunun netleşmesinde de bir sonuç vermemiştir. Bugajski bu olayı uluslararası bağımlılık şeklinde nitelendirmiştir. Bunu "Kosovalılar ve ulusal kurumlar arasında" bir bağlılık olarak değerlendirmektedir. "Kosova'nın yerel ve merkezi kuvvetleri ulusal ajanslarıyla sadece fikir alışverişi yapmak değil aynı zamanda yönetmek için de gerekli otorite ve kaynakları elde etmek gerekmektedir" ifadeleriyle sürdürmüş ve Kosova'nın siyasi bağımsızlığını desteklediğini belirterek analizini tamamlamıştır. Eğer uluslararası insiyatiflerin izni ve kontrolü altına Kosova'da demokrasinin hakim olduğu seçimler yapılabiliyorsa neden hala Kosova'da yönetim siviller tarafından seçilen kişilerce değil de uluslararası güçler tarafından belirlenen yöneticilerin elindedir.[345] Timor'da ulusal idare hükümeti (UNTAET) 30 Ağustos 2001 tarihinde

---

[344] Bashkim Rrahmani and Avni Zogiani, Kosovo "UNMIK-Administered", http://www.freedomhouse.hu/images/fdh_galleries/NIT2007final/nit-kosovo-web.pdf ,(10.09.2015).

[345] Janusz Bugajski, "Kosova: One Year Later''. www.csis.org, (17.08.2015)

ülkede gerçekleşen ilk demokratik seçimi organize etti. Bu seçimlerin ardından 20 Mayıs 2002 tarihinde Doğu Timor'un özgürlüğü ilan edildi.[346] Bu durum, BM'nin oy kullanma hakkına saygı duymasının ve milli irade ilkesinin mükemmel bir örneği olmuştur.

Kosova'da milli iradenin uygulanabilmesi için, gerekli söz hakkına sahip olan bir yönetici olması gerekmekteydi ki bu ilkeyi geçerli sayabilmesi için en uygun yolu bulabilsin. Shawn Barber'in (günlük gazetesinde gerçekleştirdiği görüşmede) "Steiner salahiyetinin yüzde 90 ile yüzde 95'inin Kosovalıların elinde olmasının sağlanması gerekiyor" diyerek, yeni bir devlet inşaa etme sürecine doğru Kosova'nın yürüyüşü için çok önemli bir basamak olduğunun altını çiziyor. Shawn Barber bu durumun sebeplerini uluslararası yönetim politikasındaki verimsizliğe bağlamakta ve bu bürokratların kusurlarından kaynaklandığını iddia etmektedir.[347]

AB, ABD ve NATO, Kosova'nın bağımsızlığının tanınması konusunda hemfikirdir. Kosova'da, 17 Şubat 2008 tarihinde Pazar günü tek taraflı bağımsızlık ilan edilmiştir. ABD, Almanya, Fransa, İngiltere, Belçika, İtalya, Arnavutluk, Danimarka, Avusturya, Polonya, Finlandiya, Afganistan, Türkiye ve KKTC, Kosova'nın bağımsızlık ilanını hemen tanırlarken; Macaristan, Estonya, İrlanda, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Slovenya ve İsveç, bu bağımsızlığı tanımaya hazır olduklarını duyurmuşlardır. İslam Konferansı Örgütü de bağımsızlığı desteklediklerine ilişkin açıklama yapmıştır.[348]

Rusya, Yunanistan, Kıbrıs Cumhuriyeti, Sırbistan, İspanya, Romanya, Vietnam, Moldova, Slovakya ve Azerbaycan bağımsızlığa karşı olan devletlerdir. Yunanistan ile Kıbrıs Cumhuriyetinin bağımsızlığa karşı çıkma sebebi, KKTC için

---

[346] Hail Hill, Joao M. Saldanha, "East Timor, Development Challenges for the World", Newest Nation.2001, s.301.

[347] Shawn Barber, "Head of Liaison Office of the Government of Canada'', http://www.theattache.ca/AttacheVol5.pdf, (10.09.2015).

[348] http://www.kosovotimes.net/component/content/article/338-kosovo-and-the-organization-of-theislamic- conference.html. 30.10.2015.

Kosova'nın bir örnek olmasıdır. Azerbaycan, Ermeniler tarafından işgal edilmiş olan ve (Ermenistan dâhil) tanınmayan "Dağlık Karabağ Cumhuriyeti"ne örnek teşkil ettiğinden dolayı Kosova'nın bağımsızlığına karşı çıkmaktadır. İspanya ise topraklarında özerk durumda olan Katalonya ve Bask bölgesinin benzer bir şekilde bağımsızlık ilan etmesinden korktuğundan Kosova'nın bağımsızlığını istememektedir. Rusya'nın mazeretiyse bunların tam tersi olarak, batılı devletlerinde yeni bağımsız olan ülkeleri (Kuzey Kıbrıs, Güney Osetya, Abhazya vb.) tanımadıklarından dolayı uyguladıkları çifte standarttır. Rusya devlet başkanı Putin, KKTC'nin 40 yıldır tanınmamasına karşılık, batılı devletlerin Kosova'nın hızlı bir şekilde bağımsızlığını sağladıkları için ikiyüzlü olarak nitelendirmiş ve bu durumdan utanmalısınız demiştir.

Kosova'nın bağımsızlık sürecinin üyeler tarafından farklı değerlendirilmesi, söz konusu ülkelerin kendi sınırları içerisindeki özel durumları nedeniyledir. Yukarıda da belirtildiği gibi ilan edilen bağımsızlığın ülkeler tarafından farklı şekilde değerlendirilmesi, kendi özel durumlarına emsal teşkil edebilecek olması ve böyle bir emsalin kendi çıkarlarına aykırı olarak dikkate alınması, Birlik üyelerinin ortak hareket edebilmesinin önündeki en büyük engel olarak görülmektedir.[349]

3.4.3. Kosova'nın Uluslararası Örgütlerle Olan İlişkileri

2009 yılının Haziran ayında Kosova, Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonuna üye olmuştur. Ayrıca yeniden yapılanma ve ekonomik gelişme için Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu gibi uluslararası finans kuruluşlarına da üye olmuştur. 17 Şubat 2008 tarihi itibarıyla tek taraflı bağımsızlığını ilan eden Kosova; politika, ekonomi ve yönetim gibi alanlarda bir takım sorunlarla karşılaşmıştır. 16 Şubat 2008 tarihinde oluşturulmasına karar verilen EULEX, Avrupa Güvenlik ve Savunma

[349] Europe split on Kosovo Independence, http://www.euractiv.com/en/enlargement/europe-split-kosovoindependence/ article-170353 (10.06.2015).

Politikası kapsamında Kosova'da göreve başlamıştır. UNMİK'ten yetkileri alan EULEX, tartışmaları da beraberinde getirmiştir[350]

Bağımsızlıktan sonra da devam eden yeni düzende, Kosova Anayasası (Ahtisaari Planı altında) Uluslararası Sivil Kuruluşları ve Uluslararası Askeri Kuruluşlarını destek vermeleri için Kosova'ya davet edilmiştir. Başlıca uluslararası sivil toplum kuruluşları, Uluslararası Sivil Temsilci (ICR), Uluslararası Sivil Yönetim Misyonu (ISG) ve AB Kosova Misyonu (EULEX)'dur. Uluslararası Yönetim Grubu (ISG)'nun görevi, Uluslararası Sivil Temsilciye (ICR) destek vermek, yol gösterici olmaktır. Uluslararası Sivil Temsilci (ICR); Uluslararası Yönetim Grubu (ISG) ve AB Kosova Misyonu (EULEX) tarafından desteklenir. Diğer yandan NATO müdahalesi sonrası 1999 yılında bölgeye yerleştirilen bir diğer uluslararası kuruluş AGİT'tir. AGİT, 1999 yılında kurulan yeni düzende uluslararası askeri bir kuruluş olan KFOR ve uluslararası sivil kuruluş olan UNMİK ile birlikte bölgeye yerleştirilmiştir. Kosova'nın demokratikleşmesinde önemli rol oynayan AGİT, bugün halen Kosova'da görevine devam etmektedir.

Kosova'nın tek taraflı bağımsızlığı ilanından sonra EULEX'in göreve başlanması beklenmiştir. Fakat çıkan bazı sorunlar nedeniyle göreve başlaması tartışmalı olan bu misyon, 9 Aralık 2008 tarihinde Kosova BM Misyonundan (UNMİK) yetkileri devralarak Kosova'da göreve başlamıştır.

Kosova için yeni kurulan Uluslararası Yönetim Grubu Misyonu (International Steering Group), bölgede 1900 uzmanı ile hizmet vermektedir. Uluslararası Yönetim Grubu'nun başkanlığını Peter Feith üstlenmiştir. Feith, öncelikli hedeflerinin, Kosova'da demokratik idari yapılanma için gereken uluslararası personel ve mali yardımlarının koordinasyonu olduğunu belirtmiştir. Uluslararası Yönetim Grubu Misyonu (ISG), Kosova'da yabancı misyonların koordinasyon ve denetlemesini sağlamaktadır. Bununla birlikte Kosova planını BM Özel Temsilcisi Martti Ahtisaari

[350] Erjada Progonati, "Bağımsız Kosova Cumhuriyeti? "Stratejik Düşünce Enstitüsü http://www.sde. org.tr/tr/haberler/218/bagimsiz-kosova-cumhuriyeti.aspx.25.12.2015.

hayata geçirmesini sağlamaktadır. Aralarında Almanya, Fransa, İngiltere ve ABD'nin de bulunduğu, 15 üyeli Kosova Uluslararası Yönetim Grubunun içinde Rusya bulunmamaktadır. AB, Kosova'da kalkınma çalışmalarına EULEX misyonuyla birlikte destek vermektedir[351]

Uluslararası Sivil Ofisi (ICO),Kosova'ya Avrupa standartlarında bir gelecek sağlamak için uluslararası destek sağlar. Bu misyonun amacı üç başlık altında toplanabilir;

- Kosova statüsünün tam olarak uygulanmasını sağlamak, - Kosova'nın Avrupa ile bütünleşmesini sağlamak, - Kosova hükümetinin liderlerine danışmanlık yapmaktır[352]

[351] Kosova yeniden yapılanıyor" http://www.dw-world.de/dw/article/0,,3157841,00.html.(20,12,2015).
[352] International Civilian Office. http://www.ico-kos.org/ico/index.php?id=8.(20.12.2015).

4. KOSOVA'DA BAĞIMSIZLIK İLANI SÜRECİNDEN SONRA YAŞANAN GELİŞMELER VE TÜRKİYE İLE İLİŞKİLER

4.1. Kosova Sorununun Balkan Coğrafyası Üzerine Etkileri

Kosova'nın bağımsızlığını duyurmasının etkilerinin en çok yankılandığı bölge ülkelerinden biri Bosna-Hersek'tir. Bosna-Hersek üç ayrı dine mensup ve etnik özellikteki Hırvat, Boşnak ve Sırp milletlerinden oluşan karma bir toplum yapısını çatısında barındırmaktadır. Buna ek olarak Sırpların Ortodoks, Hırvatların Katolik, ve Boşnakların Müslüman oluşu ülkenin dini açıdan çeşitliliğini göstermektedir. Bu açıdan bakıldığında, Bosna-Hersek Yugoslavya'nın minik bir prototipidir. 21 Kasım 1995 tarihinde, dönemin Hırvatisran, Bosna-Hersek ve Yugoslavya Federal Cumhuriyeti Cumhurbaşkanları; Franco Tucman, Aliya İzetbegoviç ve Slobodan Miloşeviç arasındaki Dayton Barış Anlaşması'nın parafe edilmesinin ardından Bosna'daki savaş bitmiştir. Dayton Barış Anlaşması'nın bir kısa, bir de uzun süreli olmak üzere iki ana hedefi vardır. Kısa vadede savaşa son verilmesi, ölüm ve yıkımların durdurulması hedeflenmiştir. Uzun vadedeyse, istikrar ve barışın korunması için uygun ortamın oluşturulması hedeflenmiştir.[353] Kosova bağımsızlığını duyurursa, Bosnalı Sırpların da özgürlük isteyecekleri yönündeki korkuları Sırp milliyetçiliğini körüklemektedir.[354] Bosna-Hersek Sırp idaresi Sırbistan ile iletişim içinde olduğu ve Kosova'nın tanınması durumunda Bosna Hersek'ten ayrılma ve referanduma gitme yetkisine sahip olmak istemektedirler.[355]

Sırbistan Başbakanı olan Koştunitsa, yaptığı bir açıklamada durumu "Sırp ve Kosova idaresini korumak devletimiz ve milli politikamızın ilk amacıdır" şeklinde

---

[353] Erhan Türbedar, "Kosova'nın Bağımsızlık İlanının Sırbistan, Bosna- Hersek ve Makedonya'ya Etkileri", Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, Ankara, Cilt 14, Sayı 1, 2008, s. 36.

[354] Branislav, Radeljic, "Independent Kosovo: A Threat for the Balkan Region?" University of London, <http://mpra.ub.uni-muenchen.de/11722/>, (06.04.2015).

[355] <http://www.novinite.com/index.php>, (22.02.2015).

ifade etmiştir. Bosna'daki Sırp idaresi bu yorumlardan güç alarak Kosova'nın özgür olmasının Bosna'da düzeni bozacağını bildirmiştir.[356] Sırbistan, Sırp Radikal Partisi yüzünden eski Sırp önder Slobodan Milosevic'in gündemine ait zihniyetle ilerlemeye devam ederken ve tüm milliyetçileri eteğinde toplarken, diğer yandan ise, demokratik kuvvetlerin himayesinde olan ve NATO ile AB gibi kuruluşların üyesi olmaya çalışan bir Sırbistan imajı çizmektedir. Kosova'nın özgürlüğü, demokratik Sırbistan cephesinde de çok büyük bir yankı uyandırmıştır.[357] Kosova'nın bağımsızlığını tanırsa AB ile hiçbir anlaşma imzalanmayacak kararı sebebiyle, Sırbistan-AB ilişkisi bitme noktasına gelmiştir. Kosova'nın bağımsızlık ilanıyla, önde gelen NATO üyelerinin Kosova'nın bağımsızlığını onaylamaları, Sırbistan'ın NATO'yla ilişkisini de kötü yönde etkilemiştir.

Makedonya 1991 senesine gelene kadar Yugoslavya'nın 6 cumhuriyetinden biriydi. 1991 yılında Hırvatistan ve Slovenya'nın özgürlük ilanıyla, Makedonya da Bosna-Hersek'le birlikte bağımsızlığını duyurmuştur. Kosova Savaşı Makedonya'da da bir güvenlik problemi oluşturmuştur. Kosovalı Arnavutların Makedonya'ya gelip ve gitmelerinden yararlanan yasa dışı örgütler, silah ve zararlı madde kaçakçılığı yapmak için fırsat bulmuşlardır.[358] Bunun yanısıra Kosova'da örgütlenen UÇK sınır bölgesinin her iki cephesinde de konaklama, protesto yapma ve lojistik yardım sağlama imkânı bulmuştur.[359] Kosova'dan kaçan silahlı Arnavut gruplarıyla Makedonya güvenlik kuvvetleri arasında ilk olarak ülkenin kuzeybatısında bulunan Tanusevtsi köyü çevrsinde sonradan da Kosova sınır bölgesindeki Kalkandelen'de başlayan karşılıklı saldırılar, Makedonya'yı savaşmanın

---

[356] Nicholas Wood "Balkan crisis that some see as overblown", International Herald Tribune, 19 Kasım 2006.

[357] Erhan Turbedar Bağımsızlığa Kosan Kosova Neyin Habercisi, Stratejik Analiz Dergisi, Asam Yayınları, (Mayıs) 2007: 12.

[358] Alparslan, Kır, Türkiye'nin Makedonya Politikasının Balkan Politikası İçerisindeki Yeri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Harp Akademileri Komutanlığı, İstanbul 2008.

[359] Maria Eleni Koppa, "Ethnic Albanians in the Former Yugoslav Republic of Macedonia: Between Nationality and Citizenship", **Nationalism & Ethnic Politics**, Volume 7, Number 4, Winter 2001 s. 53. 'den aktaran Kır,2008: 56.

eşiğine getirmiştir. Makedonya'da savaşın çıkmasını Kosova fitillemiştir[360] İki grup arasındaki boşlukta tehlike çanları çalmaktadır. Bu duruma gelinmesinde Makedonya'nın uzun süren istikrarının doğrudan etkisi vardır. Uluslararası Kriz Grubunun 2000 senesinde yayınladığı rapor'a bakılırsa, "iki etnik köken çok başka taraflara gitmekte ve farklı yaşamaktadır."[361] İki toplum arasındaki iletişim yok denecek seviyededir ve iki etnik grup arasında nadiren evlilik gerçekleştiği görülmektedir. Gelenek ve göreneklerine bağlı olan Arnavutların birçoğu kızlarını okula göndermemektedir. Arnavutlar Makedonya'ya "sahte demokrasi" derken, Arnavutlar için Makedonlar "sözde kardeş" şeklinde bir benzetme yapmaktadır.[362] Günümüzde Kosova bağımsız olduğundan benzeri kaygılar hala geçerlidir. Diğer bir tartışma konusu ise Kosova'nın özgürlüğü savaşın kullanılmasıyla olmuştur. Bu örnek, Makedonya'da yaşayan Arnavut azınlık için emsal teşkil edebilir.[363]

Yunanistan içinde hâlâ önemli oranda Arnavut azınlık barınmaktadır. Yunanistan'da yaşayan Arnavutların genel nüfusunun 2,5 milyonun üstünde olduğu tahmin edilmektedir[364] Yunanistan da öteki bölgeler gibi Doğu Bloğunun sonuca kavuşması ve özellikle Yugoslavya'nın parçalanmasıyla baş gösteren karışıklığa karşı hazırlıksız bir şekilde yakalanmıştır. Yugoslavya'nın dağılma süreci, en çok Yunanistan'ı huzursuz etmiştir. Bir yandan Makedonya Cumhuriyeti'nin inşası, "Büyük Arnavutluk" söylentileri ve diğer yandan Atina'nın yeni oluşumu esnasında "Türkiye Balkanlar'daki nüfus oranını artırıyor" şeklindeki yorumlamaları, Yunanistan'ın Soğuk Savaş süresince Doğu-Batı kutuplu sistem içinde bölgeye yönelik sürdürdüğü dış politikayı tepetaklak etmiştir[365] Yunanistan'ın AB üyelerinin gösterdiği tavırlardan ayrı olarak, Yugoslavya'nın toprak bütünlüğüne destek vermesi

---

[360] Blaje Nikolovski, **Makedonya – Kosova ilişkileri dün, bugün ve yarın,** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Harp Akademileri Komutanlığı, İstanbul, 2004: 87.

[361] Branislav, (06.04.2015)**.**

[362] <http://www.balkanpazar.org/mak_musluman.htm>, (11.04.2015).

[363] Branislav, (06.04.2015).

[364] Bilgin Celik. **Balkanlar Jeopolitiğinde Arnavutluk** , http://kisi.deu.edu.tr/bilgin.celik/Makale%201.html (11.10.2015).

[365] Murat Hatipoğlu. "Yunanistan'ın Dış Politikası ve Balkanlar", Balkan Diplomasisi, ASAM Yayınları, Ankara, 1. Baskı, 2001.s.47

ve Sırbistan'a her şartta destek olmasının ardında, bölgede oluşabilecek sınır değişikliğinin kendisini de etkileyebileceği düşüncesi yatmaktadır. Sırbistan'a özellikle destek olmasının ardında da tarihten süregelen Sırplar ile dostluğun ve ılımlı ilişkilerin yattığı görülmektedir. Yunanistan halkı da Bosna'daki ya da Sırbistan'da bulunan Ortodoks Sırp dindaşları net bir şekilde desteklemiştir[366] Sırbistanla süren dayanışmasının dışında Atina, özgür Kosova'nın Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne örnek bir durum oluşturabileceğinden de endişelenmektedir. Bununla birlikte kendi sınırları dahilinde hayatını sürdüren yarım milyonu aşkın Arnavut'un varlığını sistematik olarak reddeden Yunanlı yöneticiler, Kosova'nın bağımsız olmasıyla Yunanistan'da bulunan Arnavutların da hak talep edebileceğinden endişelenmektedir. Nitekim Kosova krizi çerçevesinde "Büyük Arnavutluk" gerginliği Yunanistan'da gündemolma özelliğini hep korumaktadır[367] Yunanistan açısından Balkanlardaki Müslüman yapılanma ve Türkiye çok ciddi bir tehdittir. Yunanistan, kendisiyle problemli olan Arnavutluk, Bosna ve Makedonya ile iletişimini ilerleten ve bu durumda da ABD'den destek alan Türkiye'nin toparlayabileceği "İslam Ekseni"ne karşın, Sırbistan ve Rusya'nın oluşturduğu bir "Ortodoks Ekseni" kurma gayretindedir.[368] Yunanistan; Slav Ortodoks tesanütü vasıtası ile Avrupayla irtibatını Sırbistan üzerinden güvende tutmak, bölgede yaşayan Arnavut etkenini mümkün olduğunca sonlandırmak ve Balkanlardaki politik otoritesini artırmak istemektedir.[369]

4.2. Kosova'nın Bağımsızlık İlanı Sonrası Yaşanan Gelişmeler

Kosova Meclisi bağımsızlığını ilan etmesinin ardından, yeni Kosova Cumhuriyeti Anayasası'nı 9 Nisan 2008 tarihinde onaylamış ve anayasa 15 Haziran 2008 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Yeni anayasaya göre Kosova'nın özyönetim

---

[366] Akman, 2006: 196.

[367] Erhan. Turbedar. **Kosova Düğümü Çözülüyor mu?**, http://www.bosnakforum.com/index.php?topic=598.0 (07.07.2015).

[368] Akman, 2006: 197.

[369] İsmet Miftari, Kosova'da ki Gelişmelerin Bölgesel Siyasete Etkileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Harp Akademileri Komutanlığı, 2007. s. 89.

anayasası yapısıyla aynı kalacak UNMİK'e ithafen yapılan bütün faaliyetler, yasalar ve aksiyonlar artık Kosova Cumhuriyetine yönelik yapılacaktır. Yeni anayasanın Ahtisaari Paketi'nin 3. Maddesince; Ademi merkeziyetçilik hükümleri, Kosova İstihbarat servisi ve Dışişleri Bakanlığının inşaa edilmesi ile salahiyeti maddelere eklenmiştir.[370]

Bağımsızlık ilanının ardından Kosova ulusal güçlerin gözetiminde özgürlük sürecine girmiştir. O güne dek yasama ve yürütme yetkisini kendi bünyesinde barındıran UNMİK artık bütün yetkileri Kosova Cumhuriyeti'nin meclisine devretmiştir. Artık Kosova Cumhuriyeti ulusal alanda egemen ve özgür bir devlet olduğunu duyurmuş ve çoğu devlet tarafından böyle tanınmıştır. Kosova'daki yabancı devletlerin ofisleri koordinasyon statüsündeyken ofislerini daha sonra Büyükelçilik seviyesine taşımışlardır. Dışişleri bakanlığının kurulmasıyla birlikte Kosova ilk olarak dünyanın belirli bölgelerinde büyükelçilik açmaya karar vermiş ve bu kararı uygulamaya koymuştur. Kosova öncelikle Arnavutluk, Almanya, ABD, İsviçre ve Türkiye'de büyükelçiliklerini açmış ve dünyadaki diğer ülkeler tarafında tanınma eylemi de göstermiştir.

Kosova'nın bağımsızlık ilanından sonra UNMİK ülkede durmayı sürdürmüş ama görevi ve yapısında değişiklikler yapılmıştır. BM'nin uluslararası mecburiyetleri kısıtlanarak tesirli operasyonel denetlemelerle sınırlandırılmıştır. UNMİK daha sonraki dönemde Kosova'da şu işlevlerden sorumlu olacaktır:

Gözlem ve raporlama;

Kolaylaştırma, gerektiği zaman Kosova'nın uluslararası yükümlülüklerinin yerine getirilmesine yardımcı olmak;

Priştine ve Belgrad iletişimini tehsil etme ve endişelerin yok edilmesi.[371]

26 Kasım 2008 tarihinde BM Güvenlik Konseyi Başkanlığı, Kosova'da bir Avrupa Birliği Kosova Hukuk Misyonu (EULEX) oluşturulması hususunda karara varmıştır. Bu kuruluşu hem Sırbistan'da hem de Kosova'nın kuzey bölgesinde yaşayan

[370] 15.07.2008, unmik report , prg 4
[371] 12.06.2008, unmik report, prg 16

Sırplar onaylamıştır. Kurumun vazifesi savaş kabahatlilerini ve bölgede gerçekleşebilecek uyuşturucu, rüşvet, kriminel gibi suç başlıklarını araştırmak ve sorunlara çözüm getirerek Kosova hukukuna destek olmaktır. Kosova'nın bağımsızlık ilanı ve az zamanda dünya ülkelerinin çoğu tarafından tanınmasının ardından Sırbistan harekete geçerek bağımsızlığı uluslararası mahkemeye intikal ettirmiştir. Uluslararası mahkeme yönetmeliğinin herhangi bir yaptırımı olmamasına karşın Sırbistan bunu uluslararası çerçevede Kosova'ya karşı lobi eylemlerinde kullanmak amacıyla mahkemeye gitmiştir. Ancak 22 Temmuz 2010 tarihinde uluslararası mahkemenin 'Kosova'nın tek yönlü özgürlüğünü duyurması Kosova özyönetim geçici kuruluşları penceresinde uluslararası hukuka aykırı mıdır?' sorusu hakkında görüşünü beyan etmesi ve bağımsızlığını duyurması uluslararası hukuku çiğnememektedir kararına varılmıştır.

Bağımsızlığını ilan eden PDK – LDK yönetimi Kosova tarihine geçti fakat bu tek baaşına koalisyonun ömrünü uzatamadı ve koalisyon dağıldı. Bunun sonucu olarak 12 Aralık 2010 tarihinde erken seçim kararı alındı. Daha öncesinde seçim çağrılarını yapma görevi UNMİK özel temsilcisine aitken bağımsızlık ilanından sonra çağrıları Kosova Cumhurbaşkanı Fatmir Seydiu yapmıştı. Bu oylamaların en büyük özelliği, hazırlık ve sayımların tamamiyle Kosova Merkez Yüksek Seçim kurulu tarafından yapılması olmuştur. AGİT gözlemci sıfatı altında seçimlere katılmasına karşın sadece seçim sürecinde rapor tutma görevini yapmıştır. Seçimlerin sonucunda LDK yüzde 24,7, PDK yüzde 32, AAK yüzde 11,2, VETEVENDOSYE yüzde 12,6 ve AKR yüzde 7,3 civarında oy oranına ulaşmıştır. Bu oranlara bakarak 120 koltuklu meclisin dağılımı şu şekilde olmuştur: PDK 34 aday, LDK 27 aday, VV 14 aday ve AKR 8, Türk partisinden 3 ve diğer Boşnak, Rum, Sırp ve Aşgali azınlıklar aday olmuştur. Hükümeti kurma vazifesi PDK'ya bırakılmadı, öteki muhalefet partiler LDK, AAK ve VV hükümete ortak olmayı reddettiler ve sonuç olarak PDK, AKR partisi ve azınlıkların diğer partileriyle beraber meclisteki 64 koltuğa ulaşarak yönetimi kurdu. Hükümetin oluşturulmasının ardından Cumhurbaşkanı olan Fatmir Seydiu'nun zamanı dolmuş iki kez peşpeşe Cumhurbaşkanlığı görevi yapmış olan Seydiu'nun bir kere daha aday olma hakkı da kalmamıştır. Cumhurbaşkanı adayı olan AKR partisinin lideri ve tanınmış bir iş adamı olan Behcet Pacolli seçilmiştir.

Pacoli'nin bu göreve gelebilmesi için ilk iki turda üç oranında iki oyla çoğunluğun kanaatini alması gerekiyordu. Bu oy oranına ulaşamayan Pacolli üçüncü turda 62 oy alarak salt çoğunlukla lider olabildi fakat bu oturumu VV ve öteki muhalif partiler protesto ederek oturuma katılmamışlardır. Cumhurbaşkanının belirlenmesinin ardından muhalif partiler seçimin anayasaya aykırı ve şaibeli olduğu gerekçesi ile anayasa mahkemesine şikayette bulundu. Akabinde 30 Mart 2011 günü anayasa mahkemesi 'Yeterli çoğunluğa ulaşılamaması ve ikinci adayında bulunmaması sebebiyle seçimin anayasaya uymadığına' karar verdi. Bu yüzden beliren siyasi krizin ardından iktidar ve muhalefet partisi olan LDK ve Pacolli'nin partisi AKR ulusal toplumun sert tepkiler koymasıyla oturup anlaştı. Bu anlaşmaya bakıldığında PDK iktidar partisi oylama reformu yapacak muhalefet parti LDK'da yeni reisicumhurun seçilmesine yardım edecekti. Bunun üstüne Başbakan Thaçi, muhalefet partisi LDK lideri İsa Mustafa ve AKR partisi başkanı Behcet Pacolli; Kosova Polis Müdürü olan Atifete Yahyaga'nın reisicumhur adaylığı konusunda anlaştı. Yahyaga 101 kişinin katılımıyla düzenlenen oturumda 80 oy alarak cumhurbaşkanı seçildi.[372]

Cumhurbaşkanı olduktan ve hükümeti kurduktan sonra siyasal buhran aşılmış ve uluslararası alanda kabul görmeler gelmeye devam etmiştir. Bunun yanısıra Kosova devlet olarak Dünya Bankası ve IMF'ye üye olmuştur.

Kosova bağımsızlığdan ve iç sistemini kurduktan sonra AB Belgrada Kosova hususunda baskıcı tavrını sürürmüş ve sonuç olarak Priştine ve Belgrad toplantıları AB kontrolünde 8 Mart 2011 tarihinde başlamıştır. İlk üç müzakere 8– 9–28 Mart ile 15 Nisan 2011 tarihleri arasında devam etmiştir. İlk görüşmelerde taraflar sivillerin günlük yaşantısını ilgilendiren hususlardan başlamayı kabul etmiştir.[373] Kosova'nın özgürlüğünü ilan etmesi ve yüzü aşkın devlet tarafından kabullenilmesine karşın Sırbistan'ın vetosu yüzünden bölgesel görüşmelere katılamıyordu. Bu sebeple 22 – 24 Şubat 2012 tarihleri arasında Brüksel'de süren Priştine – Belgrad görüşmeleri sonucunda bir asgari müşterek bulunarak Kosova'nın bölgesel anlaşma toplantılarına iştirak edebilmesi için zenginleştirilmiş bir anlaşma imzalandı. Bu anlaşmanın

[372] 03.05.2013, unmik report, prg 3-5-6-7
[373] 03.05.2013, unmik report, prg 13

kurallarına göre Kosova ulusal alanda, sözleşmelerde v.s. dipnot kullanacaktı. Dipnotun açılımı ise şu şekilde olacaktı 'Bu statü seviyesine, BM Güvenlik Konseyi 1244 (1999) ve Kosova Bağımsızlığı ile alakalı uluslararası mahkemenin aldığı karara uygundur' uyarısı dipnotun izahı olacaktır. Bu anlaşmayla birlikte Kosova, uluslararası anlaşma ve sözleşmeleri devlet olarak imzalayabilecektir.[374] Ahtisaari Paketine göre belirli bir dönem denetimli özgürlük tanınan Kosova'nın 10 Eylül 2012 tarihinde denetimli özgürlük süreci son bulmuştur. Kosova Meclisi toplanmış bu tarihte meşru süreçten "Kosova denetimli bağımsızlık" maddesi çıkarılmıştır.[375]

19 Nisan 2013 tarihli görüşmelerde 'ilişkilerin normal seyirde olması yönetim hedefleri ilk anlaşması' isimli bir anlaşmaya imza attılar. 3 Kasım yerel seçimi Kosova'da gerçekleştirildi. Bu oylamaların ana fikri değişim üzerineydi. Bu ana fikir artık sivillerin değişim talep ettiğinin ve var olan siyasal yapıyı beğenmediğinin en önemli deliliydi. Ancak seçimlerin iptal edilmesiyle seçimin 17 Kasım 2013 tarihinde yeniden yapılmasına karar verildi. 17 Kasım 2013 tarihinde güvenliğe verilen önem arttırılarak tekrar seçim gerçekleştirildi ve tamamlandı. Seçim bitiminde Sırbistan'ın destek verdiği oluşumun birçok belediyeyi alması beraberinde kaygıları da getirmiştir. Kazanılan belediyelerde Belgrad'ın önemli derecede otoritesinin olacağı ve Kosova kurumlarına uyum sağlamasında büyük sorunlar olduğu görülmektedir. Bu belediyelerin başkanları Kosova Cumhuriyetini kabul etmediklerini bu sebeple Kosova anayasasına uygun olan Belediye başkanlığı yeminini etmeyeceklerini belirtmişlerdir. Yemin etmemeleri durumunda Belediye başkanlıkları iptal edilecektir. Bu durum ciddi bir sorun olarak devam etmektedir. Aynı durumda Sırp belediyeler birliğinin oluşturulması ve Belgrad'ın destek verdiği oluşumun birçok Sırp belediyesini kazanması Kosova içinde Bosna'da mevcut olan 'Republika Sırpska'gibi benzer bir yapının Kosova'da da belirme tehlikesi olasılığını gündeme getirmiştir.

2013 Nisan'ında Sırbistanla ilişkileri düzeltme adına gerçekleştirilen antlaşmanın, Kosova sivillerinin ülkenin statü seviyesine yönelik endişelerinin şimdilik az da olsa giderildiği görünüyor. Kosova'da 9 Haziran 2014 tarihinde

[374] 27.04.2012, unmik report, prg 13
[375] 08.11.2012, unmik report, prg 19

düzenlenen parlamento seçimleri gerçekleştirildi. Kosova'daki seçimin sonuçları ülkenin siyaset aritmetiğini değiştirdiği söylenebilir. İlk çıkan sonuçlara göre oy oranları LDK yüzde 24,8, PDK yüzde 29.62, AAK yüzde 9.16, VV yüzde 13.03, NISMA yüzde 5.09 ve AKR yüzde 4.48 çıktı. Seçimlere katılan sayısının yüzde 43 civarı bir oranla çok az olması ekonomik krizlerle mücadele eden Kosova'lı halkın siyasete duyduğu güven probleminin sürdüğüne ve siyasi partilerin bu önyargıyı değiştirebileceğine dair ümitlerinin azaldığına işaret etmektedir.[376]

4.3. Kosova'nın Türkiye İle İlişkileri

Balkanlar, Türkiye'nin dış siyaseti açısından da özel bir önem taşımaktadır. Bu durumun sebebi, Türkiye'nin bir kısmının Balkanlar'da olmasıdır. Bu dairede, Balkanlar'da istikrar ve barışın güvence altına alınması Türkiye açısından önem arz eden bir konudur. Bununla birlikte Balkanlar, Türkiye için Avrupa'ya aralanan kapıdır. Türkiye ve öteki Balkan ülkelerinin halkları arasında özel akrabalık bağları bulunmaktadır.[377].

Türkiye Yugoslavya'nın dağılma dönemi süresince ülkenin toprak birliğinden yana bir tutum sergilemişti. Yugoslavya'yı inşaa eden Cumhuriyetler içinde barınan Türk azınlıklar da Türkiye'nin genel politikasıyla paralel eğilimdeydi. Türkiye, öz kültürel mirasını ve bu bölgede hayatını sürdüren soydaşlarını güvende tutmak adına, bölgede daha çok ön plana çıkmak zorundaydı.[378] Yugoslavya'nın parçalanması esnasında Bosna-Hersek'in bağımsız olmasına destek olmuş, Sırpların vahşetini tüm dünyaya duyurmada önemli bir rol almıştır. NATO ve BM gözetiminde çözüm bulunması için emek harcamıştır. Yugoslavya'nın parçalanmasının ardından Bosna-Hersek ve Makedonya ile birçok antlaşmalara imza atarak müttefik konumuna gelmiştir. Bu antlaşmalar yardımıyla Balkanlarda Türk etkisi tesir etmeye başlamıştı.

---

[376] Kosova seçimleri. setav.org/tr. (20,07,2015)

[377] Coşkun Şenyuva. Balkanlardaki Gelişmeler ve Türkiye'ye Etkileri ile Balkanlar Türkiye Otoyol Projesi, Harp Akademileri Komutanlığı (HAK) Yayını, (Mayıs) 1999, s. 183.

[378] Kenar, 2005: 500.

Balkanlarda Yunanistan ve Sırbistan dışında kalan diğer ülkeler Türkiye ile sıcak ilişkiler geliştirmişlerdir. Türkiye, NATO müdahalesini Kosova savaşı sırasında desteklemiştir.

Kosova'nın tekrar oluşturulması eylemlerinde de etkin bir rol üstlenmişti. Fakat Türkiye, Yugoslavya'nın parçalanma döneminin başladığı süreçte ve NATO operasyonları esnasında Sırbistan'ın toprak birliği taraftarı olduğunu söylemişti. Değişen ulusal dengeler sonucunda Kosova'nın özgürlüğünü desteklemeye başlamıştır. Savaş bitiminde çoğu Kosovalı Arnavut Türkiye'de iş imkanı ve eğitim olanağı bulmuştur. KFOR bünyesinde bulunan Türk askerleri de bölge halkı tarafından benimsenmiştir. Kosova ve Türkiye arasında süren ekonomik ve siyasi ilişkiler bu ülkeleri daha da yakınlaştırmıştır. Bu sıcak ilişkiler Bosna-Hersek, Makedonya ve Arnavutluk'la da ilerleyince Yunanistan ve Sırbistan kaygılanmaya başlamıştı. Yunanistan Balkanlarda lider ülke olmak istiyordu. Sırbistan'a gelirsek Türkiye'nin Balkanlarda dini ve siyasal anlamda etkisini yaymayı hedefleyerek kendi toprak birliğini tehdit altına aldığını düşündüğünden Türkiye'nin bölgeyle olan ilişkilerinde hassasiyet duymaktadır. Türkiye'nin Arnavut ve Boşnaklara destek olmaları Sırp hükümetinin Türk karşıtı stratejiler yürütmesine neden olmaktadır.[379] Türkiye 17 Şubat 2008 tarihinde bağımsızlaşan Kosova'yı ABD'den sonra tanımış ilk ülkedir. Kosova'nın bağımsız olması Balkan politikasına güç kazandırmaktadır. Çünkü Balkanlarda Türkiye yandaşı ülkelerin sayısı artmaktadır. Türkiye Kosova'yı tanımakla yeni bir müttefik edinmiştir. Kosova lideri Haşim Taçi, Türkiye'nin Kosova'yı tanıma durumunun Kosova için ciddi bir önemi olduğunu açıklamıştı.[380]

Türkiye'ye pek cazip gelmeyen şey ise Kosova ile Güney Doğu'nun karşılaştırılması ve bu kıyaslanmanın doğurabileceği sonuçlardır. Ancak Kosova ile Türkiye'nin Güneydoğusu asla kıyaslanamaz. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti hiç etnik temizlik yapmamıştır. Ayrıca Güneydoğuda yaşayan halk güç uygulanarak farklı

---

[379] Şule Kut. Türkiye'nin Balkanlar Politikası, Türkiye'nin Yeni Dünyası: Türk Dış Politikası'nın Değişen Dinamikleri, Alfa Yayınları, Bursa, 2002:120-121

[380] Balkan Günlüğü Gazetesi, 17 Şubat 2008: 10

ülkelere göç etmeye zorlanmamıştır.[381] Türk dış siyasetinin yıllarca gündeminde olan Kıbrıs, Kosova'yla iletişim kurulabilecek belki de en önemli bölgeydi. Kosova'nın bağımsız olmasının tanındığı düşünülürse, KKTC için BM'den rezillik ile son bulan Annan Planı'ndan daha adaletli yaklaşımlar gelmesi beklenebilir ve Türk cephesi bu yönde çalışmalar başlatarak BM'yi yönlendirebilir. KKTC'de devam eden bir çatışma ortamı olmaması ulusal toplumu bir şeyler yapma konusunda isteksizleştirse bile, Kıbrıs'ta Türk mevcudiyetinin legal dayanaklarının ortaya konması şartıyla, KKTC'yi kapsayan bir açılım sağlanabilir.[382] Türkiye ile ABD arasında geçen yoğun ve sıcak ilişki etkisini Balkanlar'da göstermiştir. Balkanlar'da beliren yeni devletlerin Türkiye yoluyla ABD'ye ulaşma hedefleri, ABD'nin de Türkiye ile Balkanlar arasında olan ortak tarihsel, kültürel ve dinsel bağları baz alarak bu topraklarda ön plana çıkmak istemesi, Türkiye ile ABD'yi, Balkanlar'da birbirine yakınlaştırmıştır[383]

Türkiye'nin Dışişleri Bakanı olan Ali Babacan 13 Ocak 2009 tarihinde Kosova Meclisinde gerçekleştirdiği konuşmasında Türk halkı ve Arnavutlar'ın geçmişten gelen sıkı bağlarının olduğunu, bu iki halkın tarihi ve kültürünün ortak olduğunu vurgulamıştı. Türklerin dış politikadaki önceliğinin Balkanlarda istikrar ve barışın sağlanması olduğunu söylemişti. Birden çok düşünce akımının etkisinde kalan bölgede özgürlüğün dünyanın gözleri önünde yaşanan dramın sonucunda kaçınılmaz olduğunu belirtmişti. Kosova'nın barışçıl politikasına Türkiye'nin destek verdiğini bunun sonucu olarakta sınır komşuları ve dünya nezdinde Kosova'nın saygınlık kazanacağına inandıklarını, Kosova ve diğer Balkan ülkelerinin AB'ye üye olmalarına destek verdiklerini ve bu sayede bölgenin istikrara ulaşabileceğini, Türkiye ile Kosova arasında gelişecek siyasi, ekonomik ve toplumsal ilişkilerin iyileştirileeğini belirtmişti. Bu ziyaret sırasında iki ülke kendi aralarında iki önemli anlaşmaya imza atmıştı. İlki iki ülkenin işbirliği stratejilerini arttırmaya yönelikti, ikincisi ise iki ülkenin de vatandaşlarının Türkiye ve Kosova'yı vizesiz kolaylıkla ziyaret etmelerini sağlayacak

[381] Tılıç, 1999: 154-158

[382] <http://www.globalstrateji.org/TUR/Icerik.ASP?ID=323>, (01.04.2015)

[383] Şule Kut. Türk Dış Politikasının Analizi, Der. Faruk Sönmezoğlu, Der Yayınları, İstanbul, 2004: 586-590

Vize Muafiyeti anlaşmasıdır.[384] 28 Ağustos 2008 tarihinde Kosova, Türkiye'de büyükelçiliğini açmış bulunmaktadır. Büyükelçilik binası hususunda Türkiye Kosova'ya destek olmuştur. Kosova Büyükelçiliği görevine ise Bekim Seydiyu atanmıştır. 18-19 Ekim 2012 tarihlerinde Balkan savaşlarının yüzüncü yıl dönümü sebebiyle İstanbul'da düzenlenen "Balkan Savaşlarından Balkan Barışı'na" isimli ulusal konferansa Kosova Dışişleri Bakan Yardımcısı Petrit Selimi iştirak etmiştir. Maliye Bakanı olan Mehmet Şimşek, Kosova'nın "gözetimli bağımsızlığına" son veren toplantılara gitmek için 9-11 Eylül 2012 tarihleri arasında Kosova'yı ziyaret etmiştir. Başbakan Yardımcısı görevindeki Bekir Bozdağ ise Sultan Murad'ı anma programında bulunmak ve TİKA'nın sürdürmekte olduğu birçok projenin açılış ve tanıtımlarını yapmak için 10-12 Ağustos 2012 tarihleri arasında Kosova'ya ziyarette bulunmuştur. Dışişleri Bakan Yardımcısı aynı zamanda Büyükelçi Naci Koru ise 2-5 Ağustos 2012 tarihleri arasında Kosova'ya ziyarette bulunmuştur. Bu ziyaretler vesilesiyle "Diplomasi Akademimiz ile Kosova Dışişleri Bakanlığı Diplomatik Akademisi Arasında İşbirliğine İlişkin Mutabakat Muhtırası"na imza atılmıştır.[385] Kosova'nın Dışişleri Bakanı Enver Hoxhaj, her yıl düzenlenen Şeb-i Arus törenleri dolayısı ile 16-18 Aralık 2012 tarihleri arasında Ankara ve Konya'yı ziyaret etmiştir. Bakan Hoxhaj, ziyareti sayesinde Sayın Bakanımızla da görüşebilmiştir.[386] Resmi verilere göre nüfusu yaklaşık 19 bin olan soydaşlarımız, bu iki ülke için önemli bir köprü görevi görmektedir. Soydaşlarımız, Kosova'nın kültürel, sosyal, ekonomik ve siyasi alanlarına aktif bir şekilde katkı sağlamaktadırlar.[387] Kosova, Türk Toplumu'nun yoğun bir şekilde yaşadığı Prizren'de muvazzaf Başkonsolosluğumuz da 1 Eylül 2015 tarihinde faaliyete geçmiş olmakla birlikte Türkiye, Kosova'da Başkonsolosluk açan ilk ülke olmuştur. Kosova Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Hashim Thaçi, 18-21 Şubat 2015 tarihlerinde ülkemize resmi ziyarette bulunmuştur. Thaçi, ziyaret kapsamında Sayın Bakanımızla baş başa ve heyetler arası görüşmelerde bir araya gelmiş, ayrıca, Sayın Cumhurbaşkanımız, Sayın TBMM

384 http://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-kosova-meclisi-genel-kurulu_nda-yapmis-olduklarikonusma. tr.mfa, 20.01.2015

385 Dış İşleri Bakanlığı.2016.
386 Dış İşleri Bakanlığı 2016.
387 Dış İşleri Bakanlığı 2016.

Başkanımız ve Sayın Başbakanımız tarafından da kabul edilmiştir. Hashim Thaçi, 23-24 Nisan 2015 tarihleri arasında düzenlenmiş olan Çanakkale Kara Savaşlarının Yüzüncü Yıldönümü etkinliklerine de iştirak etmiştir. Hashim Thaçi, son olarak 5 Kasım 2015 tarihinde Ankara'ya bir çalışma ziyaretinde bulunmuştur.

Ülkemizin 2012 senesinde Kosova'ya yaptığı mal satışı 199,5 milyon Euro, bu ülkeden aldığı mal ise 7 milyon Euro civarındadır. Ülkemizin Kosova'dan ithal ettiği başlıca ürünler; kauçuk, kauçuktan üretilen eşya ve ham deridir. Kosova ise ülkemizden başlıca tekstil ve gıda ürünleri gibi çeşitli ürün gruplarını satın almaktadır.[388] Son dönemlerde, belediyeler, iş adamları, valilikler, üniversiteler ve sivil toplum örgütleri arasında temaslar çoğalarak devam etmektedir. Kosova'da sigorta, altyapı, bankacılık gibi çoğu alanda Türklerin yatırımları mevcuttur. Maliye Bakanımız Sayın Mehmet Şimşek'in 10-11 Eylül 2012 tarihlerinde Kosova'ya gerçekleştirdiği ziyaret esnasında bu ülkeler "İki Ülke Arasındaki Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması"nı imzalamıştır. Bu anlaşmayla Kosova'ya yapılan yatırımları arttırmak hedeflenmiştir. [389]

Kosova'yla ülkemiz arasında imzalanan anlaşmalar çerçevesinde eğitim ve kültür alanında başlayan işbirliğimiz 2008 senesinden günümüze artarak sürmektedir.[390] Kosova'da kültürel mirası korumak için, TİKA vasıtasıyla, başta Fatih Cami, Sultan Murat Türbesi ve Sinan Paşa Cami olarak, birçok eserin restorasyonu bitirilmiştir.[391] Kosova'da bulunan Yunus Emre Türk Kültür Merkezleri (YETKM) Bakanımızın 2011 yılının Ağustos ayında düzenlenen Kosova ziyareti esnasında Prizren ve Priştine'de açılmıştır. İpek'te de 2012 senesinde YETKM aktifleşmiştir. İstanbul Bayrampaşa'da 23 Şubat 2013 tarihinde Kosova Kültür Merkezi aktif hale gelmiştir. [392] Ziraat Bankası Priştine Şubesi ise 8 Haziran 2015 tarihinde faaliyete geçmiştir.

[388] Dış İşleri Bakanlığı 2016.
[389] Dış İşleri Bakanlığı, 2016.
[390] Dış İşleri Bakanlığı, 2016.
[391] Dış İşleri Bakanlığı, 2016.
[392] Dış İşleri Bakanlığı, 2016.

SONUÇ

Balkanlar dünyanın etnik köken açısından en karmaşık bölgelerinden biri olduğu için buralarda varlığını devam ettiren her etnik köken, üstünde barındığı toprakların kendisine ait olduğunu savunmakta ve bu tezlerini tarihi bulgu ve kanıtlarla desteklemeye çalışmaktadır. Balkanlar aynı zamanda Avrupa'ya giden yol, Orta Doğu bölgesinin batısı, Avrupa'nın ise güney doğusudur. Balkanları elinde tutan, dolaylı yoldan enerji geçişini, Avrupa'ya varan yolları ve Orta Doğu'yu etkisi altında tutabilir ya da kontrol edebilir. Kosova ise bu bölgenin tam ortasında duran ve askeri bakımdan da düşünüldüğünde son derece etkili bir noktadadır. Başka bir deyimle Kosova'ya hükmeden Balkanlara hakim olur diyebiliriz.

Yugoslavya, Soğuk Savaş süresince kapitalist bloğun önderi sayılan devletlerce doğu bloğuna yönelik kullanılmıştır. Bu süreçte Tito'nun karizmatik siyasal kişiliğiyle, bağlantısızlar hareketinin lideri olan ve Batı'dan ekonomik destek alan Yugoslavya, içerde gelişen milliyetçilik hareketlerini verilen otonom imtiyazlarla dizginlemeye çalışmıştır. Tito'nun vefatı ve Doğu Bloğu'nun dağılmaya başlamasını takiben, Yugoslavya'da milliyetçi akımlar tekrar tırmanmış, Birinci Yugoslavya döneminde devlette ayrıcalıklı unsur olan Sırplar, kendilerini federasyonun asıl sahibi sanmaya başlamış ve öteki cumhuriyetler üstünde hâkimiyet çabasına girişmişlerdir. Bu yaşananlar hassas dengelere dayanan Yugoslavya'nın temelini sarsmış ve parçalanmaya giden dönemin önü açılmıştır. Tito dönemi sonrasında Yugoslav idari sınıfı ülkeyi ayakta tutmak için rahatlık vermek yerine, mikro milliyetçiliklerin fitillerini ateşlemiştir. Yugoslavya içinde vuku bulan etnik gerginliklerde Kosova'nın önemli bir özelliği vardır. Nüfusunun neredeyse %90'ını Arnavutların oluşturduğu ve Yugoslavya'nın gelişmemiş kesimlerinden biri olan Kosova'da, Yugoslav ekonomisinin içine düştüğü çıkmazlar Yugoslavya'nın öteki cumhuriyetlerinden daha çok hissedilmiştir. 1981 senesinde bu topraklarda baş gösteren huzursuzluklar çeşitli boyutlar halinde günümüze kadar gelmiş ve Kosova krizi Yugoslavya'nın bölünmesini tetikleyen bir etki yaratmıştır. Tito sonrasında Yugoslavya'da ilk

defa Kosova'da açıkça beliren etnik gerginlikler, sonrasında farklı cumhuriyetlerde de görülmeye başlamış ve nihai olarak dağılmaya yol açmıştır.

Kosova Sorunu'nun kökünde, bu bölgenin Balkanlardaki iki önemli milliyetçi projenin sürtüşme alanı olması yer almaktadır. Kosova, bir taraftan Arnavut ve Sırpların ulusal bilinçlerinde odak noktayı işgal ederken, diğer taraftan da "Büyük Sırbistan" ve "Büyük Arnavutluk" hülyalarının vazgeçilmez unsuru olmuştur. Ulusal toplum da, Kosova probleminin Balkanlardaki daha büyük "Arnavut Sorunu"nun yapışık ikizi olduğunun bilincindedir.[393] Varlığını Balkanlarda sürdüren neredeyse çoğu etnik topluluğun kendi büyük devletlerini kurma hedefleri vardır. Fakat Arnavutların Balkanların farklı ülkelerine yerleşmiş olmaları ve bu ülkelerde siyasi olarak örgütlenerek siyasal isteklerde bulunabilen toplumsal yapıları ile farklı ülkelerde bulunan kuvvetli lobileri onları öteki etnik gruplardan ayırmaktadır. Kosova'da Sırbistan idaresinin demokratik olmayan yöntemleri ve Arnavut halkına karşı uygulanan güç sebebiyle çıkan karmaşanın Avrupalı Devletlerce çözülememesi, ABD'ye bu topraklara yerleşmek için gerekli fırsatı vermiştir.

Soğuk Savaşın sona ermesinin ardından kendini askeri ve siyasi anlamda rakipsiz gören ABD, Avrupa kıtasında kendine yeni bir yer elde ederek Rusya'yı ve AB'yi idare edebilmek, Hazar Havzasından batı yönünde uzanan enerji kaynaklarının güvenliğini sağlayabilme amacıyla NATO'nun öncüsü olmak suretiyle Kosova operasyonunu düzenlemiştir. ABD, NATO aracılığı ile oluşturduğu ortamla Kosova'daki devlet kurumlarının gelişimini sağlamış ve şartlar olgunlaştığında da Kosova'nın özgürlük ilanını tanıyan ilk ulus olmuştur. Avrupa Birliği Kosova'nın bağımsızlık ilanını tanıma hususunda kendi içinde kararsızlık göstersede, genel anlamda Rusya'ya karşı ABD'nin yanında bir görüntü sergilemişlerdir.

Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmesi, Rusya ve ABD'yi siyasi anlamda karşı karşıya getirmiştir. Kosova'nın bağımsızlığına Rusya'nın karşı çıkmasının ana nedeni, tek kutuplu dünya sistemine karşı olması ve ABD'nin, NATO aracılığı ile kendini

---

[393] Şule Kut. "Kosova: Milliyetçiliğin Kördüğümü", Foreing Policy, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayını, Güz 1998, s. 53–64.

çevrelemesini tehdit unsuru olarak görmesidir. Rusya, Batı'nın çıkarlarına uygun küçük ama bağımsız devletler oluşturmasına kendi içinde gelişen etnik hareketler yüzünden karşıdır ve bu hususta evrensel ölçülerin dikkate alınmasını talep etmektedir. Bugün Rusya'da kuvvetli ve otoriter bir idari yapı bulunması nedeniyle ayrılıkçı hareketlerin sesi gür çıkamıyor olsa da, geleceğin neyle karşılaştıracağı belli değildir. Kosova emsalinin kendi içinde gelişen ayrılıkçı eylemlere örnek teşkil etmesinden çekinen Rusya, Uygur-Sincan Özerk Bölgesi sebebiyle aynı kaygıları taşıyan Çin'le bu hususta işbirliği yapmakta ve Kosova'yı bağımsız olarak tanımamaktadır. BM Güvenlik Konseyi'nin daimi azası olan Çin ve Rusya, Kosova'nın bağımsızlık ilanını tanımamayı sürdürdüğü müddetçe, Kosova BM üyesi olma vasfını kazanamayacaktır. Kosova Balkanlardaki ikinci Arnavut devletidir. Bağımsızlığı izleyen süreçte Kosova'nın ne kadar özgür olacağı konuşulmaya başlanmıştır. Kosova'nın bağımsızlığına sahip olması Kosova meselesine çözüm olmamış, hatta aksine Balkan coğrafyasında yaşanan etnik sorunları daha da karmaşık bir hale getirmiştir. Dünyada ayrılıkçı etnik eylemlerin yoğunluğu ve doğurduğu sonuçlar incelendiğinde, self determinasyon hakkında evrensel hukuk mevzuatının bu günün koşullarına uygun şekilde ifade edilmesi için, BM üyesi olan devletlerin ivedilikle meseleyi görüşüp karara bağlamaları gerektiği ortaya çıkmıştır.

Balkanlardaki önemli otoritelerden biri olan Türkiye açısından Kosova'nın bağımsız olmasının artı ve eksileriyle bir kaç sonucu vardır. Önceki dönemlerde Balkanlarda etkisi büyük olan Türkiye açısından bu bölgede yaşayan Türklerin çok önemli olmasının yanında, stratejik politikaları olan bu topraklarda böyle özgür bir ülke olması gereklidir. KKTC hususunda Kosova'nın bağımsız olmasından Türkiye'nin beklentileri olabilir. KKTC'nin de tanınması için yol katetmeyi planlamaktadır. Kosova'nın bağımsız olmasının Kuzey Kıbrıs haricinde çoğu bölge üzerinde de etkileri olmuştur ve olmaya devam edecektir. Dağlık Karabağ, Kuzey Irak, Abhazya, Transdinyester, Güney Osetya, Bosna'da bulunan Sırp Cumhuriyeti gibi bölgelerde, Kosova'ya bağımsızlık hakkının tanınmasından sonra birtakım hareketlenmeler meydana gelmeye

başlamıştır. Bu bölgelerin gelecekleriyle alakalı özellikle Rusya ve ABD arasında çok ciddi bir çatışma vardır. Bu ülkeler, bazı ayrılıkçı bölgelere destek olarak, bazılarınaysa karşı durarak, dünya gündemini meşgul etmeye devam etmektedirler. Ama, evrensel iletişimde istikrarın devamlılığı için, karşılıklı, tek taraflı tanımalar serisinden ve akabinde Doğu-Batı ilişkilerine zarar verecek tutumlardan kaçınmak ve 1991 yılından beri durmaksızın artan ayrılıkçı düşünceler hakkında ortak bir tavır sergilemeye başlamak gereklidir.

Sırbistan'ın toplantılar sürerken teklif ettiği rahat otonom yapıyı kabul etmeyen Kosova, Batı'nın kendine sunduğu "şartlı bağımsızlık" imtiyazını kabul etmiştir. Kosova'nın bu seçiminde kuşkusuz Sırbistan'a güvenmeyişinin etkisi vardır. Fakat gelinen noktada Kosova'nın AB ve BM misyonlarının izni doğrultusunda özgür olabileceği bir gerçektir. Bayrağında milli bir sembolü bulunmayan, milli marşı çok etnik kökenli yapısına uyması gereken Kosova'nın milli bir askeri ordusu da olmayacaktır.[394]

Ayrıca özgür Kosova'nın kendi sınırları içinde de bir Sırp problemi vardır. Kosova'nın bağımsızlığına dek Yugoslavya Federasyonunda oluşan tüm parçalanmalar siyasi sınırlara göre şekil almıştır. Federasyondan sıyrılan tüm devletler Yugoslavya Anayasasının kendilerine tanıdığı hakka dayanarak bağımsızlık ilanında bulunmuşlardır. Kosova meselesinde ilk kez otonom bir bölge, çoğunluğu belirleyen Arnavutluların bağımsızlık isteği, silahlı bir örgüt tarafından yürütülen savaş ve Batı'nın Kosova'nın bağımsızlık isteğine destek vermesi sonucunda bağımsızlığını duyurmuştur. Bu pencereden bakıldığında Kosova'nın bağımsızlığı bir milattır.

Kosova'nın bağımsızlığı kazanması Kosova meselesine çözüm olmamış, hatta aksine Balkan coğrafyasında yaşanan etnik sorunları daha da karmaşık bir hale getirmiştir. Balkanlarda bulunan ülkelerin geneli mozaik görüntüsü oluşturmaktadır. Soğuk Savaş'ın ardından milliyetçilik akımının sonuçlarını iyiden iyiye hissettirdiği

---

[394] Murat Yılmaz. Kosova Anayasası İlan edildi: Peki Ülkeyi Kim Yönetecek? http://www.dusuncegundem.com/content/view/736/196/ (27.07.2010).

bu bölgelerde, Kosova'nın bağımsızlığı bir başlangıç etkisi olabilir. Balkanlarda yeni bir özgürlük ilanı halinde, Batılıların ne ölçüde tepki göstereceğini tahmin etmek zordur. Dünyada ayrılıkçı etnik eylemlerin yoğunluğu ve doğurduğu sonuçlar incelendiğinde, self determinasyon hakkında evrensel hukuk mevzuatının bu günün koşullarına uygun şekilde ifade edilmesi için, BM üyesi olan devletlerin ivedilikle meseleyi görüşüp karara bağlamaları gerektiği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

AKMAN, H. (2006). Paylaşılamayan Balkanlar, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 1.Baskı. İstanbul.

ALPKAYA, G. (2002) *Eski Yugoslavya İçin Uluslararası Ceza Mahkemesi*, Ankara: Turhan Kitabevi.

ALPKAYA, G. NATO *Müdahalesi Üzerine*, http://politics.ankara.edu.tr/~alpkaya/kosova.htm 05.10.2015.

ALLEN, B. (1999) "Why Kosovo? The Anatomy and Needless War", Canadian Centre for Policy Alternatives, July.

ANASTASİJEVİC, D. (1999) "How Milosevic Won the War", İnstitate for war and Peace Reporting, May. http://www.mediamonitors.net/mosaddeq33.html, (15.04.2015).

ANDREW, B. (1977) "Yugoslavia After Tito", USA, Praeger publishers.

ANTONENKO, O. (2007) "Russia and the Deadlock over Kosovo", July.

ARI, T. ve PİRİNÇÇİ, F. (2011) Soğuk Savaş Sonrasında ABD"nin Balkan Politikası. Alternatif Politika.3,1,Mayıs

AYBET, G. (1999) ''NATO's Devloping Role in collective Security''. Ankara Ministry of reign Affairs. Center For Strategic research.

AYHAN, H. "Kosova'nın Bağımsızlığının Doğallığı", 2023 Dergisi, Atılım Yayıncılık, Sayı 83, 2008.

BABUNA, A. (1997) ''Kosova Sorunu Üzerine'', Dış Politika, Cilt VIII, say 1-2.

BABUNA, A. *"Kosova Sorunu Üzerine".* http://www.foreignpolicy.org.tr/turkish/dosyalar/ababuna_p.htm 05.10.2015.

BABUNA, A. "The Albanıans Of Kosovo And Macedonıa: Ethnıc Identıty Supersedıng Relıgıon", , (10.04.2015)

BABUNA, A. (2000) Bir Ulusun Doğuşu Geçmişten Günümüze Boşnaklar, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Çev: Hayati Torun, İstanbul.

BALLA, S. (2008). Yeni Bir Kosova'nın Doğuşu, Cilt 1, İzmir: Zeus Kitapevi.

BARBER, S. "Head of Liaison Office of the Government of Canada'', http://www.theattache.ca/AttacheVol5.pdf, (10.09.2015).

BARIŞA ÇAĞRI - Uluslararası Komisyon'un Balkanlar Hakkındaki Raporu, Önsöz: Leo Tindemans, İstanbul: Sabah Yayınları, Yayın No:60, Çağdaş Bakışlar Dizisi: 17, 1996..

BAŞ, N. (2009) Kosova Sorunu'nun Ortaya Çıkışı ve Balkanlar Üzerine Etkileri, Süleyman Demirel Üniversitesi SBE Yüksek lisans Tezi, ISPARTA.

BAUM, M.A. (2004), "How Public Opinion Constrains The Use of Force : The Case of Operations Restore Hope".Presidental Studies Quarterly,34/2

BİLANCİÇ, D. Hırvatska Moderna Povjest,Tekniçka Knjiga, Zagreb,

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER MÜLTECİLER YÜKSEK KOMİSERLİĞİ, (2001) *Dünya Mültecilerinin Durumu 2000 – İnsani Yardımın Elli Yılı*, Ankara: BMMYK Türkiye Temsilciliği.

BOOKMAN, M. (2003) "Economic Aspects of Yugslavia's Disintegration," (Raju THOMAS), Yogoslavia Unraveled, USA.

BORA, T. (1995). Milliyetçiliğin Provokasyonu, İstanbul: Birikim Yayınları, 2. Baskı. Bosna Dayanışman Grubu, Sancak ve Kosova Raporu, İstanbul, 1993.

BOZBORA, N. (2008). "Arnavut Milliyetçiliğinin Doğuşu, Gelişimi ve Günümüze Etkileri", Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, Ankara.

BRAND, M. (2003) "The Development Of Kosovo Instıtutıons And The Transıtıon Of Authorıty From Unmık To Local Self-Government", Junary.http://www.casin.ch/web/pdf/isfmarcusbrand.pdf , (16.07.2015).

BRAND M.G, (2001) "Institution-Building and Human Rights Protection in Kosovo in the Light of UNMIK Legislation".

BRANİSLAV, R. "Independent Kosovo: A Threat for the Balkan Region?", Munich Personal RePEc Archive, <http://mpra.ub.uni-muenchen.de/11722/>, (06.04.2015)

BRZEZİNSKİ, Z. ,'Büyük Satranç Tahtası' , inkılap Kitabevi, İstanbul, 2005.

BUGAJSKİ, J. "Kosova: One Year Later''. www.csis.org, (17.08.2015)

CASTELLAN, G. , (1992) 'History of The Balkans' , Columbia University Press, New York.

CHANDLER, D. (2000) Bosnia: Faking Democracy After Dayton, Pluto Press, London.

CHOMSKY, N. (1999) "The New Military Humanism: Lessons from Kosovo", Common Courage Press,

CHOMSKY, N. (2000) "Another Way for Kosovo", Le Monde Diplomatique, March.

CHOMSKY, N. (2001) "A Review of NATO's War over Kosovo'', April-May. http://www.chomsky.info/articles/200005--.htm , (21.04.2015).

CHOMSKY, N. (2001) *Batı'nın Yeni Standartları - Kosova, Doğu Timor Ve Dünyaya Hükmeden "Yeni Kuşak"*, Çeviren: Ebru Kılıç, 2. Basım, İstanbul: Everest Yayınları.

CHOMSKY, N. (2002) Yeni Askeri Hümanizm, İstanbul, Pınar Yayınları.

CLARK, W. K. "effectiveness and Determination", published in the İnternational Press, htpp://www.nato.int/Kosovo/articles/a990602a.htm, (12.03.2015).

COHEN, L. J. (1999) The Politics of Despair: "Radical Nationalism and Regime Crisis in Serbia" Simon Fraser University British Columbia.

CRNOBRNJA, M. (1996) The Yugoslav Drama, Second Edition. London, New York: I.B. Tauris Publishers.

CUBRİLOVİC, V. "The Expulsion of the Albanians Memorandum, 1937" http://www.albanianhistory.net/texts/AH1937_1.html (27.06.2015)

CUMMİNGS, S. N. (2001) Kosovo: "Perceptions of War and Its Aftermath"

ÇELİK**,** B. (2008). Dağılan Yugoslavya Sonrası Kosova ve Makedonya Türkleri, 1**.**Basım Antalya, Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-I Hukuk Yayınları.

ÇELİK, B. "Balkanlar Jeopolitiğinde Arnavutluk", http://kisi.deu.edu.tr/bilgin.celik/Tarih%20.html (11.10.2015).

ÇELİK, B. "Vesayetten bağımsızlığa mı?Kosova'nın geleceğini belirleyecek müzakere süreci yakında başlıyor", http://kisi.deu.edu.tr/bilgin.celik/Kosova.html (13.05.2015).

D'AMATO, A. "The UN Plans a Human Rights" http://jurist.law.pitt.edu/forumy/2007/03/kosovo-un-plans-human-rights-disaster.php (12.06.2015)

DANNREUTHER, R. (2002). ‘’War in Kosovo: History Development and aftermath,’’ Kosovo Perceptions of War and its aftermath, (Mary Buckley and Sally Cummings), Australian Publication.

DAVUTOĞLU, A. (2001).Stratejik Derinlik, Küre Yayınları, İstanbul.

DEAN, J. (1999) “Evaluating the Post-Cold War Policy of the United States”, International Security Issues, November.

DEDEOĞLU, B. (2003) Uluslararası Güvenlik ve Strateji, Derin Yayınları, İstanbul.

DONNELLY, J. (1999) “Relief agencies see Kosovo aid causing shortfall elsewhere”, (Christian Miller and Ann Simmons), L.A. Times, 21 Mayıs; Karen DeYoung, 26 Octomber.

DRAGNİCH, A. and Todorovich, S. “Kosovo in the New Yugoslavia’’ http://www.srpska-mreza.com/bookstore/kosovo/kosovo8.htm (11.03.2015)

EMİROGLU, H. , ‘Soğuk Savaş Sonrası Kosova Sorunu’ , Orient Yayınları, Ankara, 2006.

ERJAVEC, K. ve Volcic, Z. (2007). ‘The Kosovo Battle: Media’s Recontextualization of the Serbian Nationalistic Discourses’ *, The Harvard International Journal of Press/Politics, December*

GEÇİCİ, H. (2008) “Kosova’nın Bağımsızlığı: Balkanlar’da Çember Yuvarlak Değildir”, *Birikim Dergisi,* Sayı: 227.

GİRGİN, K. ve BİREN I. (2002). 21.Yüzyıl Perspektifinde Dünya Siyaseti, Okumuş Adam Yayıncılık. Nisan.288

GLENNY, M. (2004) “Migration Policies of Western European Governments and the Fight Against Organised Crime in See”, Journal of Southeast European and Black Sea Studies, May.

GÜNAY, B. *Kosova Meydanından Kosova Katliamına”,* http://www.prizrenliler.org/index.php?option=com_content&task=view&id=63&Itemid=43 05.10.2015.

GÜNEY, Nurşin A. (2006) Batı’nın Güvenlik Stratejileri AB - NATO - ABD, İstanbul: Bağlam Yayınları, Birinci Baskı, Kasım.

GÜRKAN, İ. (1993). ‘Jeopolitik ve Stratejik Yönleriyle Balkanlar ve Türkiye: Geçmişin Işığında Geleceğe Bakış’ , Ortadoğu ve Balkan incelemeleri Vakfı, İstanbul

HAİNE, J.-Y. (2005) AGSP ve NATO, Çeviren: Yasin Atlıoğlu, Editör: Nicole Gnesotto, İstanbul: Tasam Yayınları, İlk Basım, Ekim.

HASANİ, E. (2000). Dissolution of Yugoslavia and the case of Kosova, Political and Legal Aspects AIIS: Tirane.

HATİPOĞLU, M. "Yunanistan'ın Dış Politikası ve Balkanlar", Balkan Diplomasisi, ASAM Yayınları, Ankara, 1. Baskı, 2001.

HEDGES, C. (1999) "Serbian Town bombed by NATO Fears Effects of Toxic Chemicals", Los Angeles Times, 6 July.

HEİNEMANN-G. A. and GREBENSCHİKOV, I. (2006) 'Security governance by internationals: The case of Kosovo', International Peacekeeping, vol. 13, no. 1, March.

HİLL, H. and SALDANHA, J. M. (2001) "East Timor, Development Challenges for the World", Newest Nation.

IGNATIEFF, M. (2000), Sanal Savaş: Kosova ve Ötesi, Çev. Gürol Koca, İstanbul: Everest Yayınları.

İLİC, J. "The Balkan Geopolitical Knot and Serbian Question'', The Serbian Question in The Balkans, http://www.rastko.org.yu/istorija/srbi-balkan/jilic-knot.html, (23.05.2015).

JACQUES, E. (1995). The Albanians, An Ethnic History From Prehistoric Times to the Present, Mc Farland and Company, North Carolina ve Londra.

JELAVİC, B. (2006). Balkan Tarihi 10.y.y. 2. cilt, Küre Yayınları

JOHNSTONE, D. (2004). *Ahmakların Seferi-Yugoslavya, NATO ve Batı'nın Aldatmacaları*, Çeviren: Ergüven - Ergin Bulut, İstanbul: Bağlam Yayıncılık. JOKİC, A. (2003) "The Myth of Humanitarian Intervention in Kosovo", Lessons of Kosovo: The Dangers of Humanitarian Intervention Toronto, Broadview Press.

JOSE L.and HERRERO A. (2001) "The United Nations in Kosovo: Finding the Path through the Maze".

KAFESOĞLU, İ. (2003). Türk Millî Kültürü, Ötüken, İstanbul.

KARAKOÇ, J. (2006) *ABD'nin Soğuk Savaş Sonrası Hegemonya Çabaları Etkisinde NATO'nun Müdahalesi*, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 8/1.

KARAYEL, O. Bir Devletin Doğumu: Kosova. merkez0.blogcu.com.(20,05,2015)

KARPAT, K. (2004). 'Balkanlar'da Osmanlı Mirası ve Ulusçuluk' , İmge Kitabevi, Ankara.

KAY, S. *(2002) Air Power and Allied Action: The Lessons of Modern War*, Contemporary Security Policy, April-2002, Vol. 23, No. 1, ss. 149-156.

KENAR, N. (2005) Yugoslavya Sorununun Ulusal ve Uluslararası Boyutu, Palme Yayıncılık, Ankara.

KIR, A. (2008). Türkiye'nin Makedonya Politikasının Balkan Politikası İçerisindeki Yeri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Harp Akademileri Komutanlığı, İstanbul

KİM, J. (1999) ''Kosovo Conflict Chronology'' September 1998 - March 1999, April 6. http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/crs/rl30127.pdf , (20.04.2015).

KFOR Hand Book, (1999). Kosovo International Security Force Pres.

KLASNJA, M. (2007) "The EU and Kosovo: Time to Rethink the Enlargement and Integration Policy?", Problems of Post-Communism, July/August, Cilt: 54, No: 4.

KLEMENCIC, M. - ŽAGAR, M. (2004) The Former Yugoslavia's Diverse Peoples, California- Oxford: ABC-Clio.

KOCABAŞ, S. (1986). Balkanlarda Panislavizm, Vatan Yayınları, İstanbul.

KOH, H. H. (2000) "How is International Human Rights Law Enforced?", January 21.

KOKOTT, U. (2002) Human Rights Situation in Kosovo1989–1999, Kosovo and International Community, New York, Kluwer Law International.

KOSOVA As Seen, As Told, "AGİT'in İnsan Hakları Bulguları Ekim 1998'den Haziran 1999'a Kadar Olan Süreç", OSCE Publication,

KOSOVA REPORT. 2015. ec.europa.eu/report_kosovo.(20,03,2016)

KOSTOVİCOVA, D. (2008) "Legitimacy and International Administrations: The Ahtisaari Settlement for Kosovo from a Human Security Perspective", International Peacekeeping, Vol: 15, No: 5, November.

KOUCHNER, B. http://www.unmikonline.org/srsg/formersrsg.htm , (13.07.2015).

KUT, Ş. (1998). "Kosova: Milliyetçiliğin Kördüğümü", Foreing Policy, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayını, (Güz)

KUT, Ş. (2002). Türkiye'nin Balkanlar Politikası, Türkiye'nin Yeni Dünyası: Türk Dış Politikası'nın Değişen Dinamikleri, Alfa Yayınları, Bursa,:120-121

KUT, Ş. (2004). Türk Dış Politikasının Analizi, (Der. Faruk Sönmezoğlu), Der Yayınları, İstanbul,

KUTLU, S. (2007). Milliyetçilik ve Emperyalizm Yüzyılında Balkanlar ve Osmanlı Devleti, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay. İstanbul.

KÜPELİ, Y. (2000). Tarihin İzinde Balkanlar Ve ABD, Öncü Kitap Ltd. Şti., 1. Baskı, Ankara.

LATİF, D. (2006) Etnik Çatışma Sonrası Barış inşası Ne Kadar Mümkün? Dayton Sonrası Bosna ve Hersek, Kıbrıs Yazıları.

LENDVAL P. and PARCELL, L. (1991) "Yugolsavia Without the Yogoslavs: Roots of the Crisis" İnternational Affairs, April.

LUTTWAK, E. N, (1999) "Give War a Chance'', July-August

MALCOM, N. (1999). Kosova, Sabah Yayıncılık, Çev.Özden Arıkan, İstanbul.

MARSH C. and HEPPNER, M. "When Weak Nations Use Strong States'': The Unintended Consequences of Intervention in the Balkans, http://www3.baylor.edu/~Chris_Marsh/np.pdf, (26.05.2015).

MİCHAEL M. (2001) "United Nations Governance of Post Conflict Societies", American Journal of International Law.

MİFTARİ İ. (2007). Kosova'da ki Gelişmelerin Bölgesel Siyasete Etkileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Harp Akademileri Komutanlığı.

MCGWIRE, M. (2000) "Why did we bomb Belgrade?", International Affairs, 76/1,

MERTUS, J. A. (1999) "Kosova & Yugoslavia" Law In Crisis.

MUGURUZA, C. C. (2003) "The European Union and Humanitarian Intervention in Kosovo: A Test Fort he Common Foreign Policy", Understanding the War in Kosovo, (ed). Florian Bieber, Zidas Daskalovski, Frank Cass Publishing.

NASRATTINOĞLU, İ. (1992). Yugoslavya Türkleri ve Sorunları: Balkan Türkleri Sempozyumu, Kayseri, Erciyes Üniversitesi Yayınları.

NATO El Kitabı (2001) 50. Yıldönümü Sayısı, Basın ve Enformasyon Bürosu, NATO 1110, Brüksel- Belçika.

NIKOLOVSKI, B. (2004). Makedonya – Kosova ilişkileri dun, bugün ve yarın, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Harp Akademileri Komutanlığı, İstanbul.

OLCAY, H. B. (2000) "Kosova nereden Nereye?", Avrasya Etütleri, sayı 17, ilkbahar-yaz.

OSCE Mission in Kosovo, "Democratization: Structure & Guidelines".

ÖZFATURA, M. N. (1998). *Hedefteki Ülke Kosova*, İstanbul: İzci Yayınları.

ÖZKAN, E. (2005) Dünden Yarına Dünya, Anlam Yayınları, Ankara.

PAZARCI, H. (1993) Uluslar arası Hukuk Dersleri C 2-3,Ankara, Turhan Kitabevi.

PEKYARDIMCI, E.B. (2006). İnsancıl Müdahale Kavramı ve Kosova Sorunu, Ankara Üniversitesi SBE Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. Ankara.

PETRİTSCH, W. and PİCHLER, R. (1999). Kosovo.Mythen, Daten, Fakten, Klagenfurt et al.

PHİLLİPS, D. L. (1996) "Comprehensive Peace in the Balkans: The Kosovo Question, Human Rights Quarterly", Cilt: 18, No: 4, The Johns Hopkins University Press, November.

PİCKERİNG, T. R. (1999) "Under Secretary of State for Political Affairs Before the Senate Armed Services Committee", February 25.

PROGONATİ, E. "Bağımsız Kosova Cumhuriyeti? "Stratejik Düşünce Enstitüsü (20,03,2015) http://www.sde. org.tr/tr/haberler/218/bagimsiz-kosova-cumhuriyeti.aspx.

RADAN, P. (2002) The National question and İntenal Administrative Borders in Yugoslavia, The Break up of Yogoslavia and İnternational Law, New York

RAMET, S. P. (1996) The Disintegration of Yugoslavia from the Death of Tito to Ethnic War, 2 edition. Boulder -Colorado: Westview Pres.

RAMET, S. (2002) "The kingdom of God or the Kingdom of Ends: Kosovo in Serbian Perception", Kosovo: Perception of War and its Aftermath ,(Mary BUCKLEYand Sally CUMMİNGS), Australian Publication.

RECEPOĞLU, A.S. (2001). *Kosova'da Türk Kültürü Veya Türkçe Düşünmek*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

REÇBER, K. "*Avrupa Güvenlik ve Savunma Perspektifinde Türkiye-Bulgaristan İlişkileri"*, http://www.isguc.org/kamuran3.htm 20.12.20015.

REKA, B. (2003) UNMIK as an International Governance in Post-War Kosova, NATO's Intervention, UN Administration and Kosovar Aspirations, Shkup, Prishtine, Tirane.

REPORT of the Secretary-General, "Budget for the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo" for the period from 1 July 2001 to 30 June 2002, http://un.org/documents/ga/docs/55/a55833.pdf , (18.07.2015).

REPORT of the Secretary-General Pursuant to Paragraph 10 of Security Council Resolution 1244,1999.

REPORT of the Secretary General on the United Nations Interim Administration of Kosovo, 23 December 1999.

REPORT of the Panel on United Nations Peace Operations, UN 1244, 1999.

REPORT of UN Secretary General to the UN Security Council on UNMIK, 12 July 1999.

RRAHMANİ, B. and ZOGİANİ, A. Kosovo "UNMIK-Administered", http://www.freedomhouse.hu/images/fdh_galleries/NIT2007final/nit-kosovo-web.pdf (10.09.2015).

RUMER, E.B. (2002) Flashman's Revenge:Central Asia after September 11'Strategic Forum,No.195.

SANCAKTAR, C. Avrupa Birliği Yolunda Bosna-Hersek, http://www.tasam.org/index.php/images/www.tasam.org/index.php?altid=2032 (14.03.2015).

SANDER, O. (1993). Anka'nın Yükselişi ve Düşüşü, İmge Yayıncılık, Ankara.

SAVAŞ, H. (2001). "Dünü ve Bugünüyle Kosova Sorunu", Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (Mayıs) Cilt 25, No 1.

SCHANBEL, A. and THAKUR, R. (2000) Kosovo and the Challenge of Humanitarian İntervention, Selective Collective Action , and International Citizenship, The United Nation University.

SEELYE, K. Q. "The Absentees; Russia, The Nation That Isn't There'', http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9B07E0DE1F3AF936A15757C0A96F958260&n =Top/Reference/Times%20Topics/People/A/Axworthy,%20Lloyd, (25.04.2015).

SHABAN, S. (1999) Kosova ne syrin e Ciklonit, Dritero Yayınevi, Tirane.

SHALA, B. (2003) Vitet e Kosoves 1998–1999, Zeri Yayınları, Prishtine.

"SIRPLAR", Meydan Larousse Ansiklopedisi, Sabah Yayıncılık, 18nci Cilt.

SELVER, M. (2003). Balkanlara Stratejik Yaklaşım ve Bosna, IQ Yayıncılık, İstanbul.

STROHMEYER, H. (2001) *Collapse and Reconstruction of A Judcial System: The United Nations Missions in Kosovo and East Timor"*, American Journal of International Law, 2001, Vol. 95, No. 1, ss. 46-63.

ŞENYUVA, C. Balkanlardaki Gelişmeler ve Türkiye'ye Etkileri ile Balkanlar Türkiye Otoyol Projesi, Harp Akademileri Komutanlığı (HAK) Yayını, (Mayıs) 1999, s. 183.

TAŞDEMİR F. ve YÜRÜR, P. (1999). *Kosova Sorunu: Tarihi ve Hukuki Bir Değerlendirme*, Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 3/99.

THE EUROPEAN Union Commitment to Kosovo, Prishtina, March 2001.

THE FORMER YUGOSLAVİA, From World War I to the Splintering of The Country. http://www.infoplease.com/spot/yugotimeline1.html (10.02.2015)

TILIÇ, D. L. (1999). Milliyetçiliğin Pençesindeki Kartal Kosova, Ümit Yayıncılık, 1.Baskı, Ankara,

TİNDEMANS, L. (1998). Barışa Çağrı, Uluslararası Komisyon'un Balkanlar Hakkındaki Raporu, (Tür.) Özden Arıkan, İstanbul: Sabah Kitapları.

TODOROVA, M. (2006). 'Balkanlar'ı Tahayyül Etmek' , iletişim Yayınları, İstanbul.

TOKTAY, B. (2008). *Kosova Tarihi*, Tarih Boyunca Avrupa Kavşağı Kosova, Editör: Osman Baymak, Kosova: Bay Yayınları, 1. Baskı.

TÖREN, D. (2011). Kosova Analizi: Kosova Sorunu Üzerine Bir İnceleme, GLOPOL (Global Politikalar Araştırma Merkezi), Rapor No: 2,

TÜRBEDAR, E. (2001) "Arnavut Gruplar Arasında Kıyasıya Mücadele: Kosova'yı Kim "Olduruyor"?" Stratejik Analiz, Ocak.

TÜRBEDAR, E. (2007). "Bağımsızlığa Koşan Kosova Neyin Habercisi", Stratejik Analiz Dergisi, Asam Yayınları,

TÜRBEDAR, E. (2008). "Kosova'nın Bağımsızlık İlanının Sırbistan, Bosna- Hersek ve Makedonya'ya Etkileri", Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, Cilt 14, Sayı 1,Ankara.

TÜRBEDAR, E. (2008). "Büyük Finale Doğru Kosova", Stratejik Analiz Dergisi, Asam Yayınları, Ankara, Sayı 93, (Ocak).

TÜRBEDAR, E. "Kosova Düğümü Çözülüyor mu?" <http://www.asam.org.tr/temp/temp441.pdf>,(17.04.2009)

TÜRKEŞ, M. ve GÜZEL, İ. (2003). "Bağlantısızlıktan Yalnızlığa: Yugoslavya'da Milliyetçilik ve Dış Politika, Türkiye'nin Komşuları**,** Der: İmge Kitabevi Yayıncılık, Ankara.

TÜRKOĞLU, E. (2001). "Kosova Arnavutlarının Milliyetçiliği", Balkan Diplomasisi, Asam Yayınları, 1. Baskı, Ankara.

UNAY, H. (1998). "Balkanlarda Arnavut Meselesi ve Türkiye", Avrasya Dosyası, Sonbahar. Cilt IV.

US Department of State, "Erasing History: Etnic Cleansing in Kosova," Washington, DC, May 1999, s.23–26

UYGUN, O. (2000) "İnsan Hakları Kuramı", YKY, İstanbul.

UZUNÇARŞILI, İ.H. (1998). Osmanlı Tarihi, Cilt 1-2, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

ÜLGER, İ.K. (1998) "Sırplar'a Göre Kosova Sorunu", Avrasya Dosyası, ASAM Yayınları, Cilt 4.

ÜLGER, İ.K. (2003). Yugoslavya Neden Parçalandı?, Seçkin Yayınları, Ankara.

ÜNAL, A. (2009) Geçmişten Günümüze Kosova Tarihi ve Türkiye-Kosova İlişkileri, Ankara: Genelkurmay Askeri Tarih ve Strateji Etüt Başkanlığı Yayınları.

ÜSTÜN, İ. (2008) *Etnik Savaş Sonrası Türklerin Kosova'da Türklerin Durumu*, Editör: Osman Baymak, Tarih Boyunca Avrupa Kavşağı Kosova, Kosova: Bay Yayınları, 1. Baskı.

VİDOSAV S. (2005) Halkın Tiranı Milosovic, Cev. Hasan Yüksel, Kapı Yayıncılık, İstanbul.

WHAT İS UNMIK?, UNMIK-DPI, Pristina, 2002.

WOOD N. "Balkan crisis that some see as overblown", International Herald Tribune, 19 Kasım 2006.

WOUTERS, J. and NAERT, F. (2001) “How Effective is the European Security Architecture?” Bosnia and Kosovo K.U. Leuven Faculty of Law, Institute for International Law, May.

YAVUZ, C. (2008) «’Balkanlaşan’ Eski Yugoslavya’daki Gelişmeler ve Yeni Ülke Kosova.» 2023, no. 83.Mart

YESSON, E. (2003) “NATO’s Role in Stabilizing Balkan Conflicts”, Sending Credible Signals, June .

YILMAZ, M. (2005) Cilt Step Ajans, KOSOVA Bağımsızlık Yolunda, İstanbul: İlke Yayıncılık.

YILMAZ, M. “Kosova Anayasası İlan edildi: Peki Ülkeyi Kim Yönetecek?” <http://www.dusuncegundem.com/sayi-45/dunya-gundemi-kosova-anayasasiilan-edildi-peki-ulkeyi-kim-yonetecek.htm>,(26.04.2015).

YÜRÜR, P. (2008) «Kosova’nın Bağımsızlık Süreci, Bölgesel ve Küresel Etkileri.» 2023 (Ay Grup Yayınları), Mart.

ZİMMERMANN A. and STAHN, C. (1999) “NATO, the UN and the use of Force: Legal Aspects”, European Journal of International Law.

İNTERNET

-http://www.ks-gov.net/esk/esk/pdf/english/general/Geographic_info.pdf (08.01.2015) Kosova'nın Coğrafi Bilgileri:

-http://www.mfa.gov.tr/kosova- künyesi.tr.mfa (23.07.2015)

- https://kosovam.wordpress.com/yugoslavya-donemi.(20,03,2015)

-http://www.cia.gov./publications/factbook/goes/yi.html,(12.09.2015) "Serbia and Montenegro, Transnational Issues"

- http://www.haberler.com/kosova-nin-gilan-sehrinde-turkce-resmi-dil-oldu-haberi/ İHA Kaynaklı Haber.(20.07.2015)

- Kosova Cumhuriyeti Anayasası | Türkçe Kosova Cumhuriyeti Resmî Gazetesi.(20.07.2015)

-https://tr.wikipedia.org/wiki/Kosova. (08.06.2015).

-http://www.albanur.net/kosovo/religion_in_kosovo_kosova.html (08.06.2015).

-Wikipedia.http://tr.wikipedia.org/wiki/Balkanlar/ülkeler.

-http://www.prizrenliler.org/ , (10.01.2015).

-CNN Türk, "Çift Başlı Kartal: Kosova" Programı, 9 Nisan 2004.

-Bkz: http://www.uwe.ac.uk/search/results.shtml?words=kosovo (18.06.2015)

-http:// www.mülkiyedergi.org.>, (15.11.2015).

-http://sancak.ihh.org.tr/dinamikler/tarihselsurec/yugoslavya.html .(12.03.2015)

-http://kosova.ihh.org.tr/tarihisurec/yugoslavya/yugoslavya.html (12.03.2015)

-http://www.voanews.com/turkish/archive/2006-01/2006-01-22-voa1.cfm 05.10.2015.

-28 Şubat, yıl 1998, Tan Gazetesi

-14 Mart, 1998 Tan Gazetesi

- http://www.ff.uni-lj.si/oddelki/zgodovin/wwwrepe/20th/titoism.pdf (13.03.2015).

-91987 yılında Milosevic'in bir konuşması: http://www.ksg.harvard.edu/kokkalis/papers/KokkalisWP01.PDF (13/03/2015)

- http://en.wikipedia.org/wiki/Kosovo_War (08.12.2015)

- http://www.nato.int/kosovo/history.htm (11.12.2015)

-http://mihalisk.blogspot.com/search?q=USA+and+Kosovo+1995 ,(22.05.2015)

- http://www.un.org/peace/kosovo/98sc855-1160.htm. 855 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararı: 27.05.2015

-Monitoring Policy Making at the United Nations: http://www.globalpolicy.org/security/issues/ksvindx.htm , (20.05.2015).

- Nato Secretary-General Javıer Solana: http://www.hri.org/news/usa/voa/1998/98-12-07.voa.html , (23.05.2015).

- Shekulli Gazetesi, 15.03.1999, Tirane,

-Zeri Gazetesi, 29.04.2002, Prishtine,

-Potential Crisis And Conflicts In The Western Balkans'', http://www.obiv.org.tr/2005/Konferans/Proceedings-Balkans.pdf , (25.05.2015).

-http://www.yale.edu/lawweb/avalon/intdip/interam/intam03.htm 12.10.2015.

-TRT1 www.kirilmanoktasi.org/ Adem Demaçi. 20.05.2015

-The crisis and war in Kosovo: http://www.salzburgseminar.org/ihjr/si/si/Team9Summary.pdf , (26.04.2015).

-Balkans Watch: February 2, 1999: http://www.monde-diplomatique.fr/dossiers/kosovo/rambouillet.html , (03.05.2015).

-Teaching Guide on The Justification of War: http://www.usip.org/class/guides/justification.pdf , (26.05.2015)

- http://www.brookings.edu/events/1999/0414balkans.aspx , (16.05.2015)

- http://www.serbia-info.com/news/1999-03/24/10030.html, (10.03.2015).

- http://www.europarl.europa.eu/summits/kol1_en.htm 10.06.2015.

- http://www.europarl.europa.eu/summits/kol2_en.htm#an5 10.06.2015.

http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/en/gena/12560.EN8.htm 06.05.2015

-http://www.europarl.europa.eu/summits/fei1_en.htm 10.06.2015.

- http://www.europarl.europa.eu/summits/fei1_en.htm 10.06.2015.

- http://ec.europa.eu/governance/impact/background/docs/goteborg_concl_en.pdf 10.06.2015

- http://www.nato.int/shape/news/2003/shape_eu/se030822a.htm 04.01.2015,

-http://www.isiseurope.

-org/ftp/Download/Concordia%20and%20BP-NN%20v5n8.PDF 04.01.2015,

-http://www.nato.int/docu/review/2004/issue3/turkish/art3.html 04.01.2015, Sami Kohen, NATO-AB Aksaklığı ve Türkiye, http://www.milliyet.com.tr/Yazar.aspx?aType=YazarDetay&ArticleID=1134174&AuthorID=58&Date=0 1.09.2009&b=NATO-AB%20aksakligi%20ve%20Turkiye...&a=Sami%20Kohen&ver=12. 09.01.2015

-*Kosova Nereye Gidiyor?* http://www.pusula.tv/modul_haber/tumbolumler_detayli.asp?Gundem=848

-*BM Kontrolündeki Kosova Bağımsızlık Yanlısı Partilere Oy Verdi,* http://www.media.ankara.edu.tr/akildefteri/yazi.php?yad=3400 14.10.2015. http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N98/090/23/PDF/N9809023.pdf?OpenElement 03.11.2015.

- http://www.kimkimdir.gen.tr/ara.php, 11.8.2015

- BMMYK, http://www.nato.int/cps/en/natolive/opinions_19168.htm 30.10.2015.

-http://www.nato.int/docu/pr/1999/p99-062e.htm. 27.10.2015.

- http://www.kosova.de/archiv/news/uno–1244-english.html (19/04/2015).

-http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/85349.pdf 10.06.2015.

- Military Technical Agrement'', KFOR online Hompage. : http://www.nato.int/kfor/kfor/documents/m. (12.04.2015)

- Helsinki Agreement: ''Agreed Points on Russian Participation in KFOR'', KFOR online Hompage, http://nato.int/kfor/kfor/dokuments/helsinki.htm. (12.04.2015)

- KKO'nun silahlandırması calısmaları ve sureci, . http://www.nato.int/kfor/kfor/dokuments/uck.htm , (15.03.2015)

-http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/85349.pdf 10.06.2015.

-http://www.nato.int/kfor/structur/nations/placemap/kfor_placemat.pdf.(30.10.2015).

- Russian Troops Leave KFOR, http://www.nato.int/docu/update/2003/07- july/e0702a.htm. 20.10.2015.

- http://www.nato.int/kosovo.docu/u990610a.htm (08.06.2015).

- http://www.nato.int/Kosovo/docu/u990610a.htm , (12.07.2015)

- http://www.unmikonline.org/misc/N9917289.pdf, (14.07.2015)

- http://www.casin.ch/web/pdf/isfmarcusbrand.pdf , (16.07.2015).

- http://www.osce.org/kosovo/index.php3 ,(24.08.2015).

- http://www.trepca.net/politike/korniza-kushtetuese.htm , (25.08.2015)

-http://www.kosovotimes.net/component/content/article/338-kosovo-and-the- organization-of-theislamic- conference.html. 30.10.2015.

-Europe split on Kosovo Independence, http://www.euractiv.com/en/enlargement/europe-split-kosovoindependence/ article-170353 10.06.2015

- Kosova yeniden yapılanıyor" (20,05,2015) http://www.dw- world.de/dw/article/0,,3157841,00.html

- International Civilian Office (20,03,2015) http://www.ico- kos.org/ico/index.php?id=8

-http://www.novinite.com/index.php, (22.02.2008)

-http://www.balkanpazar.org/mak_musluman.htm, (11.04.2015)

-http://www.globalstrateji.org/TUR/Icerik.ASP?ID=323, (01.04.2009)

-Balkan Günlüğü Gazetesi, 17 Şubat 2008,:.10

-http://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-kosova-meclisi-genel-kurulu_nda- yapmis-olduklarikonusma. tr.mfa, 20.01.2015

-Umnık report prg.1-131.1999-2013.

-Kosova seçimleri. setav.org/tr. (20.07.2015)

-Dış İşleri Bakanlığı.2016.